

กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ชนากา เมธิเกรียงไกร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มกราคม 2559

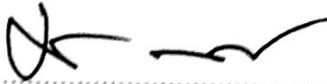
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

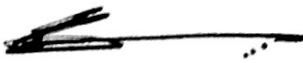
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ ชนาภา เมธีเกรียงไกร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

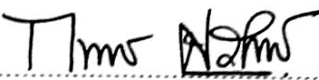

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอ้อม)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สรุติ สกฤรัตน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด หนูอ้อม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ล้อมดาวรณันต์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ศรีญาณลักษณ์)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร.บุญรอด บุญเกิด)

วันที่ 4 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญเจิด หนูอ้อม อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาไทยศึกษาทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี

กราบขอบพระคุณ คุณวิตรี จ.คุณปกรณ์ อดีตผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่เป็นผู้นุเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนตลาดบ้านใหม่ตลอดจนแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ รวมถึงชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ทุกท่านที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมในการให้ข้อมูลทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อชนะไชย คุณแม่สุภาภรณ์ เมธีเกรียงไกร คุณป้ากุลทิชา เนตรอัมพร และสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน รวมถึงพี่ ๆ ปรินญาเอกที่ร่วมเรียนด้วยกัน สำหรับกำลังใจและแรงผลักดันในการทำวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีแรงกระตุ้นที่ดีและก่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการทำวิทยานิพนธ์จนประสบผลสำเร็จ

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูคุณเวทิตาแต่บุพการี บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ชนาภา เมธีเกรียงไกร

56910493: สาขาวิชาไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: ประเพณีทางสังคม/ ชุมชนตลาดบ้านใหม่/ ชาวไทยเชื้อสายจีน/ ฉะเชิงเทรา

ชานากา เมธิเกรียงไกร: กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา (THE TRANSMISSION OF CHINESE TRADITION
 TO CHINESENESS IN TARAD BAN-MAI COMMUNITY CHACHOENGSAO) คณะกรรมการ
 ควบคุมวิทยานิพนธ์: บุญเชิด หนูอ้อม, ปร.ค., 193 หน้า. ปี พ.ศ. 2558.

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและความเปลี่ยนแปลง
 ของประเพณีทางสังคมรวมถึงกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน
 ชุมชนตลาดบ้านใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแนวคิดเรื่อง โครงสร้างครอบครัว
 แนวคิดด้านวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัย ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาด
 บ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีน ได้แก่
 ตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง ขนมห้าง วันเกิดเทพเจ้า สารทจีน ไหว้พระจันทร์และกินเจ โดยแต่ละ
 รุ่นจะมีวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกันและปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคมรวมถึงปัจจัย
 ต่าง ๆ อย่างการผสมกลมกลืน การกลืนกลายทางวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัยที่มีผลทางความ
 เชื้อ ค่านิยมและการปฏิบัติ ด้านวิธีการปลูกฝังและสืบทอดประเพณีมีการกระทำในหลายรูปแบบทั้ง
 ทางตรงและทางอ้อม อาทิ อธิบาย พูดถึงความสำคัญของประเพณี สาเหตุในการจัดไหว้ แนะนำ
 เครื่องเซ่นไหว้ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การฝากฝังให้
 สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป ชุมชนตลาดบ้านใหม่ถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางด้าน
 วัฒนธรรมและความเป็นชาติพันธุ์จีน โดยมีศาสนสถานจีนเป็นแกนหลักในการส่งเสริมด้าน
 การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี กระตุ้นและผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์
 ต่อลูกหลานชาวจีนแต่ละรุ่น ก่อให้เกิดความสำนึกที่จะปฏิบัติตามและดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงาม
 ของบรรพบุรุษสืบต่อไป

56910493: MAJOR THAI STUDY; M.A. (THAI STUDY)

KEYWORDS: SOCIAL TRADITION/ TALAD BAN-MAI COMMUNITY

CHANAPHA MAYTHEEKRIEMGKRAI:THE TRANSMISSION OF CHINESE TRADITION TO CHINESENESS IN TALAD BAN-MAI COMMUNITY CHACHOENGSAO. ADVISORY COMMITTEE: BOONCHERD NUIM, Ph.D. 193 P. 2015.

The research entitled "The transmission of Chinese tradition to Chineseness in Talad Ban-Mai community" aims to study patterns of Chinese traditions transmission in community name "Talad Ban-Mai" through the processes of transmission to new generation of Thai-Chinese. This study is a qualitative research through ideas of family structural and modernization.

The study shows that the majority of participants in Talad Ban-Mai, Chachoengsao still have their belief and faith from the ancestors and inherited 8 major Chinese traditional on lunar calendar which is Chinese new year, Lantern festival, Cheng Meng, Fifth-month festival, Gods birthday, Chinese autumn festival, Moon festival and Vegetarian festival. However, they have been reducing or skipping some of the complication the mixing of new traditions and modern lifestyle affected the old values but they were leading to the adaption of belief.

The transmission patterns of Chinese festivals and traditions are varied. They can be either direct or indirect, such as giving explanation to the young generation about the importance of these festivals, the reasons why paying respects should be made, direct practices by the young generation, demonstration by the old on how these traditional practices should be conducted and encouragement of the transmission to the next generation.

Talad Ban-Mai community have a strong in faint and belief of Chineseness with Chinese temple on the community is a core for new generation to participate traditional and cultural of Chineseness and keep it in that way. generation, demonstration by the old on how these traditional practices should be conducted and encouragement of the transmission to the next generation.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
2 ภูมิสังคมและวัฒนธรรมชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา	47
สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดฉะเชิงเทรา.....	47
ประวัติศาสตร์เมืองฉะเชิงเทรา	47
สภาพโดยทั่วไปของชุมชนบ้านใหม่	51
ประวัติศาสตร์พื้นที่และพัฒนาการชุมชนตลาดบ้านใหม่	53
วิถีชีวิตและประเพณีทางสังคมของชุมชนตลาดบ้านใหม่.....	59
ประวัติความเป็นมาของประเพณีชาวจีน	61
3 ประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่.....	75
ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่.....	76
ศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธาในเทพเจ้าและวิญญาณของชุมชนตลาดบ้านใหม่.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่.....	85
ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคม.....	105
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางสังคม	107
ผลกระทบด้านความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคมที่มีต่อชุมชน ตลาดบ้านใหม่.....	114
4 กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่	116
การสืบทอดและรูปแบบการสืบทอดประเพณีทางสังคมชุมชนตลาดบ้านใหม่	116
ปัญหาในการสืบทอดประเพณีทางสังคม	137
ปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดประสบผลสำเร็จ.....	140
5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	145
บทสรุป.....	145
อภิปรายผล	150
ข้อเสนอแนะ.....	152
บรรณานุกรม.....	153
ภาคผนวก	159
ภาคผนวก ก.....	160
ภาคผนวก ข.....	171
ภาคผนวก ค.....	178
ประวัติย่อของผู้วิจัย	193

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนประชากรในจังหวัดยะเชิงเทรา	48
2 ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคม.....	105

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	ชุมชนตลาดบ้านใหม่บริเวณตลาดล่าง..... 52
2	อาณาเขตของชุมชนตลาดบ้านใหม่..... 53
3	ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ที่มีศาลพระภูมิตั้งอยู่เคียงข้าง..... 80
4	ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ครอบครัวแซ่ซือ..... 122
5	ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ครอบครัวแซ่เจี่ย..... 127
6	กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ แต่ละรุ่น..... 136
7	สภาพบ้านเรือนของชุมชน..... 161
8	ทางเข้าชุมชนตลาดบน..... 161
9	บริเวณทำน้ำของบ้านแต่ละหลัง..... 162
10	หน้าประตูบ้านแต่ละหลังจะติดกระจกแปดทิศและยันต์หรือสู้อตามความเชื่อ..... 162
11	บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าปูนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม)..... 163
12	เสานูชาเทพคาฟ้าดินศาลเจ้าปูนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม)..... 163
13	พระพุทธรูปหลวงพ่อกุศลโสธรและเจ้าแม่กวนอิมภายในศาลปูนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม). 164
14	ศาลเจ้าปูนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม) ในวันตรุษจีน..... 164
15	ศาลพระภูมิไทยที่ตั้งอยู่ที่ท้ายสะพานฝั่งตลาดบน..... 165
16	พระพุทธรูปเทพเจ้า เครื่องรางของขลังของครอบครัวแซ่เจี่ย..... 165
17	เครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีน..... 166
18	ไหว้บรรพบุรุษในประเพณีขนมจ้าง..... 166
19	ขนมจ้างแบบมีไส้และไม่มีไส้..... 167
20	ชุดเครื่องกระดาษสำหรับถวายเจ้าในวันสุดท้ายของงานฉลองวันเกิดเทพเจ้า..... 167
21	ถวายเป็นของ เครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าพ่อโกมินทร์..... 168
22	อาหารคาวหวานและเครื่องกระดาษที่ใช้เซ่นไหว้วิญญาณเร่ร่อนและวิญญาณไร้ญาติ..... 168
23	จุดธูปอัญเชิญวิญญาณเร่ร่อนและวิญญาณไร้ญาติให้มารับเครื่องเซ่นไหว้..... 169
24	ปวงเซียงเทพเจ้าที่วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่)..... 169
25	คณะวิฆณะทำการปวงเซียงเทพเจ้าในวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่)..... 170
26	เก้าอี้นั่งมีตะปู ใช้สำหรับเวลาเจ้าเข้าทรง..... 170

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวจีนเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน อดุลย์ รัตนมโนเกษม (2557, หน้า 137-138) กล่าวว่า “ตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 18 มีชาวแต้จิ๋วอพยพปรากฏตัวในสยามแล้ว มีหลักฐานว่าชาวจีนแต้จิ๋วเริ่มอพยพมายังสยามกันตั้งแต่ในรัชสมัยพระเจ้าหย่งเจิ้งแห่งราชวงศ์ชิงและตั้งแต่ช่วงกลางสมัยแผ่นดินชิงเป็นต้นมา ชาวแต้จิ๋วได้อพยพเข้ามาในสยามมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากความยากจน ภัยธรรมชาติและภัยสงคราม โดยชาวจีนแต้จิ๋วจำนวนมากได้โดยสารเรือหัวแดงเข้ามาในสยามในปี ค.ศ. 1809 (พ.ศ. 2352)” โดยมีสาเหตุของการอพยพคือ 1. ปัญหาทางการเมืองการปกครองของจีน

2. ภัยธรรมชาติและความแร้นแค้นในการดำรงชีวิต 3. ออกไปแสวงหาอาชีพและที่ทำกินที่ดีกว่า คนจีนที่อพยพไปต่างประเทศไม่ได้มีความประสงค์จะไปอยู่ต่างประเทศเป็นการถาวร แต่เมื่อไปแล้วส่วนใหญ่มักจะผสมกลมกลืนกับคนในท้องถิ่น มีบุตรหลานสืบเชื้อสายอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จำแนกตามกลุ่มภาษาได้ 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ สกเกี้ยน และ ไหหลำ แต่จิ๋วและกวางตุ้ง ในบรรดา 5 กลุ่มภาษานี้กลุ่มภาษาแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดและตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบลุ่มแม่น้ำสำคัญ 3 สายในภาคกลาง อันได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำจีนและแม่กลอง ตลอดจนหัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกประกอบด้วย เมืองตราด เมืองจันทบุรี ระยอง ชลบุรีและฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่จะเป็นจีนแต้จิ๋ว (การดี มหาจันทร์, 2553, หน้า 57-58) การอพยพและการติดต่อค้าขายของชาวจีนในประเทศไทย ทำให้พวกเขานำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมไปถึงค่านิยมและความเชื่อจากจีนแผ่นดินใหญ่มาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของตนเองและยังถ่ายทอดความเชื่อเหล่านี้ไปสู่บุตรหลานของตน ซึ่งการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนนั้นเป็นสิ่งเดียวที่สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ รู้สึกมั่นคงและเข้มแข็งเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา โดยพื้นฐานแล้วชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องผีสามเทวดาและการบูชาบรรพบุรุษและยังเคร่งครัดในระเบียบประเพณีเป็นอย่างมาก ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากลัทธิขงจื้อที่ก่อให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนมากมาย ประเพณีของชาวจีนที่ปรากฏในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 8 ประเพณี ได้แก่ ตรุษจีน หยวนเซียว ซิงหมิง (เซ็งเม้ง) ตวนอู้ (ขนมจ้าง) สารทจีน ไหว้พระจันทร์ และไหว้เจ้าประจำปี โดยพิธีกรรมของชาวจีนทั้งในรอบชีวิตและรอบปี

เป็นรูปแบบสัญลักษณ์ที่แสดงมาจากความเชื่อทางศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลานและสืบเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับพิธีกรรมในรอบปีและรอบชีวิตของชาวจีนในประเทศไทยที่แสดงออกมานั้น ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นของแท้ดั้งเดิม หากแต่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ลดขั้นตอนของการปฏิบัติตามพิธีกรรมลงไป แสดงว่าความเชื่อทางศาสนาที่เป็นรากฐานของพิธีกรรมและองค์ประกอบของพิธีกรรมได้มีการกลืนกลายบางส่วน โดยได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหญ่ที่ห้อมล้อมวัฒนธรรมจีนอยู่ในเวลานี้ (สมบุญ สุธำรง, 2530, หน้า 2-3) ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาของชาวจีนสะท้อนออกมาชัดเจนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สัญลักษณ์รูปธรรมที่ปรากฏชัดเจนในทุกหนทุกแห่งที่มีชาวจีนอาศัยอยู่คือ การสร้างศาลเจ้า การสร้างวัดจีน และ โรงเจ เป็นต้น สิ่งที่เป็นนามธรรมและสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อของชาวจีนที่ยังคงผูกพันกับแนวคิดและความเชื่อของบรรพบุรุษ ได้แก่ เทศกาลและการประกอบพิธีกรรมสำคัญ การไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2551, หน้า 115-116)

การอพยพของชาวจีนในประเทศไทยก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางประเพณีและวัฒนธรรม เกิดการผสมผสาน กลืนกลายและมีการปรับเปลี่ยนด้านวิถีชีวิตของทั้งชาวไทยและชาวจีน ส่งผลให้วัฒนธรรมจีนในฐานะผู้ที่เข้ามาใหม่จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยให้ได้ เพื่อให้ตัวตนของความเป็นจีนมีที่ทางในสังคมไทย ไม่สูญสลายไปเพราะถูกกลืนหรือถูกทำลายลงจากการปะทะ การเข้าไปของวัฒนธรรมจีนจึงเป็นการเข้าไปอย่างประนีประนอม ค่อย ๆ แทรกซึมลงไปจนเกิดการผสมผสานและสวมทับกับวัฒนธรรมหรือคติความเชื่อที่มีอยู่เดิม และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมไทยก็มีการปรับตนเองเข้าหาวัฒนธรรมจีนเช่นกัน ในที่สุดทั้งสองวัฒนธรรมจึงมีการผสมผสานกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่นคือ ไม่ใช่ไทยแท้ และไม่ใช่จีนแท้ ข้อสรุปลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทยและชาวจีนคือ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) โดยมีนักวิจัยทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยที่ยอมรับในข้อสรุปดังกล่าว จี วิลเลียม สกินเนอร์ (G. William Skinner) ได้สรุปว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการผสมผสานกลืนกลายในแง่วัฒนธรรม ศาสนาและลักษณะรูปพรรณ สีผิว ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องชนกลุ่มน้อยก็เอื้ออำนวยและกดดันให้ชาวจีนเต็มใจและจำเป็นที่จะต้องผสมผสานเข้าสู่สังคมและวัฒนธรรมไทย (สกินเนอร์, 2529, หน้า 303-304) อีกทั้งการศึกษาสังคมจีนในประเทศไทยของสกินเนอร์ พบว่า การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้รูปแบบวัฒนธรรมจีนแต่โบราณคือ พิธีการบูชาบรรพบุรุษที่มีรากฐานคือการฝังและพิธีที่ยู่ยากเกี่ยวกับการฝังศพก็มีหลักฐานว่าในศตวรรษที่ 19 คนจีนส่วนใหญ่เผาศพคนตาย คนจีนเลิกการฝังศพและการสร้างฮวงซู่ราคาแพงหันมาใช้พิธีเผาศพเหมือนคนไทยทั่วไป

สกินเนอร์ เห็นว่าการเผาผลาญไม่ใช่เป็นเพียงถูกกลืนแต่ผิวเผินเท่านั้น แต่เป็นการกลืนลึกลงไปถึงแก่นสังคมจีน และในพิธีศพมีการประกอบด้วยพิธีแบบไทย ให้พระไทยสวดมนต์และประกอบพิธีเผาในวัดไทยด้วย (สกินเนอร์, 2529, หน้า 133) ดังนั้นสิ่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมของชาวจีนในประเทศไทยที่ส่งผลกระทบไปอย่างช้า ๆ นั่นคือสาระในเรื่องของความหมายและรูปแบบของพิธีกรรม ซึ่งมีผลให้ความมุ่งหมายที่บรรพบุรุษต้องการให้ลูกหลานปฏิบัติได้เปลี่ยนไป อันเป็นการเปลี่ยนระบบคิดอย่างถาวร อีกทั้งยังเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ของครอบครัวชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวเงินแบบเดิม จากสาเหตุที่ได้กล่าวมาล้วนส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของคนจีนที่อยู่ในประเทศไทยที่ค่อย ๆ เข้าสู่ข้อสรุปของการกลืนกลายทางวัฒนธรรม กลายมาเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ โดยยึดปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย ทั้งภาษา อาหารการกินหรือระบบความคิดความเชื่อบางอย่างที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย อย่างการนับถือพระพุทธรูป การทำบุญขึ้นบ้านใหม่เหมือนคนไทย (ยุทธนา วรณปิติกุล, 2541, หน้า 4)

ฉะเชิงเทราหรือแปดริ้วเป็นอีกจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวอพยพมาตั้งถิ่นฐานและทำการค้ามากมาย อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ตั้งอยู่บริเวณราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง เหมาะแก่การทำการเกษตร มีข้อมูลแสดงการกระจายตัวของชาวจีนไปที่มณฑลปราจีนบุรีจำนวนทั้งสิ้น 35,912 คน หอจดหมายเหตุแห่งชาติ (2453: เอกสาร ร.5 ม 2.19 แฟ้ม 4 อ้างถึงใน ภารดี มหาจันทร์, 2553, หน้า 26-27) ในปี พ.ศ. 2446 (ร.ศ 122) ซึ่งจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเมืองที่ขึ้นอยู่กับมณฑลปราจีนบุรี จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต่จิวได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในจังหวัดฉะเชิงเทราจำนวนมาก โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฉะเชิงเทราได้เป็นแหล่งผลิตน้ำตาลที่สำคัญซึ่งได้รับการบุกเบิกและดำเนินกิจการโดยชาวจีน มีโรงงานน้ำตาลประมาณ 30 โรง แต่ละโรงมีชาวจีนทำหน้าที่เป็นกรรมกรปลูกอ้อยและทำงานในโรงงานน้ำตาลประมาณโรงละ 100-300 คน ขึ้นอยู่กับความเล็ใหญ่ของโรงงาน (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ และสุจิต เจนนพกาญจน์, 2557, หน้า 7) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลในสารตราสมัยรัชกาลที่ 3 ระบุไร่บุญชีสวนอ้อยของเจ้าเมืองกรมการเมืองฉะเชิงเทรามีอยู่รายละ 30-50 ไร่ และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองฉะเชิงเทรารับผิดชอบในการทำไร่อ้อยที่ฉะเชิงเทราในพื้นที่ 223 ไร่ เพื่อส่งเข้าโรงงานน้ำตาลของหลวง ความต้องการน้ำตาลที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการขยายพื้นที่แหล่งเพาะปลูกอ้อยในตำบลต่าง ๆ ของเมืองฉะเชิงเทรา (อทิตยา แก้วพิลา, 2553, หน้า 53) เมื่ออุตสาหกรรมน้ำตาลทรายรุ่งเรืองจึงทำให้ชาวจีนหลายคนเข้ามาตั้งโรงหีบน้ำตาลทรายอย่างมากมาย ซึ่งการอพยพเข้ามาของชาวจีนแต่จิวในครั้งนี้ ก่อให้เกิดการรวมตัวกันเป็นชุมชน มีทั้งชุมชนตลาดบ้านใหม่ ชุมชนตลาดคลองสวน ชุมชนตลาดคลองนครเนื่องเขต เป็นต้น ก่อให้เกิดการผสมผสาน

ทั้งในเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ระหว่างชาวไทยกับชาวจีน แต่จิว อีกทั้งภายในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังมีศาสนสถานของจีนทั้งศาลเจ้า วัดจีน โรงเจ และมูลนิธิที่ก่อตั้งขึ้นมากมาย สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนแต่จิว ได้เป็นอย่างดี เมื่อถึงประเพณีที่สำคัญของชาวจีน เราจะเห็นทั้งชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่นี้ ต่างประกอบพิธีกรรมและถือปฏิบัติตามความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวจีน อย่างเคร่งครัด รวมถึงการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีนที่ทางหน่วยงานราชการและเอกชนร่วมกันจัดขึ้น โดยเฉพาะชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่ถือว่าเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะจีนแต่จิว ซึ่งเดิมมีจำนวนชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้มากที่สุด อันเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนที่เป็นแหล่งค้าขายขนาดใหญ่ริมน้ำ เป็นย่านเศรษฐกิจที่เก่าแก่ของเมืองแปดริ้วติดกับแม่น้ำบางปะกง ถือเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักทางน้ำที่สำคัญ มีความสะดวกในการติดต่อค้าขาย การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตลาดริมน้ำบ้านใหม่นอกจากจะตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงซึ่งเป็นจุดพักเชื่อมต่อการเดินทางคมนาคมทางน้ำแล้ว บริเวณรอบ ๆ ชุมชนนั้น มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง การนำสินค้าทางการเกษตรมาซื้อขายแลกเปลี่ยน และเป็นพื้นที่ปลูกอ้อยขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในเมืองแปดริ้ว อีกทั้งยังเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมโรงหีบอ้อยที่รับผลผลิตในพื้นที่มาแปรรูปเป็นน้ำตาลทราย มีท่าเรือแม่ที่สำคัญและเป็นจุดพักถ่ายสินค้าทางการเกษตร ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และรวมตัวกันเป็นชุมชนตลาดบ้านใหม่ ดำรงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน โดย มีการสร้างศาลเจ้าภายในชุมชน 2 แห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าศาลเจ้านาจา และศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือปุนเถ่าม่า ชุมชนแห่งนี้จึงถือเป็นแหล่งรวมทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนแต่จิวและคนในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ เกิดการผสมผสาน การปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนแห่งนี้ยังคงดำเนินวิถีชีวิตและปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของชาวจีนบรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา ในเรื่องความเชื่อทางศาสนาลัทธิต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทั้ง 8 ประเพณีในรอบปี ทุกคนต่างเห็นคุณค่าของการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งกระบวนการสืบทอดนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบในด้านจิตใจ พวกเขาทำอย่างไรจึงสามารถปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อดังเช่นที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติกันมาได้

ด้วยเหตุผลที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยังมีการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวจีนในเรื่องของวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ แม้ว่าแบบแผนในการดำเนินชีวิตจะเข้าสู่การกลืนกลายทางวัฒนธรรมไทยบ้างแล้วในรุ่นลูกหลาน

รวมทั้งในสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยกระบวนการที่ทำให้สังคมอยู่ในภาวะทันสมัย (Modernization) แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่นี้ยังคงมีพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติสืบต่อไปเหลืออยู่ อีกทั้งศาสนสถานทั้ง วัดจีน ศาลเจ้าและโรงเรียน ที่ยังคงมีอิทธิพลในด้านการปฏิบัติ การสืบทอดประเพณี พิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มาก ทำให้ผู้วิจัย สนใจศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลของการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงรูปแบบพิธีกรรม ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงกระบวนการ สืบทอดประเพณีทางสังคมที่บรรพบุรุษชาวจีนต้องการส่งต่อให้ลูกหลานได้ปฏิบัติตามความเชื่อ ของตนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นอย่างไร
2. ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประเพณีทางสังคม
 - 2.1 เปลี่ยนแปลงอย่างไร/เปลี่ยนแปลงเพราะอะไร
 - 2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคืออะไร
 - 2.3 เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้วมีผลกระทบอะไรกับชุมชนหรือไม่/ ชุมชนได้อะไรจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
3. ชุมชนตลาดบ้านใหม่มีกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมต่อบุตรหลานอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
พื้นที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 ศึกษารูปแบบและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.3 ศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. ขอบเขตด้านประชากร

3.1 ชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ ณ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.2 พระสงฆ์จีน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลวัดจีน ผู้ดูแลศาลเจ้า โรงเจ และมูลนิธิต่าง ๆ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.3 หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการสืบทอด หมายถึง ขั้นตอนการส่งผ่านด้านความคิด ความเชื่อหรือการกระทำของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมในประเพณีสำคัญของชาวจีน

ประเพณีทางสังคมชุมชนตลาดบ้านใหม่ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่เป็นระเบียบแบบแผนของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลานชาวจีนในแต่ละรุ่น

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ หมายถึง ชาวไทยในชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่มีบรรพบุรุษฝ่ายบิดาหรือมารดาเป็นชาวจีนเชื้อสายแต้จิ๋ว มีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นแนวทางในการปฏิบัติเดียวกัน

ชุมชนตลาดบ้านใหม่ หมายถึง กลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกันภายในชุมชน รวมถึงผู้ที่เข้ามาเพียงเพื่อทำการค้าขายภายในในพื้นที่บริเวณย่านตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในแง่ของประเพณีความเป็นมา รูปแบบการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ การเปลี่ยนแปลง รวมถึงกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคม ซึ่งมุ่งศึกษาตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษา โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ อันเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ในการอาศัยอยู่ของชาวจีนอพยพ และยังคงความหนาแน่นของประชากรเชื้อสายจีนซึ่งประกอบไปด้วยบริบทของความเป็นจีนใกล้เคียงกันทั้งภาษาและรูปแบบการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกตัวแทนของศาสนสถานจีน โดยรอบชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่ยังคงมีอิทธิพลในด้านของพิธีกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ อยู่มาก อาทิ พระสงฆ์นิคมหายานจากวัดจีนประชาสโมสร ผู้ดูแลศาลเจ้า และตัวแทนจากมูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม เป็นต้น

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การออกแบบงานวิจัย กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้เกณฑ์เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์กำหนด เจ็อนไซหรือหลักเกณฑ์ของโครงสร้างครอบครัวในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการศึกษา ซึ่งจากการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นพบว่าสมาชิกที่อยู่อาศัยในชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้นพบว่า มีชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1 เพียงครอบครัวเดียว มีจำนวนสมาชิกที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 มากที่สุดและชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันประปราย ในรุ่นที่ 3 และ 4 นั้นส่วนใหญ่ได้แยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่หรือออกไปประกอบอาชีพที่อื่นจะกลับมาที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่ในช่วงเสาร์-อาทิตย์ที่มีการเปิดตลาด จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวขยาย (Extended family) ที่มีสมาชิกประกอบด้วย 3 รุ่น คือ คนจีนรุ่นที่ 1 (คนจีนอพยพ) คนจีนรุ่นที่ 2 (ลูกคนจีนอพยพ) และรุ่นที่ 3 (หลานคนจีนอพยพ) ที่มีเชื้อสายจีนโดยสมบูรณ์และอาศัยในบ้านเดียวกัน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ที่มีสมาชิกประกอบด้วยคนจีน 2 รุ่น คือ คนจีนรุ่นที่ 2 (ลูกคนจีนอพยพ) และคนจีนรุ่นที่ 3 (หลานคนจีนอพยพ) ที่มีเชื้อสายจีนโดยสมบูรณ์และอาศัยอยู่บ้านเดียวกัน

โดยกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มจะต้องมีตัวแปรควบคุมในเรื่องเดียวกันก็จะต้องเป็นครอบครัวที่ยังยึดถือและประกอบพิธีกรรมที่สำคัญของชาวจีนเป็นประจำทุกปี มีความเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งผู้วิจัยอาศัยเครื่องมือจากผู้ให้ข้อมูล ทำการสอบถามจากคนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้เฒ่าในชุมชน และชมรมรักษาดินแดนบ้านใหม่ว่าครอบครัวใดมีความเข้มข้นในการประกอบพิธีกรรม และผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ทุกคนในครอบครัว เพื่อดูการประกอบพิธีกรรม การถ่ายทอดวัฒนธรรมของประเพณีและความเปลี่ยนแปลง โดยมีการเปรียบเทียบระหว่างรุ่น และเปรียบเทียบระหว่างครอบครัว โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้จะต้องมีความสนใจในการให้ข้อมูลหรือในการเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่องานวิจัย

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสอดคล้องกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจำเป็นต้องสร้างหัวข้อและกำหนดกรอบของคำถามแบบกว้างเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ สำหรับสอบถามกลุ่มตัวอย่างเพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง กระบวนการการสืบทอดประเพณีทางสังคมในปัจจุบัน มีขั้นตอนการสร้างแนวคำถาม คือ

2.1 ศึกษากรอบแนวคิดเพื่อตั้งประเด็นคำถามที่ใช้ในการออกแบบสัมภาษณ์

2.2 ศึกษาเอกสารหรือทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างครอบครัว

ชาวจีน ประเพณีทางสังคมและกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2.3 ศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีน

2.4 สร้างประเด็นคำถามให้เป็นไปตามกรอบแนวความคิดเพื่อนำไปออกแบบ

สัมภาษณ์และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยแนวทางการสัมภาษณ์เป็นหัวข้อสัมภาษณ์ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ส่วน อันเป็นข้อมูลสอดคล้องกับกรอบแนวคิด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดและโครงสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์ที่มีในครอบครัว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคม

ส่วนที่ 3 ข้อมูลของรูปแบบในการสืบทอด การรับรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงความเจริญของสังคมโลกในปัจจุบันที่มีผลต่อประเพณีพิธีกรรม

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การกำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์ (Interview guide) สามารถเปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามได้อย่างอิสระ และไม่เกิดความลำเอียงหรือความไม่เข้าใจต่อการตอบคำถามของ

ผู้ที่ถูกวิจัย โดยสามารถนำข้อมูลที่ได้อามาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างกันซึ่งเป็นการทดสอบแบบ 3 เสา คือ การเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง หากข้อมูลเหมือนกัน 2 ใน 3 ของข้อมูลที่ได้อ้อมมีข้อเท็จจริงคล้ายกัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนการเก็บข้อมูลใช้ทั้งข้อมูลเอกสาร การสังเกตการณ์ภาคสนามอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ มีรูปแบบ ดังนี้

3.1 ตำรวจข้อมูลจากเอกสาร เพื่อหาข้อมูลในเรื่องประวัติความเป็นมาของพิธีกรรม

3.2 การสัมภาษณ์ทั่ว ๆ ไป ในช่วงเริ่มเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

3.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีความรู้จริงเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีน ซึ่งสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าที่ดูแลศาลเจ้า และผู้สูงอายุที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบ่งเป็น 2 อย่าง

3.3.1 สัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีของชาวจีนจากบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ

3.3.2 สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ประวัติชีวิตและรายละเอียดโครงสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์และประเด็นเกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อ ความรู้และการประกอบพิธี

3.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวกลุ่มตัวอย่างเท่าที่จะทำได้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและเก็บข้อมูลภาคพิธีกรรม เพื่อสังเกตลักษณะการประกอบพิธีกรรมในประเพณี สภาพแวดล้อมโดยรวม และพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม

3.5 การเก็บข้อมูลหลังพิธีกรรม เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมที่อาจเก็บไม่หมดหรือเกิดข้อสงสัยช่วงแรกของการเข้าไปมีส่วนร่วมในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างซึ่งยังไม่คุ้นเคยกับผู้วิจัย จึงอาศัยหลักการจำแล้วรีบกลับมาบันทึก

3.6 การจดบันทึกภาคสนาม (Field notes) ได้เลือกใช้เทคนิคการจดบันทึกภาคสนามในระยะแรกเพื่อสร้างความคุ้นเคยและสร้างความไว้วางใจระหว่างตัวผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างเพื่อไม่ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความเคลงใจในการที่จะตอบคำถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจเป็นข้อมูลส่วนตัว ดังนั้นผู้วิจัยต้องอาศัยความจำในการรับรู้ข้อมูลและรีบกลับมาจดบันทึก

4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้อจากการเข้าไปศึกษาอย่างเจาะลึกจะนำมารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

แบบต่อเนื่อง โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบายของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบประเพณีทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการ สืบทอดประเพณีทางสังคม ร่วมด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง

5. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จะอยู่ในรูปแบบการเขียนรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์

(Descriptive analysis)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประเพณีทางสังคมที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษรวมไปถึง อิทธิพลทางด้านความเชื่อที่มีผลต่อประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน
2. ทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของประเพณีทางสังคมจากอดีต ปัจจุบันและอนาคต
3. ทราบกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของบรรพบุรุษชาวจีนที่ถ่ายทอด ใ้บุตรหลานได้ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีกรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว อันประกอบด้วยเครือญาติ ครอบครัวและ การแต่งงาน เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญในทุกสังคมเพราะเป็นพื้นฐานในการดำเนิน ชีวิตและเป็นแหล่งในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อรวมถึงพิธีกรรม ซึ่งแต่ละสังคม จะมีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป แต่ก็ต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับไว้เพื่อรักษาระเบียบทางสังคม อีกทั้งเป็นโครงสร้างเพื่ออธิบายหลักเกณฑ์ในการศึกษาเพราะหากต้องการศึกษาถึงปัญหาหรือ สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะต้องทำการศึกษาถึงในอดีตด้วยว่าเป็นมาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาถึงวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ อันเป็นเหตุไปสู่สังคมนั้นต้องศึกษาจากคนเป็นสำคัญ

ครอบครัว คือ หน่วยทางสังคมหน่วยหนึ่งหรือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีฐานะ(Statues) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์และเป็นกลุ่มบุคคลทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะคือ สมาชิกอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศและเศรษฐกิจเป็นหลัก สถาบันครอบครัวนั้นมีคำศัพท์ 3 คำที่ต้องทำ

การอธิบายเพื่อทำความเข้าใจคือคำว่า เครือญาติ (Kinship) ครอบครัว (Family) และ การแต่งงาน (Marriage) ซึ่งมีความหมายต่างกัน ดังนี้

เครือญาติ หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ เพราะมีบรรพบุรุษทางสายเลือดร่วมกันตั้งแต่ในอดีต กลุ่มคนเหล่านี้อาจอยู่อาศัยร่วมกันหรือแยกกันอยู่ก็ได้ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและมีความสัมพันธ์กันอย่างถาวร มีการติดต่อสัมพันธ์กันยาวนาน มีประเพณีต่าง ๆ ของครอบครัวเครือญาติร่วมกัน การระลึกว่าเป็นญาติกันก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่เฉพาะขึ้นมาว่าเป็นการนิยามโดยสังคมว่าใครเป็นญาติกัน เช่น การสืบบรรพบุรุษว่ามาจากปู่ย่าตายายเดียวกัน คนบางกลุ่มอาจนับญาติฝ่ายสามีภรรยาหรือเขยสะใภ้เป็นญาติหรือไม่ก็ได้

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่มีพื้นฐานมาจากการเป็นเครือญาติกัน เป็นหน่วยของความร่วมมือกัน เพื่อทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดร่วมกัน กลุ่มคนดังกล่าวจะใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน คือ กินอยู่หลับนอนด้วยกัน ครอบครัวมีหน้าที่สำคัญในการผลิตประชากรในสังคม

การแต่งงาน หมายถึง การที่สังคมยอมรับการมีเพศสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการและค่อนข้างถาวร ระหว่างชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง (Monogamy) หรือระหว่างชายหนึ่งกับหญิงหลายคน (Polygamy) หรือหญิงหนึ่งกับชายหลายคน (Polyandry) ความสัมพันธ์อยู่ภายในขอบเขตของสิทธิหน้าที่ที่ได้รับจากสังคมหรือชุมชน ความสัมพันธ์ของชายและหญิงที่เป็นสามีภรรยาเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้สังคมต้องเข้ามาจัดการควบคุมโดยวิธีต่าง ๆ โดยทั่วไปมักมีการนิยามสิทธิและหน้าที่ของสามีภรรยา ก่อนการแต่งงาน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545, หน้า 13-14)

นักมนุษยวิทยาเชื่อว่าครอบครัวเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกและพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ซึ่งสามารถพบได้ในสังคมมนุษย์ทุกสังคม ไม่ว่าจะสังคมนั้นจะเป็นสังคมที่ยังไม่มีตัวหนังสือใช้ (Non-literate society) หรือเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern society) ที่มีความเจริญรุดหน้าในด้านเทคโนโลยีก็ตาม การมีครอบครัวเป็นความจำเป็นของมนุษย์ ในทุกสังคมต่างมีชีวิตเกี่ยวข้องกับครอบครัวไม่มากนักน้อยนับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นชีวิต (ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2533, หน้า 37) เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอนขั้นต้นของสังคมมนุษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เมื่อเป็นดังนี้ครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหน่วยแรกที่บุคคลได้สัมผัสจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อบุคลิกภาพ ความประพฤติ ค่านิยมและแบบแผนในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

ปฟานี จูตีวัฒนา (2523, หน้า 40) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่ถ่ายทอดให้การเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมแก่สมาชิกในสังคมรวมทั้งขัดเกลาพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพให้เป็นไปตามบทบาทและความคาดหวังของบุคคล โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ครอบครัวจะใช้วิธีการอบรมแก่เด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม การอบรมทางตรง

ได้แก่ การอบรมสั่งสอนด้วยวาจาหรือกระทำให้เด็กได้รู้จักว่าการกระทำสิ่งใดถูกต้องเหมาะสม ครอบครัวมีอิทธิพลเหนือเด็กอย่างมากด้วยการทำหน้าที่ที่ตีความใจความของข้อเสนอคำสอนของกลุ่มอื่น ๆ หรือคอยส่งเสริมหรือควบคุมพฤติกรรมของคน

บุญลือ วันทายนต์ (2540, หน้า 20-22) ได้กล่าวถึง ครอบครัวมี 2 ประเภท ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ได้แก่ ครอบครัวพื้นฐานหรือครอบครัวเนื้อแท้ (Elementary family) หมายถึง ครอบครัวที่เป็นหน่วยขนาดเล็กประกอบด้วยบุคคลที่เป็นสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ครอบครัวประเภทนี้ประกอบด้วยสมาชิกเพียง 2 ช่วงอายุ คือ พ่อ แม่ ลูก ๆ ที่ยังไม่แต่งงาน ในบางสังคมยอมให้ญาติที่เป็นโสดของฝ่ายสามี ภรรยา หรืออาจจะเป็นบิดาหรือมารดาอาศัยอยู่ด้วยได้ บางครั้งอาจเรียกว่า ครอบครัวสมัยใหม่ (Modern family) ครอบครัวประเภทนี้อำนาจสิทธิขาดในครอบครัวเท่าเทียมกัน หรือจะขึ้นอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคติที่ตกลงไว้

2. ครอบครัวขยาย (Extended family) ครอบครัวลักษณะนี้บางครั้งเรียกว่าครอบครัวร่วม (Joint family) อันประกอบด้วยครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเนื้อแท้ตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป เกิดเป็นหน่วยครอบครัวใหม่ที่ใหญ่กว่าครอบครัวเดิม ซึ่งส่วนมากจะมีอยู่ในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดียวมากกว่าญาติสายอื่น ระบบครอบครัวขยายถือว่าเป็นระบบครอบครัวที่ใหญ่โต อำนาจสิทธิขาดของครอบครัวในด้านการตัดสินใจต่าง ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัวขนาดเล็กหรือหัวหน้าครอบครัวสมัยใหม่ แต่มักจะขึ้นอยู่กับระบบอาวุโส โดยตกอยู่กับญาติผู้ใหญ่ที่เป็นหลักเป็นประธานในครอบครัวนั้น เนื่องมาจากความเคารพยำเกรง ครอบครัวขยายแบ่งลักษณะการขยายตัวตามความสัมพันธ์กันของครอบครัวเป็น 2 ประการ คือ

2.1 ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต (Consanguinal family) เป็นระบบครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันตามธรรมชาติอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับสมาชิกภายในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องของฝ่ายบิดามารดา เป็นต้น

2.2 ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์กัน โดยการสมรส (Conjugal family) อันเป็นระบบครอบครัวที่เกิดขึ้นโดยสมาชิกของครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กัน โดยการสมรสอันเป็นไปตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละสังคม

ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ (2533, หน้า 59) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของครอบครัวในปัจจุบัน ดังนี้

1. การให้การศึกษอบรมแก่สมาชิกของครอบครัว
2. การให้ความรักและความอบอุ่นแก่สมาชิก

3. การให้ความช่วยเหลือด้านทรัพย์สินเงินทอง

4. การให้ความมั่นคงปลอดภัยแก่สมาชิก

เกษม อุทยานิน (2506, หน้า 225-229) กล่าวถึง ความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างสมาชิกให้กับสังคม อันเป็นเหตุทำให้สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้

2. เป็นแหล่งหล่อหลอมให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ด้วยดี

3. ช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังบุคลิกภาพให้กับสมาชิกในครอบครัว

4. ช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันการปกครอง สถาบันทาง

ศาสนา สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ของครอบครัวมองอย่างคร่าว ๆ จะมีหน้าที่ทางธรรมชาติ ได้แก่ การให้กำเนิดบุตร ช่วยเพิ่มสมาชิกให้กับสังคมและหน้าที่ตามธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย คือ ปลูกฝังอบรมให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ ค้ำครองผู้ร่วมครอบครัวตามหลักกฎหมายจารีตประเพณีและเป็นแบบอย่างให้สมาชิกของครอบครัวได้ดำเนินตาม

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวนั้นมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาดังนี้

(งามพิศ สัตย์สงวน, 2545, หน้า 14-24)

1. ประเภทครอบครัว (Family type)

2. การเลือกคู่ครอง (Mate selection)

3. จำนวนคู่ครอง (Number of spouses)

4. การสืบเชื้อสาย (Rules of descent)

5. ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน (Rules of post-residence)

6. อำนาจในการครอบครัว (Authority pattern)

ประเภทของครอบครัว (Family type)

การแบ่งประเภทของครอบครัวนั้นสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว

(Nuclear family) ครอบครัวขยาย (Extended family) Stem family ครอบครัวที่มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว (Matriarchal family) และครอบครัวที่มีแต่สามีหรือภรรยาแต่เพียงผู้เดียวเป็นหัวหน้าครอบครัว (Single-parent family) ซึ่งในที่นี้จะอธิบายเพียง 2 ประเภทคือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย เพื่อนำมาทำความเข้าใจพื้นฐานกับการศึกษาการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน

ครอบครัวเดี่ยว คือ หน่วยย่อยที่สุด มีสมาชิกน้อยที่สุด อันเป็นรากฐานทางสังคมของหน่วยขนาดใหญ่ ครอบครัวขนาดเล็กประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูกที่ยังไม่แต่งงานที่อยู่อาศัย

ร่วมกัน ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน มีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน ครอบครัวประเภทนี้จะมีคน 2 ชั่วอายุเท่านั้น คือ รุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก ๆ ลักษณะเด่นของครอบครัวประเภทนี้คือ การเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสำคัญกว่าความสัมพันธ์ทางสายเลือด นอกจากลักษณะทั่วไปที่กล่าวมาแล้ว ครอบครัวเดี่ยวยังมีลักษณะเฉพาะอีก 3 อย่าง คือ อาจเป็นครอบครัวเดี่ยวที่เป็นอิสระ (Independent family) ของการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ครอบครัวเดี่ยวที่ไม่เป็นอิสระ (Independent nuclear family) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยวแบบผสม (Component nuclear family) ซึ่งเป็นครอบครัวประเภทหลายผัวหลายเมีย ซึ่งในสังคมสมัยใหม่โดยเฉพาะในชุมชนเมืองจะพบลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ทั้งนี้ เพราะชุมชนเมืองในสังคมสมัยใหม่และในสังคมอุตสาหกรรมย่อมมีผลพวงเรื่องเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องจึงบังคับให้ต้องมีครอบครัวขนาดเล็ก

ครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยกลุ่มคนใน 3 ชั่วชีวิตขึ้นไป กลุ่มคนเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกัน ครอบครัวแบบนี้เน้นความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลักซึ่งเป็นที่สำคัญที่สำคัญกว่าความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส คู่สมรสจะถูกมองว่าเป็นคนภายนอก ไม่มีความสำคัญในครอบครัวแบบนี้ จึงเรียกว่าระบบความสัมพันธ์ทางสายเลือด (Consanguine family) โดยลักษณะของครอบครัวขยายจะแพร่หลายมากในเกือบจะทุก ๆ สังคมเกษตรกรรมหรือสังคมชนบท เพราะลักษณะอาชีพกสิกรรมต้องการแรงงานร่วมมากต้องใช้คนมาก และในสังคมเกษตรกรรมก็ไม่นิยมจ้างแรงงานนอกจากแรงงานเครือญาติ

การเลือกคู่ครอง

การเลือกคู่ครองถือเป็นระเบียบบรรทัดฐาน (Social norms) ที่สังคมได้วางไว้ สมาชิกทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานเหล่านั้น อันเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งครอบครัว ในการเลือกคู่ครองนี้แต่ละชุมชน แต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน สังคมบางแห่งบังคับให้สมาชิกแต่งงานภายในกลุ่มของตัวเอง (Endogamy) หรือแต่งงานนอกกลุ่ม (Exogamy) ซึ่งการแต่งงานภายในกลุ่มดังกล่าวมีหลายระดับ ดังนี้

1. Tribal endogamy สังคมระดับเผ่าที่บังคับให้แต่งงานภายในเผ่าห้ามการแต่งงานนอกเผ่าพันธุ์ เช่น ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ แต่งงานภายในเผ่าเดียวกัน

2. Racial endogamy เป็นการแต่งงานที่สนับสนุนให้สมาชิกแต่งงานกับคนเชื้อชาติเดียวกันมากกว่าให้เกิดการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ (Interracial marriage) เพราะการแต่งงานข้ามเชื้อชาติจะทำให้เกิดปัญหาครอบครัวมากกว่าการแต่งงานภายในเชื้อชาติเดียวกัน

3. Religious endogamy การสนับสนุนการแต่งงานกับคนที่นับถือศาสนาเดียวกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว แต่ในปัจจุบันพบว่ามีการแต่งงานข้ามศาสนากันมากขึ้น

4. Class endogamy การแต่งงานภายในชนชั้นเดียวกัน ฐานะที่เสมอกัน ซึ่งยังพบเห็นอยู่ในปัจจุบันแต่ไม่มาก

การแต่งงานภายในเครือญาติเดียวกัน เป็นบรรทัดฐานที่เกิดขึ้นภายในสังคมระดับเผ่า ซึ่งกำหนดให้สมาชิกแต่งงานภายในเครือญาติเดียวกัน ประเภทของเครือญาติที่นิยมให้แต่งงานกันมากที่สุดเรียกว่า Cross-cousin marriage คือ การแต่งงานของ Ego กับลูกลุงหรือน้าฝ่ายแม่หรือลูกของป้าและอาฝ่ายพ่อ ประเภทเครือญาติที่ไม่นิยมเรียกว่า Parallel-cousin marriage หมายถึง การแต่งงานของ Ego กับลูกของป้าหรือน้าฝ่ายชาย หรือลูกของลุงกับอาฝ่ายแม่

การแต่งงานนอกกลุ่ม (Exogamy) เกิดจากการมีกฎหมายหรือข้อบังคับที่กำหนดให้แต่งงานนอกกลุ่ม เช่น การแต่งงานกับคนนอกเผ่า การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ศาสนา หรือข้ามชนชั้น การแต่งงานนอกเครือญาติของตน การแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และการแต่งงานกับคนต่างชาติ เป็นต้น อันมีรากฐานสำคัญมาจากสถาบันสังคมอย่างหนึ่งที่มีในทุกสังคม นั่นคือกฎเกณฑ์ต้องห้าม (Incest taboo) คือ ข้อห้ามไม่ให้มีการแต่งงานหรือมีเพศสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติใกล้ชิดกัน นั่นคือ ห้ามไม่ให้มีเพศสัมพันธ์กันระหว่างพ่อกับลูกสาว แม่กับลูกชาย และระหว่างพี่ชายน้องชายกับพี่สาวน้องสาว รวมทั้งไม่ให้มีเพศสัมพันธ์กันระหว่างลูกกับหลานสาว ป้ากับหลานชาย เช่นกัน

จำนวนคู่ครอง

ในสังคมสมัยใหม่มักมีกฎในสถาบันสังคมบังคับให้มีคู่ครอง (สามีภรรยา) คนเดียวในเวลาหนึ่ง ในขณะที่บางสังคมอนุญาตให้มีคู่ครองได้หลายคนในเวลาเดียวกัน โดยทั่วไปมีกฎเกณฑ์ของสถาบันสังคมเกี่ยวกับจำนวนคู่ครองอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ระบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) และระบบมากผัวมากเมีย (Polygamy)

ระบบผัวเดียวเมียเดียว หมายถึง การมีคู่ครองคนเดียวในเวลาหนึ่งในสังคมไทยมีกฎหมายครอบครัวระบุว่า ชายหรือหญิงที่แต่งงานกันจะมีภรรยาหรือสามีได้คนเดียวในเวลาหนึ่งเท่านั้น

ระบบมากผัวมากเมีย หมายถึง การมีคู่ครองได้หลายคนในเวลาเดียวกัน ระบบนี้แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อยคือ ระบบมากผัวมากเมีย หมายถึง ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคนในเวลาเดียวกันและระบบผัวเดียวเมียเดียว หมายถึง ผู้หญิงมีสามีได้หลายคนในเวลาเดียวกัน

สรุปว่าการที่สังคมกำหนดคู่ครองของชายและหญิงแตกต่างกันนั้น เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมหรือบริบทและความจำเป็นของสังคมนั้น ๆ ที่เอื้อต่อการกำหนดจำนวนคู่ครอง เพราะบางสังคมมีจำนวนชายและหญิงใกล้เคียงกัน สังคมจึงบังคับให้สมาชิกมีคู่ครองได้คนเดียว

ในเวลาหนึ่ง แต่บางสังคมมีหญิงชายไม่เท่ากันทำให้สังคมต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายขึ้นและอาจมีเหตุผลอย่างอื่นอีกด้วย ซึ่งขึ้นกับสังคมเหล่านั้นเป็นผู้วางบรรทัดฐานไว้

การสืบเชื้อสาย

การสืบเชื้อสาย เป็นสิ่งสำคัญของโครงสร้างครอบครัวเพราะเป็นหน้าที่หนึ่งที่ครอบครัวจะต้องกระทำ เมื่อพิจารณาระดับโลกจะพบว่า มีรูปแบบการสืบเชื้อสายอยู่ 2 ประเภทใหญ่ คือ การสืบเชื้อสายจากฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ทั้ง 2 ฝ่าย (Bilateral descent) และการสืบเชื้อสาย

แต่ฝ่ายเดียว อาจเป็นฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ก็ได้ (Unilineal descent)

1. การสืบเชื้อสาย 2 ฝ่ายจากฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ หมายถึง การสืบสกุลทั้งจากฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ และการเป็นสมาชิกของเครือญาติทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ด้วย ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีระบบแบบนี้

2. การสืบเชื้อสายฝ่ายเดียว หมายถึงการที่ Ego เป็นสมาชิกในกลุ่มเครือญาติฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่แต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น ระบบนี้ยังแบ่งเป็นระบบย่อยมีหลายอย่างดังนี้

Patrilineal descent คือ การที่ Ego เป็นสมาชิกของเครือญาติฝ่ายพ่อแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น การสืบเชื้อสายฝ่ายพ่อดังกล่าวจะสืบย้อนไปจนถึงบรรพบุรุษคนแรก ๆ ที่เป็นเพศชาย ส่วนแม่ของ Ego และเครือญาติของเธอเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ แม่ของ Ego มักอยู่อย่างคนแปลกหน้า ในระบบนี้ผู้ชายแต่งงานนำภรรยาเข้ามาอยู่ด้วยกันกับญาติของเขา ส่วนผู้หญิงเมื่อแต่งงานจะไปอยู่ที่อื่น ความผูกพันในครอบครัวแบบนี้จะยึดความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก

Matrilineal descent จะตรงกันข้ามกับระบบ Patrilineal descent คือการที่ Ego เป็นสมาชิกของเครือญาติฝ่ายแม่แต่ฝ่ายเดียว ส่วนพ่อและเครือญาติของพ่อจะเป็นคนภายนอกและเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ในระบบนี้ผู้หญิงเมื่อแต่งงานนำสามีมาอยู่อาศัยกับเครือญาติของเธอ ส่วนผู้ชายเมื่อแต่งงานจะไปอยู่กับญาติของภรรยาหรืออยู่ที่อื่น สิ่งที่แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่งของระบบการสืบเชื้อสายฝ่ายแม่แต่ฝ่ายเดียวคือ ผู้ที่มีอำนาจในครอบครัวแบบนี้คือ ผู้ชายที่เป็นพี่ชายหรือน้องชายของแม่ Ego นั่นเอง

Non-unilineal descent เป็นระบบที่ Ego อาจสืบสกุลจากฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่หรือจากทั้ง 2 ฝ่ายก็ได้ เมื่อ Ego แต่งงานอาจเลือกไปอยู่อาศัยกับญาติฝ่ายพ่อหรือญาติฝ่ายแม่ก็ได้ โดยทั่วไป Ego จะเลือกไปเป็นสมาชิกของกลุ่มที่ให้ผลประโยชน์มากที่สุด

Double descent ระบบนี้ให้เลือกเช่นกัน Ego อาจเลือกเป็นสมาชิกในเครือญาติฝ่ายแม่เพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและนับถือผีฝ่ายแม่ แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดินก็จะเลือกเป็นสมาชิกเครือญาติฝ่ายพ่อ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543, หน้า 182)

ที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน

ที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว เพราะครอบครัวนั้นจะต้องรู้ว่าเมื่อแต่งงานแล้วจะไปอยู่ที่ไหน ระบบที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานเมื่อพิจารณาจะมีหลายระบบ ดังนี้

1. Patrilocal residence คือ ระบบที่คู่สมรสจะไปอยู่อาศัยกับครอบครัวญาติฝ่ายสามีหลังแต่งงาน
2. Matrilocal residence คือ การที่คู่สมรสไปอยู่อาศัยกับครอบครัวญาติฝ่ายภรรยา
3. Matri-patrilocal residence หมายถึง การที่คู่สมรสไปอยู่อาศัยกับครอบครัวญาติฝ่ายภรรยาชั่วคราวเป็นเวลาหนึ่งปี หรือจนกว่าจะมีลูกคนแรกเพื่อเป็นแรงงานให้กับครอบครัวของญาติฝ่ายภรรยาในระยะหนึ่ง จากนั้นจะไปอยู่อาศัยกับครอบครัวญาติฝ่ายสามีอย่างถาวร ระบบนี้เป็นระบบย่อยของ Patrilocal residence
4. Patri-matrilcal residence เป็นระบบที่ตรงข้ามกับ Matri-patrilocal คือ การที่คู่สมรสไปอยู่อาศัยกับญาติฝ่ายสามีชั่วคราว จากนั้นจึงไปอยู่อาศัยกับครอบครัวของญาติฝ่ายภรรยาอย่างถาวร
5. Neolocal residence เป็นลักษณะของสังคมอุตสาหกรรม คือ การที่คู่บ่าวสาวเลือกที่อยู่อาศัยเองว่าจะอยู่ที่ใดก็ได้
6. Virilocal residence คือ การที่คู่บ่าวสาวเลือกไปอยู่อาศัยในชุมชนของญาติฝ่ายสามี
7. Uxorilocal residence คือ คู่บ่าวสาวเลือกไปอยู่อาศัยในชุมชนของญาติฝ่ายภรรยา
8. Bilocal/ Ambilocal residence คือ การที่คู่บ่าวสาวทุกคู่มีสิทธิในการเลือกที่อยู่อาศัยว่าจะไปอยู่กับญาติฝ่ายสามีหรือญาติฝ่ายภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และต้องมีสัดส่วนของการไปอยู่อาศัยกับญาติของสามีหรือภรรยาในปริมาณใกล้เคียงกัน
9. Avunculocal residence คือ การที่คู่บ่าวสาวไปอยู่อาศัยกับครอบครัวของพี่ชายหรือน้องชายของแม่เจ้าบ่าว
อำนาจในครอบครัว
แต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์หรือสถาบันครอบครัวอย่างน้อยที่กำหนดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว เมื่อพิจารณาทั่วโลกจะพบว่ามีอยู่ 3 ระบบ คือ
 1. Patriarchal คือ ผู้ชายเป็นใหญ่เป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว มีอำนาจตัดสินใจทางเศรษฐกิจของครอบครัวและทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว
 2. Matriarchal คือ ผู้หญิงเป็นใหญ่ ในบางครั้งระบบที่ผู้หญิงน่าจะเป็นใหญ่แต่ปรากฏว่าผู้ชายยังคงเป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว

3. Egalitarianism เป็นระบบที่สามีและภรรยามีอำนาจเท่ากัน แต่ในความเป็นจริงสามีมักมีอำนาจมากกว่าภรรยาในหลายเรื่อง

สรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว (Family structure) ที่กล่าวถึงมิใช่แต่ลักษณะของครอบครัวเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นทางการของสิทธิหน้าที่ วิถีชีวิต การอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งการให้สถานภาพและบทบาทของสมาชิกในครอบครัวตามเพศ วัย และสถานภาพทางเครือญาติ อันเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงทั้งหมดเพราะเมื่อสิ่งหนึ่งเกิดปัญหาหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาย่อมทำให้บรรทัดฐานอื่น ๆ ในโครงสร้างได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดประเพณีทางสังคม จึงมีส่วนสำคัญต่อโครงสร้างครอบครัวชาวจีนเพราะแต่ละพิธีกรรมที่ปฏิบัตินั้นมีอิทธิพลต่อการรักษาลักษณะครอบครัวของชาวจีนให้ยังคงเป็นครอบครัวขยายได้ รวมถึงสิทธิอำนาจ การให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัวถึงแม้ว่าโครงสร้างครอบครัวของชาวจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงก็มีน้อยมาก จึงจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ โครงสร้างครอบครัวของชาวจีนว่าเป็นเช่นไร ซึ่งทำให้เข้าใจพฤติกรรมครอบครัวของสังคมต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

โครงสร้างของครอบครัวจีน

ลักษณะครอบครัวจีนแบบดั้งเดิม เน้นความจงรักภักดีของสมาชิกในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมของครอบครัวและในการปฏิบัติหน้าที่เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งโครงสร้างของครอบครัวจีนอพยพรุ่นแรกในประเทศไทยยังคงเป็นแบบจีนดั้งเดิม กล่าวคือสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและมีอำนาจในการปกครองภายในบ้านโดยเด็ดขาด (Patriarchal) การสืบสกุลนั้นทางด้านผู้ชาย (Patrilineal) ห้ามการแต่งงานภายในกลุ่มหรือแค่เดียวกัน การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนภายหลังการแต่งงานนั้นฝ่ายหญิงต้องอพยพไปอยู่กับครอบครัวสามี (Patrilocal residence) ถ้าในบางกรณีที่อยู่อาศัยคับแคบจนเกินไป คู่สมรสอาจจะหาที่อยู่อาศัยใหม่ก็ได้ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลภายในครอบครัวนั้นแบ่งแยกอย่างชัดเจนตามอาวุโส อายุ และเพศ ผู้อาวุโสจะได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพจากผู้อ่อนอาวุโสกว่า พ่อแม่จะได้รับการเกียรติและความเคารพจากบุตรหลานสมน้ำสมเนื้อตลอดชีพ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายแล้วผู้หญิงจะมีสถานภาพที่ต่ำกว่าในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงยังถูกห้ามไม่ให้มีกิจกรรมต่าง ๆ นอกบ้านมากเกินไป

ตามประเพณีจีนเดิมแล้ว ครอบครัวชาวจีนไม่นิยมลงทุนหรือเสียค่าใช้จ่ายกับลูกสาวมากนักเพราะถือว่าผู้หญิงต้องไปเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวสามีหลังการแต่งงาน ฉะนั้นการลงทุนให้กับลูกสาวมากย่อมหมายถึงการสูญเสียสำหรับครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นบทบาทของผู้หญิงจีนในอนาคตก็คือ การเป็นแม่บ้าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องศึกษาวิชาการชั้นสูงเท่าใด เพียงแต่สอนให้รู้จักทำงานบ้านและช่วยสามีค้าขายก็พอแล้ว และการฝึกฝนเหล่านี้ก็ได้รับจาก

แม่และครอบครัวของตนเองเป็นอย่างดีตั้งแต่ยังเยาว์วัยแล้ว ฉะนั้นลูกสาวชาวจีนมักจะไม่ได้รับ การศึกษาสูงทัดเทียมกับลูกชาย แต่ข้อจำกัดด้านการศึกษาของหญิงชาวจีนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยผู้หญิงจีนได้รับการศึกษาในระดับสูงทัดเทียมกับผู้ชายเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวโน้มเช่นนี้ก็เกิดขึ้นกับผู้หญิงไทยด้วยที่เรียกร่องสิทธิที่จะได้รับการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชาย ฉะนั้นบทบาทของผู้หญิงจีนนอกบ้านจึงมีการควบคุมน้อยลง ข้อห้ามต่าง ๆ ก็มีความเข้มงวด น้อยลงด้วย

การสืบทอดมรดกของชนจีนอพยพในประเทศไทยนั้น ยังผ่านทางสายลูกชาย เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในแผ่นดินใหญ่ในอดีต ลูกชายแต่ละคนจะ ได้ส่วนแบ่งของทรัพย์สินครอบครัว เท่ากัน โดยปกติลูกชายคนโตจะทำหน้าที่ปกครองดูแลเป็นผู้จัดการธุรกิจของครอบครัวแทนพ่อเมื่อ พ่อมีอายุมากหรือตาย ดังนั้นลูกชายคนโตจึงใกล้ชิดกับพ่อและช่วยเหลือธุรกิจครอบครัวมากกว่าลูก ชายคนรอง บางครั้งพ่ออาจจะให้ส่วนแบ่งมรดกมากกว่าคนอื่นหากคาดว่าจะให้เป็นผู้ดูแลน้อง ๆ ต่อไป สำหรับลูกสาวจะได้ส่วนแบ่งที่พ่อแม่จัดให้ตอนแต่งงานซึ่งต้องย้ายไปอยู่อาศัยกับสามีของ ตนสำหรับไว้ใช้จ่ายส่วนตัวเท่านั้น หลังจากนั้นมักถือว่าอยู่ในสกุลเดียวกับสามีไม่เกี่ยวข้องกับ ทางเศรษฐกิจกับครอบครัวของตนเองอีก

ครอบครัวชนจีนอพยพในประเทศไทย แรกเริ่มจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยพ่อ แม่และลูก ต่อมาจนแปรสภาพมาเป็นครอบครัวขยาย เมื่อลูกชายเริ่มแต่งงานและนำภรรยาเข้า มาอยู่ในบ้าน ลูกสะใภ้ที่เข้ามาอาศัยในบ้านจะต้องช่วยทำงานบ้านร่วมกับสมาชิกฝ่ายหญิงคนอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของแม่ โดยปกติชาวจีนนิยมครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีพ่อแม่ ลูกชาย สะใภ้และหลาน ๆ อยู่ในบ้านเดียวกัน แต่ครอบครัวขนาดใหญ่นี้ยากแก่การศึกษาให้คงรูปไว้ได้นาน เพราะมักประสบปัญหาเรื่องบ้านเรือนคับแคบ เมื่อลูกชายหลายคนแต่งงานและมีลูกแล้ว บางครั้งจะ นิยมแยกเรือนไปอยู่ต่างหาก การไปตั้งครอบครัวใหม่ของตนเองมีมากขึ้นสำหรับลูกหลานจีน ในปัจจุบัน ขณะนี้มีเพียงครอบครัวชาวจีนที่มีฐานะจำนวนน้อยที่ยังเป็นครอบครัวแบบขยายอยู่ การสลายตัวของครอบครัวจีนขนาดใหญ่แบบขยายนี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ โครงสร้างองค์กรเศรษฐกิจพื้นฐานของจีนอพยพด้วย (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2525, หน้า 121-122 อ้างถึง ใน ศศิวิมล ศรีวิโรจน์มณี, 2543, หน้า 74) และที่สำคัญมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูและอบรมลูก ที่คลายความเข้มงวดลงไปมาก

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่ากรอบแนวคิดครอบครัว อันประกอบด้วยเครือญาติ ครอบครัว และการแต่งงานจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสำคัญในทุกสังคม เพราะเป็นพื้นฐานใน การดำเนินชีวิตและเป็นแหล่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงพิธีกรรมซึ่งแต่ละ สังคมจะมีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป แต่ก็ต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ข้อบังคับไว้เพื่อรักษาระเบียบ

ทางสังคม อีกทั้งเป็นโครงสร้างเพื่อการอธิบายหลักเกณฑ์ในการศึกษา เพราะหากต้องการศึกษาถึงปัญหาหรือสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะต้องทำการศึกษาถึงในอดีตด้วยว่าเป็นมาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาถึงวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ อันเป็นเหตุไปสู่ความเป็นสังคมนั้นต้องศึกษาจากคนเป็นสำคัญ

แนวคิดทฤษฎีด้านวัฒนธรรม เป็นการมุ่งเน้นการแสวงหาข้อมูลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการอยู่ร่วมกันของคนในหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ ในทางทฤษฎีมีข้อสรุปเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมว่า เมื่อคนที่ต่างวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน การถ่ายทอดและการรับรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เป็นเหตุสำคัญของปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดคือ การถ่ายทอดและรับวัฒนธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการคงอยู่ของวัฒนธรรม

ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” แปลตามรูปศัพท์ว่า “ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ” หรือ “ธรรมคือความเจริญ” แสดงให้เห็นว่ามีใช้ลักษณะอยู่คงที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ สิ่งใดที่อยู่กับที่สิ่งนั้นไม่เชื่อว่า “วัฒนธรรม” คือ “เจริญ” วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่กาลเวลาอยู่เสมอ ถ้ากล่าวตามความหมายวิชาวัฒนธรรม ซึ่งมีอยู่ในตำรามานุษยวิทยา (Culture anthropology) ก็หมายถึงสิ่งที่ไม่มีเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สังคมคือคนในสังคมนั้นมีความต้องการและจำเป็นต้องผลิตสร้างให้มีขึ้นแล้วถ่ายทอดให้แก่กันด้วยการสั่งสอนและเรียนรู้สืบ ๆ ต่อกันมาเป็น ประเพณีปรัมปรา (Traditional customs) และคลี่คลายขยายตัวเป็นความเจริญวัฒนาโดยลำดับ (จันจงค์ ทองประเสริฐ, 2539, หน้า 1-4) วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่สื่อให้ทุกคนรับรู้ความหมายร่วมกันและสามารถประพฤติปฏิบัติต่อกันได้ โดยเหตุที่วัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ เพื่อจะได้มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการเรียนรู้จากบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และจากกลุ่มเพื่อน ทำให้บุคคลมีแนวพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกัน และสามารถคาดคะเนการแสดงพฤติกรรมของบุคคลภายในกลุ่มว่ามีความหมายอย่างไร (พัทยา สายหู, 2517, หน้า 35)

ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่มุ่งเน้นการแสวงหาข้อมูลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการอยู่ร่วมกันของคนในหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ ในทางทฤษฎีได้มีข้อสรุปเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมว่า เมื่อคนที่ต่างวัฒนธรรมมาอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน การถ่ายทอดและการรับรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย และปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเป็นเหตุสำคัญของปรากฏการณ์ดังกล่าว

แนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การศึกษาเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมได้มีผู้ให้แนวความคิดไว้หลายท่านจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้การศึกษา ดังต่อไปนี้

บรรพต วีระสัย (2524, หน้า 20) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจุดเริ่มต้นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไว้ว่า การให้และการรับทางวัฒนธรรมนั้นมักจะเกิดขึ้นโดยการไม่ตั้งใจ ไม่รู้ตัว ไม่มีการบังคับหรือไม่มีข้อกำหนดใด ๆ อย่างแน่ชัด โดยจะมีลักษณะเป็นการเรียนรู้โดยจิตใต้สำนึก ทั้งผู้ให้และผู้รับทางวัฒนธรรมต่างก็พยายามที่จะปรับตัวหรือทำตนให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในขณะนั้น ในระยะต่อมาย่อมมีการผสมกลมกลืนกันขึ้นเพราะต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะปรับตัวเข้าหากัน

อุทัย หิรัญโค (2526, หน้า 10-11) ได้อธิบายว่าการผสมกลมกลืนคือกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้คนต่างเชื้อชาติที่มีวัฒนธรรมต่างกันและอยู่ร่วมกันในอาณาเขตเดียวกันบรรลุถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม หรืออีกความหนึ่ง การผสมกลมกลืนเป็นกระบวนการดูคลืนซึ่งวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่แตกต่างกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมหมดสิ้นไป ตามปกติแล้วการผสมกลมกลืนจะเป็นไปในลักษณะที่ชนกลุ่มน้อยค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของตนให้เข้ากับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่การผสมกลมกลืนเป็นกระบวนการดูคลืนหรือทำให้บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยอมรับและทำตามให้เข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นด้วยการละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตน การผสมกลมกลืนเป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนจะใช้เวลามากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนว่ามีมากน้อยเพียงใด หากมีความแตกต่างกันมากก็ต้องใช้เวลานานซึ่งในบางกรณีอาจผสมกลมกลืนมิได้ก็มี การผสมกลมกลืนเกิดขึ้นได้ง่ายต่อเมื่อกลุ่มชนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่างกันนั้นมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ถ้าวัฒนธรรมแตกต่างกันมากการผสมกลมกลืนจะทำได้ยากเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางศาสนาหรือความเชื่อของคน

Duncan and Lieberman (1959 อ้างถึงใน พิมพิไล ตั้งเมธากุล, 2529, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการผสมกลมกลืนไว้ว่า โอกาสของการผสมกลมกลืนจะประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อประชาชนในสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดความสัมพันธ์เป็นไปอย่างซ้ำ ๆ ไม่มีกำหนดเวลาอันแน่นอน ไม่จำกัดว่าต้องเป็นไปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น พวกที่อพยพไปอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่งใหม่ ๆ ในระยะแรกย่อมประสบกับการดูหมิ่นเหยียดหยามอย่างน่าขมขื่น แต่ขณะเดียวกันเขาก็ได้สัมผัสกับกระบวนการทางสังคมในลักษณะแปลกใหม่ที่เขาจะต้องพยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและแข่งขันกับผู้ที่อาจจะติดตามมาในภายหลัง นานวันเข้าจากประสบการณ์และความคุ้นเคยจะทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นความสนิทสนม

และเกิดภาวะการผสมกลมกลืนกัน ในที่สุดแม้ว่าจะต้องใช้เวลาบ้างก็ตาม

Handlin (1951 อ้างถึงใน พิมพิไล ตั้งเมธากุล, 2529, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการผสมกลมกลืนไว้ว่า การผสมกลมกลืนนั้นจะกำหนดขอบเขตอย่างแคบ ๆ ไม่ได้เพราะมันมีลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะในตัวของมันเอง เหมือนกับการที่บุคคลแต่ละคนมีความรู้ทางด้านต่าง ๆ ในสังคม ใด้ก็ต้องมีประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ไปโรงเรียน ไปโบสถ์ ทำงาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องใช้กาลเวลา คนบางคนจึงไม่สามารถกระทำได้ เช่นเดียวกับการปรับตัว บางคนเคยอยู่สังคมหนึ่งเป็นเวลายาวนานเมื่อมาพบหรืออยู่ในสังคมใหม่ทำให้ปรับตัวได้ยาก เป็นผลให้การผสมกลมกลืนเกิดขึ้นได้ยากเช่นกัน ดังนั้นถ้าจะเปรียบเทียบการปรับตัวภายในสังคมใหม่ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กแล้วจะเห็นว่า ผู้ใหญ่ไม่มีวันที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมใหม่อย่างถูกต้องสมบูรณ์ได้ เพราะผู้ใหญ่จะมีความรู้สึกนึกคิดอันฝังจิตฝังใจกับแวดล้อมเก่า ซึ่งไม่สามารถจะหาได้ในสังคมใหม่ การผสมกลมกลืนที่ถูกต้องสมบูรณ์แบบจึงมักจะเกิดขึ้นเช่นกับชนรุ่นใหม่ที่เกิดมาพบสภาพแวดล้อมที่มีการผสมกลมกลืนนั้น ลูกหลานของชาวจีนในระยะหลังได้ยอมรับเอาค่านิยมและแนวประพฤติดิจิบัติของคนไทย โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ผลคือความเป็นลูกจีนค่อย ๆ ลดลง เกิดความรู้สึกว่าเป็นคนไทยอย่างแท้จริง

การใช้แนวคิดหรือทฤษฎีในการวิเคราะห์กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานอยู่ที่ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ อันเป็นเครื่องมือทางสังคมอันสร้างเสถียรภาพและความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม (Group solidarity) กรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง โดยพบว่ากลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังมากกว่า ในขณะที่เดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้ สุดท้ายถ้าวัฒนธรรม 2 ชุด ถูกผสมรวมกันเป็นชุดเดียว ไม่ว่าจะมีส่วนของชุดใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ที่เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน โดยการผสมกลมกลืนอาจมีได้หลายลักษณะ คนบางกลุ่มกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหลัก คนกลุ่มนี้มักจะอยู่ใกล้ศูนย์อำนาจ และยินดีถูกกลืนโดยกลุ่มอำนาจ แต่กลุ่มที่อยู่ห่างไกลอำนาจรัฐ ความต้องการธำรงวัฒนธรรมเดิมของตนยังมีอยู่ แต่ก็ยอมรับวัฒนธรรมหลักด้วยในบางเรื่อง ในประเทศไทยช่วงเปลี่ยนผ่านจะพบเห็นคนหลายกลุ่มมีวัฒนธรรมในลักษณะทวิลักษณ์ (Double identity) (อมรา พงศาพิชญ์, 2542, หน้า 18, 30)

การถ่ายทอดและการรับทางวัฒนธรรม

การถ่ายทอดวัฒนธรรม คือ การสอนให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ของสังคมที่ได้มีการตกลงกันไว้ว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงการตกลงอย่างกว้าง ๆ มิได้มี

การตกลงกันในรายละเอียดทุก ๆ เรื่อง ข้อตกลง คือ การกำหนดหลักใหญ่ ๆ กำหนดแนวความคิดที่สำคัญไว้ เมื่อทุกคนรู้ถึงหลักใหญ่แล้วก็จะประพฤติปฏิบัติได้ง่ายขึ้น หลักที่สมาชิกของสังคมใช้ยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติ คือ บรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐาน คือ แนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือและค่านิยมคือความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงามและเมื่อทุกอย่างสอดคล้องกันก็หมายความว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมก็ดำเนินไปได้โดยไม่มีปัญหา ถึงแม้ว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอาจจะหมายถึงว่า ลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาลเวลา แต่ค่านิยมและหลักใหญ่ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมก็ยังไม่เปลี่ยนไปเพราะวัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและสามารถเรียนรู้ได้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541, หน้า 20-21)

การถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดเกลาทางสังคม ซึ่งหน่วยของการจัดเกลาที่สำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดก็คือ ครอบครัว ด้วยบทบาทของพ่อและแม่ การที่พ่อแม่สอนลูกว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ถือเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งเพื่อเข้าใจในบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับ เช่น ในสังคมไทยสอนลูกให้ไหว้และทำความเคารพผู้ที่อาวุโสกว่า ผู้น้อยไม่ควรยืนค้ำศีรษะผู้ใหญ่ การสอนในลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการสอนถึงพฤติกรรมแล้วยังเป็นการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ด้วย ซึ่งในลักษณะของครอบครัวเงินก็เช่นกันที่มีความหวงแหนในวัฒนธรรมของตนและตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นวัฒนธรรมที่สั่งมาปฏิบัติตามและน่าเชื่อถืออันเป็นลักษณะชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) ความเชื่อที่ฝังแน่นนี้ทำให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน ภาษาพูด การทำอาหารและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้กับลูกหลานได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป อันเป็นความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2530, หน้า 10-13)

นอกเหนือจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน โดยผ่านจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ยังมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังสังคมใกล้เคียงและส่งผลให้สังคมหนึ่งเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมอื่น โดยมองว่าไม่ขัดกับค่านิยมในสังคมเดิมหรือพอใจในการรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยที่ฝ่ายรับวัฒนธรรมใหม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตนเองบางส่วนเพราะอาจมีบางส่วนของแบบแผนที่คล้ายคลึงกันและทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป ซึ่งการรับเอาวัฒนธรรมบางส่วนจากกลุ่มสังคมข้างเคียงจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจนในที่สุดจะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นของเดิมและส่วนใดเป็นวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียง (อมรา พงศาพิชญ์, 2541, หน้า 32-33) จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูก ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไป

คู่อีกสังคมหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแนวนอน ซึ่งทุกสังคมจะต้องผ่านขั้นตอนและกระบวนการดังกล่าว เพียงแต่กระบวนการดังกล่าวอาจพัฒนาไปไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับ นิเวศวิทยา วัฒนธรรม เป็นสำคัญ วัฒนธรรมจึงควรจะต้องได้รับการพิจารณาเฉพาะตัวของตัวเอง

การคงอยู่และการเสื่อมของวัฒนธรรม

ทุกสิ่งในโลกเมื่อมีการเกิดขึ้นมาเป็นเบื้องต้น มีการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางแล้วย่อมมีการสูญหายไปไหนที่สุด แม้ในเรื่องวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน มีการเกิดขึ้น มีความเปลี่ยนแปลงและเสื่อมไปและตายไปเป็นธรรมดา เพียงแต่จะช้าหรือเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น จะรู้จักอนุรักษ์และปรับปรุงให้คงอยู่หรือละเลยให้เสื่อม ซึ่งสามารถพิจารณาดังต่อไปนี้ (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2539, หน้า 15-18)

1. จะต้องมีการสั่งสมและสืบต่อวัฒนธรรมของชาติให้เป็นมรดกตกทอดกันไปโดยไม่ขาดสาย
 2. จะต้องหาของแปลกใหม่เพิ่มเติมของเดิม แต่จำเป็นต้องระมัดระวังว่าสิ่งที่เพิ่มมาใหม่นั้นจะต้องไม่ขัดและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อของเดิม จึงจะเข้ากันได้ดีและจะต้องพยายามแทรกซึมเข้าไปทีละน้อยจนกระทั่งฝังลึกลงในจิตใจ สิ่งใหม่หรือแปลกใหม่ถ้ามีเพิ่มเข้ามามากเกินไปรากฐานของวัฒนธรรมจะคลอนแคลนไม่มั่นคงแต่หากเพิ่มน้อยเกินไปก็จะเกิดความเฉื่อยชา
 3. จะต้องส่งเสริมให้แพร่ขยายไปในหมู่ตนและตลอดไปจนถึงชนหมู่อื่นด้วย ซึ่งจะต้องส่งเสริมลัทธิชาตินิยมให้มีความรู้สึกรักวัฒนธรรมของตนเองให้มากและหาวิธีเผยแพร่วัฒนธรรมให้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกโดยทุกวิถีทาง
 4. จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสภาพของเหตุการณ์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ติดต่อกันได้ง่าย ถ้าชาติใดไม่รู้จักปรับปรุงและแก้ไขวัฒนธรรมเดิมของตนให้ประสานเข้ากันได้เหมาะสมกับสมัยและสภาพเหตุการณ์ก็จะถูกกลืนวัฒนธรรมของชาติอื่นที่เรงอำนาจมากกว่าแทรกซึมเข้ามาแทนที่ทีละน้อยหรือไม่รู้จักถึงสิ่งที่ดีมาประสานเข้าไปในวัฒนธรรมเดิมของตนเพื่อให้วัฒนธรรมของตนคงอยู่ก็จะเป็นทางทำให้วัฒนธรรมของตนสลายไป
- ดังนั้นวัฒนธรรมก็มีลักษณะคล้ายสิ่งมีชีวิต คือ ถ้าไม่ได้วัฒนธรรมของคนอื่นมาช่วยให้สิ่งใหม่ ๆ ในวัฒนธรรมตนก็จะเจริญเติบโตไม่ได้ การที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมของตนให้เจริญก้าวหน้าจึงอยู่ที่การรู้จักความพอดี เช่นเดียวกับประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการประกอบพิธีกรรมและสอดแทรกความคิดทางอุดมคติ จารีตประเพณีให้กับครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทของสังคม กาลเวลาและการพัฒนาไปของโลกปัจจุบัน แต่หัวใจสำคัญหรือหลักใหญ่ ๆ ในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมยังคงมีอยู่

ดังนั้นในการศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนจึงต้อง
 ทำการศึกษาและทำความเข้าใจต่อการถ่ายทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย
 ไทยให้กับลูกหลานของตนเพราะการถ่ายทอดถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การประกอบพิธีกรรม
 ตามประเพณี ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

แนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (Culture interaction) มีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและขัดแย้ง
 และมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ในการอธิบายกระบวนการที่เกิดขึ้นนี้มีศัพท์ที่ใช้ต่างกันอยู่หลายคำ
 เช่น วัฒนธรรมสัมผัส (Cultural contact) การหยิบยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing of
 interchange) การปรับตัว (Adaptation) การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural intergration)
 การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการกลืนกลายทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมสัมผัส การแพร่กระจายตัวของวัฒนธรรมออกไปรอบทิศทางย่อมไปสัมผัส
 (Contact) เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของสังคมแห่งใหม่ การสัมผัสของวัฒนธรรมที่ต่างกันสอง
 วัฒนธรรมนั้นมีที่มาจากคนที่คนต่างวัฒนธรรมมาสังสรรค์กัน จะเป็นโดยความบังเอิญหรือจงใจ
 ก็ตามย่อมจะเกิดการเกี่ยวข้องกันทางพฤติกรรมส่วนตนเสมอ การพูดจาครั้งแรก ๆ อาจจะ
 เข้าใจกัน แต่มนุษย์ก็มีวิธีที่ดีกว่าโดยใช้ภาษาไปและภาษาท่าทางแทน ต่อมารู้จักกันนาน ๆ ก็เริ่ม
 พูดจากันรู้เรื่องเพราะได้ฝึกหัดทำความเข้าใจกันบ่อย ๆ นำไปสู่การปฏิสังสรรค์กันรูปแบบ
 พฤติกรรมอื่น ๆ เช่น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ อาจมีการขอข่าวกัน มีการแลกเปลี่ยนอาหารกันและมี
 การค้าขายกัน เป็นต้น การปฏิสังสรรค์กันของคนสองวัฒนธรรมที่ต่างกันก็คือ การสัมผัสกันทาง
 วัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมนั้นคือพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลมา ดังนั้นวัฒนธรรมที่แพร่กระจายมา
 พบกันและปฏิสังสรรค์กันคือการพบปะและสัมพันธ์กันของคนต่างวัฒนธรรมนั่นเอง วัฒนธรรม
 สัมผัสเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและเป็นขั้นตอนต่อจากการแพร่กระจายทาง
 วัฒนธรรม (นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, 2540, หน้า 65)

การหยิบยืมทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นหลังจากที่วัฒนธรรมต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน
 ย่อมมีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันขึ้น การที่บุคคลจากต่างวัฒนธรรมมาสัมพันธ์กันย่อมหาทางที่จะ
 แลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกันเสมอ มิฉะนั้นจะทำความเข้าใจกันไม่ได้ วิธีแสดงออกซึ่ง
 ความคิดของบุคคลที่หนึ่งเมื่อเป็นที่เข้าใจของอีกบุคคลหนึ่งแล้ว บุคคลหลังนี้ย่อมจะจดจำไว้ใช้
 ชั่วคราวต่อไป การที่บุคคลต่างวัฒนธรรมทั้งสองนี้ต่างจำพฤติกรรมใด ๆ ของกันและกันไว้แล้ว
 เอาไปใช้เป็นประจําานาน ๆ เข้าย่อมถูกผนวกกับวัฒนธรรมของตน แต่ก็พอจะแยกออกได้ว่าแบบใด
 เป็นวัฒนธรรมเดิมของตนและอันไหนขอยืมมาจากคนที่ตนคบหาจากต่างวัฒนธรรม การหยิบยืม
 วัฒนธรรมกันใช้เกิดมาจากการพบปะกันและความจำเป็นต้องเข้าใจกันให้ได้ และเป็นปรากฏการณ์

ธรรมชาติของวัฒนธรรมสัมพันธ์ ครอบคลุมที่ผู้คนในโลกยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กัน ได้ย่อมจะยุติ การหิบบัณฑิตวัฒนธรรมของกันและกันไม่ได้ ตัวอย่างของการหิบบัณฑิตวัฒนธรรมกันใช้ เช่นคนไทย กับคนจีนบัณฑิตวัฒนธรรมทางภาษาของกันและกันใช้มากมาย อาทิ คนไทยใช้คำว่า “ก๊วยเตี๋ย” “เกี๋ย” “เฮงชวย” ของจีนมาใช้จนลืมไปแล้วว่าเป็นคำจีน ส่วนจีนนั้นปัจจุบันก็รับประทานแกงเผ็ด เป็นต้น (นิยพวรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, 2540, หน้า 66)

การปรับตัว การปรับตัวอาจศึกษาจากด้านการปรับตัวทางชีวภาพและการปรับตัวทาง วัฒนธรรม ถ้าจะพิจารณาการปรับตัวทางวัฒนธรรมย่อมหมายความว่าวัฒนธรรมในที่นี้ใช้ในความหมายที่รวมทั้งวัฒนธรรมในรูปวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ในการพิจารณาเรื่องการปรับตัวทาง วัฒนธรรมนี้ (Cohen, 1968 อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2543, หน้า 17) เสนอข้อคิดว่า

1. การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้าน ศิลปวัฒนธรรม (วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรมอื่น ๆ) และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถี ชีวิตความเชื่อ
 2. องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะ เป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม
 3. การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเองจะทำให้ เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ
 4. วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อ ความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง เช่น ชงมีความหมายมากกว่าผ้าสีหนึ่ง
 5. การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรม เป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจาก รุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม
 6. พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถ ปรับเปลี่ยนได้เลย
 7. การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการขั้นตอน
- ข้อคิดเห็นทั้ง 7 ข้อที่กล่าวถึงนี้ หมายถึง การปรับตัวที่นอกเหนือจากการปรับตัวทาง ชีวภาพเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์หรือสัตว์ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือกลุ่มอื่น

การผสมผสานหรือบูรณาการทางวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมา พบกัน สัมผัสกัน และเกิดการหิบบัณฑิตแลกเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนาน

พอสมควร จะเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยวัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันปะปนกันหมด แต่ก็ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใครไม่ถึงกับปนจนแยกไม่ออก ซึ่งจะไม่มีการครอบงำกันหากแต่ยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมผู้อื่นกลับเข้าสู่กลุ่มชนชาติเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมได้คืออยู่ บุคคลผู้นั้นก็ยังประพฤติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกไปพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีก เขาก็ผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่มาสัมผัสกันอีก ซึ่งบางครั้งใช้คำว่า พหุวัฒนธรรม คือ รัฐประเทศที่มีหลายวัฒนธรรม การยอมรับพหุวัฒนธรรมจะต้องเห็นชอบด้วยกฎหมายและกฎระเบียบที่ไม่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้เลือกในการปฏิบัติ (อมรา พงศาพิชญ์, 2543, หน้า 19)

การผสมผสานหรือบูรณาการทางวัฒนธรรมอยู่ในขบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่อยู่ก่อนมาข้างท้ายของขบวนการอยู่แล้ว เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การกลืนกลายทางวัฒนธรรม และบางครั้งในบางสังคมมักจะแยกปรากฏการณ์ของการผสมผสานกับการกลืนกลายทางวัฒนธรรมไม่ออก ซึ่งบางครั้งเกิดจากการครอบงำโดยรัฐที่พยายามสนับสนุนการกลืนกลายทางวัฒนธรรม จนเป็นลักษณะของวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมรอง โดยสามารถแยกออกมาเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ใด คนกลุ่มนี้จะยอมรับและถูกกลืนไปใช้วัฒนธรรมหลักแต่ยังคงต้องรักษาวัฒนธรรมเดิมของตนอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะของทวีลักษณ์ ตัวอย่างที่เห็นได้ในประเทศไทยก็คือ การเรียกชื่อกลุ่มโดยใช้คำสมาส คือ กลุ่มไทยเชื้อสายจีน กลุ่มไทยมุสลิม ไทยเขม ไทยลาว เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2543, หน้า 20)

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการกลืนกลายทางวัฒนธรรม การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการกลืนกลายทางวัฒนธรรม เป็นปรากฏการณ์ท้ายสุดของขบวนการในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่มคนที่มีสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน แต่ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง เราพบว่ากลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมพลังมากกว่า ในขณะที่เดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้ สุดท้ายถ้าวัฒนธรรม 2 ชุดถูกผสมรวมกันเป็นชุดเดียวกัน ไม่ว่าจะมีส่วนของชุดใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ปัจจัยที่เป็นตัวส่งเสริมให้การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมง่ายขึ้นคือ การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนสัญชาติ (นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, 2540, หน้า 68-71) ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วไม่มีสังคมใดในโลกที่คนจาก 2 วัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะเข้ากันได้แบบสนิท ซึ่งการกลืนกลายทางวัฒนธรรมนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมแบบอุดมการณ์

มากเกินไป จากการอธิบายของ Foster (2426 อ้างใน นิยพวรรณ (ผลวัฒนะ) วรรณศิริ, 2540, หน้า 69) “การกลืนกลายทางวัฒนธรรมคือปรากฏการณ์ที่วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรม มาพบและสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง และได้มีการหยิบยืม แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ ในที่สุดต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตน อย่างแยกไม่ออกจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมหลงเหลือ อยู่เลย จึงกล่าวได้ว่าการกลืนกลายเท่าที่ปรากฏอยู่ในทุก ๆ สังคมไม่มีร้อยเปอร์เซ็นต์ จะมีเพียงใน ระดับ 70-80% เท่านั้น อย่างไรก็ตามขบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็จะจบลงตรงที่วัฒนธรรมที่ แตกต่างกันสองวัฒนธรรมถูกกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ไปแล้ว กล่าวคือวัฒนธรรมเดิมถูก เปลี่ยนไปได้อย่างสมบูรณ์

กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจาก พัฒนาการทางสังคมที่ไม่เท่ากันและความสัมพันธ์ของสังคมกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นมีจำเป็นจำต้องเกิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวหนึ่งหรือเกิดขึ้นตอน ปฏิสัมพันธ์ทั้งหมด แต่อาจมีเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งอย่างเช่นการพบกันระหว่าง 2 วัฒนธรรม แต่เป็นการพบแบบผิวเผินคือ สัมผัสกันในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แล้วจบ มิได้เกิดการพัฒนาการ ไปยังขั้นตอนอื่น หากแต่เมื่อมีการสัมผัสทางวัฒนธรรมในระยะเวลาที่ยาวนานก็มีพัฒนาการไปยัง ขั้นตอนของปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ซึ่งจะต้องอาศัยการศึกษาในรายละเอียดปลีกย่อยลงไป จากลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ดังกล่าวผู้วิจัยได้สามารถนำมาเป็นตัวแปรอิสระเพื่อ อธิบายถึงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทย เชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประเพณีของชาวจีนในประเทศไทย ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งทางวัฒนธรรมจีนที่ได้เข้ามาในต่างบริบทและต่างวัฒนธรรมเช่นกัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะความทันสมัย เป็นการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปทั้ง ทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมเพื่อไปสู่ความทันสมัย ก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม ทำให้มี การปลูกฝังจิตภาพสมัยใหม่และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมไปสู่ความทันสมัย อันได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา ความเชื่อ ค่านิยม

ทฤษฎีความทันสมัย เป็นทฤษฎีดั้งเดิมที่เกิดจากผลงานของนักวิชาการหลายแขนง ทั้ง สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการเมือง เป็นทฤษฎีที่อาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิก และทฤษฎีสังคมศาสตร์อเมริกันมาประยุกต์ อีกทั้งได้รับความนิยมสูงในประเทศตะวันตกและแพร่ ขยายไปยังประเทศด้อยพัฒนามากยิ่งขึ้น อันเป็นการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านวัตถุและ วัฒนธรรมเพื่อไปสู่ความทันสมัย ซึ่งตามทฤษฎีนี้เน้นความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในขณะที่ กระบวนการสร้างภาวะความทันสมัย (Modernization) เป็นพลวัตเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทาง

สังคมอีกทอดหนึ่งซึ่งต่างจากคำว่าพัฒนา ที่หมายถึง ความเจริญมีคุณภาพของคนและระบบสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543, หน้า 20)

งามพิศ สัตย์สงวน (2545, หน้า 28-30) กล่าวถึง ความทันสมัยว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีขอบเขตกว้างขวางที่รวมเอาปรากฏการณ์ต่อไปนี้ไว้ด้วยกันคือ การเป็นอุตสาหกรรม การเป็นเมือง และระบบราชการ

การเป็นอุตสาหกรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสังคมหรือชุมชนเกษตรกรรมไปสู่การเป็นสังคมหรือชุมชนอุตสาหกรรม เพราะการใช้เทคโนโลยีแบบเครื่องจักรต่าง ๆ ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมากภายในเวลารวดเร็ว ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะสังคมอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อป้อนตลาดการค้าขนาดใหญ่ โดยใช้แรงงานที่ชำนาญเฉพาะอย่าง และมีการพัฒนาระบบโรงงานมากมายหลายประเภท ชุมชนต่าง ๆ ในสังคมไทยจำนวนหนึ่งอยู่ในกระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรมเพราะนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิตในโรงงานประเภทต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวชนบทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การเป็นเมือง หมายถึง สัดส่วนของประชากรตั้งถิ่นฐานในเมืองเพิ่มมากขึ้น เขตเมืองเป็นเขตที่มีการตั้งถิ่นฐานขนาดใหญ่ มีความหนาแน่นของประชากรสูง มีวัฒนธรรมย่อยมากมาย ประชากรในเมืองมีความแตกต่างกัน ไม่รู้จักกันเป็นส่วนตัว มีความสัมพันธ์กันแบบทางการ มีการจำแนกความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ที่อยู่และที่ทำงานของคนในเมืองมักแยกจากกัน การควบคุมทางสังคมมักเป็นทางการ โดยทั่วไปสังคมต่าง ๆ มักใช้จำนวนประชากรเป็นตัวกำหนดเขตเมือง ระดับต่ำสุดของจำนวนประชากรในเมืองมี 2,500-5,000 คน

ระบบราชการ หมายถึง โครงสร้างทางสังคมที่มีการจัดระเบียบสูงต่ำต่าง ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อบริหารองค์กรขนาดใหญ่อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพขององค์กรจะมีมากที่สุดเมื่อผู้มีอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ มีบทบาทที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน ถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจที่ขึ้นอยู่กับความรู้ทางเทคนิค มีวินัยเป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และคนเข้ามาทำงานในองค์กรตามความสามารถ มีระบบการควบคุมการให้เงินเดือนและการเลื่อนขั้นรวมทั้งการลงโทษด้วย ปัจจุบันระบบราชการมีบทบาทสำคัญมากในทุกสังคม เพราะเป็นระบบที่กำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อวางแผนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชากรทุกคนในสังคมไทย นโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลไทยคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีผลกระทบต่อชนบทไทยอย่างมากจนถึงปัจจุบัน แต่กระนั้นการเปลี่ยนแปลงตามภาวะความทันสมัยมักไม่ค่อยราบรื่นในสังคมไทย เนื่องจากความไม่สอดคล้องของวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมเดิม หรือความไม่พร้อมในการรับวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการศึกษาอย่างไม่ถ่องแท้ ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ในประเทศไทยอย่างเช่นปัจจุบัน

นอกเหนือจากทฤษฎีความทันสมัย สามารถเพิ่มเติมได้เป็น ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Communication theory of modernization) ป็นทฤษฎีตะวันตกอีกทฤษฎีหนึ่ง โดยผู้สร้างทฤษฎีนี้คือ Daniel Lerner นักวิชาการชาวอเมริกัน ซึ่งทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมซึ่งเป็นตัวทำให้มีการปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่ความทันสมัย กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชนสมัยใหม่ จะเป็นสื่อหรือตัวนำความรู้ ความคิด ข่าวสารเกี่ยวกับชีวิตสังคมทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุมาจากสังคมที่เรียกว่า แพร่กระจายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปทั่วสังคมตามช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ก็เป็นการขัดเกลาทางสังคมแบบหนึ่ง ถึงเวลาอบรมสั่งสอนลูกหลานก็จะถ่ายทอดความรู้ข่าวสารใหม่ ๆ เหล่านี้ต่อไปให้ลูกหลานรับช่วงต่อไป การขัดเกลาทางสังคมใหม่จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543, หน้า 21)

สรุปทฤษฎีความทันสมัยเป็นแนวคิดที่แพร่กระจายจากประเทศทุนนิยมตะวันตกที่บรรดาประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเล็งเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยไปที่การพัฒนาแบบทุนนิยมตะวันตก ประจักษ์พยานที่เห็นเด่นชัดในเรื่องนี้ จะเห็นได้จากรูปแบบโครงสร้างของสังคม ระบบการศึกษา สาธารณสุข ระบบการผลิต ระบบการเมือง การปกครอง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ มาตรฐานการบริโภคตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ ของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ เลียนแบบสังคมตะวันตก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวจีนเป็นชนชาติที่ถูกปลูกฝังให้ยึดมั่นในความเชื่อต่าง ๆ ทั้งสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ เทพเจ้า ตำนานเรื่องราวของจิตวิญญาณและเรื่องพื้นบ้านปรัมปราตามประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายพันปี เรื่องราวต่าง ๆ ที่คนจีนเชื่อนั้น บ้างก็เป็นเรื่องที่มีความรู้ของตะวันตกไม่อาจจะอธิบายได้ บ้างก็คิดว่าเป็นเรื่องโศกกลางมฆาย ความเชื่อบางอย่างชาวจีนพยายามรักษาไว้และดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นจากการปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนในชีวิตประจำวัน ประเพณีพิธีกรรมสำคัญของชาวจีนในปัจจุบันมีบางส่วนที่เปลี่ยนแปลงไป หรือผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่ สังคมใหม่และโลกยุคใหม่ ความเชื่อที่สำคัญของชาวจีนมีดังต่อไปนี้

ความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับธรรมชาติ ชาวจีนนับถือธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยเชื่อว่าเทพเจ้า (Deity) อาทิ เทพเจ้าแห่งท้องฟ้า เทพเจ้าแห่งลม เทพเจ้าสายฟ้า เทพเจ้าแห่งฝน เทพเจ้าแห่งแม่น้ำ เทพเจ้าแห่งดิน เป็นตัวแทนของธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถกำหนดและควบคุมชะตาความเป็นไปของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถที่จะเอาชนะหรืออยู่เหนือธรรมชาติได้

จากความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวจีนนับถือเทพเจ้าที่เชื่อว่ามีอำนาจควบคุมดูแลธรรมชาติและดวงดาวจำนวนมาก เช่น เทพเจ้าลม ฝน ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ พระอาทิตย์ (ซีเหอ) พระจันทร์ (ฉางซี) เป็นต้น (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2554, หน้า 15) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เองทำให้ชาวจีนนับถือเทพเจ้าจำนวนมากและเชื่อว่าต้องเอาใจให้เทพเจ้าพึงพอใจ บันดาลสิ่งที่คิดมาให้ รวมถึงช่วยจัดปัดเป่าความไม่ดีต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นต่อตนเองและครอบครัว จึงต้องมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างสถานที่เคารพอย่างศาลเจ้า วัดจีน โรงเจ เพื่อให้เป็นที่สิงสถิตของเทพเจ้าทั้งหลาย และแสดงออกด้วยพิธีไหว้เจ้า

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของชาวจีน นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องวิญญาณของชาวจีนไว้มากมาย อาทิเช่น เหล่าตั้ง (2551, หน้า 120-121) กล่าวถึง การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวจีนแต่ชีวิตอพยพเข้ามาในประเทศไทยว่า ชาวจีนแต่ชีวิตอพยพถิ่นฐานมาแสวงโชคยังดินแดนสยามเป็นพวกที่นับถือเจ้าที่เจ้าทางและเทพเจ้าท้องถิ่นเป็นทุนเดิมโดยยึดมั่นและนับถือปรัชญาคำสอนของขงจื้อ กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพดาฟ้าดินเป็นจำนวนมากตามคติความเชื่อแบบเต๋า อีกทั้งสวดภาวนาต่อพระพุทธและพระโพธิสัตว์ในแบบพุทธ ศาสนามหายาน เมื่ออพยพมาอยู่ในดินแดนสยาม ก็นิยมนับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทแบบไทย ลาว พม่า และเขมร โดยผสมผสานกับศาสนาของตนเองได้อย่างลงตัว

นริศ วศินานนท์ (2552, หน้า 17-18) กล่าวถึง ความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนว่า ชาวจีนเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์และมีการเซ่นไหว้วิญญาณเหล่านั้นมาโดยตลอด รูปแบบสำคัญในการเซ่นไหว้ภูตผีคือ การจัดกิจกรรมเซ่นไหว้ภูตผี ซึ่งกิจกรรมสำคัญจะอยู่ในกระบวนการอุปถัมภ์และการฝังศพ กล่าวโดยทั่วไปแล้วคนเราเมื่ออยู่ในขั้นตอนของการอุปถัมภ์และการฝังศพต้องกล่าวอาลัยต่อผู้ตายทั้งสิ้น ในการฝังศพจะจัดพิธีอย่างยิ่งใหญ่ แสดงถึงการส่งลาครั้งสุดท้าย จากนั้นก็จะจัดการกับศพโดยวางสิ่งของเข้าไปพร้อมกับการฝัง แล้วสร้างเป็นสุสาน หลังจากพิธีฝังศพเรียบร้อยยังต้องใส่เสื้อไว้ทุกข์อีกระยะเวลาหนึ่ง

พรีน่า บรูมฟีลด์ (2549, หน้า 32-33) กล่าวเกี่ยวกับความเชื่อการนับถือเจ้า ผี และวิญญาณของชาวจีนว่า ถึงแม้ชาวจีนผู้มีการศึกษาหรือชาวจีนโดยทั่วไปจะยกย่องนับถือขงจื้อมากเพียงไหนก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงก็คือ สำหรับคนธรรมดาสามัญแล้วเขาเชื่อเรื่องผีศาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ มากกว่า เขาไม่เคยและไม่ต้องการแยกสิ่งเหนือจริงออกจากเรื่องของความจริง เพราะการดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขา ล้วนเกี่ยวข้องกับสิ่งซึ่งลึกลับและมองไม่เห็น บนหิ้งบูชาของทุกบ้านจะมีที่สำหรับเจ้าเพราะเชื่อว่าเจ้าจะคุ้มครองไม่ให้วิญญาณอื่นๆ มากล้ำกราย ชาวจีนจะพยายามทำให้วิญญาณบรรพบุรุษมีความสุขและหลีกเลี่ยงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิญญาณอื่นๆ

ที่อยู่ล้อมรอบ ถ้าเขาเกิดโชคร้ายจะด้วยสาเหตุอะไรก็ตาม พวกเขาจะไปหาพระ คนทรงเจ้า หมอคู หรือ โหร เพื่อสอบถามหรือปรึกษาหาหรือว่าเขาทำอะไรให้ดวงวิญญาณใด โกรธเคืองและควรแก้ไขอย่างไร

ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาของชาวจีน ศาสนาคั้งเดิมหรือความเชื่อพื้นบ้านเกิดขึ้นในสมัยบุพกาลที่ความรู้ของคนในยุคนั้นมีขอบเขตจำกัดและไม่สามารถอธิบายสภาพธรรมชาติอย่างเช่น ฝนตก ลมแรง ไฟผ่า และการหมุนรอบตัวของโลก อีกทั้งไม่สามารถเอาชนะอิทธิพลของธรรมชาติได้ จึงทำให้มีการนับถือธรรมชาติว่าเป็นเทพเจ้าที่มีชีวิตเหมือนอย่างคน ก่อให้เกิด พิธีกรรม การเช่นสรวงบูชาเทพเจ้าที่พวกเขาเชื่อว่ามีอยู่จริง

ศาสนาเต๋า เป็นศาสนาที่มีความเก่าแก่ที่สุดในประเทศจีน เกิดจากการรวมความเชื่อ คั้งเดิมของชาวจีนผนวกเข้ากับเรื่องพ่อมดหมอผี ความหมายของเต๋า คือการแสวงหาความสุขและความเป็นอมตะ มีความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ โดยเนื้อแท้เต๋าจะเน้นถึงความไม่เห็นแก่ตัวของมนุษย์ การเข้าถึงธรรมชาติการจัดสมดุลระหว่างหยินกับหยาง อีกนัยหนึ่งเต๋าคือความอดทน ความเรียบง่ายและความสัน โดย มีเนื้อหาครอบคลุมถึงเทพเจ้า ดวงดาว บรรพบุรุษ สิ่งมีชีวิตไม่มีชีวิต เป้าหมายสูงสุดของผู้นับถือศาสนาเต๋า คือการสำเร็จเป็นเซียน ศาสนานี้มีการใช้เครื่องราง เรียกว่า ฮู้ หรือกระดาษยันต์สี่เหลี่ยม เขียนด้วยคำศักดิ์สิทธิ์เพื่อขับไล่ภูตผีและสิ่งชั่วร้าย สัญลักษณ์ที่สำคัญของเต๋าสิ่งหนึ่งคือยันต์แปดเหลี่ยมและกระจกทองเหลืองทรงเล็บเสือ เต๋าเป็นศาสนาที่มีเทพเจ้าจำนวนมาก เทพเจ้าที่มีตำแหน่งสูงสุดและมีผู้นับถือมากที่สุดมีจำนวน 3 องค์ คือ เทพหยวน ลือเทียนจุน หลิงเป่าเทียนจุนและไท่สี่งเหล่าจวิน ซึ่งในบรรดาเทพเจ้าทั้งสาม หลิงเป่าเทียนจุนหรือที่คนไทยเรียกว่า เจ้าเซี่ยนฮ่องเต้ ถือเป็นเทพเจ้าที่มีอำนาจสูงสุดบนสวรรค์ ชาวจีนเชื่อว่าเทพองค์นี้มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถคุ้มครองพวกตนได้ นอกจากนี้เต๋ายังรวมเอาเทพเจ้าที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนาพุทธนิกายมหายานและเทพที่เกิดจากความเชื่อในคำสอนของขงจื้อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเต๋า ทำให้เทพเจ้าบางองค์ไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นเทพเจ้าในศาสนาพุทธหรือเต๋า เช่น เจ้าแม่กวนอิม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเต๋าไม่ได้รับการเชื่อถือมากนักในประเทศจีนเพราะถือว่าเป็นลักษณะของเจ้าเข้าทรง ส่วนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ลัทธิเต๋ายังได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติกันอยู่โดยมีการนำเนื้อหาทางพุทธศาสนา มาประยุกต์คำสอน

ศาสนาขงจื้อ เริ่มขึ้นในรัชสมัยชุนชิวถึงราชวงศ์ฮั่น หลักปรัชญาคำสอนเกี่ยวกับ อักษรศาสตร์ ปรัชญา จริยศาสตร์ ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เป็นคำสอนที่ได้รับความนิยมในกลุ่มชนทุกหมู่เหล่าตั้งแต่กษัตริย์ ชุนนาง ตลอดจนสามัญชนทั่วไป คำสอนของขงจื้อมุ่งให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนที่มีสมบุรณ์ โดยต้องยึดคุณธรรม 8 ประกา คือ กตัญญู รักญาติ จงรักภักดี มีวาจาสัตย์ มารยาทดี

ชื่อสัตย์ บริสุทธิ์และละเอียดต่อความชั่ว โดยให้ความสำคัญกับการกตัญญูเป็นอันดับแรกนอกจากนี้ ขงจื้อยังให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ปกครองกับประชาชน เพื่อนกับเพื่อน ญาติกับญาติ บุตรต่อบิดามารดา ในความสัมพันธ์หรือการทำหน้าที่ของกลุ่มคนต่าง ๆ ขงจื้อให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดามากที่สุด โดยมองว่าเป็นรากฐานคุณงามความดีที่สำคัญของวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่อง ความกตัญญูที่บุตรธิดาจะต้องมีต่อบิดามารดา ขงจื้อกล่าวว่าการแสดงความกตัญญูจะต้องกระทำ ทั้งตอนที่ยังมีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว ปฏิบัติด้วยความรักและเคารพ โดยถ้าบิดามารดาเสียชีวิต ก็ควรจะมีพิธีการฝังศพอย่างระมัดระวังและไม่ควรละเลยการเซ่นไหว้ ในส่วนของการเซ่นไหว้ บรรพบุรุษลูกหลานจะต้องเข้าร่วมกระทำทุกครั้งจึงถือว่าได้เซ่นไหว้แล้ว หากไม่ได้เข้าร่วมก็ เหมือนกับไม่ได้เซ่นไหว้ และในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว การเซ่นไหว้จะต้องถือ เสมือนว่าบรรพบุรุษยังมีชีวิตอยู่ หมายความว่าให้ปฏิบัติด้วยความศรัทธาเป็นสำคัญ (เลียง เสถียรสุด, 2517, หน้า 86 อ้างถึงใน เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2554, หน้า 17)

ศาสนาพุทธมหายาน คนจีนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลุธรรม จุดมุ่งหมายเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์และช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ การปฏิบัติธรรมจะต้องประกอบด้วยปัญญาและกรุณาควบคู่กัน จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ หลักคำสอนของพุทธศาสนาคือมุ่งให้คนทำความดี ส่วนมหายานให้ความสำคัญกับการประกอบกรรมดีมีคุณธรรมแบบพระโพธิสัตว์ คือไม่คิดถึงตนเอง การรู้จักให้ทาน การให้วัตถุสิ่งของเพื่อคนจำนวนมาก เสียสละเพื่อส่วนรวม ทำประโยชน์ให้สังคม นอกจากนั้นควรมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา กรุณาและยกย่องบุคคลที่สามารถกระทำตนตามคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ เสมือนหนึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ เช่น เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น (สุชาติ ตันตสุรฤกษ์, 2532, หน้า 16-17)

เทศกาลสำคัญของชาวจีน จากความเชื่อตามลัทธิทางศาสนาที่ชาวจีนนับถือนั้น ก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายตามความเชื่อของตน จนมีคำพังเพยที่ว่า หนึ่งปีมีแปดเทศกาล หนึ่งชีวิตมีห้าพิธีกรรม หมายความว่า ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนจีน ความเป็นบุคคลถูกควบคุมเอาไว้ด้วยแบบแผนทางวัฒนธรรม ซึ่งทุกคนจะต้องเกี่ยวข้องหรือวนเวียนอยู่ในวัฏจักรที่ค่อนข้างคงที่เหล่านี้ กล่าวกันว่าเทศกาลมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในฐานะที่เป็นเสมือนจุดรวมของความเชื่อที่ออกมาในรูปของพิธีกรรมและความสนุกสนานรื่นเริงของคนในสังคม การที่จะเข้าใจความหมายของเทศกาลที่มีต่อผู้คนและต่อสังคมจึงควรทำความเข้าใจ บทบาทของเทศกาลที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่มาร่วมชุมนุมในชุมชนไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของผู้คนที่มาทำบุญ กิน ดื่ม หรือเล่นสังสรรค์กัน เพราะพฤติกรรมทั้งหมดด้วยแล้วแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก การเข้าใจในเทศกาลเหล่านี้จะเป็นแนวทางไปสู่การเข้าใจพื้นฐาน

ทางวัฒนธรรมของสังคมจีนอีกด้วย (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2530, หน้า 46-47) สำหรับประเทศไทย ชาวไทยเชื้อสายจีนมีการประกอบพิธีกรรมตามเทศกาลสำคัญในรอบหนึ่งปี ทั้งสิ้น 8 เทศกาล คือ ตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง ขนมห้างสารทจีน (เทกระจาด) ไหว้พระจันทร์ กินเจ และไหว้ศาลเจ้าประจำปี ในแต่ละเทศกาลจะมีที่มาของเทศกาลหรือความเชื่อดั้งเดิม องค์กรพิธีและกำหนดเวลารวมถึงผลสะท้อนที่มีต่อชุมชน ในเทศกาลจีนเหล่านี้ ชาวจีนส่วนใหญ่จะปฏิบัติไม่เหมือนกันทุกเทศกาล กล่าวคือ ชาวจีนส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามธรรมเนียมในเทศกาลตรุษจีน เซ็งเม้ง เทศกาลขนมห้าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ และไหว้ศาลเจ้าประจำปี และชาวจีนส่วนน้อยจะปฏิบัติตามธรรมเนียมในเทศกาลหยวนเซียว และเทศกาลเดือน 9 (กินเจ)

มอนเตท คัลเทอร์ (2551, หน้า 124-127) กล่าวถึง เทศกาลสำคัญของชาวจีนว่า ชาวจีนมีเทศกาลที่สำคัญมากมาย รวมทั้งรายละเอียดของขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมยังไม่เหมือนกัน มีการผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ ในพิธีเหล่านั้น เช่น เทศกาลตรุษจีน จะตรงกับเดือน 1 (ตามปฏิทินจันทรคติ) เทศกาลเริ่มตั้งแต่วันแรกของเดือนจนถึงวันที่ 15 ของเดือนรวมเป็น 15 วัน งานเทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวจีน นับตั้งแต่ยุคสมัยเกษตรกรรม ก่อนถึงเทศกาลตรุษจีน ทุกครอบครัวต้องมีการทำความสะอาดครั้งใหญ่ทั้งในและนอกบ้าน พอถึงเทศกาลจะไม่มีการทำงาน สะอาด ไม่กลัวจะถูกเก็บอย่างมิดชิด เพื่อป้องกันไม่ให้เงินทองถูกปีศาจออกไปนั่นเอง ก่อนวันตรุษจีน 1 วัน จะมีการรวมญาติเพื่อร่วมฉลองและรับประทานอาหารร่วมกัน นอกจากนี้ชาวจีนยังมีธรรมเนียมอยู่ตลอดคืนในวันส่งท้ายปีเก่าจนกว่าฟ้าจะสว่างในปีใหม่ ธรรมเนียมนี้เรียกว่า ไส้ซุ่ย และในคืนนั้นเองจะเป็นคืนที่เด็ก ๆ ในบ้านจะได้รับของขวัญจากพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ในวันรุ่งขึ้นจึงมีการไหว้เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษ ด้วยของหวานตามความเชื่อ ธรรมเนียมในการปฏิบัติอื่น ๆ ในวันตรุษจีน เช่น การเช็ดมังกรหรือเช็ดสิงโตเพื่อให้เกิดสิริมงคล การจุดประทัดเพื่อไล่ภูตผีปีศาจและสิ่งอัปมงคล การอวยพรปีใหม่แก่ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ การให้ผลส้ม ชาวจีนเปรียบผลส้มเสมือนกับทอง เพราะผลส้มออกเสียงคล้ายคำว่าทองในภาษากวางตุ้ง

เทศกาลหยวนเซียว-เทศกาลโคมไฟ ตรงกับวันแรม 15 ค่ำเดือนอ้าย หรือหลังจากตรุษจีนมา 15 วัน ในเทศกาลนี้คนในครอบครัวจะทำขนมหยวนเซียวมากินร่วมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา จึงเป็นสัญลักษณ์ของเทศกาลที่เต็มไปด้วยความสุข นอกจากนี้ยังมีประเพณีการชมโคมไฟในเทศกาลหยวนเซียว มีการเขียนคำปริศนาไว้บนโคมไฟ เพื่อให้คนที่มาชมทายปริศนากัน

เทศกาลอาหารเย็น ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญมาก เป็นเทศกาลที่ระลึกถึงเจ็ยจื้อทวย ในสมัยซุนชิว จะจัดก่อนหน้าวันเซ็งเม้ง 1-2 วัน ในวันนั้นห้ามมีการจุดไฟใด ๆ ทั้งสิ้น สามารถกินได้แต่

อาหารเย็นและน้ำเย็นเท่านั้น แต่ด้วยความที่ผู้คนให้ความสนใจต่อเทศกาลเซ็งเม้งมากกว่า ทำให้หลงลืมเทศกาลอาหารเย็น เทศกาลนี้จึงค่อยๆ หายไป

เทศกาลเซ็งเม้ง ตรงกับช่วงเวลาเดือน 3 เป็นเทศกาลที่มีการประกอบพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษที่สุสานประจำตระกูลในวันนั้นจะมีการทำความสะอาดสุสานและบริเวณโดยรอบและนำก้อนหินวางทับบนกระดาษห่าสับนหุ้มผึ้งศพเพื่อแสดงว่ามีลูกหลานมาทำการเช่นไหว้บูชาแล้ว ช่วงเซ็งเม้งนั้นเป็นช่วงที่มีอากาศดีท้องฟ้าสดใสจึงมีกิจกรรมที่นิยมทำในช่วงเทศกาลนี้คือการเล่นว่าว สมัยก่อนเรียกว่า ปล่อยว่าวนกเหยี่ยว

เทศกาลขนมจ้ำง ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ชาวจีนจะเฉลิมฉลองเทศกาลนี้ด้วยการกินขนมจ้ำงและแข่งเรือมังกร มีตำนานเล่าว่า การกินขนมจ้ำงและการแข่งเรือมังกรนั้น มีขึ้นเพื่อระลึกถึงนักกวีผู้รักชาติกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย นามว่า ชวีหยวน

เทศกาลหนุ่มเลี้ยงวัวกับสาวทอผ้า ตรงกับแรม 7 ค่ำ เดือน 7 ความเป็นมาของเทศกาลนี้มาจากเรื่องราวความรักของหนุ่มเลี้ยงวัวกับสาวทอผ้าที่มาเจอกันตรงสะพานงักเสวในวันนี้ทุกปี และทำให้มองเห็นดวงดาวสว่างไสวระยิบระยับของตะวันออกเฉียงเหนือ ถือว่าเป็นดาวประจำตัวของหนุ่มเลี้ยงวัว กับสาวทอผ้า วันนี้จึงถือเป็นวันแห่งความรักของชาวจีน ในตอนกลางคืนของเทศกาลหญิงสาวที่แต่งงานแล้วจะพากันไหว้ดาวหนุ่มเลี้ยงวัวกับสาวทอผ้า สมัยก่อนจะมีการนำด้ายมาสนเข็มทั้งหมด 7 เล่ม ซึ่งต้องสนเข็มอย่างรวดเร็ว อันเป็นความหมายแสดงถึงฝีมือในการ ทอผ้าหรือบางคนเลือกที่จะจับแมงมุมใส่ไว้ในกล่อง รอวันรุ่งขึ้นเปิดกล่องดู ถ้าปรากฏว่าแมงมุมตัวนั้นชักใยไว้หนาที่บจะหมายถึงฝีมือการเย็บปักถักร้อยจะยิ่งประณีตละเอียดอ่อนมากขึ้น

เทศกาลงหยวน ตรงกับวันที่ 15 ของเดือน 1 เดือน 7 และเดือน 10 เรียกอีกอย่างว่าเทศกาลฤดูผีปีศาจ ตามประเพณีเชื่อว่าวันเหล่านี้จะเป็นวันที่ประตูนรกเปิดให้ผีที่หิวโหยออกมาบนโลกมนุษย์ จึงต้องมีการสักการบูชาต่าง ๆ มากมาย นอกจากนี้เทศกาลงหยวนยังถือเป็นเทศกาลที่สำคัญที่ใช้แสดงถึงความกตัญญูต่อบิดามารดา เพราะหากในช่วงเทศกาลเซ็งเม้ง ลูกหลานที่อยู่ต่างแดนไม่สามารถกลับมาทำความสะอาดสุสานได้ พวกเขาก็จะใช้เทศกาลนี้แทน

เทศกาลไหว้พระจันทร์ บรรพบุรุษของชาวจีนมีประเพณีไหว้พระอาทิตย์ในฤดูใบไม้ผลิ และไหว้พระจันทร์ในฤดูใบร่วงมาตั้งแต่ราชวงศ์ฉิน คนสมัยโบราณเชื่อว่า ความอุดมสมบูรณ์มาจากเทพแห่งดวงจันทร์ประทานให้ ดังนั้น การจัดพิธีไหว้พระจันทร์ในแต่ละปีจึงจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ขนมไหว้พระจันทร์เป็นขนมแห่งสัญลักษณ์ของเทศกาลนี้ มีลักษณะเป็นกลม ๆ อันแสดงถึงการอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาของคนในครอบครัว

เทศกาลงหยาง ตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ในช่วงเดือนนี้เป็นฤดูที่ดอกเก๊กฮวยกำลังบาน ดังนั้นในวันนี้คนสมัยโบราณจะพากันไปปีนเขาเพื่อชมวิวทิวทัศน์กันทั้งครอบครัว พวกเขาจะนั่ง

จิบน้ำชาดอกเก๊กฮวย พร้อมทั้งเก็บใบจูวี่ (เชื่อว่าสามารถกำจัดสิ่งอัปมงคลได้) และผลไม้ติดตัวไปด้วย ความจริงแล้วในช่วงนั้นเป็นช่วงที่อากาศค่อนข้างแห้ง ทำให้เกิดโรคระบาดต่างๆ ได้ง่าย ใบจูวี่และดอกเก๊กฮวยถือเป็นสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคได้เป็นอย่างดี จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งในการป้องกันโรค

เทศกาลตงจื่อ จะอยู่ในช่วงปลายปี เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองคล้าย ๆ วันตรุษจีน ซึ่งช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่อากาศหนาวเย็นมาก จึงทำให้คนในครอบครัวมารวมตัวกันเพื่อทำขนมทั้งหมด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเทศกาลนี้ทานกันในครอบครัว ชาวจีนเชื่อว่า หากทานขนมทั้งหมดทอง (สีแดง) ทั้งหมดเงิน (สีขาว) แล้วจะโตขึ้นอีก 1 ปี เวลากินต้องกินเป็นคู่ เพื่อความเป็นมงคล เมื่อกินหมด สำหรับคนที่แต่งงานแล้วถ้าในสามเหลือ 2 ลูก จะหมายถึงสมความปรารถนาทุกประการ ถ้าคนที่ยังไม่แต่งงานเหลือขนมในงาน 1 ลูก จะหมายถึงตลอดทั้งปีไม่ว่าจะเรื่องราวใดก็จะสำเร็จลุล่วง

แปลงนาม (2549, หน้า 41) กล่าวถึงพิธีการกินเจของคณะจีว้แต่จีว้ไว้ว่า กิวอ้วงเจ คือเทศกาลกินเจเดือนเก้า เป็นกิจกรรมของคณะจีว้แต่จีว้ ในยุคก่อนเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนทุกปี ช่วงวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ของจีน คณะจีว้ต้องกินเครื่องกระยาบวช คือ งดของสดของคาว ผู้แสดงจีว้ นอกจากช่วงที่แสดงบนเวทีแล้ว ต้องแต่งกายชุดขาว สบายผม ถ้าใครเผลอไปกินของสดของคาวหรือกล่าวคำหยาบ หรือทำถ้วยชามข้าวของเครื่องใช้แตก ถือว่าผิดข้อห้าม ต้องไปคุกเข่าโขกศีรษะขอขมาที่หน้าหิ้งเทวดา (ไม่ใช่หิ้งพระ) เพื่อให้เทพประทานอภัย ในช่วงเทศกาลเจของพวกจีว้ จะตั้งปะรำพิธีเช่นสรวงบุชาเทพแห่งดาว 9 องค์ และได้หมู่เทียนจุนหรือมารดาแห่งดวงดาว พิธีเช่นไหว้มีความแปลกประหลาดตรงที่ ใช้ธูปข้าวหรือกระบุงข้าวใส่ข้าวสาร ที่เรียกว่าโต้ หรือเต้า จนเต็ม บักเส้าไม้ตรงกลาง ด้านบนมีห้วงอยู่ที่ตอนปลายของเส้าไม้ 9 ห้วง แต่ละห้วงแขวนโคมน้ำมันไว้ มีน้ำมันพืชตามประทีปไม่ให้ดับตลอดงาน มีการจุดธูปเช่นไหว้ถวายผลไม้เป็นเครื่องพล แล้วจึงแสดงจีว้ มีความเคร่งขรึมจริงจังมาก ซึ่งในอดีตกาล ประเพณีนี้สืบทอดมาจาก กิวอ้วงหวย คือ นวเทพสันนิบาต เทพ 9 องค์มาประชุมกัน

พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2546, หน้า 81-87) กล่าวถึง ความสำคัญของศาลเจ้าและพิธีกรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าของชุมชนชาวจีนไว้ว่า ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่ชาวจีนรวมกลุ่มสร้างขึ้น เพื่อการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มภาษาเดียวกัน เพื่อใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่พวกตนนำติดตัวมาหรือกราบไหว้เทพเจ้าที่กลุ่มภาษาของตนเคารพนับถือหรือสร้างขึ้นเป็นศาลประจำเขตหนึ่งๆ ของชาวจีนทุกกลุ่มทุกภาษาที่อาศัยอยู่ปะปนในเขตเดียวกัน สาเหตุของการสร้างศาลเจ้า มีทั้งการสร้างเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ, สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบต่อกันมา สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล, สร้างตามความนิยม, สร้างเพื่อการแก้บน, สร้างเพื่อการค้า

และสร้างด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ชาวจีนในเมืองไทยมีความยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิม ดังนั้นจึงทำให้ศาลเจ้ามีความสำคัญต่อชาวจีนมาก ไม่ว่าจะเป็นงานฉลองหรืองานประจำปี ชาวจีนก็มักจะไปชุมนุมกันที่ศาลเจ้า ทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามากยิ่งขึ้น ศาลเจ้าในปัจจุบันมิได้มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมากเช่นแต่ก่อน แต่จะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนทุกกลุ่มภาษาเข้าไปกราบไหว้และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น บางแห่งก็มีการตั้งเป็นสมาคมมาปณิกหรือเป็นมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือชาวจีนยากจนในเขตนั้น ๆ ด้วย

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2551) ได้ศึกษาความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสาคร สรุปได้ว่า ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสาคร เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ อาทิ จำนวนพิธีกรรมและเทศกาลบางแห่งมีขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมเพิ่มเติม บางแห่งลดทอนลงไป แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ก็คือ ความเชื่อ ความศรัทธาในเทพเจ้าของชาวจีนซึ่งมีเป็นจำนวนมากและความเชื่อความศรัทธาในพระเจ้าหลายองค์นี้ส่งผลให้ชาวจีนมีเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญมากมายในรอบปีหนึ่ง ๆ นอกจากนี้พิธีกรรมหรือเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันไรมากนัก อย่างเทศกาลสำคัญตามศาลเจ้าจีนของจังหวัดสมุทรสาครในรอบปี ประกอบด้วย วันสารทจีน (ชาวจีนเรียก ตงจ้วงโจ้ย) บางแห่งจะมีพิธีทิ้งกระดาษวิญญาณ (ชาวจีนเรียก ชิโกว) เดือน 7 วันเทศกาลหยวนเซียว เดือน 1 จะมีพิธีไหว้เทพดาฟ้าดิน (ชาวจีนเรียกพิธีนี้ว่า ทิงกงแซ หรือทีตี้แซ) วันฉลองตอบแทนบุญคุณเทพเจ้าปลายปี (ชาวจีนเรียกว่า ตังโจ้ย หรือไปฝ่งอั้ง) วันฉลองวันเกิดเทพผู้เป็นประธานของศาลเจ้า อาจหมายถึง เจ้าแม่กวนอิม (อานี๊แซ) เจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อกวนอู นางาไท้จื้อ เป็นต้น วันฉลองวันเกิดเทพชั้นรองในศาล อาจหมายถึง เจ้าแม่กวนอิม เจ้าแม่ทับทิม วันฉลองวันสร้างศาล วันเทศกาลกินเจ (เก๊าห่วยเจ) เดือน 9 และวันระลึกวันตายของเทพผู้เป็นประธานศาลเจ้า ในแต่ละเทศกาลจะพบเห็นความเชื่อมั่นทางสังคมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวจีนในบทบาทต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้บริจาคทรัพย์ การช่วยแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อมั่นทางสังคมของชาวจีนในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งสะท้อนออกมาในด้านความเชื่อที่มีต่อศาสนา ความศรัทธาในเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การไหว้เจ้า การเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมของชาวจีนจำนวนมากในเทศกาลสำคัญในศาลเจ้าจีนต่าง ๆ น่าจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงแนวโน้มการดำรงอยู่ของ ศาสนสถานจีนในสังคมไทยว่ายังคงสามารถดำรงอยู่และสืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลานได้ยาวนานเท่าาน ถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัวบางอย่างบางด้าน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมไทยปัจจุบัน

สมบุรณ์ สุขสำราญ (2530) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีนในเขตทรงวาดและสำเพ็ง สรุปได้ดังนี้คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนไปสู่บุตรหลานในชุมชนจีน ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด แต่เยาวชนจีนมีชีวิตอยู่ในบ้านเป็นเวลาจำกัด เพราะเวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียนไทยและกลุ่มเพื่อน ครอบครัวจีนจึงไม่สามารถอบรมสั่งสอนวัฒนธรรมจีนให้บุตรหลานรับไปได้ทั้งหมด คงรับไปเฉพาะส่วนที่บิดามารดาปฏิบัติให้ดูตามเทศกาลและพิธีกรรมในรอบชีวิต จึงปรากฏว่าชาวจีนในรุ่นหลานส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจถึงสาระสำคัญของเทศกาลและพิธีกรรม รวมทั้งขาดความเข้าใจถึงลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าอย่างลึกซึ้ง จึงไม่ค่อยเคร่งครัดในการปฏิบัติตามพิธีกรรมต่าง ๆ ในวัฒนธรรมจีน ผลที่ติดตามมาอย่างหนึ่งก็คือ การปฏิบัติตามพิธีกรรมในรอบปีและรอบชีวิตของจีน จะมีการตัดขั้นตอนปลีกย่อยขององค์ประกอบในพิธีกรรมออก บางครั้งก็มีการเสริมขั้นตอนของการปฏิบัติพิธีกรรมของคนไทยเข้าไป ทำให้เกิดสภาพความกลืนกลายขึ้นอย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อทางศาสนาพุทธแบบเถรวาทมากกว่าขงจื้อ เต๋า พุทธศาสนาแบบมหายานและการไหว้เจ้า ในด้านพิธีกรรม พบว่า คนจีนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติตามเทศกาลตรุษจีน แข็งเม็ง ขนบจ้าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์ และไหว้ศาลเจ้าประจำปี

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมและความเชื่อนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการปรับตัวของวัฒนธรรมจีนให้สอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ ชุมชนจีนจำเป็นต้องยอมสละพิธีกรรมบางอย่างและปรับระบบความเชื่อของตนให้สอดคล้องกับสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงและต้องการความรวดเร็วในการตัดสินใจ ทำให้วิถีชีวิตคนจีนในกรุงเทพฯ ไม่อาจดำเนินรอยตามแบบบรรพบุรุษดั้งเดิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรได้ ดังนั้น วัฒนธรรมจีนที่พบเห็นอยู่ในทุกวันนี้จึงมีลักษณะไม่เต็มรูปแบบ การสืบทอดของวัฒนธรรมจีนมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และเป็นไปในแบบการกลืนกลายกับวัฒนธรรมข้างเคียง ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกวัฒนธรรมของโลก ไม่ว่าวัฒนธรรมนั้นจะมีลักษณะเข้มข้นเพียงใด

วงศ์เดือน ภาณุวัฒนากุล (2553) ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์คนไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ จากการศึกษารูปได้ว่า อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนมีหลายลักษณะ มีความยืดหยุ่นและเป็นไปตามความสัมพันธ์ที่คนไทยเชื้อสายจีนมีกับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นอัตลักษณ์ที่สร้างผ่านโครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ และพิธีกรรม ที่อิงกับบริบทในสังคมทั้งบริบททางวัฒนธรรม บริบททางการค้า บริบททางการเมือง หรือบริบทของการใช้ชีวิต ทั้งนี้ การสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนมีลักษณะเป็น พหุอัตลักษณ์ กล่าวคือ มีทั้งอัตลักษณ์ที่เกิดจากการนิยามจากตนเอง อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการนิยามโดยคนกลุ่มต่าง ๆ และอัตลักษณ์ที่ถูก

คาดหวังจากสังคม โดยบางช่วงบางตอนคนไทยเชื้อสายจีนเลือกบอกว่าตนคือคนจีน ด้วยการใช้ภาษาจีน การเข้าร่วมเทศกาลวันตรุษจีน การไหว้เจ้า การถือศีลกินเจ หรือการเป็นคนไทย ด้วยการใช้ภาษาไทยพื้นถิ่น เช่น ภาษาไทยกลาง ไทย-อีสาน ไทย-เหนือ หรือการเป็นคนไทยเชื้อสายจีน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าร่วมพิธีกรรมวัฒนธรรมบรรพบุรุษจีน ทั้งหมดนี้มักจะได้รับการพินิจพิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น คนไทยเชื้อสายจีนจึงมีการเลือกสรรต่อการแสดงท่าที คำพูดและการเจรจาต่อเรื่องราวที่ตนกำลังเผชิญ นอกจากนี้ภายในกลุ่มของคนไทยเชื้อสายจีนด้วยกันพบว่า มีทั้งความพยายามในการลบและคงรักษาอัตลักษณ์เดิมที่มีอยู่ไว้ นั่นคืออัตลักษณ์ในด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ร่วมของคนไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้เห็นได้ว่าแม้อัตลักษณ์ร่วมดังกล่าว เช่น การไหว้เจ้าในเทศกาลตรุษจีน การไหว้บรรพบุรุษ มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ถึงแม้คนไทยเชื้อสายจีนจะไม่ได้มาอยู่ร่วมกันในสถานที่แห่งเดียวกัน แต่ขอบเขตทางกายภาพนั้น ไม่ได้เป็นขอบเขตที่ตายตัวหรือปิดกั้นการมีความคิดความเชื่อร่วมกัน นอกจากนี้คนไทยเชื้อสายจีนยังมีการสร้างอัตลักษณ์อยู่ตลอดเวลา หรือที่เรียกว่าการไม่คงรูปของอัตลักษณ์นั้นเป็นส่วนใหญ่ของวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนที่พยายามปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้

หนึ่งฤทัย อินทราวรรณ (2551) ศึกษาความเชื่อของชาวพุทธไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อ ศาลเจ้าแม่ทับทิม เขตสามเสน จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวพุทธไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อศาลเจ้าแม่ทับทิม ประกอบไปด้วย ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า และการเข้าร่วมในเทศกาลหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาลเจ้าได้จัดขึ้น เช่นเทศกาลตรุษจีน เทศกาลวันเกิด-วันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้า หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมที่กระจัดกระจาย ภายในศาลเจ้าแม่ทับทิม เขตสามเสน มีการผสมผสานกันของความศรัทธาในศาสนาพุทธตามแบบบรรพบุรุษดั้งเดิม ร่วมกับความเชื่อซึ่งเป็นตำนานของเจ้าแม่ทับทิม โดยพูดถึงปาฏิหาริย์ และความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ ความเชื่อของผู้ที่ให้ความศรัทธาต่อศาลเจ้าแม่ทับทิม จะแสดงออกในลักษณะของการประกอบพิธีกรรม การกราบไหว้บูชาเทพเจ้า มีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา พร้อมทั้งบันดาลให้ตนมีความสุข สมหวัง และเมื่อพวกตนได้รับความสุข ความปลอดภัยแล้ว จะมีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อขอบคุณการกระทำดังกล่าว โดยอาศัยพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น มีการจัดแสดงงิ้วเพื่อฉลองตามงานเทศกาลต่าง ๆ หรือเพื่อเป็นการแก้บนเมื่อได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา และเมื่อเวลาผ่านไปสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมสำหรับคนกลุ่มนั้น ๆ ผู้ที่ให้ความศรัทธาต่อศาลเจ้าแม่ทับทิม มีความรู้สึกว่าองค์เจ้าแม่ทับทิมทรงคุ้มครองและปกป้องครอบครัวของตนให้ร่มเย็นเป็นสุข ชีวิตของตนและครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เหมือนมีอะไรไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้ความรู้สึกปลอดภัย เกิดความสงบ มีสติเตือนตัวเองตลอดเวลา ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่าง

ราบรื่น ประสบความสำเร็จ มีความสุขสมหวังในชีวิต ผู้คนส่วนใหญ่มากราบไหว้บูชาเทพเจ้าเพราะความไม่สบายกายใจ เมื่อมากราบไหว้แล้วก็สบายใจขึ้น ส่วนบางคนไม่มีความทุกข์ แต่ต้องการความสงบทางจิตใจก็เข้ามายังศาลเจ้า เพื่อกราบไหว้บูชา ทำบุญ บริจาคเงิน ให้ศาลเจ้าเป็นที่พึ่งทางจิตใจของผู้ที่ให้ความศรัทธา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคล

สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร (2554) ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้าในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตกรุงเทพมหานครคือ

1. ด้านศาสนา ชาวจีนนั้นมีความผูกพันยึดมั่นและมีความเชื่อทางศาสนาอย่างมากจึงมีการทำบุญให้ทาน เช่น ไหว้เทพเจ้าที่เคารพนับถืออยู่เป็นประจำตลอดระยะเวลาแทบจะทุกเดือน การทำบุญของชาวจีนในกรุงเทพมหานครจะใช้ศาสนสถาน ทั้งวัด ศาลเจ้า และ โรงเจเป็นที่ประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจจะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละศาลเจ้า ศาลเจ้าที่อยู่ในชุมชนใด เมื่อถึงงานเทศกาลต่าง ๆ ก็จะเป็นที่รู้จักกันดีของคนที่อยู่ในย่านนั้น หรือเคยอยู่ในย่านนั้นมาก่อนว่าจะต้องมารวมตัวพบปะสังสรรค์กัน มีการจัดกินเลี้ยง โดยใช้ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางในการพบปะกันทุกครั้ง จึงเป็นประเพณีที่กระทำสืบต่อกันมาตลอดระยะเวลา

2. ด้านเศรษฐกิจ บริเวณวัดจีนและศาลเจ้าโดยทั่ว ๆ ไปจะมีร้านขายดอกไม้ ธูปเทียน ผลไม้ ซึ่งเป็นสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและการไหว้เจ้าตั้งอยู่บริเวณด้านหน้า ซึ่งเป็นธุรกิจชนิดหนึ่งที่มีคนจำนวนมากหาเลี้ยงชีพ โดยการค้าขายสิ่งของประเภทนี้ นอกจากนี้ยังมีการขายสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทำด้วยกระดาษ เช่น เสื้อผ้า รถตุ๊กเต็น ฯลฯ ตามความเชื่อของคนจีนนั้น ญาติจะต้องเอากระดาษเงินหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่ทำด้วยกระดาษเผาไปให้คนตายนำไปใช้ ทำให้มีร้านค้าผลิตสินค้าเหล่านี้เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้คนกลุ่มหนึ่งดำรงชีพได้โดยการผลิต ค้าขายของประเภทเหล่านี้

3. ด้านวัฒนธรรม ในวัดจีนและศาลเจ้าจะพบว่าเครื่องปั้นดินเผา แผ่นป้ายจารึก ไม้สลัก ภาพเขียนภาพปักกานาชนิดซึ่งเป็นศิลปะมรดกของจีน สิ่งของเหล่านี้ในสมัยที่ก่อสร้างได้นำมาจากประเทศจีน แต่วัดจีนและศาลเจ้าที่สร้างขึ้นใหม่ สิ่งก่อสร้างและเครื่องตกแต่งจะผลิตในประเทศไทย ทั้งหมดแต่การผลิตได้พยายามออกแบบเป็นแบบโบราณของจีน จึงแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานของวัฒนธรรมไทยจีนศาลเจ้าและวัดจีนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในบริเวณนั้น ๆ และเกิดเป็นชุมชนชาวจีนในเวลาต่อมา ศาลเจ้าต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นโดยสมาคมท้องถิ่นใดมักจะใช้ชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่นนั้นการตั้งศาลเจ้าจะแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของชุมชนชาวจีนในสมัยนั้น เพราะคนจีนที่อยู่รอบ ๆ ศาลเจ้าแต่จิวส่วนใหญ่ก็จะเป็นชาวแต้จิ๋ว คนจีนที่อยู่รอบ ๆ ศาลเจ้าจินไหหลำ ส่วนใหญ่ก็เป็นชาวจีนไหหลำ ดังนั้นบริเวณที่มี

ศาลเจ้าเกิดขึ้นย่อมแสดงว่าบริเวณนั้น ๆ มีชุมชนเกิดขึ้นแล้ว ด้านปัญหาของการอนุรักษ์ศาลเจ้าซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่ม อันได้แก่ หน่วยงานอนุรักษ์ของรัฐ ผู้ดูแลศาลเจ้า หน่วยงานบริหารศาลเจ้า รวมทั้งชาวจีน ผู้เคารพและศรัทธาในศาสนาของจีนด้วย โดยทุกฝ่ายจะต้องมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจังจึงจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ และนำมาซึ่งการอนุรักษ์ที่สัมฤทธิ์ผลและยั่งยืนต่อไปได้

ปัญญา เทพสิงห์ (2543) ศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีน: จากรูปแบบศาลเจ้าจีนและวัดจีน ในเทศบาลหาดใหญ่ จากการศึกษาพบว่า ชาวจีนเทศบาลหาดใหญ่ส่วนใหญ่ยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีจีน ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม อาทิ คติความเชื่อเกี่ยวกับหยินหยาง การนับถือวิญญาณ การบูชาบรรพบุรุษ ความเชื่อในสวรรค์และเทพเจ้า ลัทธิเต๋า ขงจื้อ พุทธศาสนา ฝ่ายมหายานยังคงปรากฏในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีน ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงมีความสัมพันธ์กับแหล่งกำเนิดเดิม พวกเขาพยายามรักษามรดกทางวัฒนธรรมของบ้านเกิดเมืองนอน และนำวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เคยใช้บนแผ่นดินใหญ่มาสู่แผ่นดินใหม่และถ่ายทอดสู่ลูกหลาน

ธนทรัพย์ มีทรัพย์ (2549) ศึกษาการสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนในบริบทชีวิตประจำวัน มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ พฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนภายในและภายนอกครอบครัว โดยมีทั้งรูปแบบพฤติกรรมการสื่อสารที่เป็นกิจจะลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนที่ไม่เป็นกิจจะลักษณะ มีทั้งพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนล้วน ๆ และพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนปนไทย ผ่านรูปแบบประโยคซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ด้านพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนขึ้นอยู่กับทักษะทางภาษาจีนของแต่ละคน จะมีความจริงจังในการสื่อสารภาษาจีนมากที่สุดคือ ระหว่างสมาชิกรุ่น 1 กับรุ่น 1 รองลงมาคือรุ่น 1 กับ รุ่น 2 ส่วนพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนระหว่างรุ่น 1 กับสมาชิกรุ่น 3 ส่วนใหญ่จะเป็นพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนปนไทย และอาจจะไม่มีพฤติกรรมการสื่อสารภาษาจีนระหว่างรุ่น ระหว่างสมาชิกรุ่นที่ 2 กับสมาชิกรุ่นที่ 3 ในบางครอบครัว ส่วนพฤติกรรมการสื่อสารเพื่อการสืบทอดภาษาจีนของกลุ่มตัวอย่าง มีทั้งเกิดขึ้นในครอบครัวและนอกครอบครัว ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะคือ การสืบทอดแบบทางตรงและทางอ้อม เช่น การปฏิบัติตนเองเป็นต้นแบบ การสอน การบังคับ การใช้ภาษาจีนในชีวิตประจำวัน การรับสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีน การโน้มน้าวใจเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาจีน

ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ (2542) ศึกษาเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ ผลการศึกษาทราบว่า การธำรงวัฒนธรรมจีนพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกมีสำนึกความเป็นจีนอยู่มากและเลือกธำรงวัฒนธรรมจีนไว้ สมาชิกรุ่นที่ 2 ของครอบครัวสามารถรักษา

วัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดไว้ให้ ขณะเดียวกันเริ่มมีการปรับตัวบางอย่าง เช่น พูดภาษาไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากโรงเรียนและกลุ่มเพื่อน การปรับตัวนี้ปรากฏชัดในรุ่นที่ 3 เมื่อสมาชิกของครอบครัวมีเป้าหมายที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย ประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้นมีนโยบายพยายามกดดันให้ชาวจีนในประเทศไทยกลายเป็นไทย เนื่องจากเหตุผลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 จึงมีแนวโน้มตัดสินใจเลือกเป็นไทยและเลือกธำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนไว้ในฐานะสมาชิกของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนตามแนวคิดการเลือกอย่างมีเหตุผล การเลือกประกอบอาชีพและการศึกษาพบว่า ชาวจีนรุ่นแรกส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเกษตรมากกว่าการค้าขาย เนื่องจากไม่มีเงินทุนสำหรับการค้า แต่สมาชิกรุ่นที่ 2 กลับมีแนวโน้มออกจากอาชีพเกษตรไปสู่อาชีพที่ดีกว่า ส่วนด้านการศึกษาพบว่าพ่อแม่ชาวจีนสมัยก่อนไม่นิยมให้ลูกเรียนหนังสือ เพราะสนใจแต่เรื่องทำมาหากิน เมื่อฐานะครอบครัวดีขึ้นจึงยอมให้ลูกเรียนหนังสือ คนไทยเชื้อสายจีนที่จบระดับการศึกษาภาคบังคับมักจะเลือกประกอบอาชีพตามพ่อแม่ ส่วนผู้ที่มีการศึกษาสูงมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่ดีกว่า แนวโน้มการประกอบอาชีพของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จึงมีความหลากหลาย ความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งถิ่นฐานและอาชีพ พบว่าหลังจากที่ชาวจีนตัดสินใจตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยแล้ว ลักษณะอาชีพก่อนและหลังการตัดสินใจตั้งถิ่นฐานยังไม่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนอาชีพจากการทำเกษตรมาเป็นค้าขายจะเกิดขึ้นในรุ่นที่ 2 หรือรุ่น 3 หลังจากตัดสินใจตั้งถิ่นฐาน ตามค่านิยมของคนไทยเชื้อสายจีนที่ชอบค้าขาย ดังนั้น การเลือกที่อยู่อาศัยของคนไทยเชื้อสายจีนจึงมักตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองหรือชุมชนที่มีความเจริญตามลักษณะการประกอบอาชีพ ด้านเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนพบว่า เมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลและต้องการสลายความเป็นจีนเพื่อส่งเสริมลัทธิชาตินิยมไทย จึงมีมาตรการควบคุมชาวจีนในประเทศไทยอย่างเข้มงวด ชาวจีนต้องขอมละทิ้งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์จีนบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาล และปรับเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ใหม่ให้สอดคล้องกับประเทศที่ตนเข้าไปอยู่โดยมีลักษณะที่เรียกว่า ทวิลักษณ์ กลายเป็นลักษณะเฉพาะของคนไทยเชื้อสายจีนในเวลาต่อมา

พลกุล อังกินันท์ (2516, หน้า 46) ศึกษาบทบาทชาวจีนในประเทศไทยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงเรื่องศาสนาและความเชื่อสรุปได้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีอัตราการกลายชาติจากจีนเป็นไทยสูงกว่าคนจีนในดินแดนอื่น ๆ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ เรื่องศาสนา ลัทธิความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน โดยพบว่าชาวไทยและชาวจีนนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันแม้จะคนละนิกาย แต่ก็บูชาผีสงเทวดาสัตว์ลี้ลับเหมือนกัน ศาสนาและลัทธิความเชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการประสานกลมกลืนกัน

ศักดิ์ จิรไกรศิริ (2531) ศึกษาวิจัยเรื่องบูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย: การเมือง การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา พบว่าชุมชนชาวจีนมีการเปลี่ยนแปลงและมีการบูรณาการทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองกับสังคมไทย เช่น ทางศาสนา เยาวชนจีนยังคงยึดมั่นในหลักความกตัญญู ยังเชื่อการบูชาบรรพบุรุษตามลัทธิขงจื้อ ขณะเดียวกันเยาวชนก็เคารพพระพุทธรูป ทำบุญตักบาตร อุปสมบท ตามหลักเถรวาท ในส่วนการสืบทอดพิธีกรรม พบว่าเยาวชนจีนยังมีความเชื่อในพิธีกรรมจีน 3 พิธี ได้แก่ แต่งงาน แซยิดและกงเต็ก แต่จะตัดขั้นตอนบางอย่างออกไป ส่วนบูรณาการทางเทศกาลพบว่าเยาวชนจีนเห็นด้วยกับเทศกาลตรุษจีนและเซ็งเม้งมากที่สุด

ศศิวิมล ศรีวิโรจน์มณี (2543) ศึกษาบทบาทของครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร: กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมชุมชนคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง พบว่าบทบาทของครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคลายความเข้มงวดลง ให้อิสระกับลูกมากขึ้น รวมถึงกระบวนการอบรมถึงทัศนคติที่สำคัญของครอบครัวและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ที่มีผลถึงการยอมรับในการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ บางอย่างของชนทั้งสองกลุ่ม จึงเป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นว่าการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมมีการรับและการให้ระหว่างวัฒนธรรมค่อนข้างสูง การอบรมเลี้ยงดูบุตรภายในครอบครัวที่ลดความเข้มงวดลง การศึกษา การคบเพื่อนและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล รวมทั้งการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องการพัฒนาประเทศ ทำให้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนที่พ่อแม่ถ่ายทอดไว้ให้ เช่น การไหว้เจ้า การไปศาลเจ้า การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การคงอยู่ของลักษณะวัฒนธรรมบางประการของลูกหลานจีนในเมืองไทยก็เพื่อแสดงความเคารพความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่เข้ามาเมืองไทยแต่แรกเริ่ม เป็นการคงไว้ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์จีนในระดับหนึ่ง ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ดังนี้ สมมติฐานข้อที่ 1 การอบรมเลี้ยงดูบุตรภายในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน บิดามารดาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยม ทัศนคติให้กับบุตรหลาน ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการอบรมมาจากบรรพบุรุษรุ่นปู่ย่า ตายาย สมมติฐานข้อที่ 2 การอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยเชื้อสายจีน รุ่นอายุที่ 2-3 มีค่านิยมที่เปลี่ยนไป มิได้เข้มงวดเคร่งครัดเหมือนในอดีตที่ผ่านมา จึงมีผลต่อการยอมรับและกลายเป็นไทยมากขึ้น แต่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและการปฏิบัติธรรมเนียมประเพณีจีนบางอย่างที่ครอบครัวถือปฏิบัติด้วยดีเสมอมา

สุภาภรณ์ อัยภูมมงคล (2531) ศึกษาประวัติชีวิตหญิงสามัญชนเชื้อสายจีน 3 รุ่น คนในครอบครัวเดียวกัน จากการศึกษาพบว่า ความเป็นจีนของรุ่นอาม่าซึ่งเป็นผู้อพยพมาจากเมืองจีนนั้นเป็นการสร้างความเป็นจีน โดยอิงอยู่กับการใช้ภาษาจีน และมีการปฏิบัติตามประเพณีที่เคร่งครัด มีการเชื่อฟังอำนาจของผู้ใหญ่ในครอบครัวอย่างสูง ความเป็นจีนของรุ่นต่อมา มีการลดระดับความ

เข้มข้นลง ความเป็นจีนของรุ่นนี้เลือกที่จะแสดงตัวตน มีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่ดำรงอยู่มากขึ้น แสดงถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทย จนกระทั่งรุ่นอายุที่ 3 ความเชื่อสายจีนยิ่งจืดจาง ทั้งด้านการใช้ภาษาจีน การปฏิบัติตามประเพณีพิธีกรรมแบบดั้งเดิม แต่หันไปแสวงหาความเป็นจีนนอกบ้าน โดยอ้างอิงกับความรู้ การให้ความสำคัญกับภาษาจีนกลางซึ่งใช้อย่างกว้างขวางมากกว่า ภาษาจีนแต้จิ๋ว

เดือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์ (2531) ศึกษาสถานภาพและบทบาทของสตรี ในครอบครัวจีนในสังคมไทยปัจจุบัน: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์นิยมในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ความไม่ทัดเทียมทางเพศซึ่งเกือบกลายเป็นปรากฏการณ์นั้น มีปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการกำหนด คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ (Nature) และชีวภาพ (Biology) ปัจจัยที่สองคือ โครงสร้างครอบครัว (Family structure) ปัจจัยที่สามได้แก่ ปัจจัยทางวัฒนธรรม (Culture) และบรรทัดฐานทางสังคม (Social norm) ในแต่ละวัฒนธรรมสมาชิกเพศชายและเพศหญิง เมื่อแรกเกิดจะถูกปลูกฝังให้มีอุปนิสัยที่แตกต่างกันออกไป โดยสมาชิกใหม่จะต้องยอมรับทัศนคติและบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ การกำหนดบทบาทบุคลิกภาพ แบบแผนภาษาพูดของแต่ละเพศ ลักษณะการแต่งกาย ผนวกกันเข้าก็กลายเป็นเพศที่กำหนดโดยสังคม โดยอาศัยพื้นฐานสำคัญจากเพศที่กำหนดโดยธรรมชาติ หลายวัฒนธรรมเชื่อกันว่าในร่างกายบุรุษเพศประกอบด้วยธาตุความเป็นชายและหญิงรวมอยู่ด้วยกันทำให้โลกของบุรุษเปิดกว้างเสรี ขณะที่ร่างกายของสตรีมีเพียงธาตุความเป็นหญิงแต่เพียงอย่างเดียว ฉะนั้น โลกของสตรีจึงเป็นโลกปิดและมีข้อจำกัด จากความเชื่อดังกล่าวนี้ทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ยึดถือกันมาในการปฏิบัติต่อมนุษย์สองเพศนี้แตกต่างกันออกไป ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว และการสอนให้รู้ระเบียบสังคมที่ถ่ายทอดกันมานับชั่วคน ได้เน้นถึงสถานภาพความเป็นผู้นำของบุรุษ และสถานภาพผู้ตามของสตรีหรือเพราะความเชื่อในเรื่องของความบริสุทธิ์และพรหมจรรย์ที่สตรีจะต้องรักษาไว้ก่อนแต่งงานทำให้เด็กหญิงถูกควบคุมให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ในขณะที่ครอบครัวและสังคมได้เปิดโอกาสให้เด็กผู้ชายมีเสรีที่จะออกนอกบ้าน ในหลาย ๆ สังคมบทบาทที่กำหนดให้สตรีและบุรุษมักจะอยู่ในลักษณะที่ตรงข้ามกันเสมอ

ดังที่กล่าวมามีผลทำให้สตรีได้รับการปฏิบัติอย่างต่ำต้อยและด้อยกว่า สตรีมีโอกาสจำกัดไม่มีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากนัก ขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อเป็นดังนี้สตรีจึงตกเป็นฝ่ายถูกระทำอย่างกดขี่และเอารัดเอาเปรียบ ถูกควบคุมโดยฝ่ายชาย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สตรีในอดีตยอมรับ และไม่ได้ถือเอาเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต่ำต้อย หรือนำมาเพื่อต่อต้านแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการ

และเทคโนโลยี สิ่งที่น่าสนใจก็คือในรูปแบบของสังคมใหม่ สถานภาพและบทบาทของสตรีจะมีลักษณะเป็นเช่นใด ปัจจุบันนักวิชาการในหลายสาขาเริ่มให้ความสนใจสตรีในฐานะที่เป็นตัวจักรสำคัญอันจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาค้นพบว่า สถานภาพและบทบาทของสตรีในหลายสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สตรีมีบทบาทมากขึ้น ทั้งในครอบครัว เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จากเดิมที่ไม่เคยมีสิทธิเช่นนี้มาก่อนเลย นอกจากนี้สตรีเองก็ตระหนักในคุณค่าของตนเอง ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งซึ่งมีส่วนรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม สตรีจึงควรได้รับการปฏิบัติโดยทัดเทียมกับบุรุษ

เอมอร์ ซลพิโลงส์ (2545) ศึกษาการสื่อสารของชาวจีนในการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่นต่อรุ่นและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม ผลการศึกษามีดังนี้ รูปแบบการสื่อสารของชาวจีนในไชน่าทาวน์มี 2 รูปแบบคือ การสื่อสารแบบเป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารโดยตรง) โดยชาวจีนรุ่นแรกจะใช้วิธีการพูด บอก หรือสอนโดยตรง เพื่อให้ลูกหลานได้รับรู้วัฒนธรรมจีนด้านต่าง ๆ อีกรูปแบบที่ชาวจีนรุ่นแรกใช้ก็คือ การสื่อสารแบบไม่เป็นกิจจะลักษณะ (การสื่อสารโดยอ้อม) เป็นการสื่อสารโดยไม่ได้ตั้งใจจะสื่อสาร เป็นการทำซ้ำบ่อย ๆ หรือบางครั้งก็ไม่มี การสื่อสารใด ๆ แต่ลูกหลานเกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถรับรู้วัฒนธรรมจีนต่าง ๆ ได้เองในที่สุด โดยครอบครัวกลุ่มตัวอย่างแต่ละครอบครัวเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารประกอบไปด้วยปัจจัยภายใน ดังนี้ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ลักษณะนิสัยของสมาชิกภายในครอบครัว และเวลาในการสื่อสาร ส่วนปัจจัยภายนอกมีดังนี้ เพื่อหรือโรงเรียน สื่อมวลชนและสมาคมต่าง ๆ นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐและนโยบายของรัฐก็มีส่วนต่อการสื่อสารเช่นกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนไม่มากนัก

ศิริรัตน์ รัตนสมจิตร (2547) ศึกษาเชิงแม่: ความหมาย พิธีกรรมและความเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พิธีกรรมเชิงแม่เป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีกรรมหนึ่งของชาวจีน มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามลัทธิขงจื้อที่เน้นเรื่องความกตัญญูเป็นสำคัญและสะท้อนถึงความเชื่อเรื่องของสิ่งที่ไม่เห็นอย่างภูตผีเทวดา พิธีกรรมเชิงแม่เป็นพิธีกรรมระดับครอบครัวและเครือญาติ เชิงแม่สามารถอธิบายโครงสร้างครอบครัวของชาวจีนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเน้นการให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส การให้สิทธิอำนาจแก่ฝ่ายชายเป็นหลัก โดยผ่านขั้นตอนในพิธีกรรมที่ระบุให้ชาย (ลูกชายหรือหลานชาย) เป็นประธานในการเซ่นไหว้ ลำดับของบุคคลในการเซ่นไหว้ การให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเตรียมของ โดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วยอันเป็นลักษณะการแบ่งหน้าที่และอำนาจในตัว นอกจากนี้ในการศึกษาพิธีกรรม

เจิ้งเม้งยังสามารถพิจารณาได้ว่าคนที่ผู้หญิงเป็นผู้ปฏิบัติ ก็เพื่อให้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดและสอนเรื่องพิธีกรรมให้กับลูก ๆ ของตน เพราะผู้หญิงถูกกำหนดให้เลี้ยงดูบุตร เมื่อฝ่ายหญิงสามารถปฏิบัติได้อย่างเข้าใจและมีความผูกพันในการเลี้ยงดูบุตรย่อมสามารถถ่ายทอดให้กับลูกหลานได้

บทที่ 2

ภูมิสังคมและวัฒนธรรมชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การศึกษากระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำเป็นต้องทำการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่โดยภาพรวมของจังหวัดฉะเชิงเทราและบริเวณชุมชนตลาดบ้านใหม่ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ควบคู่กับข้อมูลในส่วนอื่น ๆ โดยมีรายละเอียดจากสำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา (2557) ดังนี้

สภาพทั่วไปของจังหวัดฉะเชิงเทรา

1. ที่ตั้งอาณาเขต

จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟสายตะวันออกประมาณ 61 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 304 (สุวินทวงศ์) ประมาณ 75 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 3 ประมาณ 100 เมตร ตามทางหลวงหมายเลข 34 (บางนา-ตราด) แยกเข้าทางสายหมายเลข 314 (บางปะกง-ฉะเชิงเทรา) ประมาณ 90 กิโลเมตร ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 5,315 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,344,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.8 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออก

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดสระแก้วและจังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดปทุมธานี และ กรุงเทพมหานคร

3. ประชากร

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรจังหวัดฉะเชิงเทรา

เพศ	จำนวน (คน)
ประชากรชาย	338,626
ประชากรหญิง	352,546
รวม	691,172

ข้อมูล ณ ธันวาคม 2557

4. วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน

วิถีชีวิตของชาวแปดริ้วสะท้อนออกมาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีการปลูกเรืออาศัยทั้งที่เป็นเรือไทย เรือไม้แถวและเรือแพ การเดินทางไปมาหาสู่กันนอกจากทางถนนแล้ว เส้นทางน้ำยังเป็นผิวงการจราจรที่สำคัญของคนที่นี่ มีทั้งเรือสองตอนและเรือหางยาวขนาดใหญ่ทอดตัวอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบริเวณตัวเมืองเพื่อรอให้บริการแก่ผู้คน ในหลายครอบครัวยึดอาชีพด้านปศุสัตว์ ทั้งการเลี้ยงไก่เนื้อ ไก่ไข่ และเป็ด ซึ่งจะพบเห็นได้ในแถบที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ย่านอำเภอบางคล้า อำเภอเมือง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอบางปะกง ส่วนผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณที่เนินหรือภูเขาที่เรียกกันว่า ที่ราบลูกฟูกก็ดำเนินวิถีชีวิตไปอีกแบบหนึ่ง ส่วนใหญ่มักทำพืชไร่และพืชสวน ทั้งยูคาลิปตัส ยางพารา มะม่วง มะพร้าว ขนุนและไผ่ตง โดยอาศัยน้ำจากฝนเป็นหลัก ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น วัว เป็นต้น จะเห็นได้ในแถบอำเภอสนามชัยเขต อำเภอพนมสารคาม และอำเภอแปลงยาว ด้านการนับถือศาสนา ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา รองลงมาคือ อิสลาม และคริสต์ ตามลำดับ

ประวัติศาสตร์ฉะเชิงเทรา

สมัยทวารวดี จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังไม่มีหลักฐานใดยืนยันถึงการตั้งเมืองขึ้นได้อย่างแน่ชัด เพียงแต่มีการสันนิษฐานจากโบราณวัตถุและโบราณสถานในจังหวัดใกล้เคียง เช่น ที่โบราณสถาน เมืองอีสานปุระ หรือเมืองอวัชยุระ หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า เมืองมโหสถ ในจังหวัดปราจีนบุรี และเมืองพระรถกับเมืองศรีพระโร จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีอายุอยู่ในสมัยทวารวดี ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-13 จนมีหลักฐานมากมายจนนักโบราณคดีเชื่อว่าพื้นที่บางส่วนของเมืองฉะเชิงเทราเป็นชุมชนโบราณสมัยทวารวดี ส่วนพื้นที่ที่เป็นเมืองฉะเชิงเทราในปัจจุบันนี้ ในอดีตน่าจะเคยเป็นทะเล โดยกินพื้นที่ตั้งแต่ปากน้ำบางปะกงไปจนถึงอำเภอบางคล้า

สมัยอยุธยา มีการสันนิษฐานกันว่า ฉะเชิงเทรา เป็นเมืองใหม่ที่ตั้งขึ้นในรัชสมัย พระมหาจักรพรรดิแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาแม้จะไม่มีการกล่าวถึงเมืองฉะเชิงเทราในรัชสมัยของ พระองค์ แต่เมืองนี้ได้มาปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาในรัชสมัย พระมหาธรรมราชาเมื่อ พระยาขลวาทะเวกษัตริย์เขมร ได้ลอบใช้กำลังบุกเข้ามาตีและ ยึดเอาเมือง ชายแดนกลับไปเนื่อง ๆ และครั้งหนึ่งมีชาวเมืองฉะเชิงเทรารวมอยู่ด้วย ดังในพงศาวดารระบุว่า “ในขณะนั้นพระยาขลวาทะเวก แต่งพลมาลาดทั้งทางบกและทางเรือหลายครั้ง และเสียดชาวฉะเชิงเทรา ชวาระของ ชาวฉะเชิงเทรา ชาวนาเรียง ไปแก่ข้าศึกละแวกเป็นอันมาก” จึงเชื่อว่าเมืองฉะเชิงเทรามี การตั้งขึ้นมาก่อนรัชสมัยพระมหาธรรมราชา และน่าจะมีมาก่อนอย่างน้อยในรัชสมัยพระมหา จักรพรรดิ และได้เจริญเป็นเมืองมาตามลำดับ ต่อมา ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรง เติร์มการยกทัพไปตีเขมร ทรงกำหนดให้พระยานครนายกเป็นแม่กองร่วมกับพระยาปราจีน เจ้า เมืองปราจีน พระวิเศษ เจ้าเมืองฉะเชิงเทราและพระสระบุรี เจ้าเมืองสระบุรี เกณฑ์คนในเมืองของ ตนตั้งเป็นกองเสบียงทางบก เพื่อคอยจ่ายเสบียงให้กองทัพหลวง การศึกในครั้งนั้นทุกอย่างลุล่วงไป ได้ด้วยดี ภายหลังพระวิเศษเจ้าเมืองฉะเชิงเทรา ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาวิเศษ

สมัยธนบุรี ในช่วงปลายสมัยอยุธยา ขณะที่ข่าวความอ่อนแอภายในเมืองหลวง กรุงศรีอยุธยาแพร่สะพัดไปทั่ว กรมหมื่นเทพนิมิตร หรือพระองค์เจ้าแขก ซึ่งเคยถูกเนรเทศไป ยังลังกาทวีปได้หนีกลับมา เป็นเวลาเดียวกันกับที่กรุงศรีอยุธยาถูกโอบล้อมจากพม่า จึงรวบรวม ผู้คนเพื่อช่วยต้านพม่าเป็นอันมาก และหนึ่งในจำนวนนั้นมีชาวฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มคนรักชาติ รวมอยู่ด้วย เมืองฉะเชิงเทราเข้าไปเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญที่สุดในปีพุทธศักราช 2310 ขณะกรุงศรีอยุธยากำลังลุกเป็นไฟจากการบุกยึดของฝ่ายพม่า พระยากำแพงเพชร ซึ่งในเวลาต่อมา คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ตีฝ่าวงล้อมพม่าและได้รับชัยชนะมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงบ้าน นาเรียงแขวงเมืองนครนายก ผ่านไปยังปราจีนบุรี ก่อนจะปะทะกับกองกำลังทางบก และทางเรือ ของฝ่ายพม่าบริเวณปากแม่น้ำเจ้าโล้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อรำลึกถึงพระปรีชา สามารถของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีการสร้างป้อม ปราการมากมาย จนถึงรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในราวปีพุทธศักราช 2377 โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงรักษัรณเรศวร เป็นแม่กองสร้างป้อมขึ้น ที่เมืองฉะเชิงเทราอีกป้อมหนึ่ง แต่ไม่มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการอีกทั้งป้อมแห่งนี้ ไม่เคยมีโอกาสใช้ในการป้องกันข้าศึกแม้แต่ครั้ง เดียวแต่ป้อมเมืองฉะเชิงเทรานี้ มีบทบาทสำคัญในการปราบปรามอั้งยี่ เมื่อปีพุทธศักราช 2391 เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อชาวจีนกลุ่มหนึ่งที่ตั้งก็เรียกตนเองว่า อั้งยี่ ได้ทำการขยายอำนาจและอิทธิพล จากเมืองชลบุรีเข้ามายังฉะเชิงเทรา ทำการเรียกเก็บค่าคุ้มครองหรือภาษีเถื่อนแข่งกับทางการ

เข้าปล้นโรงหีบอ้อยและสังหารพระยาวิเศษฤๅไชยเจ้าเมืองฉะเชิงเทราซึ่งยังตัดศีรษะเจ้าเมืองมา
 ประจานเพื่อข่มขวัญผู้คนให้เกรงกลัวก่อนจะทำการยึดป้อมเมืองฉะเชิงเทราและประกาศให้เมือง
 ฉะเชิงเทราเป็นอาณาจักรของพวกอั้งยี่อีกด้วย ณ เวลานั้นความได้ทราบไปถึงพระกรรณของ
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้กองทัพหลวงยก
 กองทัพมาทั้งทางน้ำและทางบกไปรวมกันในเมืองฉะเชิงเทรา โดยมีเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์
 นำกำลังปราบปราม ครั้งนั้นฝ่ายอั้งยี่ได้เข้ายึดวัดเมืองเป็นฐานที่ตั้งกองกำลังเพื่อสู้กับทัพหลวง แต่
 สุดท้ายก็ต้องพ่ายแพ้บาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก พวกที่ยังมีชีวิตอยู่ถูกจับเป็นเชลย บางส่วนหนีตาย
 จากฉะเชิงเทราไปอยู่ที่บางปลาสร้อย เมืองชลบุรี ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลที่ 3 ทรงมีพระบรมราชโองการให้ประกาศว่า “อันการกระทำของอั้งยี่คราวนี้เป็นขบถต่อ
 แผ่นดินและยังกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพด้วยการตัดศีรษะเจ้าเมือง อันเป็นตัวแทนต่าง
 พระเนตรพระกรรณให้มาปกครองเมือง เอาศีรษะมาเสียบประจานให้ลงโทษประหารเชลยทุกคน
 และผู้ให้ความร่วมมือทั้งหมด และให้ไล่ตามจับกุมอั้งยี่ที่หนีตายจากฉะเชิงเทราไปอยู่บางปลา
 สร้อยกลับมาประหารชีวิตทั้งหมด” เหตุการณ์ในครั้งนั้นพวกอั้งยี่ถูกฆ่าตายไม่น้อยกว่า 3,000 คน
 นับเป็นโศกนาฏกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเมืองฉะเชิงเทรา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงรวบรวม
 เมืองต่าง ๆ เป็นมณฑลเทศาภิบาล ระยะเวลาเมืองปราจีน นครนายก พนมสารคาม และฉะเชิงเทรา
 รวมกันอยู่ในเมืองมณฑลปราจีนบุรี ต่อมาเมื่อเมืองพนมสนธิคม เมืองชลบุรี และเมืองบางละมุงเข้ามา
 รวมเพิ่ม จึงย้ายที่ว่าการมณฑลปราจีนบุรี มาตั้งที่เมืองฉะเชิงเทรา แต่ยังคงใช้ชื่อมณฑลปราจีน
 ตามเดิม ต่อมาในปีพุทธศักราช 2549 มีการเปลี่ยนค่านำหน้าจากเมืองมาเป็นจังหวัดฉะเชิงเทรา จึงมี
 ฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยมาจนถึงทุกวันนี้ (สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2528)

ฉะเชิงเทรา กับ แปดริ้ว

ฉะเชิงเทรา กับ แปดริ้ว คือสองชื่อที่เรียกขานเมืองนี้ ฉะเชิงเทรา เป็นชื่อที่ใช้ในทาง
 ราชการ ส่วน แปดริ้ว เป็นภาษาท้องถิ่นที่ชาวบ้านใช้เรียกขานกันมาช้านาน ซึ่งทั้งสองต่างก็มี
 เรื่องราวเล่าขานถึงความเป็นมาอย่างหลากหลายและมีสีสัน ชื่อ ฉะเชิงเทรา มีต้นเค้าหนึ่งมาจาก
 หนังสือชุมนุมพระนิพนธ์ภาคปักษ์ ภาค 1 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความ
 พาดพิงถึงเมืองฉะเชิงเทราว่า “...ชื่อบ้านเมืองเหล่านี้เป็นชื่อไทยบ้าง ชื่อเขมรบ้าง เป็นสองชื่อทั้ง
 ไทยและเขมรบ้าง อย่างเมืองฉะเชิงเทราเป็นชื่อเขมรแปดริ้วเป็นชื่อไทย...” นักประวัติศาสตร์และ
 นักโบราณคดีบางท่านจึงมีความเห็นว่า ฉะเชิงเทรา น่าจะเพี้ยนมาจากคำเขมรว่า สตรีงตรง หรือ
 ญ่ทริงเทรา ซึ่งแปลว่า คลองลึก ความเห็นนี้คงอาศัยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ด้วยเพราะเมืองฉะเชิงเทรา
 ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกง เมื่อครั้งที่ขอมยังมีอำนาจปกครองแผ่นดินไทยอยู่นั้นเมืองนี้เป็นเมือง

หนึ่งที่อยู่ใต้น้ำจากรปกครองของขอมมาก่อน เป็นไปได้ว่าชาวเมืองในสมัยโบราณอาจจะเรียกแม่น้ำบางปะกงว่า คลองเล็ก หรือ คลองใหญ่ ตามลักษณะที่มองเห็น และด้วยอิทธิพลเขมรจึงได้เรียกชื่อแม่น้ำเป็นภาษาเขมรว่า สตริงตรง หรือ ฉ่ทริงเทรา ครั้นเรียกกันไปนาน ๆ เสียงก็เพี้ยนกลายเป็น ฉะเชิงเทรา เมืองที่อยู่บนฝั่งแม่น้ำก็พลอยได้ชื่อว่า ฉะเชิงเทราไปด้วย ส่วนความเป็นมาของชื่อ แปรดรีว มีตำนานเล่าขานอย่างมากมายที่โดดเด่นคือ สมัยก่อนเมืองนี้เป็นอยู่ข้างอู่น้ำ ในลำน้ำอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด โดยเฉพาะปลาช่อนซึ่งเป็นปลาน้ำจืดนั้นมีชุกชุมและมีขนาดใหญ่กว่าในท้องถิ่นอื่น ๆ จนเมื่อนำมาแล่นเนื้อเพื่อตากทำปลาแห้ง สามารถแล่ได้ถึงแปรดรีว เมืองนี้จึงได้ชื่อว่าแปรดรีว ตามขนาดอันใหญ่โตของปลาช่อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเมือง (เลิศลักษณ์ บุญเจริญ, 2539) นอกจากนี้แม่น้ำบางปะกงยังเปรียบเสมือนเส้นเลือดสายหลักของคนที่นี่ ผู้คนส่วนใหญ่ใช้น้ำในเชิงเกษตรกรรมทั้งทำไร่ ทำนา ทำสวนตลอดจนการปศุสัตว์ และการประมง นอกเหนือจากหล่อเลี้ยงทุกชีวิตในพื้นที่แล้ว แม่น้ำบางปะกงยังเป็นหนึ่งในเบญจสุทธคงคา ในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ไทย จะมีการตักน้ำไปทำพิธีเป็นน้ำอภิเษก ดังจะเห็นได้จากคราวพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อปีพุทธศักราช 2530 ได้มีการประกอบพระราชพิธีตักน้ำศักดิ์สิทธิ์บริเวณหน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร (มาลี แดงดอกไม้, 2542)

สภาพโดยทั่วไปชุมชนตลาดบ้านใหม่

1. ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

ตลาดบ้านใหม่ประกอบด้วยพื้นที่ 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตลาดบนและชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตั้งอยู่บนถนนสุขกิจ เขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ตลาดทั้งหมดประมาณ 9,400 ตารางเมตร หรือประมาณ 5.82 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับวัดอภัยภูฏาภิคาราม (ชำปอกง)

ทิศใต้ ติดกับวัดเทพนิมิต

ทิศตะวันออก ติดกับแม่น้ำบางปะกง และขนานกับถนนสุขประยูร

ทิศตะวันตก ขนานกับถนนสุขกิจ 5

จำนวนประชากร ชุมชนตลาดบนมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,480 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 260 ครัวเรือน และชุมชนตลาดบ้านใหม่มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 754 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 170 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัวและรับราชการ

สภาพโดยทั่วไป ชุมชนตลาดบ้านใหม่มีลักษณะเป็นอาคารไม้เรียงรายต่อเนื่องกันเป็นแนวยาวขนานกับแม่น้ำบางปะกง โดยตัวอาคารจะหันหน้าเข้าหากันซ้ายขวา มีทางเดินตรงกลาง และมีสะพานข้ามคลองบ้านใหม่ที่เชื่อมระหว่างชุมชนตลาดบนกับชุมชนตลาดบ้านใหม่ ตลาดบ้านใหม่มีห้องแถวอยู่ประมาณ 205 ห้องแถว โครงสร้างทำด้วยไม้ทั้งหลัง เป็นห้องแถวชั้นเดียวและชั้นครึ่ง ตลาดบ้านใหม่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. ตลาดบนหรือหัวตลาด เป็นส่วนของทางเข้าและออก บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าแม่ทับทิม 2. ตลาดกลางหรือกลางตลาด เป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากตลาดบน และ 3. ตลาดล่างหรือท้ายตลาด เป็นส่วนของทางเข้าและออกตลาดฝั่งชุมชนตลาดบ้านใหม่ บริเวณนี้เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ (อาทิตย์ แก้วพิลา, 2553) ตลาดบ้านใหม่เป็นตลาดการค้าริมน้ำเดิมใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก จึงส่งผลให้ตลาดบ้านใหม่มีท่าเรืออยู่มากมาย ปัจจุบันมีท่าเรือ 3 ท่าเรือ คือ 1. ท่าเรือฝั่งตลาดบ้านใหม่ บริเวณหน้าร้านป่าหนุ 2. ท่าเรือคันโพธิ์ ฝั่งตลาดบ้านใหม่ บริเวณใกล้สะพานข้ามคลองบ้านใหม่ และ 3. ท่าเรือของชุมชนตลาดบน บริเวณหัวตลาด

ภาพที่ 1 ชุมชนตลาดบ้านใหม่ บริเวณตลาดล่าง

2. ปัจจัยในการตั้งชุมชนตลาดบ้านใหม่

จากหลักฐานประวัติศาสตร์เมืองฉะเชิงเทรากล่าวได้ว่าจะเชิงเทราเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ตามยุคสมัย ดังนี้

ยุคอุททอง เป็นเมืองสำคัญทางด้านการเมืองการปกครอง และทางด้านเศรษฐกิจ

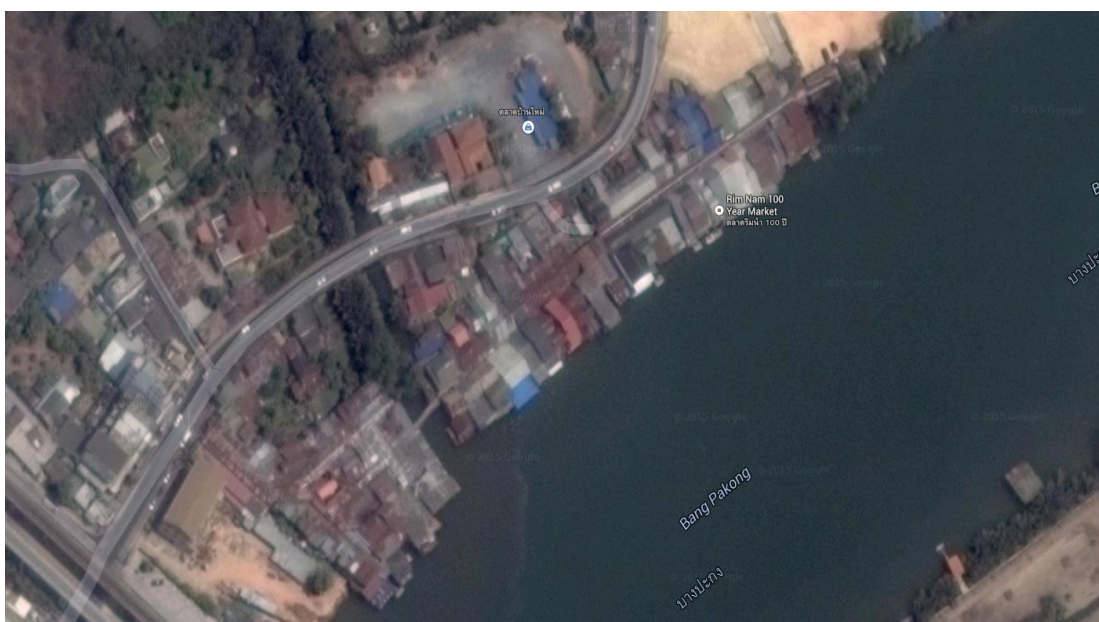
มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับนานาประเทศในภูมิภาค เช่น จีน อินเดีย

ยุคธนบุรี เป็นยุคที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วเดินทางเข้ามาสยามเพื่อประกอบอาชีพแถบอ่าวไทยฝั่งตะวันออกในเมืองต่าง ๆ เช่น เมืองฉะเชิงเทรา เมืองตราด เมืองจันทบุรี

ยุครัตนโกสินทร์ เป็นช่วงสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายทำให้มีการทำไร่อ้อยขนาดใหญ่เพื่อส่งออกนอกประเทศ

เห็นได้ว่าในแต่ละยุคสมัยฉะเชิงเทราที่มีความสำคัญในแง่ของเศรษฐกิจและการค้า ทั้งพื้นที่ที่ถืออำนาจในการเพาะปลูกหรือตั้งโรงงานอุตสาหกรรม อีกทั้งยังมีท่าเรือที่สำคัญโดยเฉพาะท่าเรือที่อยู่บริเวณชุมชนตลาดบ้านใหม่ในการเชื่อมโยงสินค้าจากพื้นที่อื่น ๆ เข้าสู่เมืองหลวง ปัจจุบันเหล่านี้ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจของชาวไทยและชาวจีนในการอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำการค้า และก่อให้เกิดเป็นชุมชนทางการค้าที่สำคัญของเมืองแปดริ้วขึ้น

ประวัติศาสตร์พื้นที่และพัฒนารชุมชนตลาดบ้านใหม่

ภาพที่ 2 อาณาเขตของชุมชนตลาดบ้านใหม่ (ภาพทางอากาศจาก google map)

ตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบันตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบางปะกง ริมถนนศุภกิจในเขตตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นย่านเศรษฐกิจเก่าแก่ของเมืองแปดริ้วและเป็น

ตลาดของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีอายุมากกว่า 100 ปี แต่เดิมเรียกกันว่า “ตลาดริมน้ำ” ในอดีตตลาดแห่งนี้คับคั่งไปด้วยพ่อค้าแม่ค้าและผู้ที่เดินทางมาหาซื้อสิ่งของที่ต้องการ บริเวณริมน้ำมีเรือแพนาวาจอดค้าขายเรียงรายกันเต็มไปหมด จึงเป็นย่านชุมชนสำคัญแห่งหนึ่งของเมืองแปะครีว (อภิตยา แก้วพิลา, 2553) สอดคล้องกับการศึกษาด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ของลภัสรดา สัตยธรรม (2555) ที่กล่าวถึง ความเป็นมาของตลาดบ้านใหม่สรุปได้ดังนี้

ตลาดบ้านใหม่ เป็นย่านชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิวและย่านเศรษฐกิจเก่าแก่ของเมืองแปะครีว มีอายุมากกว่า 100 ปีมาแล้ว แต่เดิมเรียกกันว่าตลาดริมน้ำ ตามที่สำนักศิลปากรที่ 5 ปราจีนบุรี ได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของย่านตลาดบ้านใหม่ไว้ว่า สันนิษฐานว่า ย่านตลาดบ้านใหม่ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ได้สร้างขึ้นใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2447-2448 แทนตลาดริมน้ำเดิมซึ่งถูกไฟไหม้ไป แต่เดิมตัวตลาดแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ตลาดบนหรือตึ้งบน กล่าวกันว่าขุนอินทรนรกิจเป็นผู้ตั้งขึ้น บางครั้งจึงเรียกกันว่า ตลาดอินทรนรกิจ ตลาดบนตั้งอยู่ทางด้านเหนือของคลองบ้านใหม่ข้างวัดเทพนิมิตต่อเนื่องไปจนถึงวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) ส่วนตลาดล่างหรือตึ้งล่างเป็นห้องแถวไม้ต่อเนื่องไปจนถึงหัวตลาดและต่อเนื่องลงไปจนถึงวัดอุภัยภาติการาม (วัดชำปอกง) เป็นตลาดที่ขุนอินอัยภูริวานุวัตร (จินฮี้) กับ ขุนอินพิพิธพณิชยกรรม (จินแดง) คหบดีชาวจีนเป็นผู้ตั้งขึ้น โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวถึงเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชดำเนินเมืองฉะเชิงเทราในปี พ.ศ. 2450 เพื่อเปิดเส้นทางรถไฟสายตะวันออกและได้เสด็จทอดพระเนตรย่านตลาดบ้านใหม่ บริเวณตลาดบนและตลาดล่างใจความว่า

“วันที่ 25 มกราคม 126 เวลาบ่ายเกือบ 4 โมง เสด็จทรงเรือกลไฟนัมเบอร์ 1 แต่ทำตำหนักที่ประทับแรมขึ้นไปเหนือน้ำเสด็จที่ท่าตลาดบ้านใหม่ ทอดพระเนตรตลาดนั้นไปจนสุดตลาดแล้วเสด็จวัดพระเจ็กซึ่งอยู่ห้องตลาดตอนข้างเหนือ...แล้วเสด็จลงเรือที่ทำสุดตลาดข้างเหนือ มาเสด็จขึ้นที่บ้านจินฮี้ จินแดง สองคนพี่น้อง ซึ่งอยู่ใต้ตลาดลงมา ทอดพระเนตรตลาดของจินทั้งสองคนนี้ตลาดนี้ไม่ใหญ่โตอันใดนัก...” ย่านตลาดบ้านใหม่พัฒนาขึ้นและมีการขยายพื้นที่เดิม โดยเดิมบริเวณริมคลองบ้านใหม่ทางด้านใต้ออกไป เรียกว่า ตลาดกลาง โดยใช้เชื่อมต่อกับตลาดบนด้วยสะพานไม้ ย่านตลาดบ้านใหม่จึงคึกคักมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) เนื่องจากมีชาวกรุงเทพฯอพยพหนีภัยสงครามมาอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจำนวนมาก มีร้านค้าเปิดขายสินค้าอุปโภคบริโภคมากกว่า 120 ร้าน ทั้งร้านเสื้อผ้า ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายขนมและของเด็กเล่น ร้านตัดผม โรงบ่อน โรงยาสีฟัน เป็นต้น

ด้านรูปแบบตลาดร้านค้าในอดีตของตลาดบ้านใหม่นั้น สรัญญา สมนึก (2555) กล่าวว่าร้านค้าเปิดขายสินค้าตั้งแต่เช้ามีคไปจนถึง 4-5 ทุ่ม เนื่องจากมีผู้คนเดินทางไปมาตลอดเวลา ในส่วนของตลาดบนจะสร้างขนานกับแนวชายฝั่งแม่น้ำบางปะกงหันหน้าเข้าหากัน มีทางเดินปูด้วยไม้

กระดาน ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว หลังคาเครื่องไม้มุงสังกะสี กระเบื้องซีเมนต์หรือกระเบื้องว่าว ด้านหน้ามีกันสาดมุงด้วยสังกะสี ฝาเรือนแถวมีทั้งฝาไม้กระดานและฝาสังกะสีลูกฟูก ด้านหน้าอาคารช่วงบนเหนือกรอบประตูมีช่องลมไม้ระแนงหลากหลายรูปแบบ บานประตูเป็นแบบบานเฟี้ยมหรือฝาน้ำถั่ง ภายในอาคารมีชั้นลอยสำหรับใช้เป็นที่พักอาศัยหรือเก็บสิ่งของ ส่วนตลาดกลางเป็นกลุ่มอาคารหรือแถว หลังคาเครื่องไม้มุงสังกะสีลูกฟูก ซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างแบบใหม่ที่เข้ามาในสมัยนั้น ฝาเป็นไม้กระดานตีทับแนวนอน มีช่องลมไม้ระแนงโปร่ง มีอาคารโถงอยู่ตรงกึ่งกลางเพื่อเป็นที่ตั้งแผงขายอาหารสด ตลอดแนวทางเดินมีหลังคาคลุม ซึ่งตลาดล่างก็มีลักษณะเป็นเรือนแถวเช่นเดียวกัน ลักษณะของสถาปัตยกรรมของหมู่อาคารในย่านตลาดบ้านใหม่นี้ยังคงเอกลักษณ์ของรูปแบบอาคารในสมัยรัชกาลที่ 5-6 ปลูกสร้างต่อเนื่องกันอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำอย่างชัดเจน ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม หลังจากที่ได้สร้างตลาดบ้านใหม่แทนที่ตลาดเดิม ทำให้ตลาดแห่งนี้มีชีวิตขึ้นมาอีกครั้ง มีการค้าขายสินค้าทั้งของกินของใช้ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่ทำการเปิดร้านขายสินค้า มากกว่า 120 ร้าน เมื่อปี พ.ศ. 2547 ชุมชนบ้านใหม่พร้อมใจกันฟื้นฟูตลาดชุมชนอายุกว่า 100 ปี เปิด ตลาดบ้านใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตย้อนยุค พื้นที่ฉะเชิงเทราถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์บ้านเรือนเก่า ๆ ที่สวยงามและมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีวิถีชีวิตชุมชนที่มีมนต์เสน่ห์เฉพาะท้องถิ่น

พัฒนาการชุมชนริมน้ำตลาดบ้านใหม่

ชุมชนตลาดบ้านใหม่มีการพัฒนาของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นต้นมา ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้มีทั้งยุคที่รุ่งเรืองที่สุดและตกต่ำที่สุด แต่ชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงสามารถปรับตัวท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้และยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนไว้อย่างแนบแน่นจนถึงปัจจุบัน ดังที่ สรรณู สมนึก (2555) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ซึ่งสรุปได้ว่า พัฒนาการของชุมชนตลาดบ้านใหม่แบ่งออกได้เป็น 5 ช่วง ดังนี้

ยุคที่ 1 ยุคก่อตั้งชุมชน (พ.ศ. 2310-2353) ระยะเวลา 43 ปี ในช่วงยุครัตนโกสินทร์ ตอนต้นชาวจีนได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น โดยเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในช่วงแรกบริเวณลำพังและเขาวราช และกระจายตัวออกไปโดยใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำ ดังนี้

1. เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา กรุงเทพฯ-อยุธยา-อ่างทอง-นครสวรรค์-อุทัยธานี
2. เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมต่อแม่น้ำท่าจีน กรุงเทพฯ-อยุธยา-สุพรรณบุรี
3. เส้นทางแม่น้ำท่าจีน กรุงเทพฯ-นครปฐม-ราชบุรี
4. เส้นทางแม่น้ำบางปะกง กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา-สมุทรสาคร

ในช่วงเวลานั้นมีการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรจำพวกน้ำตาลและข้าว ชาวจีนที่อพยพตามเส้นทางสัญจรทางน้ำได้ซื้อขายผลผลิตเพื่อนำกลับมาขายยังเมืองหลวงแล้วส่งขายยังต่างประเทศ ชุมชนริมน้ำตาลที่บ้านใหม่ตั้งอยู่ริมน้ำด้วยเหตุผลของทำเล ที่ตั้งที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตร และเส้นทางขนส่งสินค้า การขยายตัวของชุมชนในยุคการก่อตั้งชุมชนเริ่มจากชาวจีนเข้ามาใช้แรงงาน ปลูกอ้อย อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล ค้าขายทั่วไป โดยมีชุมชนตลาดซึ่งเป็นอาคารชั่วคราวสำหรับค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกจากนั้นบริเวณชุมชนยังเป็นจุดพักจอดเรือแม่เหล็กแดงสำหรับรับผู้โดยสารที่ต้องการเดินทางไปยังเมืองหลวง และมีเรือแพนาวาจอดเรียงรายกันเต็มไปหมด จึงเป็นย่านชุมชนสำคัญแห่งหนึ่งของแปดริ้ว

ลักษณะทางกายภาพ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมีลักษณะเกาะตัวอยู่ริมน้ำ คือ คลองบ้านใหม่ มีการเกาะตัวแนวขวางกับลำคลอง รูปแบบทรงสถาปัตยกรรมเป็นเรือนห้องแถวค้าขายแบบคนจีนมีลักษณะเรือนเครื่องผูกมุงอยู่กันอย่างเบียดเสียด มีถนนแคบ ๆ ตลาดขายของ ลักษณะเป็นอาคารชั่วคราวเปิดโล่ง ขนาดของชุมชนมีขนาดเล็ก การสัญจรเดินทางติดต่อกับบริเวณโดยรอบชุมชนและชุมชนใกล้เคียงใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ส่วนการสัญจรทางบกใช้เกวียนเป็นพาหนะ การที่ตัวชุมชนเป็นจุดพักรับผู้โดยสารที่ต้องการเดินทางไปยังกรุงเทพฯ ทำให้ชุมชนเริ่มมีบทบาทด้านการค้าสินค้าการเกษตร

ลักษณะเศรษฐกิจ ในยุคแรกจะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร ตลาดจะเป็นตลาดแบบชั่วคราวหรือตลาดนัด ไม่มีการปลูกสร้างอาคารที่มั่นคงถาวรมากนัก ใช้บริเวณท่านี้เป็นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือขนถ่ายสินค้า

ลักษณะทางเชื้อชาติ เริ่มมีชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายในพื้นที่จำนวนมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อชาติจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ แม้ว่าภายในชุมชนเริ่มมีชาวจีนเข้ามาทำมาหากินก็ไม่ได้สร้างปัญหาหรือความขัดแย้งต่อชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่เดิม เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอุปนิสัยถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการประกอบอาชีพที่มีลักษณะสัมพันธ์กันระหว่างผู้ผลิตกับผู้จำหน่าย

โครงสร้างของชุมชน ประกอบไปด้วย วัด ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชนคือ วัดจีนประชาสโมสรหรือเล่งฮกยี่ อยู่ตรงข้ามตลาดบ้านใหม่ เป็นพุทธสถานจีนฝ่ายมหายาน

ยุคที่ 2 ยุคที่มีการแข่งขันอุตสาหกรรมน้ำตาลกันทั่วโลกสู่ยุครุ่งเรืองของตลาดบ้านใหม่ (พ.ศ. 2353-2398) จากการสร้างโรงงานหีบอ้อยเพื่อรับซื้อผลผลิตจากชุมชนโดยรอบ และการเป็นจุดเชื่อมต่อการคมนาคมทางน้ำ ทำให้ชุมชนเริ่มมีพัฒนาการทางการค้ามากขึ้น มีชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเข้ามาใช้แรงงานในโรงหีบอ้อย ต่อมาเมื่อมีการแข่งขันกันทั่วโลกทำให้อุตสาหกรรมน้ำตาลที่เจริญรุ่งเรืองได้สิ้นสุดลง สวนอ้อยของชาวจีนไม่

สามารถแข่งขันได้เนื่องจากค่าแรงงานกรรมกรสูงขึ้น ทำให้การปลูกข้าวของคนไทยมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้กรรมกรชาวจีนพากันไปรับจ้างทำงานที่โรงสีข้าว บางส่วนก็ประกอบอาชีพอื่นตามความชำนาญของเชื้อสายหรือถิ่นภาษาที่อยู่ดั้งเดิม การพัฒนาทางการค้าขายทำให้ชุมชนมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีระบบ จนเรียกได้ว่าเป็นช่วงที่รุ่งเรืองที่สุดของชุมชนริมน้ำตลาดบ้านใหม่ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนดีขึ้น

ลักษณะทางกายภาพ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นห้องแถวไม้จริงมากขึ้น ขนาดของชุมชนเริ่มขยายตัวขึ้น ความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้น ผู้ที่ทำการค้าขายเกือบทั้งหมดจะเป็นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน แต่ในระยะต่อมาเมื่อตลาดมีการเจริญเติบโตอย่างมาก ชาวบ้านดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณรอบ ๆ ชุมชนเริ่มที่จะเข้ามาขอเช่าเรือนไว้สำหรับค้าขายสินค้า และบางส่วนใช้พักอาศัยทางด้านการสัญจร

ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม เป็นศูนย์กลางการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอ้อย ที่มีทั้งชาวสวนนำมาขายเองที่ตัวชุมชนหรือเจ้าของซึ่งเป็นชาวจีนถ่อเรือเอี่ยมจุ่นไปซื้อถึงที่บ้านซึ่งอยู่บริเวณรอบ ๆ ชุมชน เป็นลักษณะพ่อค้าคนกลาง ในระยะหลังมามีการแข่งขันทางการตลาดมากขึ้นทำให้โรงสีอ้อยได้รับผลกระทบ อุตสาหกรรมน้ำตาลตกต่ำลงทั่วโลก ทำให้อาชีพทำน้ำตาลในชุมชนชะงัก ข้าวมีความสำคัญมากขึ้น ชาวจีนจึงหันเหไปประกอบอาชีพอื่นก่อให้เกิดความหลากหลายทางด้านอาชีพของตลาดบ้านใหม่ จากการรับซื้ออ้อยอย่างเดียวมาเป็นศูนย์กลางค้าขาย อาชีพรับจ้างต่าง ๆ เช่น รับจ้างสีข้าวชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง มีร้านทองร้านขายยา ร้านทำฟัน ร้านอุปกรณ์การเกษตร ร้านตีเหล็ก ร้านขายของชำอยู่มากมาย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ฐานะของคนในชุมชนดีขึ้นก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วมีบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างขึ้นมากมายจากการอพยพเข้ามาค้าขายของชาวจีนทำให้ชุมชนแห่งนี้เต็มไปด้วยพ่อค้าแม่ค้า

ยุคที่ 3 ยุคเฟื่องฟู มีการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายในประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2447)

ลักษณะทางกายภาพ ขนาดของชุมชนขยายเพิ่มขึ้นหลังจากมีการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม มีการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง เป็นโอกาสด้านการค้าขายสินค้าที่มีลักษณะเป็นเสรีมากขึ้น ทำให้ชาวจีนและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าภายในตลาดบ้านใหม่เป็นจำนวนมาก

ยุคที่ 4 ยุคซบเซา (พ.ศ. 2447) ได้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นครั้งใหญ่ ณ ตลาดบ้านใหม่ ปรากฏหลักฐานในพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.ศ. 1321-1322 ว่า วันที่ 31 มกราคม รัตนโกสินทร์ศก 122 ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ ด้วยได้รับหนังสือมีมายัง

กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ที่ 2233/11590 ลงวันที่ 29 เดือนนี้ว่าด้วยเรื่องไฟไหม้ พระพิศาลสงคราม ปลัดเทศาภิบาลพร้อมด้วยข้าราชการได้แบ่งปันน้ำที่ช่วยกันดับเพลิง แลช่วยป้องกันทรัพย์สินสมบัติของราษฎรมิให้เป็นอันตรายไปในการที่จะมีผู้ร้ายมาชักชิงวิ่งราวด้วยนั้น ทราบแล้วเรื่องนี้ได้เห็นหนังสือพิมพ์ลงข่าวมานานแล้วที่ตรวจตราครั้งนี้เป็นการดีแล้ว ซึ่งสาเหตุที่ทรงชมเชยการปฏิบัติหน้าที่ของเทศาภิบาลนี้สืบเนื่องจากการเกิดเพลิงไหม้ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นมักจะเกิดความวุ่นวายฉกชิงวิ่งราวทรัพย์สินของผู้ประสบภัยอยู่เสมอ

ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ปลูกสร้างด้วยไม้แบบเรือนเครื่องผูกมุงจาก อยู่กันเบียดเสียด สภาพบ้านเรือนดังกล่าวทำให้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้บ้านเรือนเกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก

ลักษณะเศรษฐกิจ หลังเกิดเพลิงไหม้ ทำให้เศรษฐกิจของตลาดบ้านใหม่ถึงยุคตกต่ำเป็นอย่างมาก เนื่องจากความเสียหายของบ้านเรือน ทำให้การค้าขายหยุดชะงักลง ทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้ากับพื้นที่โดยรอบนั้นเงียบเหงา

ยุคที่ 5 ยุคฟื้นฟูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน) พ.ศ.2447-2448 ได้มีการสร้างตลาดบ้านใหม่แทนตลาดริมน้ำเดิมซึ่งถูกไฟไหม้ ลักษณะของตลาดในระยะแรกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ตลาดบน ตลาดล่าง ตลาดบนนั้น กล่าวว่า ขุนอินทรนริกิจได้ก่อตั้งขึ้นอยู่ทางด้านเหนือของลำคลองข้างวัดเทพนิมิตต่อเนื่องไปจนถึงวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) ส่วนตลาดล่างอยู่บริเวณริมน้ำด้านหน้าวัดอุภัยภาติการาม เป็นตลาดที่ขุนอภัยภูริวานุวัตร (จีนอี) กับขุนพิพิธพาณิชย์กรรม (จีนแดง) คหบดีชาวจีนเป็นผู้ก่อตั้ง การสัญจรทางน้ำและการค้าบริเวณตลาดท้องถิ่นส่งผลให้ย่านตลาดบ้านใหม่พัฒนาขึ้น มีการขยายพื้นที่ของย่านตลาดบ้านใหม่เพิ่มเติมบริเวณริมคลองบ้านใหม่ทางด้านใต้ เรียกว่า ตลาดกลาง โดยเชื่อมต่อกับตลาดบนด้วยสะพานไม้ ตัวตลาดกลางนี้จะยาวต่อเนื่องไปจนถึงบริเวณที่เรียกว่าหัวตลาด ส่งผลให้ย่านตลาดบ้านใหม่คึกคักเป็นอันมาก มีร้านรวงต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของชาวไทยเชื้อสายจีนเปิดขายสินค้าต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะในช่วงก่อนและช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากมีชาวกรุงเทพฯอพยพหนีภัยสงครามมาอยู่ที่จังหวัดระยองเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ตลาดบ้านใหม่ยังเป็นท่าเรือสำหรับไว้จอดเรือโดยสารขนาดใหญ่ของหลายบริษัท เช่น เรือเมล์ขาว เรือเมล์แดงและเรือใหญ่สองชั้น จึงมีผู้คนเดินทางจากสวนและท้องนามาแวะขึ้นฝั่งก่อนจะเดินทางต่อไปยังพื้นที่อื่นทำให้ร้านขายสินค้าเปิดขายสินค้าตั้งแต่เช้ามีจนถึง 5 ทุ่มทุกวัน

ต่อมากระแสแห่งวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่งของเทคโนโลยีปัจจุบันทำให้เส้นทางสัญจรทางน้ำลดบทบาทลง วิถีชีวิตของชาวริมน้ำก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป มีสภาพที่เงียบเหงา บ้านเรือนบางส่วนชำรุดทรุดโทรมลง ชาวชุมชนส่วนหนึ่งได้ตระหนักถึงศักยภาพและ

ต้องการที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนย่านตลาดแห่งนี้ไว้ และมุ่งหวังจะสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ลูกหลานของชาวตลาดบ้านใหม่ให้เห็นความสำคัญของแม่น้ำลำคลองที่เป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงผู้คนชาวเมืองจะเชิงเทราในอดีต รวมทั้งเพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนจึงได้ร่วมมือกับเทศบาลเมืองจะเชิงเทรา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 8 ก่อตั้งเป็นชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ในปี พ.ศ. 2547 เพื่อร่วมกันพลิกฟื้นตลาดบ้านใหม่ให้กลับมามีชีวิตชีวาเป็นศูนย์กลางการพบปะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอีกครั้ง ทำให้ในปัจจุบันย่านตลาดบ้านใหม่เริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในปี พ.ศ. 2551 สำนักศิลปากรที่ 5 ปราจีนบุรี ได้ดำเนินโครงการบูรณาการเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาย่านตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดจะเชิงเทรา เพื่อรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาย่านตลาดบ้านใหม่ ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีบูรณาการ อันจะทำให้มรดกศิลปวัฒนธรรมของชุมชนประวัติศาสตร์และการค้าของกลุ่มแม่น้ำบางปะกงในย่านตลาดบ้านใหม่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วิถีชีวิตและประเพณีทางสังคมของชุมชนตลาดบ้านใหม่

วิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ นับตั้งแต่อดีตนั้นส่วนใหญ่จะผูกติดกับการทำการค้า เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย ในสมัยนั้นโรงหีบอ้อย ทำน้ำตาลยังคงเป็นสินค้าส่งออกของประเทศไทยไปยังประเทศอื่น ๆ มีชาวจีนมากมายที่อพยพเข้ามาเพื่อตั้งโรงหีบอ้อย หรือบุกเบิกพื้นที่เพื่อปลูกอ้อย เมื่อได้ผลผลิตจึงส่งเข้าเมืองหลวง หลังจากการทำสนธิสัญญาเบาริ่งแล้ว การค้าอ้อยและน้ำตาลเริ่มซบเซาลง แต่กลับเพิ่มปริมาณการส่งออกของข้าวมากขึ้น ทำให้ชาวจีนหันมาปลูกข้าวกันเพิ่มขึ้น ทำให้การค้าในบริเวณชุมชนตลาดบ้านใหม่นี้คลั่งคั่ง สมัยก่อนสามารถจับจองพื้นที่ได้โดยสะดวก ราคาไม่แพง หรืออาจเช่าพื้นที่กับคนในพื้นที่เดิม การพูดคุยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน โดยเฉพาะภาษาจีนแต่จิว เมื่อชาวจีนได้เข้ามาทำการค้าในบริเวณนี้ จึงเกิดการแต่งงานระหว่างชาวไทยและชาวจีน เราจึงได้เห็นการปฏิบัติตามวัฒนธรรมแบบไทย แบบจีน ผสมกลมกลืนกันไปได้อย่างลงตัว เช่น การสวมมงคล ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร พิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ดังกล่าวนี้นี้ทั้งชาวไทยและชาวจีนเองต่างก็ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างดีและไม่ก่อให้เกิดปัญหา ในชุมชนมีการตั้งศาลเจ้าอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์และ ศาลเจ้าปุนถ่าม้าหรือเจ้าแม่ทับทิม ตามความเชื่อของชาวจีน ซึ่งผู้คนในชุมชนต่างให้การบูชาโดยตลอด ด้านครอบครัวส่วนใหญ่ในชุมชนแห่งนี้ในอดีตเป็นครอบครัวชายให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เนื่องจากบุตรชายจะเป็น

ผู้สืบทอดกิจการทั้งหมดของผู้เป็นบิดา ภายในครอบครัวสมัยก่อนมีความเคร่งครัดในการบูชาบรรพบุรุษมาก พิธีกรรมต่าง ๆ จะกระทำกันในครอบครัวโดยปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นพิธีกรรม วันสำคัญทางประเพณี เช่น ตรุษจีน แข็งเม้ง สารทจีนหรือวันครบรอบวันตายของบรรพบุรุษ เป็นต้น

ปัจจุบันผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นลูกหลาน ชาวจีน (ที่อพยพเข้ามายังพื้นที่แห่งนี้) โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 ที่มีจำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตามบิดามารดาของตนเอง เช่น ขายข้าวสาร ขายก๋วยเตี๋ยว ทำขนมหวาน ขายผัก และบางส่วนของออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน อาทิ ข้าราชการ พนักงานบริษัท รับจ้าง เป็นต้น นั่นเป็นเพราะตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบันเป็นตลาดโบราณที่ทางเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราได้สนับสนุนให้เป็นชุมชนวัฒนธรรมไทย-จีน มีการเปิดตลาดเพื่อทำการค้าขาย ส่งเสริมด้านรายได้ให้กับชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ กระตุ้นให้คนนอกพื้นที่เข้ามาเช่าหรือทำมาค้าขายมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเสาร์อาทิตย์ เป็นช่วงที่ตลาดบ้านใหม่เปิดให้นักท่องเที่ยวมาเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ มากมาย ทำให้ลูกหลานที่ทำงานข้างนอกได้มีโอกาสเข้ามาช่วยกิจการภายในครอบครัวของตนในช่วงวันหยุด เป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง เมื่อสังคมเปลี่ยนไปด้านครอบครัวในชุมชนตลาดบ้านใหม่จึงเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ปัจจุบันเราจะเห็น โครงสร้างครอบครัวของชุมชนนี้เป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น แต่สมาชิกภายในครอบครัวนั้นมีความสามัคคี ช่วยกันทำการค้าขายประกอบอาชีพ และให้ความสำคัญกับบุตรสาวและบุตรชายอย่างเท่าเทียมกัน อาจเป็นเพราะแนวคิดและทัศนคติที่เปลี่ยนไปว่า ทั้งบุตรสาวหรือบุตรชาย ก็สามารถช่วยเหลือกิจการทางด้านการค้าได้เหมือนกัน ภายในบ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชน ตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่มีการตั้งหิ้งบูชาบรรพบุรุษเหมือนที่บรรพบุรุษเคยกระทำมา

ประเพณีทางสังคมของชุมชนตลาดบ้านใหม่

ชุมชนตลาดบ้านใหม่ถือเป็นชุมชนไทย-จีน ที่มีการผสมผสานทั้งทางด้านวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีการปฏิบัติในประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยและชาวจีนในอดีต สืบทอดมาถึงปัจจุบันที่ลูกหลานชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมบางอย่างไว้ ในรอบหนึ่งปี ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้ปฏิบัติพิธีกรรมตามเทศกาลสำคัญเหมือนครั้งที่บรรพบุรุษเคยกระทำมา ได้แก่ ตรุษจีน หยวนเซียว แข็งเม้ง ขนมห้าง ฉลองวันเกิดเจ้า สารทจีน (เทภระจาด) ไหว้พระจันทร์และกินเจ ในแต่ละประเพณีจะมีที่มาและความเชื่อดั้งเดิม องค์กรพิธีและกำหนดเวลา รวมถึงผลสะท้อนที่มีต่อชุมชน แม้ว่าในปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนจะมีแนวโน้มที่กลายเป็นไทยมากขึ้นก็ตาม เหตุเพราะชาวไทยเชื้อสายจีนเงินเหล่านี้เติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มี

ความเชื่อทางศาสนาที่มีความแตกต่างจากความเชื่อทางศาสนาของรุ่นปู่ย่าตายาย เพราะเป็นความเชื่อทางศาสนาที่บิดามารดาได้ผสมกลมกลืนระหว่างความเชื่อในพระพุทธศาสนา การบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และการถือเจ้า เมื่อตกมาถึงรุ่นบุตรหลาน สภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นบุตรหลานมีการศึกษาในระบบ โรงเรียนไทยแทนโรงเรียนจีนที่นิยมกันในรุ่นบิดามารดา การอบรมกล่อมเกลานในสถาบันการศึกษาไทยของชาวจีนรุ่นบุตรหลาน ประกอบกับการเรียนรู้ทางสังคมของชาวจีนรุ่นบิดามารดา มีผลต่อการกลืนกลายความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมของชาวจีน ซึ่งความเชื่อทางศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีนที่กลืนกลายไปนั้น มีผลทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่โดยเฉพาะในรุ่นหลานบางส่วนไม่เชื่อลัทธิการบูชาบรรพบุรุษ เพราะไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของชาวจีนในปัจจุบัน เนื่องจากการแสดงออกในเรื่องของการเคารพบูชาบรรพบุรุษแบบดั้งเดิมของชาวจีนนั้น มักจะมีการประกอบพิธีกรรมบ่อย ๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งค่อนข้างมาก และแม้ว่าจะเกิดการกลืนกลายหรือความเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่เพียงใด ก็ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่บางส่วนที่ยังคงเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีพิธีกรรมตามที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ให้ และได้นำวิถีปฏิบัติรวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดให้กับบุตรหลานของตน อาทิเช่น การให้บุตรหลานมีส่วนร่วมในประเพณีสำคัญต่าง ๆ การอธิบายถึงความสำคัญของประเพณีให้บุตรหลานได้เข้าใจความหมายที่แท้จริง สอนในเรื่องรายละเอียดของเครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น ประเพณีทั้ง 8 ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ ผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดในบทต่อไป

ประวัติความเป็นมาของประเพณีชาวจีน

ประเพณีตรุษจีน ประเพณีตรุษจีนเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ดังที่สุชาติ ภูมิบริรักษ์ (2546 อ้างถึงใน ทิชญา โภชนา, 2548, หน้า 42) ได้กล่าวถึงประเพณีตรุษจีนไว้สรุปได้ว่า ประเพณีตรุษจีนมีประวัติสืบทอดมาประมาณ 3,000-4,000 ปี จากหนังสือที่บันทึกในสมัยซุนชิว (722-481 ปีก่อนคริสตกาล) ก็ได้มีปรากฏเกี่ยวกับตรุษจีนแล้ว บันทึกดังกล่าวได้กล่าวถึงคนจีนในสมัยโบราณซึ่งมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม ในช่วงสิ้นปีเป็นช่วงที่มีสภาพอากาศที่หนาวจัดไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ ประชาชนจึงถือเอาช่วงเวลานี้เป็นเวลาพัก่อน เมื่อพ้นจากฤดูหนาวจึงเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ ช่วงนี้อากาศอบอุ่น เป็นช่วงที่ชาวไร่ชาวนาเริ่มทำการเพาะปลูก แต่ก่อนที่จะเริ่มทำการเพาะปลูก จึงได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองขึ้น เพื่อเป็นการบูชาฟ้าดิน เป็นการขอพรให้ชีวิตมีความสุขและราบรื่นตลอดปีใหม่ ขอให้ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์ โดยในช่วงเวลานี้จะเป็นช่วงที่สมาชิกในครอบครัวได้มาอยู่

พร้อมหน้ากัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ วันทิพย์ ลินสูงสุด (2536, หน้า 33-46) ได้กล่าวถึงประเพณี
 ตรุษจีนไว้สรุปได้ว่า ตรุษจีนเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
 เป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวจีน ชาวจีนเรียกเทศกาลนี้ว่า ชุนเจีย คือ วันเริ่มฤดูใบไม้ผลิ
 ถือว่าเป็นวันเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่มีความหมายสำคัญต่อชีวิตของชาวไร่นาที่ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ
 หรือฤดูกาลในการดำรงชีพ โดยในวันนี้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมกันฉลองครั้งใหญ่ที่สุดใน
 รอบปี ซึ่งโดยปกติชาวจีนจะมีลักษณะนิสัยที่มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด มัธยัสถ์ ในยามปกติ
 จะใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีชีวิตที่เรียบง่าย แต่เมื่อถึงวันตรุษจีนจะจัดเตรียมอาหารการกินไว้อย่าง
 อุดมสมบูรณ์ เทศกาลตรุษจีนนี้จะมีการเฉลิมฉลองกันถึงสิบห้าวันเพื่อความเป็นสิริมงคลของ
 สมาชิกในครอบครัว

นอกจากนี้ ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 144) ได้กล่าวถึง พิธีกรรมในวันตรุษจีน
 สรุปได้ว่า พิธีกรรมนี้เริ่มมีขึ้นพร้อมกับการประดิษฐ์ปฏิทินจีน ซึ่งในบันทึกทางประวัติศาสตร์
 สมัยแรก ๆ ของจีนอ้างว่า รูปแบบของปฏิทินที่ใช้กันทุกวันนี้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยต้นราชวงศ์ซาง
 (980 ปีก่อนพุทธศักราช) วันขึ้นปีใหม่ของจีนมีความสำคัญไม่เพียงแต่เป็นการเฉลิมฉลองการเริ่ม
 ศักราชใหม่เท่านั้น แต่ยังเป็นช่วงเวลาของการบูชาเทพเจ้า เพื่อความเป็นสิริมงคลในปีที่ใกล้จะ
 มาถึง เทศกาลดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกับระบบเศรษฐกิจของสังคมจีนในยุคแรก ๆ กล่าวคือ
 ในสังคมจีนโบราณ ปฏิทินถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อกำหนดหรือพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นประโยชน์
 ในเรื่องของการเพาะปลูก ดังนั้นการเริ่มต้นศักราชใหม่จึงมีขึ้นพร้อมกับการเริ่มวัฏจักรทาง
 การเกษตร โดยทั่วไปถือเป็นเรื่องปฏิบัติว่าสมาชิกในครอบครัวจะต้องมาพร้อมหน้ากันในวัน
 วันสิ้นปี และอยู่ร่วมรับประทานอาหารในวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันปีใหม่ ไม่ว่าสมาชิกนั้น ๆ จะไป
 ประกอบอาชีพต่างเมืองหรือมีครอบครัวแยกออกไปแล้วก็ตาม ในระดับครอบครัวคาดหวังกันเพียง
 ว่าสามารถอยู่พร้อมหน้ากันเฉพาะพ่อแม่ลูกก็พอ ส่วนในระดับสังคมนั้นเป็นการส่งตัวแทนไป
 เยี่ยมเยียนอวยพรกันมากกว่าที่จะจัดพิธีเลี้ยงใหญ่โต กล่าวได้ว่า เทศกาลปีใหม่ของจีนค่อนข้าง
 เป็นพิธีกรรมเฉพาะในครอบครัวมากกว่าเกี่ยวข้องกับชุมชน

ประเพณีหยวนเซียว ประเพณีหยวนเซียวหรือเทศกาลโคมไฟตรงกับวันที่ 15 เดือน 1
 ถือเป็นงานฉลองรับฤดูกาลเพาะปลูกและขอพรจากเบื้องบนให้ประทานความอุดมสมบูรณ์และฝน
 ฟ้ามาให้ตลอดฤดูเพาะปลูกที่จะมาถึง หากปีใดฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลความอดอยากแห้งแล้ง
 จะครอบคลุมไปทุกหมู่บ้าน แต่ถ้าหากปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาลข้าวปลาอาหารจะอุดมสมบูรณ์
 ดังนั้นสายฝนจึงเปรียบเสมือนเส้นชีวิตของชาวจีนเนื่องจากชีวิตของชาวจีนต้องขึ้นอยู่กับสภาพดิน
 ฟ้าอากาศดังกล่าวจึงมีการเซ่นไหว้บูชาเทพเจ้าต่าง ๆ และบรรพบุรุษ หยวนเซียวจัดเป็นงานใหญ่

ระดับชุมชนที่ทุกครอบครัวจะต้องเข้าประกอบพิธี ในปฏิทินจีนมักจะกำหนดกันว่าเป็นต้นฤดูฝน หรือช่วงที่ฝนเริ่มตก โดยมีกำหนดเวลาคือวันที่ 15 ของเดือนที่ 1 นอกจากจะประกอบพิธีกรรม เพื่อการเพาะปลูกแล้วในระดับชุมชนถือได้ว่าเป็นการสร้างความมั่นใจและเรียกขวัญได้ดีจากงาน รื่นเริงที่ทำการในวันดังกล่าว ดังที่ ทานตะวัน (2545 อ้างถึงในทิษฏยา โภชนา, 2548, หน้า 49) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของเทศกาลหยวนเซียวไว้สรุปได้ว่า ในสมัยราชวงศ์ซันพระราชินี แห่งอดีตกษัตริย์ซันเกาจง ทรงได้ก่อการกบฏคิดแย่งชิงอำนาจจากพระเจ้าจักรพรรดิซันฮู่ตี้ เป็นเหตุ ให้พระเจ้าจักรพรรดิซันฮู่ตี้ทรงเสด็จสวรรคต บ้านเมืองจึงถูกปกครองภายใต้การนำของพระนางหลี่ โส่วเป็นต้นมา ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมากอันเนื่องจากภาวะตึงเครียดทาง การเมือง เหตุการณ์นี้สร้างความไม่พอใจให้กับเหล่าขุนนางที่จงรักภักดีต่อราชวงศ์ซันเป็นอย่างมาก ทำให้โจวไป๋ฉินผิงหนึ่งในขุนนางผู้จงรักภักดีคิดรวบรวมสมัครพรรคพวกได้ จึงเข้าทำการปฏิวัติ ล้มล้างพรรคพวกของพระนางหลี่โส่วจนสำเร็จ หลังจากนั้นได้มีการสนับสนุนให้หลิวเหิงขึ้น ครองราชย์เป็นกษัตริย์แทน ทรงพระนามว่า ฮันเหวินตี้ จักรพรรดิพระองค์นี้ทรงเป็นผู้ที่มี ทศพิธราชธรรมเป็นอย่างมาก ทรงเห็นความสำคัญในการขจัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ทำให้แผ่นดินฮันในสมัยนั้นมีความแข็งแรงเป็นปึกแผ่นมากขึ้น และเนื่องจากในวันที่ 15 เดือน 1 นั้นเป็นวันที่ทางฝ่ายของพระเจ้าจักรพรรดิซันเหวินตี้ทรงสามารถยึดอำนาจจากกลุ่มของพระนางหลี่ โส่วได้สำเร็จ และเพื่อเป็นการฉลองขวัญแก่เหล่าพสกนิกรในคราวที่บ้านเมืองมีความสงบสุข พระจักรพรรดิซันเหวินตี้จึงได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ เทศกาลนี้ในอดีตจะมีการจุดโคมไฟ ให้ดูสว่างไสว สวยงาม มีการละเล่น และมีการแสดงมหรสพต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ชมกันอย่าง สนุกสนาน

ประเพณีเซ็งเม้ง เซ็งเม้ง เป็นคำเรียกในภาษาจีนแต้จิ๋วหรือ ชิงมิงเจีย (Qing ming jie) ในภาษาจีนกลาง เป็นคำเรียกของประเพณีไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อที่ถือว่า ความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ ขงจื้อสอนให้มีความกตัญญู โดยเฉพาะต่อบุพการีทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และ เมื่อถึงแก่กรรมไปแล้ว ในหนังสือชื่อ หลี่ซือ กำหนดเป็นกฎเกณฑ์ว่าอย่างน้อยจะต้องไปค้ำน้ำ หลุมฝังศพปีละ 3 ครั้ง แต่เท่าที่ปฏิบัติในปัจจุบันทำเพียงปีละ 1 ครั้ง ในเทศกาลเซ็งเม้งเท่านั้น นอกจากนั้นก็บูชาที่หิ้งบรรพบุรุษซึ่งตั้งอยู่ที่บ้าน การไหว้บรรพบุรุษจึงถือเป็นการแสดงความ กตัญญูและยังถือเป็นสิริมงคลต่อลูกหลานด้วย เราถือว่าเซ็งเม้งเป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและ เครือญาติที่นับถือกันเท่านั้น กำหนดวันของแต่ละปีไม่แน่นอน แต่ตกอยู่ในเดือน 3 ตามปฏิทินจีน กำหนดการเช่นไหว้สามารถกระทำได้ช่วงก่อนและหลังวันไหว้จริง 3 วัน เพราะต้องรอญาติพี่น้อง ซึ่งอยู่ไกลกันมาพร้อมหน้า ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 270-286) กล่าวว่า ในอดีตประเพณีใน

เทศกาลเซ็งเม้งเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อทางศาสนาซึ่งมีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมดังนี้

1. การทำความสะอาดสุสาน การปิดกวาดสุสานและเซ่นไหว้บรรพชนตามประเพณีเดิมของชาวแต้จิ๋วต้องทำในช่วงก่อนหรือหลังวันเซ็งเม้งไม่เกิน 3 วัน ถ้าก่อนหรือหลังมากกว่านี้ถือว่าไม่เคารพผู้วายชนม์ แต่ปัจจุบันนิยมทำก่อนวันเซ็งเม้งไม่เกิน 5-7 วัน เพราะสุสานบรรพชนมีหลายแห่ง ต้องทยอยปิดกวาดคบบ้างให้เรียบร้อยก่อนทีละแห่ง ถึงวันเซ็งเม้งไหว้รวมครั้งเดียวที่ศาลบูชาบรรพชนซึ่งมีป้ายสถิตินิยามบรรพชนทุกท่านรวมอยู่ที่นั่น แต่ก็อาจเซ่นไหว้ในวันปิดกวาดสุสานที่หน้าสุสานนั้นเลยก็ได้ สุสานของชาวจีนหรือที่เรียกว่า “ฮวงซุ้ย” แต่ภาษาจีนแต้จิ๋วจะเรียกว่า “ฮวงจู้ย” ถ้าออกเสียงแบบจีนกลางจะเป็น ฟงซุ้ย คำว่า ฮวงจู้ย นี้แปลว่า ภูมิพยากรณ์ ซึ่งคนจีนส่วนใหญ่มีความเชื่อถือมากเรื่องการเลือกที่และการสร้างบ้านว่าต้องให้ถูกโฉลกหรือถูกต้องตามตำราฮวงจู้ย ซึ่งในแต่ละที่จะมีพลังลึกลับที่เรียกว่า “แสงที่” แฝงอยู่การเลือกที่ได้ถูกต้องและสร้างบ้านได้ถูกหลักฮวงจู้ย แสงที่จะยิ่งเสริมให้ที่ตรงนั้นถูกโฉลกกับเจ้าของ ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยอยู่เย็นเป็นสุข เจริญก้าวหน้า ศาสตร์เรื่องฮวงจู้ยนี้ไม่เพียงแต่ใช้กับที่อยู่อาศัยของคนเป็น ซึ่งคนจีนเรียกว่า เอ็งก้ง เท่านั้น กับ อิมก้ง ซึ่งหมายถึงที่ของคนตายหรือบ้านของบรรพบุรุษในปรโลกก็ต้องดูให้ถูกโฉลกด้วย ซึ่งจะส่งผลต่อลูกหลานให้เจริญก้าวหน้า (จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ, 2544, หน้า 54-61)

ฮวงจู้ยตามอุคคคติคือมีภูเขายู่ด้านเหนือเพื่อป้องกันวิญญาณอันชั่วร้าย ด้านหน้าของที่จะต้องหันไปทางทิศใต้ ต้นไม้จะต้องปลูกทางทิศเหนือ ควรจะมีลำธารล้อมรอบที่และมีที่ราบทอดลงมาทางด้านใต้ ที่ราบนี้ควรกว้างขนาด จูม้าได้หมื่นตัว และลำน้ำควรใหญ่พอที่จะลอยเรือขนาดยาวได้ และเมื่อมองจากยอดของภูเขา ควรจะมองเห็นทิวทัศน์ได้กว้างไกลสุดสายตา น้ำในแม่น้ำต้องเปี่ยมล้น นักโบราณวิทยากล่าวว่าลักษณะของที่ตั้งกล่าวจะให้กำเนิดลูกหลานมากมายซึ่งมีนิมิตหมายที่ดีตามคติความเชื่อของชาวจีน การเลือกทำเลฝังศพคนตาย กระทบวันและเวลาจะขุดหลุมนั้นก็เช่นเดียวกัน ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเพราะชาวจีนเชื่อว่าสุสานที่ดีย่อมหมายถึงความโชคดี ความเจริญรุ่งเรืองของวงศ์ตระกูล (พริ่น่า บลูมฟิลด์, 2533, หน้า 21-22)

2. เตรียมอาหารคาวอาหารหวาน ตามธรรมเนียมจีนนิยมในอดีตเครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะเหมือนเครื่องเซ่นไหว้ในเทศกาลอื่น ก็คือมีของคาว ของหวาน ผลไม้และเครื่องดื่ม สำหรับการไหว้บรรพบุรุษจะมีอาหารคาวที่เรียกว่า “ค้ออ้ว” ที่คิดว่าบรรพบุรุษชอบ ปัจจุบันบางบ้านก็หันมาเลือกชนิดที่ลูกหลานชอบด้วย ซึ่งธรรมเนียมจะต้องมีของที่เป็นน้ำ 1 อย่าง เช่น แกงจืด มีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง โดยต้องไหว้เจ้าที่ก่อนแล้วจึงไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งของเซ่นไหว้นั้นจึงต้องจัดไว้ 2 ชุด ชุดหนึ่งไหว้บรรพบุรุษอีกชุดหนึ่งไหว้ไ้ท้าวตี้ซึ่ง คือ เทพดาพื้นดิน

(จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2544, หน้า 21-65) การจัดของไหว้ถ้าจัดชุดใหญ่นิยมเป็นตัวเลข 5 ทั้งนี้ตามคติจีนโบราณเชื่อกันว่าตัวเลขแบ่งเพศ เช่น เลขคี่เป็นเพศชาย และเลขคู่เป็นเพศหญิง ตัวเลขบางตัวได้รับการระบุเด่นชัดว่าเป็นตัวเลขนำโชค เช่น ตัวเลขคู่คู่กัน ถือเป็นตัวนำโชค เนื่องจากเชื่อว่าการความโชคดีมีมาเป็นสองเท่า เลขคี่ตัวเดียวเป็นสัญลักษณ์ของการพลัดพรากและความว้าเหว่ ยกเว้นเลข 5 หรือ ๑ ถือเป็นเลขดี ของดาว 5 อย่างเรียกว่า โหงวแซ ประกอบด้วย หมู ไก่ ตับ ปลาและกุ้งมังกร แต่เนื่องจากกุ้งมังกรนั้นราคาแพงจึงนิยมไหว้เป็ดหรือปลาหมึกแห้งแทน ของหวาน 5 อย่างเรียกว่า โหงวเปี้ย อาจเป็นซาลาเปาไส้หวาน ขนมไข่ ขนมถ้วยฟู ขนมกุยช่ายและขนมจันอับ เป็นต้น ผลไม้ 5 อย่างเรียกว่า โหงวก้วย ผลไม้ที่ใช้ไหว้จะเลือกชนิดที่มีอะไรที่เป็นมงคลอยู่ในตัว เช่น ส้ม คำจีนเรียกว่า ใต้กิก แปลว่าโชคดี องุ่น คำจีนเรียกว่า พูท้อ หมายถึง งอกงาม สับปะรด คำจีนเรียกว่า อั้งไล้ แปลว่ามีโชคมาหา และกล้วยมีความหมายถึงการมีลูกหลานสืบสกุล ถ้าจัดของไหว้ชุดเล็กก็จะเป็นชุดละ 3 อย่างหรือจะมีแค่อย่างเดียวกันก็ได้ ถ้าของดาว 3 อย่างเรียกว่า ซาแซ ขนม 3 อย่างเรียกว่า ซาเปี้ย และผลไม้ 3 อย่างเรียกว่า ซาก้วย ซึ่งเลข 3 ถือว่าดีเพราะออกเสียงคล้ายคำว่า เซิน หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า (ยุทธนา วรณปิติกุล, 2541, หน้า 123-124) นอกจากนี้ของ เช่น ไหว้อีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นธรรมเนียมโบราณของจีนก็คือการนำหอยแครงลวกไปไหว้ด้วยและจะช่วยกันกินหอยแครงตรงสวงซุ้ย ส่วนเปลือกหอยที่เหลือจะโปรยไว้บนเนินดิน ซึ่งที่มาของธรรมเนียมมาจากตำนานของ 1 ใน 24 ลูกกตัญญูของจีนที่ขึ้นชื่อโดยมีเรื่องเล่าว่า “มีชายหนุ่มเกิดมาเป็นกำพร้าทั้งบิดามารดาฐานะยากจน แต่ที่สุดก็ตั้งตัวได้กลายเป็นผู้มีอันจะกิน ด้วยความที่ไม่เคยเห็นหน้าพ่อแม่เลย จึงไหว้เจ้าอริฐานของต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาโดยตลอดว่าอยากพบเห็นหน้าบุพการีวันหนึ่งจึงมีเจ้ามาเข้าฝันว่า เวลาไปไหว้เซ็งเม้งให้ชายคนนี้นำหอยแครงลวกไปไหว้บิดามารดาด้วยเมื่อไหว้เสร็จให้แกะเนื้อออกกินตรงสวงซุ้ย โดยตรงนี้จะมียกเงินที่ว่า กู้กเน็กเซียงเกียง (กู้ก แปลว่า กระดุก เน็ก แปลว่า เนื้อ เซียงเกียง แปลว่า เจอกัน) แปลทั้งความคือ “ให้กระดุกเนื้อเจอกัน” จึงเป็นเคล็ดว่า เมื่อนำหอยแครงไปไหว้ก็ต้องแกะเปลือกเอาเนื้อออกมากิน จึงจะเกิดการกระดุกเนื้อเจอกัน กระดุกคือพ่อแม่ เนื้อคือลูก เป็นการอุปมาอุปไมยว่า พ่อแม่ลูกได้เจอกัน พอตกกลางคืนชายหนุ่มก็ฝันว่าพ่อแม่ได้มาหา พร้อมทำนายโชคชะตาให้ว่า เขาจะก้าวหน้าร่ำรวย และโชคดีมีสุขจากการเป็นลูกกตัญญู จึงกลายเป็นธรรมเนียมเอาหอยแครงไปไหว้เซ็งเม้งสืบต่อมา”

3. เตรียมกระดาดเงินกระดาดทอง คนจีนมีความเชื่อว่า คนเราเมื่อตายไปแล้วจะไปอยู่ในอีกโลกหนึ่ง เรียกว่า อิมก้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของลูกหลานที่จะต้องทำบุญส่งเงินทองไปให้บรรพบุรุษได้มีใช้ในอิมก้ง เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูด้วยการไหว้เจ้าและเผากระดาดเงินกระดาดทองไปให้ (จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2544, หน้า 27-28)

ประเพณีขนมจ้าง ประเพณีขนมจ้างตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปีตามปฏิทินจีน เทศกาลนี้มีชื่อเป็นทางการว่า ตวนอู่เจี๋ย วันเทศกาลตวนอู่ คนทั่วไปนิยมเรียกว่า เทศกาลขนมจ้าง หรือเทศกาลบ๊ะจ่าง ถือเป็นเทศกาลใหญ่ที่สำคัญที่สุดในฤดูร้อนมีการผสมผสานลักษณะของ เทศกาลอันเนื่องด้วยฤดูกาล ความเชื่อ พิธีกรรม รำลึกถึงวีรชน และเฉลิมฉลองรวมอยู่พร้อมสรรพ ประเพณีนี้มีต้นกำเนิดมาจากความกลัวโรคภัยและสิ่งเลวร้ายที่มากับฤดูร้อน รวมเรียกกันว่า วันร้าย สมัยโบราณผสมผสานกับประเพณีในเทศกาล เซี่ยจื่อ กิจกรรมหลักดั้งเดิมคือการป้องกันและ ขับไล่โรคภัย รวมถึงสิ่งเลวร้ายทั้งปวง ซึ่งแยกเป็นกิจกรรมย่อยมากมาย ขนมจ้างและการแข่งเรือ มังกรเป็นเรื่องเพิ่มเข้ามาเป็นกิจกรรมหลักทีหลัง ทั้งสองอย่างนี้น่าจะมาจากวัฒนธรรมยวี่โบราณ ไม่เกี่ยวกับฉีหยวน เพราะเรื่องของวีรชนผู้นี้เพิ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับเทศกาลในราชวงศ์ซ่งเหนือ-ใต้ และราชสำนักซ่งเป็นผู้ทำให้แพร่หลายไปทั่วประเทศ แม้กระนั้นหลายถิ่นในจีนก็ไม่มีประเพณีเซี่ยจื่อหรือฉีหยวนในประเพณีนี้ในหมู่บ้านจินกวางตุ้ง และ สกเกี้ยน แต่จิว ไหวหล่า ก็ไม่ได้ไหว้ ไหว้แต่บรรพบุรุษและเจ้าเหมือนเทศกาลอื่น แต่ต้องมีขนมจ้างเป็นของไหว้ประจำประเพณีและ ก็มีการแข่งเรือยาว (เรือมังกร) แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้คนทั่วไปจะรับรู้เรื่องราวของประเพณี ขนมจ้างหรือประเพณีตวนอู่ว่ามีขึ้นเพื่อรำลึกถึงฉีหยวนมหากวีผู้รักชาติในสมัยโบราณของจีน ฉีหยวนเป็นชาวก๊กฉู่และเคยสอนแผนการปฏิรูปต่อกษัตริย์ก๊กฉู่หลายครั้ง แต่มีพวกขุนนางกังฉิน คอยกีดกัน ฉีหยวนจึงถูกกษัตริย์ก๊กฉู่เนรเทศ ต่อมากองทหารก๊กฉินยกเข้าตีเมืองก๊กฉู่แตก ฉีหยวนได้กระโดดน้ำตาย ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ปีเดียวกัน เล่ากันว่าเมื่อฉีหยวนตายแล้ว เมื่อถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี ชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวใส่กระบอกไม้ไผ่โยนลงไปในแม่น้ำเพื่อ เช่นไหว้บรรพบุรุษ ต่อมาได้มีคนพบฉีหยวนที่ริมฝั่งแม่น้ำ ฉีหยวนบอกแก่คนนั้นว่า “อาหารที่ ท่านทั้งหลายให้ข้าพเจ้านั้นมังกรแย่งเอาไปเสียหมดทีหลังจงเอาใบอ้ายมาทำเป็นจุกอุดปากกระบอก แล้วมัดด้วยด้ายหลาย ๆ สี เพราะมังกรกลัวของสองอย่างนี้เป็นที่สุด” ตั้งแต่นั้นมาผู้คนก็นำใบไผ่ มาห่อข้าวเหนียวทำเป็นขนมจ้างระลึกฉีหยวน ทุกวันนี้ขนมจ้างได้กลายเป็นอาหารที่กินกันเป็น ประเพณีในวันเทศกาลนี้ สำหรับเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลตวนอู่ของชาวจีนนั้นคือ ขนมจ้าง การแข่งเรือมังกรและกิจกรรมขับไล่โรคภัยและสิ่งเลวร้ายทั้งปวง ฉาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 310-323) อธิบายไว้ว่า

ขนมจ้าง: ของไหว้ประจำเทศกาล ขนมจ้างเป็นคำที่ออกเสียงอย่างไทย ๆ ภาษาจีนกลาง ว่า จั้ง แต่จิวว่า จั้ง ปัจจุบันคนไทยเรียกของกินชนิดนี้ว่า บ๊ะจ่าง ซึ่งน่าจะหมายถึงขนมจ้างไส้เค็ม ที่มีเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบ เพราะคำว่า บะ เป็นภาษาพูดแต่จิวแปลว่า เนื้อ ปัจจุบันในไทยก็นิยม ขนมจ้างไส้เค็มมากกว่าชนิดอื่น รูปร่างขนมจ้างมีลักษณะคล้ายห่อข้าวต้มน้ำวุ้น แต่มีทรงกลมกว่า ไม่เป็นรูปแบนเหมือนข้าวต้มน้ำวุ้น ขนมจ้างมี 2 ชนิดคือ ขนมจ้างมีไส้และขนมจ้างว่าง

วัสดุสำหรับทำขนมจ้างใช้ข้าวเหนียวเป็นพื้น ขนมจ้างไส้เค็มใช้ข้าวเหนียวคิบ้างให้สะอาดลงผัดกับน้ำมันและกระเทียมพริกไทยให้มีกลิ่นหอม แล้วห่อรวมกับเนื้อสัตว์ ถั่ว เห็ดหอม กุ้งแห้ง ขนมจ้างไส้หวานทำคล้ายกับขนมจ้างไส้เค็มแต่ใช้ถั่วกวนหรือเผือกกวนเป็นไส้ ส่วนขนมจ้างค้างใช้ข้าวเหนียวที่คั้วข้าวจ้าวออกแล้วลงแช่น้ำค้างค้ำคืน แล้วใช้ใบไผ่ห่อโดยไม่ใส่ไส้ ค้างที่มีคุณภาพดีที่สุดได้แก่ ค้างที่ได้จากจี๊เถ่าเปลือกทุเรียน อุปกรณ์สำหรับห่อขนมจ้างมีอยู่สองอย่างคือ ใบไผ่ใหญ่สำหรับใช้ห่อและเปลือกปอฉีกเป็นเส้น ๆ หรือเชือกกล้วย สำหรับใช้มัดขนมจ้างเป็นพวง ๆ ขนาดขนมจ้างมีไส้โตพอ ๆ กับถ้วยกาแฟหรือชามขนาดเล็ก ส่วนขนมจ้างค้างมีขนาดย่อมกว่าขนมเทียนเล็กน้อย

ขนมจ้างเป็นของไหว้ในเทศกาลตวันอุ้มมาตั้งแต่ปลายราชวงศ์ฮั่นถึงราชวงศ์ถังกลายเป็นของกินในช่วงเทศกาลนี้ที่แพร่หลายไปทั่วชนทุกชั้น ขนมจ้างเป็นเครื่องบอกฤดูกาลว่าอากาศหนาวหมดไปอย่างแน่นอน จนมีสำนวนพูดของชาวบ้านจีนว่า “กินบ๊ะจ่างเดือนห้า แล้วเก็บเสื้อกันหนาวลงถัง ยังไม่ได้กินบ๊ะจ่างเดือนห้า เสื้อหนาวอย่าเพิ่งส่งเก็บ” ส่วนเรื่องของฉีหยวนทำให้ขนมจ้างมีความหมายเชิงคุณธรรมความรักชาติ แต่ถิ่นที่ไม่มี ความเชื่อเรื่องนี้ก็มีความหมายอย่างน้อยเป็นของกินประจำเทศกาล กินแล้วจะเกิดความสุขสวัสดิ คนแต่จิวเชื่อว่ากิน จั้ง แล้วจะแข็งแรง เพราะชื่อ จั้ง พ้องเสียงกับคำว่า จั้ง ที่แปลว่าแข็งแรง นอกจากนี้คนแต่จิวยังเชื่ออีกว่าถ้าบ้านใครมีคนตายต้องรดน้ำ จั้ง ไป 3 ปี เพราะการทำขนมนี้ต้องผูกมัด จะเป็นการมัดกระดูกและวิญญาณคนตาย ถ้าจะไหว้ต้องใช้ จั้ง ที่ญาติมิตรนำมาให้หรือรดไหว้เทศกาลนี้ไปเลย ซึ่งปัจจุบันขนมจ้างในจีนแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นหลากหลายไม่แพ้ขนมไหว้พระจันทร์

การแข่งขันเรือมังกร เรือมังกรจะมีลักษณะเดียวกับเรือยาวที่แข่งกันในเมืองไทย แต่หัวและหางใส่โขนเป็นรูปหัวและหางมังกร ตัวเรือยาว 10-15 เมตร ที่ยาวถึง 30 เมตรก็มี ความกว้างนั่งได้แค่ 2 คน คู่กันตลอดทั้งลำ ท้องเรือแหลมทำเล่นได้เร็วมาก ลำหนึ่งมีฝีพายนับ 10 คน สูงสุดถึง 80 คน ซึ่งคนส่วนมากเชื่อตามตำนานที่แพร่หลายมานานว่าการแข่งเรือมังกรเกิดจากการพายเรือไปช่วยฉีหยวน ปัจจุบันรัฐบาลจีนจัดการแข่งเรือมังกรเป็นกีฬาชนิดหนึ่ง

กิจกรรมขับไล่สิ่งเลวร้ายทั้งปวง วันตวันอุ้ม 5 ค่ำ เดือน 5 เป็นวันร้าย มากไปด้วยงู แมลง และโรคภัยไข้เจ็บ จนเด็กที่เกิดในวันนี้มีโอกาสตายแต่เด็กได้ง่าย เพราะหน้าร้อนโรคของเด็กอ่อนมีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคติดเชื้อทางเดินอาหารซึ่งสมัยโบราณทำให้เด็กตายมากที่สุด คนจีนโบราณจึงหาวิธีการต่าง ๆ มาป้องกัน ฟังทั้งยา ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ บ้างคล้องห่อเครื่องหอม อาบน้ำสมุนไพร ใส่เสื้อพินาตเบญจพิษคือปักเป็นรูปสัตว์เบญจพิษถูกเข็มตรึงตาย เด็กจะใส่เอี่ยมพินาตเบญจพิษ แขนยันต์ตวันอุ้ม นอกจากนี้ยังคล้องเครื่องรางของขลังอาทิ รูปจิ้งจอก จางเทียนชื่อ (ศาสดาของศาสนาเต๋า) ส่วนขนมจ้างก็กินเพื่อบำรุงร่างกายขับไล่พิษ

ในการแข่งเรือก็มีนัยยะทางขับไล่สิ่งเลวร้ายแฝงอยู่ด้วย แต่ก่อนชาวจีนแต่จิวนิยมนำน้ำในสถานที่
แข่งเรือมังกรมาเก็บไว้ดื่มเป็นสิริมงคลอีกด้วย แต่ปัจจุบันความเชื่อนี้เสื่อมคลายไป ทั้งน้ำสมัยใหม่
นี้ก็ไม่ใช่สะอาดพอ จึงไม่ค่อยมีการปฏิบัติดังเช่นเดิม

ประเพณีสารทจีน ประเพณีสารทจีนเป็นประเพณีถึงปีของชาวจีน ประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อ
ทำบุญทำทานอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณที่ไร้ญาติ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าทุก 6 เดือน
นรกในปรโลกจะเปิดให้วิญญาณได้ออกมารับส่วนบุญส่วนกุศลของมนุษย์เป็นเวลา 1 เดือน วัน
สารทจีนจึงเป็นวันที่ชาวจีนรำลึกถึงชาวจีนที่เสียชีวิตแล้วไม่มีญาติมากราบไหว้ สารทจีนตรงกับ
วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 ตามปฏิทินของจีน เทศกาลจงหยวนมีที่มาจากประเพณีจีนโบราณกับวัน
อุลลัมพนบูชาของพุทธศาสนาและความเชื่อของศาสนาเต๋ารวมกันอย่างกลมกลืน วัฒนธรรม
ประเพณีจีนโบราณเป็นที่มาของลัทธิขงจื้อและคตินิยมพื้นฐานของคนจีนตลอดมา ลัทธิขงจื้อจึง
เป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดของจีนไปโดยปริยาย แต่ก็เข้ากันได้กับศาสนาพุทธและศาสนาเต๋านใน
วิถีชีวิตคนจีนมีอิทธิพลของสามศาสนาที่อยู่ละเล้ากันไปตามความเชื่อจีนโบราณเดือนเจ็ดเป็น
ทั้งเดือนดีและเดือนร้าย เพราะข้าวเริ่มเก็บเกี่ยวได้ นำผลแรกได้ (ข้าวใหม่) ไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษ
ก่อน แต่เทพประจำเดือนเจ็ดเป็นเทพแห่งความตายจึงต้องเซ่นสรวงต่างหากออกไป ทั้งยังมีความ
เชื่ออีกว่ามีผีร้ายเร่ร่อนเรียกว่า ลี้ ไม่มีญาติเช่นไหว้ พอถึงฤดูสารทซึ่งผู้คนนำผลแรกได้เช่นไหว้
บรรพบุรุษ ผีพวกนี้จะคอยมาแย่งกินของไหว้หรือไม่ก็ทำร้ายผู้คนด้วยความหิวโหย ฉะนั้นพอถึง
ฤดูสารทจึงต้องเซ่นไหว้ทั้งบรรพชนและผีไม่มีญาติวันสารทจีนจึงเป็นวันที่ชาวจีนรำลึกถึงชาวจีน
ที่เสียชีวิตแล้วไม่มีญาติมากราบไหว้ ซึ่งตามหลักความเชื่อของคนจีนเป็นเรื่องที่ใหญ่มากเพราะ
ทุกคนครอบครัวเงินจะต้องมีบุตรชายไว้สืบสกุล เพื่อจะได้เซ่นไหว้บรรพบุรุษได้ วิญญาณที่ไร้ญาติ
จึงเป็นวิญญาณที่น่าเห็นใจสำหรับชาวจีนอย่างมาก ประเพณี สารทจีนที่เต็มรูปแบบมีประเพณี
สำคัญและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหลายประการคือ ไหว้เทพจงหยวน ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผีไม่มีญาติ
ลอยโคม ไหว้เทพารักษ์ประจำเมือง (เจ้าพ่อหลักเมือง) ทิ้งกระดาษ ในอดีตบางแห่งมีการไหว้เทพ
แห่งนาด้วย ดังที่ ถาวร สิกขโกศล (2557, หน้า 368-389) อธิบายไว้ว่า

ไหว้เทพจงหยวน เทพจงหยวนเป็นเทพเจ้าประจำเทศกาลสารทจีน ชื่อเต็มว่า
“จงหยวนต้าตี้” ในวัน 15 ค่ำเดือน 7 ท่านจะลงมาตรวจบัญชีชีวิตของมนุษย์และประทานอภัยให้
นอกจากนี้ท่านยังต้องมาเป็นประธานดูแลการไหว้ผีไม่มีญาติ ฉะนั้นผู้คนจึงกินเจ ทำพิธีบวงสรวง
บูชาท่าน เช่นไหว้บรรพชน เพื่อให้ท่านอภัยโทษให้ทั้งแก่ตนเองและวิญญาณบรรพชน ส่วนใน
ไทยไม่มีพิธีไหว้เทพจงหยวน แต่อาจจะไหว้ตุ๋นเจ๊แทน

ไหว้บรรพชน การเซ่นไหว้บูชาบรรพชนเป็นประเพณีเก่าแก่ที่สุดของจีน เพราะจีนถือ
ระบบวงศ์ตระกูลเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของสังคมและวัฒนธรรมจีน การไหว้บรรพชน

เป็นกิจสำคัญที่สุดของลูกหลาน เจ้าอาจไม่ต้องไหว้ก็ได้ แต่อย่าตายไม่ไหว้ไม่ได้ การไหว้บรรพชนในวันสารทจีน เดิมมีทั้งไหว้ที่บ้านหรือศาลบวงสรวงบรรพชนในหมู่บ้าน และไปไหว้ที่สุสานเหมือนวันเซ็งเม้ง แต่ปัจจุบันเหลือแต่การไหว้ที่บ้าน ตามความเชื่อของชาวจีนเชื่อว่า วันสารทจีนวิญญาณของบรรพชนที่ยังไม่ได้ไปเกิดจะกลับมาเยี่ยมบ้าน ปกติการไหว้บรรพชนนิยมไหว้ช่วงก่อนเที่ยง ตั้งแต่ 09.00 น. เป็นต้นไป โดยไปไหว้ที่ศาลประจำตระกูลในหมู่บ้าน ซึ่งมีป้ายสถิติวิญญาณของ บรรพชนรวมอยู่ หรือจะไหว้ในบ้านของตนเองก็ได้

ไหว้ผีไม่มีญาติ การไหว้ผีไม่มีญาติเป็นกิจกรรมสำคัญของวันสารทจีนมาแต่โบราณ ผีพวกนี้โบราณเรียกว่า ลี้ ถือเป็นผีชั่วร้าย อิทธิพลพุทธศาสนาทำให้ทัศนคติของผีพวกนี้เปลี่ยนไป เป็นผีที่น่าสงสาร จนปัจจุบันเรียกผีพวกนี้ว่า ฮอเฮียดี้ แปลว่า พี่น้องที่ดี โดยการไหว้ผีพวกนี้จะไม่ไหว้ในบ้าน นิยมไหว้ริมถนนหนทาง ชายน้ำ สมัยโบราณจัดสถานที่ไหว้นอกเมือง นอกจากไหว้ในวันสารทจีน 15 ค่ำ เดือน 7 แล้วยังไหว้ในวัน 1 ค่ำ และวัน 30 ค่ำ ซึ่งเป็นวันเปิดประตูยมโลก และปิดประตูยมโลกอีกด้วย หรือจะไหว้วันอื่นในช่วงเดือนเจ็ดก็ได้ การไหว้ฮอเฮียดี้ในถิ่นจีนโพ้นทะเลทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายพิเศษต่างจากในเมืองจีนคือ มุ่งไหว้คนจีนที่ตายในต่างแดนโดยไม่มีลูกหลานเช่น ไหว้เป็นสำคัญ สาเหตุหนึ่งของการไหว้ฮอเฮียดี้เกิดจากเมื่อคนจีนจากบ้านลงเรือมาเมืองไทย เมื่อไม่มีญาติหรือเพื่อนร่วมหมู่บ้านมาด้วยก็จะเหงา ว่าแห้ว ถ้าเจอเพื่อใหม่ถูกคอกันในเรื่องก็มักจะสาบานเป็นพี่น้องที่ดีต่อกัน เรียกกันว่า ฮอเฮียดี้ ครั้นมาอยู่เมืองไทยแล้วเมื่อเพื่อนล่วงลับไปก่อน ผู้อยู่ก็จะไหว้แสดงความรำลึกถึง การไหว้ฮอเฮียดี้ถือเป็นการไหว้เพื่อเกื้อกูลผู้ยากไร้ ไร้ญาติขาดมิตรแสดงถึงสำนึกรักเพื่อนมนุษย์อันน่ายกย่องของคนจีน ลักษณะของการไหว้ฮอเฮียดี้ต้องจัดไหว้นอกธรณีประตู เพราะเทพบรรพชนในบ้านและเทพทวารบาลจะไม่ยอมให้ผีอื่นเข้าบ้าน ต่อมาในกรุงเทพฯที่คับแคบจึงอนุโลมให้ไหว้ในบ้านได้ โดยต้องจุดธูปบอกเทพบรรพชนและเทพทวารบาลก่อน เนื้อสัตว์ใช้แค่ซาแซ แต่กับข้าวนิยมทำหลายอย่างและมีปริมาณมากอาจยกมาไหว้ทั้งหมด ของไหว้ทุกอย่างต้องปักธูปไว้ด้วย เพื่อแสดงการเชื่อเชิญ กระดาษไหว้ใช้กระดาษทอง (กิมจั้ว) เป็นหลัก

ลอยโคม รูปทรงโคมอาจเป็นรูปดอกบัว โคมไฟ บ้านหลังเล็ก ๆ หรือลักษณะอื่นข้างในมีเทียนหรือประทีปจุดสว่างไสว ที่มาของการลอยโคมตำราบางเล่มว่า พุทธศาสนานำมาจากอินเดียสมัยราชวงศ์ถัง แต่บางเล่มก็ว่าน่าจะเกิดจากศาสนาเต๋า เพราะเต๋ามีประเพณีชักโคมบูชาดาวและเทพเทียนกวนในเทศกาลหยวนเซียว กลางเดือนเจ็ดเป็นเทศกาลบูชาเทพตี้กวนจึงจุดโคมบูชาท่านแต่ลอยลงน้ำแทนเพื่อส่องทางให้ผีขึ้นมาสู่โลกมนุษย์ รับเครื่องเช่นสังเวและการอภัยโทษจากเทพตี้กวน โดยทั้งพุทธและเต๋าเชื่อว่าน้ำเป็นทางเชื่อมหรือแดนต่อยมโลกกับมนุษย์โลก ส่วนในเมืองไทยไม่มีพิธีลอยโคมในวันสารทจีนเลย การลอยโคมจะไปทำในประเพณีกินเจ

เดือนเก้า

ไหว้เทพารักษ์ประจำเมือง เทพารักษ์ประจำเมืองคนจีนเรียกว่า “เงินหวง” ส่วนคนไทยเรียกเทพองค์นี้ว่า “เจ้าพ่อหลักเมือง” เทพเงินหวงจะอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของเทพจงหยวน(ตี้กวน) มีหน้าที่ดูแลผีในเมืองของคนแทนท่าน ฉะนั้นประเพณีสารทจีนจึงต้องเซ่นไหว้ เพื่อขออนุญาตให้ผีทั้งหลายเข้าเมืองมารับเครื่องสังเวยได้ พิธีนี้คงมีมาแต่ครั้งราชวงศ์ถัง นานวันเข้าพิธีเซ่นไหว้ท่านยิ่งเพิ่มความสำคัญและศักดิ์ยิ่งขึ้น มีพิธีแห่เทวรูปไปรอบเมืองเป็นกิจกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์มานานแต่ในไทยไม่เคยมีประเพณีนี้ และเทพองค์นี้คนไทยเชื้อสายจีนส่วนมากไม่รู้จัก

ทั้งกระดาษ การอุทิศส่วนกุศลให้ผีไร้ญาติ นอกจากการเซ่นไหว้ของแต่ละครอบครัวแล้ว ยังมีพิธีกรรมของส่วนรวมแต่ละชุมชนอีกด้วย การทิ้งกระดาษเป็นพิธีสำคัญเพื่อการนี้ เป็นการ “ซิโกว” คือ การอุทิศส่วนกุศลแก่ผีไม่มีญาติแบบหนึ่ง หลักการสำคัญของพิธีคือแจกทานแก่คนยากจน อุทิศส่วนกุศลแก่ผีไร้ญาติ โดยผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา นิมนต์พระมาทำพิธีพุทธบูชา สวดมนต์บทที่เกี่ยวข้องกับพิธีนี้แล้วเอาข้าวของที่มีผู้บริจาคมาแจกแก่ผู้มารับทานซึ่งส่วนมากเป็นคนยากจนพิธีนี้ส่วนมากจัดหลังวันสารทจีน

นอกจากนี้ ฤดี ภูมิภูถาวร (2527 อ้างถึงใน ทิชญา โภชนา, 2548, หน้า 62) ได้กล่าวถึงประเพณีสารทจีนไว้สรุปได้ว่า เมื่อพุทธศาสนานิกายมหายานได้เผยแพร่ไปสู่ประเทศจีน มีการสอนเรื่องพระนิพพานซึ่งเป็นแนวทางที่แตกต่างไปจากลัทธิขงจื้อ เป็นเหตุให้พระภิกษุในประเทศจีนตัดสินใจออกเดินทางจาริกสู่อินเดียตอนล่าง ซึ่งเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก พระภิกษุจีนที่มีชื่อเสียงที่สุดในสมัยนั้นคือ พระถังซำจั๋ง และพระภิกษุอี้จิง ได้เดินทางผ่านอาณาจักรศรีวิชัยเพื่อศึกษาภาษาสันสกฤตนานถึง 6 เดือน และเดินทางต่อไปยังลังกา เมื่อได้ศึกษาพระไตรปิฎกสำเร็จสมตามความปรารถนาแล้วจึงเดินทางกลับประเทศจีน โดยผ่านทางแหลมสุวรรณภูมิ ได้พบเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีของอินเดียตอนใต้ จากดินแดนแถบนี้ที่มีประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ จึงนำประเพณีนี้ไปเผยแพร่ยังประเทศจีน ซึ่งที่มาของสารทเดือนสิบมาจากตำนานทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ครั้งหนึ่งพระโมคคัลลานะซึ่งเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าที่มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากรูปหนึ่ง สามารถขึ้นสู่สวรรค์และลงนรกได้ ได้ไปพบพระมารดาที่กำลังได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ในนรก แต่พระโมคคัลลานะไม่สามารถช่วยพระมารดาให้พ้นจากทุกข์นั้นได้ จึงกลับมาเรียนถามพระพุทธเจ้าถึงวิธีการที่จะช่วยให้พระมารดาหลุดพ้นจากความทุกข์นั้น เนื่องจากพระมารดาของพระโมคคัลลานะมีกรรมหนักมาก การสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องระกอบพิธีประชุมสงฆ์ซึ่งมีพระสงฆ์จำนวนมากพระพุทธองค์จึงได้นัดประชุมสงฆ์ขึ้นตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบอันเป็นระยะกึ่งกลางของปีตามคตินิยมของชาวอินเดีย แล้วให้

พระโมคคัลลานะทำสังฆทานด้วยภัตตราหารพร้อมเครื่องบริขาร อาณิสสแห่งการทำสังฆทาน บำเพ็ญบุญในครั้งนั้นได้ช่วยให้พระมารดาของพระโมคคัลลานะได้หลุดพ้นจากความทุกข์ ชาวพุทธในประเทศจีนจึงได้ทำการบวงสรวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในวันที่ 15 เดือน 7 ซึ่งถือเป็นวันสารทกลางปี ชาวจีนถือว่าเทศกาลสารทจีนเป็นเทศกาลผีที่ใหญ่ที่สุด เดือนเจ็ดจึงถือเป็นเดือนผี คนจีนจึงไม่นิยมจัดงานมงคลในเดือนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งงาน และในวันที่ 15 ค่ำ ซึ่งเป็นวันไหว้ใหญ่จะหยุดงาน งดค้าขาย เพื่อให้ถนนว่าง ผิดินได้สะดวก

ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีไหว้พระจันทร์มีชื่อทางการภาษาจีนว่า “จงชิวเจี๋ย” ตรงกับวัน 15 ค่ำกลางเดือน 8 ของปฏิทิน ประเพณีไหว้พระจันทร์เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวจีน ตำนานเล่าสืบกันมาว่ามีกษัตริย์จีนพระองค์หนึ่งทรงพอพระทัยในการสู้รบทำศึกสงคราม พระองค์มีพระราชธิดาอยู่พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าหญิงเซียงจื่อ เจ้าหญิงพระองค์นี้มีพระทัยเมตตา กรุณาต่อพสกนิกรมากและไม่ทรงเห็นด้วยกับพระราชบิดาที่ทรงแผ่กษัตริย์ออกไป อยู่มาวันหนึ่งกษัตริย์จีนพระองค์นี้ได้ย้ายอายุวัฒนะมา 3 เม็ด เม็ดแรกมีพลาณภาพทำให้ไม่ชรภาพ เม็ดที่สองมีพลาณภาพทำให้เป็นอมตะ และเม็ดที่สามมีพลาณภาพทำให้ผู้กินสามารถลอยได้ เจ้าหญิงจึงทรงเกรงว่าถ้าพระราชบิดาเสวยเข้าไปแล้วจะยิ่งทำการสู้รบขยายอาณาเขต จึงทรงเสวยเสียเอง ครั้งแรกเสวยลงไป 2 เม็ดก่อน เมื่อพระราชบิดามาพบเข้าเจ้าหญิงทรงตกพระทัยจึงเสวย เม็ดที่สามเข้าไปทำให้เจ้าหญิงลอยขึ้นไปติดบนดวงจันทร์ ด้วยความเสียดสีของพระองค์และด้วยความมีเมตตาธรรม ทำให้กษัตริย์พระองค์นี้ทรงจัดเทศกาลไหว้พระจันทร์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงความเสียดสีของเจ้าหญิง

ประเพณีไหว้พระจันทร์มีต่อมาถึงปลายราชวงศ์หรงน ชาวจีนที่อยู่ภายใต้การปกครองของมองโกลถูกเกณฑ์แรงงานไปขุดลอกแม่น้ำเหลือง เนื่องจากเกิดอุทกภัย ทำให้ราษฎรเกิดความยากลำบากอย่างยิ่ง จึงเกิดขบวนการต่อต้านมองโกล ในกลุ่มนี้มีอยู่กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มหมิงเจี๋ย นำโดยจูหยวนจิง คิดอาศัยกำลังชาวนาที่โกรธแค้นให้มาร่วมมือกันล้างราชวงศ์มองโกลโดยพร้อมเพรียงกัน จึงหากลอบขายโดยอาศัยเทศกาลไหว้พระจันทร์ที่มีการส่งขนมเปี๊ยะสอดสารลับกำหนด วันก่อนการไปยังชาวบ้าน อาศัยแผนการนี้ทำให้สามารถรวมคนต่อสู้ขับไล่พวกมองโกลออกไปได้ ชาวจีนจึงได้เพิ่มความสำคัญให้แก่ประเพณีไหว้พระจันทร์ ฉาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 411-417) ได้อธิบายว่า เทศกาลไหว้พระจันทร์ถือเป็นวันนักขัตฤกษ์ใหญ่ของจีน ในอดีตหญิงที่มีครอบครัวแล้วจะกลับไปเยี่ยมพ่อแม่ของตนานเท่าใดก็ได้ แต่ต้องกลับมาให้ทันวันไหว้พระจันทร์ ช่วงเย็นจะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน เมื่อไหว้พระจันทร์เสร็จแล้วจะแบ่งขนมไหว้พระจันทร์ให้กินคนละชิ้นทุกคน ถ้ามีคนที่ไม่ได้กลับบ้านก็ต้องเก็บไว้ให้ชิ้นหนึ่ง อนึ่ง คนจีนถือว่าบรรพชนสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เมื่อไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นก็ต้องไหว้บรรพชนด้วย แม้เทศกาลนี้ไม่ใช่เทศกาล

และต้องประหลาดใจเมื่อพบว่าแทนที่ฝาผนังจะเลอะเทอะด้วยน้ำเหลือง กลับปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังอันงดงาม และมีอักษรเขียนไว้ว่า อีกไม่นานมณฑลกังไสจะมีอุทกภัยครั้งใหญ่ แต่เพราะผลบุญที่เศรษฐีสร้าง จึงแจ้งให้ทราบและบอกวิธีแก้ไขเหตุการณ์นี้ โดยให้ประกอบพิธีถือศีลกินเจตามวิธีการที่บันทึกบนฝาผนังรวม 9 วัน 9 คืน และให้ถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบไป ประชาชนกังไสได้ปฏิบัติตามและก็ไม่เกิดอุทกภัย ต่อมาประเพณีนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วเมืองจีน ส่วนในประเทศไทยการกินเจเดิมทีก็เป็นเพียงกิจกรรมในกลุ่มคนจีน แต่ต่อมากลับได้รับความนิยมแพร่หลายกลายเป็นประเพณีใหญ่จนกลบกลืนประเพณีสารทไทย ซึ่งปกติจะตรงกับวันกินเจวันแรก การกินเจเดือนเก้าในไทยมีหลักฐานชัดเจนว่ามาจากจังหวัดฉะเชิงเทราและอึ้งย้งเป็นกระแสหลัก ๆ ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาหายานมากในช่วงหลังแล้วผสมกลมกลืนกันจนมีเอกลักษณ์ของตนเองชัดเจนในวันที่ 1-9 เดือนเก้า ของทุกปี โรงเจจะมีการจัดงานทั้ง 9 วัน จุดธูปบูชาองค์เทพ นิมนต์พระมาสวดทำพิธี บางแห่งมีจิวฉอง ของใช้ในพิธีทั้งหมดล้วนสีเหลือง เนื้อื่อประตู่แขวน โคมแดงลั้งหน้าห้องเจ้ามีโคม 9 ดวง ถึงข้าวสาร 1 ลูก เรียกว่า เต่าบื้อเนี้ยเนี้ย พระแม่เจ้าคารกะมาตา วัน 30 คำ เดือนแปดจัดขบวนพร้อมคนตรีไปเชิญเทพที่ริมแม่น้ำเรียกว่า เชียแก่ เชิญขบวนเสด็จ วัน 3 คำ 6 คำ และ 9 คำเป็นวันเจใหญ่ ต้องสำรวมการระยั้งกว่าวันอื่น ทุกคนจะจัดผลไม้และเครื่องกระดามมาเช่นไหว้ ถึงวัน 9 คำ ทั้งกระจาด พระสงฆ์และผู้กินเจจัดขบวนเดินไปลอยโคมดอกบัวที่ริมแม่น้ำเพื่อเป็นประทีปนำทางดวงวิญญาณจากยมโลกมารับน้ำทิพย์ (ส่วนบุญที่อุทิศให้) ผู้ร่วมพิธีถือรูปเครื่องกระดามและโคมดอกบัวเดินเป็นแถวยาว มีคนใช้ดอกทับทิมพร้อมกิ่ง พรมน้ำมนต์ได้ อับมงคลเดินนำหน้า เสียงหล่อโก้ว (ฉาบกลอง) ดังกึกก้อง ผู้ชมเนืองแน่น ถึงวัน 10 คำไปส่งขบวนเสด็จที่กลางแม่น้ำ พอเรือถึงกลางแม่น้ำ เอากระดางรูปวางจมลง เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกินเจ

ทุกโรงเจปกติจะมีผู้เข้าร่วมกินเจนับร้อยคน ในช่วงกินเจนี้ผู้เข้าร่วมพิธีต้องแต่งชุดขาว รองเท้าขาวหรือรองเท้าหญ้า นอกจากนี้กิจกรรมของพุทธศาสนาก็ได้เข้ามาเกี่ยวข้องในพิธีกินเจของไทยเด่นชัดมากคือการนิมนต์พระมาสวดมนต์ และมีพิธีทิ้งกระจาดอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ยากไร้ ตลอดจนจนลอยกระทงเพื่อส่งทางให้ผีมารับส่วนบุญ แสดงถึงที่มาของพิธีกินเจของไทยว่ามีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ พุทธศาสนามีบทบาทในสังคมสูงตลอดมา โรงเจและการกินเจในไทยจึงมีอิทธิพลพุทธศาสนามากกว่าในประเทศอื่น เทพเก้าจักรพรรดิ (กิวฮ้วง) ของไทยมีฐานะเป็นพระพุทธรเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ การกินเจเดือนเก้าในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 สายใหญ่คือ สายวัดมหายาน สายโรงเจ และสายภูเก็ต มีพิธีกรรมแตกต่างกันไปบ้าง สายวัดมหายานจะเรียบง่าย ไม่มีพิธีอะไรมาก สายโรงเจซึ่งเป็นสายหลักยังคงคล้ายกับในอดีต ส่วนสายภูเก็ตมีกิจกรรมหลากหลาย (ถาวร ลิกข โกศล, 2557, หน้า 491-499)

ประเพณีไหว้เจ้าประจำปี ประเพณีไหว้เจ้าประจำปีมาจากความเชื่อที่ว่า ตลอดช่วง 1 ปี

ที่ผ่านมาของการทำมหากิน คนจีนจะถือว่าได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือจากบรรดาเทพเจ้าให้มีความสถาพรวัฒนามาเป็นลำดับ จึงได้จัดประเพณีไหว้เทพเจ้าประจำปีขึ้นเพื่อแสดงความขอบคุณ ประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีระดับชุมชน โดยจะเริ่มทำกันในเดือน 12 ของจีน แต่จะเลือกวันใดแล้วแต่ศาลเจ้า สมาคม มูลนิธิจะประชุมตกลงกันอีกครั้งหนึ่ง มีการจัดจิวเพื่อถวายเจ้า ซึ่งในงานจะมีการประมูลเครื่องเช่น ไหว้ของเจ้า โดยเงินที่ได้นั้นจะเข้าสมทบกับสมาคมหรือศาลเจ้านั้น ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงศาลเจ้าหรือทำบุญ โดยผู้ที่ประมูลได้ของจะต้องนำเงินมาชำระในปีถัดไป

บทที่ 3

ประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่

ประเพณี และเทศกาลมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในฐานะที่เป็นเสมือนจุดรวมของความเชื่อที่ออกมาในรูปของพิธีกรรมและความสนุกสนานร่าเริงของคนในสังคม พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นสื่อความเข้าใจของชุมชนที่มีคติความเชื่อคล้ายคลึงกันหรืออย่างเดียวกันและแสดงออกโดยสัญลักษณ์ที่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง พิธีกรรมจะเป็นสื่อที่ช่วยให้กลุ่มคนสามารถเข้าใจใยสัมพันธ์ที่คนในกลุ่มหรือในสังคมมีต่อกันในลักษณะต่าง ๆ และเป็นใยสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงลักษณะร่วมกันของกลุ่มคนหรือสมาชิกในสังคมทั้งด้านความเชื่อและความรู้สึกนึกคิด ด้วยลักษณะดังกล่าวพิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมที่เชื่อและปฏิบัติพิธีกรรมอย่างเดียวกัน ความผูกพันนี้อาจเป็นได้ทั้งพลังที่ยึดความขัดแย้งภายในสังคม หรืออาจจะเป็นพลังเพื่อรักษาเอกภาพของชุมชนหรือสังคมของตนไว้ บทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของพิธีกรรมคือเป็นกลไกสำคัญของการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชนและสร้างใยสัมพันธ์ของชุมชน ถ้าปราศจากพิธีกรรมแล้วสังคมอาจจะไม่มีลักษณะเป็นสังคมที่สมบูรณ์

พิธีกรรมและการประกอบพิธีกรรมมีแนวโน้มที่จะดำรงอยู่ในรูปใดรูปหนึ่ง แต่เมื่อสังคมได้พัฒนาและมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นหรือมีการจำแนกบทบาทและหน้าที่มากขึ้นจนมีผลให้บรรทัดฐานทางสังคมจารีตนิยมอ่อนแอ และต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในกรณีเช่นนี้บทบาทของพิธีกรรมจะอ่อนพลังลง ในทางตรงกันข้ามถ้าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมืองหรือเศรษฐกิจภายในสังคม ไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและใยสัมพันธ์ภายในของสังคมหรือกลุ่มชนนั้น ๆ ความต่อเนื่องของการปฏิบัติตามพิธีกรรมจะยังคงมีความสำคัญและยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและใยสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้น (สมบุญ สุธำราญ, 2557, หน้า 573)

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินและสร้างครอบครัวที่นี่ ชาวจีนแต้จิ๋วถือเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อในเรื่องผีสาง เทวดาและการบูชาบรรพบุรุษเข้มข้นกว่าจีนกลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่เคร่งครัดในระเบียบ

ประเพณีเป็นอย่างมาก ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้มีพื้นฐานที่ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื้อที่ชาวแต้จิ๋วได้รับการกล่อมเกลามาอย่างเข้มข้นตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์หมิงและชิง ทำให้มีสำนึกนิยมในเรื่องนี้สูง ด้านความเชื่อในเรื่องผีสาวเทวดานั้นชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อมากถึงขั้นมงายดังที่ถาวร ลิกโกศล (2557, หน้า 189) กล่าวว่า “ข้อค้อยที่ร้ายแรงประการหนึ่งของคนจีนแต้จิ๋วคือความเชื่อมงาย บันทึกสมัยต้นราชวงศ์ชิงว่า คนแต้จิ๋วเชื่อมงายเรื่อง ฮวงจู้ย โสยศาสตร์ ปวยไม่กินยาเอาแต่ไหว้พระไหว้เจ้า งานตายจัดใหญ่โต” ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อในเรื่องนี้มากเพราะจีนแต้จิ๋วมีภัยธรรมชาติรุนแรง ในยุคที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญหากำตอบไม่ได้ก็ยอมอาศัยผีสาวเทวดาเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นอุบายควบคุมจริยธรรมของผู้คนด้วย จึงมีการเซ่นไหว้บูชาผีสาวเทวดาตามความเชื่อของตน สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผีสาวเทวดาได้แก่ การถือเคล็ด โชคกลางและข้อห้ามต่าง ๆ ในด้านประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อนั้นชาวจีนแต้จิ๋วเองก็มีพื้นฐานวัฒนธรรมที่มีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมของชาวไทย ทั้งในเรื่องความเชื่อ การนับถือศาสนา (นิกายมหายาน) ทักษะคติในการมองโลก ลักษณะนิสัย เป็นต้น ชาวจีนแต้จิ๋วมีความเชื่อในเรื่องผีสาวเทวดาและวิญญาณต่าง ๆ มากมายที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความเชื่อดั้งเดิมคล้ายกับความเชื่อของชาวไทย มีการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ เช่น สรวงบูชาเทพเจ้าที่พวกเขาเชื่อว่ามีอยู่จริง

ดังนั้นเมื่อเข้ามาอยู่อาศัยและตั้งชุมชนชาวจีนที่ตลาดบ้านใหม่แล้ว ชาวจีนแต้จิ๋วยังคงดำเนินชีวิตและประกอบประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อของตนผสมผสานกับคนไทยในพื้นที่เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็ยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างอำนาจในครอบครัวเชื้อสายจีน “บิดา” จะเป็นผู้มีอำนาจสิทธิขาดภายในบ้านแต่เพียงผู้เดียว และอำนาจที่เข้มแข็งของพ่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวที่สามารถรักษาค่านิยมและประเพณีจีนที่สำคัญให้คงอยู่ตลอดชั่วชีวิตของตน ตามประเพณีจีนเมื่อบิดาเสียชีวิตจะถือว่าแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวแทน (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2525, หน้า 125) บทบาทและสายสัมพันธ์หลักของครอบครัวไทยเชื้อสายจีน มีการกำหนดเพศ อาวุโส ผู้น้อยต้องให้ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ผู้อาวุโสสูงสุดจะเป็นที่เคารพยำเกรงในครอบครัวและชายจะมีความสำคัญเหนือกว่าหญิงมากซึ่งสมาชิกในรุ่นแรกและรุ่นที่สองทราบดีว่า ภายในครอบครัวแต่เดิมมีความเหลื่อมล้ำทางสถานภาพระหว่างชายกับหญิงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตร โดยมักมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เพราะบุตรชายสามารถเป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลและเป็นผู้นำครอบครัวต่อไปได้ ลักษณะเนื้อแท้ของครอบครัวจึงปรากฏออกมาในรูปของการย้ำความสำคัญของการใช้อำนาจเด็ดขาดของผู้นำ การสืบสายวงศ์สกุลและความมีระเบียบแบบแผน

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วยบิดา มารดา บุตรเท่านั้น แม้ว่าครอบครัวแบบเดิมในระยะแรกนั้นจะเป็นครอบครัวแบบขยาย คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย (อาคงอาม่า) ลุง ป้า น้า อา ญาติ พี่น้องมาเป็นสมาชิกในครอบครัว มีหน้าที่ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และช่วยในการประกอบอาชีพ โดยจะให้ความสำคัญกับการนับถือเครือญาติของทั้งสองฝ่าย เสมอกัน ซึ่งเปลี่ยนไปจากเดิมที่นับเอาญาติข้างพ่อ เป็นสำคัญภายในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนค่อนข้างให้ความสำคัญต่อบุตรชายหรือหลานชายอยู่มาก ตามหลักการนับญาติและการสืบเชื้อสายจีนที่ให้ความสำคัญกับฝ่ายชาย เพราะบุตรชายจะเป็นผู้สืบทอดบรรพบุรุษวงศ์ตระกูล แม้ว่าจะมีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมก็ตาม ความสำคัญที่ให้ต่อบุตรชายก็ยิ่งมากกว่าบุตรสาวอยู่ดี ดังจะเห็นได้จากการแต่งงานที่บุตรสาวเมื่อแต่งงานก็ต้องออกไปอยู่กับครอบครัวสามีตามธรรมเนียมจีน ส่วนบุตรชายเมื่อแต่งงานก็นำสะใภ้เข้าบ้าน แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนจะให้ความสำคัญกับบุตรชายและบุตรสาวเท่าเทียมกันค่อนข้างสูง เนื่องจากมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปและครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนเห็นความสำคัญของบุตรสาวมากขึ้น ดังเห็นได้จากชุมชนตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบันตามที่ได้ลงพื้นที่ศึกษา ผู้ศึกษาเห็นว่า ส่วนใหญ่บุตรสาว หลานสาว หรือสะใภ้จะรับหน้าที่ในการช่วยแบ่งเบาภาระทางด้านการทำงานบ้าน รวมถึงการเตรียมสิ่งของเครื่องเช่น ไข่เมื่อถึงงานเทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีน อีกทั้งยังเป็นผู้นำในการไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษ ในสำหรับบางบ้านที่บุตรชายหรือหลานชายไม่วางหรือไม่ได้อยู่ที่บ้าน แม้จะอยู่คนละบ้านแต่ก็ยังมีลูกสะใภ้หรือหลานสะใภ้ที่ต้องเดินทางมาช่วยเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เป็นหลัก และถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของสะใภ้ นอกจากนี้ที่ผู้ศึกษาสังเกตเห็นก็คือ บุตรหลาน โดยเฉพาะหลานสาว หรือลูกสะใภ้ (คนโต)จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในบ้านของตน ส่วนบุตรหลานชายจะมีหน้าที่ออกไปทำงานเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว และส่วนใหญ่ในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ที่ตลาดเปิดทำการค้าก็จะมาช่วย

ในการจัดเตรียมร้านค้าเพื่อขายของนั้น เมื่อจัดร้านเรียบร้อยแล้วจึงเปิดประตูหน้าร้านในระหว่างนี้เองก็มีการไหว้เจ้าเพื่อให้ทำมาค้าขายดี เจ้าในที่นี้ก็คือ “ตู่เอี้ย” อันมีสัญลักษณ์เป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ ทาสีแดงรูปทรงสวยงาม ตั้งอยู่ที่พื้นภายในบ้าน เท่าที่สังเกตคือศาลตู่เอี้ยจะตั้งอยู่ภายในบ้านแทบทุกหลังของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ยกเว้นบางบ้านที่มีผู้เช่าอยู่เป็นคนไทย การกราบไหว้บูชาตู่เอี้ยนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อให้ท่านช่วยปกป้องคุ้มครองดูแลให้ค้าขายร่ำรวย ท่านเจ้าที่ตู่เอี้ยยังเป็นเทวดาสูงอายุ มีหนวดเคราสีขาว หน้าตาอึมเข้ม ใจดี รักเด็ก การบูชาท่านก็จะมีการจุดธูป 5 ดอก น้ำชา 5 ถ้วย ผลไม้เป็นส้ม 4 ผล นอกจากศาลเจ้าที่ตู่เอี้ยแล้ว ภายในบ้านของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังมีหิ้งบูชามารบูรพบุรุษและหิ้งบูชา

พระพุทธรูปอยู่คู่กันอีกด้วย โดยจัดเป็นหิ้งบูชาบรรพบุรุษมีรูปภาพ ที่วางกระถางรูปจัดแจกัน ดอกไม้ขนานทั้งสองข้างมีการเซ่นไหว้เมื่อครบรอบวันตาย ตรุษจีน สารทจีน หากเป็นวันแข่งแข่ง จะไปไหว้กันที่สว่างชัยซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ใน 2 จังหวัดคือ ฉะเชิงเทราและชลบุรี

รุ่นอายุของคนไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่

1. รุ่นอายุที่ 1 รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย (อากง-อาม่า) ที่ส่วนใหญ่เสียชีวิตไปเกือบหมดแล้ว แต่ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงมีอากง-อาม่าที่ยังมีชีวิตอยู่ครอบครัวหนึ่ง ที่ยังสามารถให้ข้อมูล และความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนแก่ผู้ศึกษาได้มาก

ชาวจีน สมาชิกรุ่นแรกเป็นพวกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ด้วยเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือลัทธิเต๋าที่แนะนำให้พักอาศัยในที่ต่าง ๆ บ้าง ช่วยหางานให้บ้าง ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ ต่อเมื่ออยู่ไปนานเข้าความจำเป็นบังคับก็สามารถพูดได้แม้จะไม่ชัดก็ตาม อาชีพที่ทำขณะอยู่เมืองไทยก็เป็นการใช้แรงงาน เช่น การเป็นกุลี รับจ้างทั่วไป จนมีฐานะเป็นปึกแผ่นขึ้น หรือมีทุนรอนพอสมควรก็แต่งงานกับคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีน

2. รุ่นอายุที่ 2 รุ่นลูก (อาป้า-อาม่า) ของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ เป็นวัยกลางคนอายุ 50 ปีขึ้นไป (ซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้) จะเรียกตนเองว่า คนไทยเชื้อสายจีน ส่วนใหญ่จะรับการสืบทอดมาจากสมาชิกรุ่นแรก แต่มีหลายครอบครัวที่เลือกประกอบอาชีพอื่นอันเนื่องมาจากชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้นเดิมเป็นท่าเรือและท่าข้าว รวมถึงเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญในอดีต บ้านเรือนที่ปลูกขึ้นนั้นก็เป็นที่พักอาศัยหรือขายของอยู่หน้าบ้าน เมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ที่ตลาดเมื่อ พ.ศ. 2447 นั้นทำให้มีผู้คนอพยพไปอยู่ที่อื่นก็มาก อีกทั้งการปรับปรุงและยกฐานะตลาดบ้านใหม่ให้เป็นชุมชนวัฒนธรรมไทย-จีนนั้นเป็นการปรับปรุงในเรื่องของการทำมาค้าขายเพียงแค่วันเสาร์และวันอาทิตย์เท่านั้น ทำให้วันธรรมดาไม่สามารถเปิดขายของได้ ทำให้ต้องออกไปหางานทำที่อื่น เมื่อถึงวันหยุดจึงเปิดร้านขายของในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 นี้สามารถพูดได้ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน เพราะในครอบครัวเองก็มีการพูดภาษาจีนเป็นปกติ ในรุ่นนี้จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากสมาชิกรุ่นแรกค่อนข้างเข้มงวด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคบเพื่อน การใช้จ่าย การศึกษา การประกอบอาชีพ ที่มักเน้นการสอนในทัศนคติ ค่านิยมที่ได้รับการสืบทอดมา เช่น เรื่องความกตัญญู ความขยัน อดทน มีการสืบทอดบรรพบุรุษ ประเพณีวัฒนธรรมจีนค่อนข้างเหนียวแน่นอยู่

3. รุ่นอายุที่ 3 เป็นรุ่นคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ อายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป จะเป็นรุ่นลูกที่ได้รับการถ่ายทอดในการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่สมาชิกรุ่นที่ 2 มีการเน้นอบรมลูกในเรื่องของการศึกษาและจัดให้การศึกษาที่มีความสำคัญมากกว่าเรื่องอื่นใด ทำให้ความรู้สึกลึกซึ้งของชาวไทย

เชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 นี้ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาที่สูงขึ้น พ่อแม่ที่เป็นสมาชิกรุ่นที่สองให้อิสระกับลูกมากขึ้นทั้งเรื่องการเรียนรู้ การคบเพื่อน การทำงาน การเลือกอาชีพ ส่วนใหญ่แล้วในรุ่นที่ 3 ไม่สามารถพูดภาษาจีนได้ หรืออาจจะฟังหรือพูดได้บ้างก็เป็นคำง่าย ๆ ที่คนส่วนใหญ่ทราบ หรือรู้บ้างเป็นบางคำเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมในเทศกาล ในรุ่นที่ 3 นี้ถือเป็นรุ่นที่ได้รับการคลายความเข้มงวดจากพ่อแม่ที่เป็นสมาชิกรุ่นที่สอง แต่ก็ยังคงมีความคิดที่จะสืบทอดยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีเช่นเดียวกับรุ่นพ่อแม่ของตน

ศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธาในเทพเจ้าและวิญญาณของชุมชนตลาดบ้านใหม่

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่มีการยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยและของคนจีน และยังคงไว้ซึ่งความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบจีน โดยยึดถือตามหลักคำสอนของขงจื้อและศาสนาเต๋า อีกทั้งยังมี ศาสนาดั้งเดิมหรือความเชื่อพื้นบ้าน ศาสนาพุทธ (เถรวาท) ศาสนาพุทธ(มหายาน) ที่นำมาปฏิบัติอย่างผสมผสานกัน มีการเข้าร่วมพิธีกรรมหรือเทศกาลของไทยมากขึ้น หรือนำขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างของไทยเข้าไปกับขั้นตอนการปฏิบัติพิธีกรรมของจีน ดังนั้นตลอดทั้งปีชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่จึงมีการเข้าร่วมทั้งเทศกาลวันสำคัญของชาวจีนที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเทศกาลของไทย มีการทำพิธีทางศาสนาที่ศาลเจ้า เข้าร่วมทำบุญตักบาตรในวันสงกรานต์หรือวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น แต่ศูนย์กลางของความเชื่อส่วนใหญ่ของชาวชุมชนก็คือ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ และศาลเจ้าแม่ทับทิม ซึ่งศาลทั้งสองแห่งนี้ค่อนข้างมีอิทธิพลทางด้านความเชื่อของชาวชุมชน โดยเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองชุมชนให้ปลอดภัย เป็นสิริมงคล ทำมาค้าขึ้น หรือใครที่นำข้าวของเครื่องใช้ไปเช่นไห้ผู้นั้นก็จะมีแต่ความสวัสดิมีชัยเช่นกัน โดยปกติแล้วชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมีการไหว้ศาลเจ้าทั้งสองศาลนี้อยู่เป็นประจำ เพื่อขอพรให้กับตนเอง ครอบครัวและญาติพี่น้องให้มีความสุข โชคดี ร่ำรวย (วิตรี จ.คุโณปกรณ์, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558) กล่าวว่า

“การไหว้ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์นั้นเราไม่จำเป็นต้องไหว้ตามเทศกาล แต่ควรไหว้เป็นประจำให้เหมือนพ่อแม่ที่อยู่ที่บ้าน ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ไม่ว่าจะเดินทางออกจากบ้านหรือเข้าบ้านก็ต้องทำความเคารพศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ เพื่อบอกกล่าวกับท่านว่าวันนี้จะออกไปไหน ขอให้เดินทางราบรื่นปลอดภัย แล้วท่านจะคุ้มครองเรา หรือตอนกลับเข้าบ้านก็ตามต้องไหว้เคารพศาลเจ้าพ่อและบอกกล่าวเรากลับมาแล้ว ขอบคุณเจ้าพ่อที่ปกป้องคุ้มครองลูกให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง” ซึ่งความเชื่อนี้คล้ายกับความเชื่อของคนไทยในเรื่องของศาลปู่ตาทางภาคอีสาน โดยชาวอีสานเชื่อว่าไม่ว่าจะเดินทางไปไหนมาไหนก็ตามต้องมีการจุดธูปหรืออธิษฐานบอกกล่าวกับศาลปู่ตาประจำชุมชนเพื่อให้ท่านรับรู้ที่เรากำลังจะไปไหน ท่านจะได้ปกป้องรักษาคุ้มครองให้

เราเดินทางราบรื่นและปลอดภัย หรือเมื่อมีงานบุญที่บ้านเกิด หนุ่มสาวหรือผู้ที่จากบ้านเกิดไปทำงานยังที่ต่าง ๆ ก็เดินทางกลับมายังหมู่บ้านของตน เมื่อกลับมาแล้วก็ต้องไปจุดธูปบอกศาลปู่ตาว่าเราเดินทางกลับมาที่บ้านแล้ว เสมือนเป็นการบอกกล่าวพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ให้รับรู้นั่นเอง จากการลงพื้นที่ ผู้ศึกษาสังเกตว่าแม้แต่ศาลเจ้าเองก็ยังคงมีศาลพระภูมิซึ่งเป็นของไทยตั้งไว้เคียงข้าง ทำให้เราเห็น ได้ถึงความลงตัวทางด้านความเชื่อระหว่างชาวจีนและชาวไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ภาพที่ 3 ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ที่มีศาลพระภูมิตั้งเคียงข้าง

บางร้านค้าในชุมชนขายสินค้าตามความเชื่อของชาวจีน เช่น ลูกปิดหินสี่ สกลกชีวิต ปี่เซี่ยยะ เต่า กบ ฯลฯ ที่เชื่อว่าเมื่อใส่แล้วจะเป็นสิริมงคล แต่คนขายกล่าวว่าได้นำสินค้าเหล่านี้ไปทำพิธีปลุกเสกแบบไทย โดยการนำไปเข้าร่วมพิธีสวดภาณยักษ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น พิธีสวดภาณยักษ์ในที่นี้ตามความเชื่อของพ่อค้ากำไรคือ เป็นพิธีกรรมสำหรับผู้ที่มิครุหรือผู้ที่สักยันต์แล้วมีการครอบครumarวมตัวกันเพื่อทำพิธีบูชาครู ในวันงานจะมีการเข้าทรง มีบทสวดซึ่งทำให้เกิดสิ่งอัศจรรย์ก็คือผู้ที่สักยันต์หรือเล่นของนั้นจะมีอาการต่าง ๆ ตามที่ตนสักมา เช่น ผู้ที่สักยันต์รูปหนุมาน จะมีลักษณะอาการทำทางแบบลิง ผู้ที่สักพญานาคก็จะมีท่าทางเลื้อยไปเลื้อยมา เป็นต้น ซึ่งพ่อค้ากำไรเชื่อว่าการนำกำไรเหล่านี้ไปปลุกเสกในพิธีสวดภาณยักษ์ก็จะเป็นการเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นสิริมงคล รวมถึงได้รับการคุ้มครองจากเทพยดาต่าง ๆ แต่

ผู้ที่ซื้อกำไรไปสวมใส่ แม้ว่าจะมีการผสมผสานในเรื่องของความเชื่อมากมายเท่าใดก็ตาม แต่จากการที่ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ก็พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่นิยมที่จะไปยังศาสนสถานจีนที่อยู่บริเวณรอบตลาดบ้านใหม่มากกว่าการเข้าวัดพุทธ ได้แก่ วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) วัดเจ้าแม่กวนอิมลอยน้ำ วัดเทพนิมิต โรงเจและมูลนิธิ ที่ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กันหลายแห่ง อีกทั้งภายในบริเวณชุมชนก็มีศาลเจ้าตั้งอยู่ถึง 2 แห่ง ซึ่งถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ไม่ต้องไปไหนทำบุญที่ไหนไกล ๆ การได้ไหว้ศาลเจ้าหรือถวายเครื่องเช่น ไหว้ ก็เป็นการทำบุญ ก่อให้เกิดความสบายใจอย่างหนึ่งแล้ว ดังนั้นทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงมีความเข้มข้นในการปฏิบัติตามความเชื่อหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ตามบรรพบุรุษชาวจีนอยู่มาก

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการนับถือและบูชาเทพเจ้าตามบรรพบุรุษ ได้แก่ เจ้าแม่กวนอิม เจ้าพ่อกวนอู พระสังกัจจาย และที่สำคัญก็คือ เจ้าพ่อโกมินทร์ และเจ้าแม่ทับทิมหรือปุนเถ่าม้าซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชน และพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 จะเป็นรุ่นที่เคร่งครัดในการปฏิบัติพิธีกรรมมากที่สุด ส่วนในรุ่นที่ 3 จะมีแค่เพียงบางส่วนของครอบครัวที่มีความเคร่งครัดในเรื่องความเชื่อและประเพณีปฏิบัติเท่านั้นที่มีการบูชาองค์เทพเจ้าตามความเชื่อของบรรพบุรุษเดิม แต่ก็ไม่ใช่จะไม่เชื่อเสียทีเดียว กลับเป็นการบูชาในใจเสียมากกว่า ด้านวิรัชญา ศรีพิบูลย์ (สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2558) ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 กล่าวว่า “ตนเองนั้นมาจากครอบครัวที่ไม่ค่อยเคร่งครัดให้เราปฏิบัติตามความเชื่อของบรรพบุรุษเพียงแค่สั่งสอนให้รู้ว่าอะไรที่ควรบูชา บูชาแล้วได้อะไร ส่วนตัวมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าที่บรรพบุรุษบูชาอยู่บ้าง แต่ก็มีเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนไทยมากกว่า บางครั้งเวลาอธิษฐานขอพรก็จะอธิษฐานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งของไทยและของจีนไปพร้อม ๆ กัน โดยเชื่อว่าไม่ว่าจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชนชาติไหนก็คงจะคลบนับดาลให้เราประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน”

วิตรี จ.คุโณปกรณ์ (สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2558) ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 (ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อโกมินทร์) กล่าวว่า “ตนเองมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนตลาดบ้านใหม่มาตั้งแต่สมัยรุ่นเดียวกับอาม้า เพราะเมื่อเตี้ยเข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เตี้ยก็เป็นผู้อัญเชิญเจ้าพ่อโกมินทร์ที่แต่ก่อนศาลท่านตั้งอยู่ด้านนอกหน้าตลาดล่าง เป็นศาลเล็ก ๆ เมื่อเตี้ยทำพิธีอัญเชิญเจ้าพ่อโกมินทร์มาสถิตย์อยู่ที่ข้างในชุมชนแล้ว ก็รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลศาลเจ้าไปโดยปริยาย ชาวชุมชนที่นี้มีความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าทั้งสองว่ามีความเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากเจ้าพ่อโกมินทร์ถือเป็นเจ้าเด็กที่เมื่อมาสถิตย์ยังศาลใกล้แม่น้ำมักจะชอบลงไปเล่นน้ำและเจ้าแม่ทับทิมต้องเป็นผู้ที่คอยตามให้เจ้าพ่อโกมินทร์ที่ออกไปเล่นน้ำกลับมายังศาล ในปี พ.ศ. 2447 ที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่เกิดเหตุไฟไหม้ ตนก็ได้อธิษฐานขอให้เจ้าพ่อโกมินทร์คุ้มครองชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ด้วย ระหว่างที่เกิดไฟไหม้ตนก็พูด

อธิษฐานอยู่เช่นนั้นวนไปวนมา ซ้ำไปซ้ำมา เพราะในเวลานี้ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ต้องการที่พึ่งเป็นอย่างมาก ก็ปรากฏเหตุการณ์ที่นำมาห้ศรัทธาคือ อยู่ ๆ ฝนก็ตกลงมาช่วยดับไฟ ทุกคนในชุมชนเชื่อว่าเป็นเพราะเจ้าพ่อโกมินทร์และเจ้าแม่ทับทิม (ปูนถ้ำม้า) ที่คลบันดาลให้ฝนตก ทำให้ความเสียหายไม่เกิดขึ้นมากไปกว่านี้ ด้วยความเชื่อในอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ของศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้ จึงทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่โดยเฉพาะรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 มีความเชื่อและศรัทธาต่อองค์เทพทั้งสององค์เป็นอย่างมาก ทุกวันนี้ที่มีบ้านใหญ่โตได้เชื่อว่าเป็นเพราะบารมีของเจ้าพ่อโกมินทร์ที่เราไหว้ท่านทุก ๆ วันไม่ขาด เราต้องให้ความสำคัญกับศาลเจ้า เพราะตลาดของเราไม่มียาม รู้สึกไม่ปลอดภัยแต่เรายังมั่นใจได้ว่าเรามีเจ้าพ่อโกมินทร์คอยปกป้องคุ้มครอง”

ด้านความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณนั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในรุ่นที่ 2 จะมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของบรรพบุรุษและวิญญาณเร่ร่อนว่ามีอยู่จริง และคอยคลบันดาลในสิ่งที่ตนปรารถนา เชื่อว่าบรรพบุรุษเมื่อเสียชีวิตลงจะทำหน้าที่เสมือนพระในบ้านที่คอยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้อยู่ดีมีสุข เจริญรุ่งเรือง โดยส่วนใหญ่พบว่าบ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะมีรูปภาพบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว (เช่นเดียวกับคนไทย) การเคารพบรรพบุรุษนั้นดูได้จากการเช่นไหว้ในแต่ละเทศกาล ตุ๊ก (สัมภามณ, 17 มิถุนายน 2558) ให้สัมภามณว่า “ในชุมชนเราจะมองว่าบ้านไหนไหว้บรรพบุรุษอย่างไร ไหว้ในทุกเทศกาลมัย เหมือนเป็นการรอดกันว่าใครจัดไหว้ได้ดีกว่ากัน ของมากกว่ากัน แต่โดยนัยยะแล้วทั้งหมดที่กระทำก็คือการบูชาบรรพบุรุษครอบครัวใดที่ไม่ค่อยได้จัดไหว้ก็อาจจะถูกมองด้วยสายตาที่ไม่ค่อยดีจากเพื่อนบ้านหรือคนรอบข้าง เพราะเป็นการแสดงออกว่าครอบครัวนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่มีคุณภาพภูมิในในสายตระกูลของตนเอง ซึ่งก็สืบสาวไปถึงสายตระกูลที่มาตั้งรกรากในชุมชนตลาดบ้านใหม่ทุกคนในชุมชนจึงถือเป็นพี่น้องกัน” เรื่องของวิญญาณอื่น ๆ ก็เช่นกันในที่นี้จะให้ความสำคัญกับวิญญาณไร้ญาติ ในอดีตชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่เชื่อว่าวิญญาณไร้ญาติเหล่านี้คือวิญญาณของชาวจีนที่มาเสียชีวิตในประเทศไทยและในจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่ปัจจุบันวิญญาณไร้ญาติหรือวิญญาณเร่ร่อนจะหมายรวมถึงวิญญาณทุกดวงที่ไม่มีผู้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ มาได้มีแบ่งแยกเชื้อชาติแต่อย่างใด พวกเขาจะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณไร้ญาติอยู่บ่อยครั้ง โดยประกอบพิธีกรรมทั้งแบบไทย (ตักบาตร ตั้งเครื่องเช่นไหว้ กรวดน้ำ) และแบบจีน (ตั้งเครื่องเช่นไหว้ เผากระดาษเงินกระดาษทอง) ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่กล่าวว่า เชื่อในเรื่องของวิญญาณบรรพบุรุษ เพราะการไหว้บรรพบุรุษในประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะการไปไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้งเสมือนการรายงานตัวว่าตนทำอะไร ชีวิตเป็นอย่างไรหรือมีเรื่องทุกข์ใจอะไรบ้าง ส่วนใหญ่ญาติพี่น้อง พ่อแม่ก็จะให้อธิษฐานขอพรจากบรรพบุรุษมากกว่าการขอพรจากเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชาบรรพบุรุษเป็นการแสดงออกถึงการกตัญญู

อย่างหนึ่งที่ลูกหลานพึงกระทำ ส่วนวิญญาณเร่ร่อนหรือวิญญาณไร้ญาติ หากมีเวลาก็จะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เหมือนกันแต่ไม่บ่อยเท่ารุ่นที่ 2 หรืออาจจะเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ อาทิเช่น ตรุษจีน สารทจีน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่กล่าวว่า โดยส่วนตัวมีความเชื่อในเรื่องการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษว่า การไหว้ตามประเพณีถือเป็นสิ่งที่ดีที่ควรกระทำตามที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนมา แต่เรื่องที่คุณไม่ค่อยเชื่อก็คือ หากไม่ได้ไหว้เจ้าหรือไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติอาจจะถูกลงโทษจากเทพเจ้าหรือบรรพบุรุษก็ได้ ทั้งนี้ตนและครอบครัวก็เคยไม่ได้ไหว้ในบางประเพณีก็ไม่เห็นจะเป็นอะไร ยังคงอยู่อย่างปกติ ไม่ถูกลงโทษ

นอกจากเทพเจ้า บรรพบุรุษและวิญญาณต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ให้ความเคารพบูชาแล้ว ศาสนสถานจีนก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชาวชุมชนให้ความสำคัญและเคารพบูชาด้วยความศรัทธา ศาสนสถานจีนมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนอย่างมาก เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในด้านการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวจีน มีส่วนในการถ่ายทอดประเพณีและส่งเสริมสนับสนุนให้ประเพณีของชาวจีนบรรพบุรุษมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ศาสนสถานจีนบริเวณชุมชนตลาดบ้านใหม่ อาทิเช่น

1. วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) เป็นวัดจีนในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ขยายมาจากวัดเล่งเน่ยยี่ในกรุงเทพฯ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2449 เมื่อครั้งเสด็จประพาสสมณชลปราจีนบุรีเพื่อเปิดทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา ได้ทรงพระราชทานนามวัดว่า วัดจีนประชาสโมสร ส่วนชื่อภาษาจีนของวัด คำว่า ฮก แปลว่า วาสนา โชคลาภ ความมั่งมีศรีสุข เล้ง หรือ เล่ง หมายถึง มังกร จึงมีผู้เรียกวัดนี้ว่า มังกรวาสนา หรือ มังกรแห่งโชค วัดนี้ถือเป็นตำแหน่งท้องมังกร ส่วนตำแหน่งหัวมังกรอยู่ที่วัดเล่งเน่ยยี่ กรุงเทพฯ และหางมังกรนั้นอยู่ที่วัดเล่งฮกยี่ จังหวัดจันทบุรี ทั้งสามตำแหน่งของมังกรพาดผ่านดินแดนของความมั่งคั่ง อุดมสมบูรณ์ เขาวราชดินแดนแห่งการค้าขาย เมืองแปดริ้วดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารและจังหวัดจันทบุรี เมืองแห่งอัญมณีพลอย (มูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม, 2554, หน้า 109)

2. วัดอุภัยการาม(ซาปออง) เดิมเป็นวัดจีนแต่ปัจจุบันแปรสภาพเป็นวัดญวนในลัทธิมหายาน ภายในวัดมีวิหารลักษณะเหมือนศาลเจ้า เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดโต (พระไตรรัตนนายก) หรือที่ชาวจีนเรียกว่า เจ้าพ่อซาปออง เจ้าพ่อซาปออง ในประเทศไทยมีเพียง 3 องค์เท่านั้น ประดิษฐานอยู่ที่วัดกัลยาณมิตร (ฝั่งธนบุรี) กรุงเทพฯ วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและวัดอุภัยการาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เดิมมีวิหารลักษณะศาลเจ้า ปัจจุบันแปรสภาพเป็นวัดญวนในลัทธิมหายาน ตามประวัติเล่าไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเศรษฐีสองพ่อลูกเป็นชาวตลาดบ้านใหม่ มีใจศรัทธาต่อหลวงพ่อดโต วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2449

จึงได้สละทรัพย์สร้างซำปอกง โดยจำลองมาจากที่วัดพนัญเชิง และสละที่ดินใกล้ตลาดบ้านใหม่ เพื่อสร้างเป็นที่ประดิษฐานซำปอกงที่สร้างมีขนาด หน้าตักกว้าง 6.50 ม. สูงประมาณ 12 ม. ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 5 เสด็จ ณ ละแวกนี้ ก็ได้มาเยือนยังวิหารแห่งนี้ พร้อมทั้งพระราชทาน พระราชทรัพย์สมทบในการสร้างอารามและปฏิสังขรณ์พระพุทธรูป และพระราชทานนามวัดนี้ว่า “วัดอุภัยภาติการาม” ซำปอกง องค์ที่วัดพนัญเชิง อยุธยาและวัดกัลยาณมิตร กรุงเทพฯ สร้างขึ้น เพื่อสืบสานเรื่องราวของเจิ้งเหอที่เคยมาเยือนไทยในอดีต ส่วนซำปอกงองค์ที่ 3 ละแวกนี้ รัชกาลที่ 5 สร้างขึ้น เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจชาวจีนในเมืองแปดริ้ว (เจริญ ตันมหาพาน, 2558)

3. มูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม จัดตั้งขึ้น โดยกลุ่มชาวจีนแต่จิวเพื่อบำเพ็ญสาธารณกุศล ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์และอนุเคราะห์แก่ศพไร้ญาติ มีการจัดงานประเพณีที่สำคัญของชาวจีนอย่าง สม่่าเสมอรวมถึงวันเกิดเทพเจ้าที่ได้อัญเชิญมาประดิษฐาน ณ สถานที่แห่งนี้ขององค์ไ้ยเซียน โจวซือและพระรูปสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมถึงพระมหาสมณะโต๋ฮงโจวซือ (หลวงปู่โต๋ฮงกง) นอกจากนี้ ในเทววิหารริ้วเยี่ยงไ้ยังมีเทพเจ้าอีกมากมายที่เป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวจีนและชาวไทย อย่าง พระพุทธชินราช (จำลอง) หลวงพ่อพุทธโสธร (จำลอง) พระโพธิสัตว์กวนอิม พระหมอ เทวดาฮั่วท้อเซียนซือ พระศรีอริยมตไตรยโพธิสัตว์ มงคลเทวบุตรทั้ง 5 (สก ลก ชิว ปู่ กุ่ย) เป็นต้น (มูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม, 2554, หน้า 108)

ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดละแวกนี้ที่มีต่อเทพเจ้า บรรพบุรุษและวิญญาณเร่ร่อน พบว่าชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้ยอมรับนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้ดีระดับหนึ่งคือ ส่วนใหญ่ยังเชื่อในเรื่องอำนาจของเทพเจ้า บรรพบุรุษ ภูตผีวิญญาณต่าง ๆ ว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้ทั้งคุณและโทษได้ แม้ว่าอาจจะมึบางคนที่ไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่ ปฏิเสธหรือแสดงความสงสัยในอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ที่ได้รับการศึกษาและค่านิยมแบบใหม่จะมีความเชื่อที่แตกต่างกันไปกับชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 มาก แต่จากที่ลงสัมภาษณ์จะได้คำตอบเป็นนัยก้ำกึ่งระหว่างเชื่อกับไม่เชื่อ คือ ไม่แน่ใจว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ซึ่งถือเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งหมดแต่ก็ไม่ปฏิเสธ อาจเพราะไม่ต้องการจะลบหลู่หรือทำทายอำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถจะควบคุมได้ และอาจจะส่งผลร้ายในด้านต่าง ๆ แก่ตนเองได้ เหตุผลที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ไม่แสดงการลบหลู่ นั้น เพราะการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของบรรพบุรุษนั้นอย่างน้อย ๆ ก็จะถูกกดดันจากคนใน ชุมชนที่เป็นสมาชิกในรุ่นที่ 2 ที่มีอยู่จำนวนมากในชุมชนได้ กลายเป็นผู้กระทำผิดและถูกตัดสิน นิโทษจากเพื่อนบ้าน ทำให้ครอบครัวต้องอับอาย จึงไม่ต้องการให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้น พิธีกรรม

การไหว้เจ้าและบรรพบุรุษนั้นเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการแสดงให้เห็นถึงศรัทธาในเทพเจ้า เป็นการแสดงถึงเจตจำนงให้เทพเจ้าซึ่งมีอำนาจคุ้มครอง ตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ให้แก่ตน เทพเจ้าเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ทางศาสนาที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามปกติและในยามลำบาก ส่วนการไหว้บรรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่ฝังลึกในหมู่ชาวจีน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของโครงสร้างครอบครัวแบบปิตาธิปไตย การสืบสายโลหิตทางญาติฝ่ายบิดาในครอบครัวจีนในอดีต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน พิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในวันเซ็งเม้งหรือประเพณีสำคัญอื่น ๆ ส่วนเน้นย้ำการเคารพและบูชาบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกหลานจีนและความ เป็นเครือญาติซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญของสังคมจีนที่แตกต่างจากสังคมตะวันตกและมีลักษณะ เป็นปัจเจก

ประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่แต่ละครอบครัวยังคงมีการปฏิบัติพิธีกรรม ในประเพณีตามความเชื่อของบรรพบุรุษชาวจีนมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในรอบปีหนึ่งนั้น มีประเพณีที่สำคัญทั้งสิ้น 8 ประเพณี ได้แก่ ตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง ฉลองวันเกิดเจ้า ขนบจ้าง สารทจีน (เทกระจาด) ไหว้พระจันทร์ และกินเจ ซึ่งในแต่ละประเพณีนั้นจะมีที่มาของประเพณีหรือ ความเชื่อดั้งเดิม องค์กรพิธีและกำหนดเวลา รวมถึงผลสะท้อนของพิธีกรรมที่มีต่อชุมชน แม้ว่าในบาง ประเพณีจะมีผู้ปฏิบัติน้อยลง อาทิเช่น ไหว้พระจันทร์และหยวนเซียว หรือประเพณีที่มีการปฏิบัติ มากขึ้น เช่น ตรุษจีน สารทจีน และกินเจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มีเหตุปัจจัยทั้งสภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ เทคโนโลยี ส่งผลให้ลูกหลานมีปฏิกริยา ความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมที่แตกต่าง ออกไปจากสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังจากบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตามประเพณีเหล่านี้ก็ยังคงสามารถ ดำรงอยู่ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้อย่างกลมกลืนกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีทั้ง 8 มีรายละเอียดในเรื่องของวันเวลาที่ปฏิบัติ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ รวมถึงความเปลี่ยนแปลง ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีตรุษจีน

1.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีตรุษจีนเป็นประเพณีเฉลิมฉลองการขึ้นปีใหม่ของชาวจีน ชาวจีนจะเรียก เทศกาลนี้ว่า “ซุนเจีย” แปลว่า “วันเริ่มฤดูใบไม้ผลิ” วันตรุษจีนจะตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 (ตาม ปฏิทินจันทรคติของจีน)

1.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีตรุษจีนในไทยส่วนมากเป็นไปตามคตินิยมของจีนแต่จิวซึ่งเป็นจีนกลุ่มใหญ่ที่สุด แต่ก็รวบรัดกว่าที่ทำกันในเมืองจีนมาก ช่วงเทศกาลมี 3 วัน คือ วันจ่าย วันไหว้ และวันถือซึ่งเรียกอีกอย่างว่า วันเที่ยว มีลูกหลานจีนบางกลุ่มยังไหว้ส่งเจ้าขึ้นสวรรค์อันเป็นกิจกรรมแรกของประเพณีตรุษจีนด้วย ประเพณีตรุษจีนจะเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงในวันส่งเจ้าเตาไฟขึ้นสวรรค์ จากนั้นจะมีกิจกรรมต่อเนื่องไปจนถึงวันสิ้นปีเก่าและวันขึ้นปีใหม่อันเป็นช่วงสำคัญที่สุด ก่อนการประกอบพิธีกรรมในประเพณีตรุษจีนจะต้องมีการทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ อาคาร บ้านเรือน การทำความสะอาดนี้ต้องทำให้เสร็จเรียบร้อยก่อนวันทำของไหว้ตรุษจีน โดยจะแยกเป็นการทำความสะอาดอาคารบ้านเรือน การทำความสะอาดสถานที่ที่ใช้สักการะบูชา และการทำความสะอาดตกแต่งร่างกาย (อารีรัตน์ แซ่คง, 2539, หน้า 32-38) สำหรับเทศกาลตรุษจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันตรุษจีน ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันประเพณีประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การทำความสะอาดและตกแต่ง การประกอบพิธีส่งเจ้าขึ้นสวรรค์และรับเจ้าลงจากสวรรค์ การจับจ่ายซื้อของในวันจ่าย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การทำความสะอาดอาคารบ้านเรือน ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความเชื่อว่า มนุษย์ได้ใช้บ้านเรือนในการทำประโยชน์ต่าง ๆ มากมายทั้งเพื่อตนเองและครอบครัวอย่างค้ำค้ำมาตลอดทั้งปี บ้านเรือนจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่มีพระคุณต่อตนเองและครอบครัวเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการทดแทนคุณของที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นยังมีความเชื่ออีกว่าบ้านเรือนที่สะอาดจะเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งที่ดีและเป็นสิริมงคล ส่วนบ้านเรือนที่สกปรกจะเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งชั่วร้าย ดังนั้นก่อนถึงวันตรุษจีนประมาณ 15 วัน (ก่อนวันส่งเจ้าขึ้นสวรรค์) ทุกครอบครัวจะร่วมกันทำความสะอาดและตกแต่งบ้านเรือนของตนกันครั้งใหญ่ การทำความสะอาดและตกแต่งจะแยกเป็นส่วนต่าง ๆ คือ ประตู ด้วนบ้านและห้องต่าง ๆ นอกจากการทำความสะอาดบ้านเรือนแล้ว การทำความสะอาดสถานที่สักการะบูชาก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน การทำความสะอาดจะเริ่มในวันที่ 24 เดือน 12 (ตามจันทรคติ) ของจีน การทำความสะอาดหิ้งบูชาพระหรือเจ้า (เทพเจ้า) จำเป็นต้องจุดธูปก่อนเสมอ โดยเชื่อกันว่าการทำความสะอาดสถานที่สักการะบูชานี้จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด หากปฏิบัติผิดวิธีจะเป็นการให้โทษมากกว่าให้คุณ นอกจากนี้ยังมีการทำความสะอาดและตกแต่งร่างกายอย่างพิถีพิถันเป็นพิเศษ มีการซื้อชุดใหม่ สีสันสดใสและเป็นมงคล เปลี่ยนทรงผมใหม่ เป็นต้น

การประกอบพิธีส่งเจ้าขึ้นสวรรค์และรับเจ้าลงจากสวรรค์ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความเชื่อว่า เมื่อถึงวันที่ 24 เดือน 12 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เทพเจ้าที่

ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองมนุษย์จะเสด็จขึ้นไปบนสวรรค์เพื่อรายงานเง็กเซียนฮ่องเต้ (เทพเจ้าที่เป็นใหญ่ที่สุดของจีน) ว่าใครได้ทำความดีหรือความชั่วอะไรไว้บ้าง ดังนั้นเพื่อเป็นการเอาใจเทพเจ้าเหล่านี้ให้รายงานแต่สิ่งที่ดี ๆ จึงต้องมีการจัดพิธีเช่นไหว้เพื่อส่งเจ้าขึ้นสวรรค์ และจะต้องจัดพิธีเช่นไหว้เพื่อรับเจ้ากลับจากสวรรค์อีกครั้งในวันที่ 25 เดือน 12 เพื่อเป็นการต้อนรับเทพเจ้าเหล่านั้นให้กลับมาช่วยปกป้องคุ้มครองตนเองและครอบครัวอีกครั้ง สำหรับในพิธีรับเจ้ากลับจากสวรรค์นี้เครื่องเช่นไหว้ที่จัดจะไม่ใหญ่เท่ากับการจัดประกอบพิธีส่งเจ้าขึ้นสวรรค์

ปัจจุบันเครื่องเช่นไหว้จะเป็นซาแซหรือโหงวแซก็ได้ ซาแซประกอบด้วยไก่ตัวเมียต้ม 1 ตัว หมูสามชั้นต้ม 1 ชิ้น ไช้ต้มหรือปลาหมึกแห้งก็ได้ (เลือกให้ครบ 3 อย่าง) จัดเครื่องเช่นไหว้ใส่ถาดขนาดเล็กนำไปวางไว้หน้าป้ายบรรพบุรุษ 1 ชุด หน้าบ้านไหว้เทพแห่งฟ้า 1 ชุด ไหว้พระในบ้าน ยกเว้นเจ้าแม่กวนอิมจะใช้อาหารเจไหว้ ส่วนอีกชุดหนึ่งไหว้ตุ๋นเอี้ย โดยวางเครื่องเช่นไหว้ไว้บนกระดาษทองแผ่นใหญ่ที่เรียกว่า “กอจี” หน้าป้ายบรรพบุรุษจะใช้โต๊ะ โดยวางไก่ให้หันหน้าไปให้ตรงกับกระถางธูป อยู่ด้านหลังจากเหล่าและน้ำชา ส่วนขนมหวานก็เลือกขนมที่มีชื่อเป็นสิริมงคลเช่น ขนมถ้วยฟู ขนมสาลี ซาลาเปา ขนมถั่วแระหรือที่เรียกว่าจันอับ จัดใส่จานอย่างละ 1 จาน วางด้านข้างซ้ายและขวาของซาแซ ส่วนผลไม้ก็เช่นเดียวกันจะใช้ผลไม้ที่มีชื่อเป็นสิริมงคล เครื่องดื่มจะมีเหล้ากับน้ำชาเป็นหลักในการไหว้ (ถาวร สิกขโกศล, 2557, หน้า 142-145) เมื่อจัดของเช่นไหว้ที่กล่าวเสร็จ หัวหน้าครอบครัวจะจุดเทียนแดงที่ละหนึ่งคู่ แล้วจุดธูปใหญ่ไหว้เจ้าหรือเทพเจ้าที่คุ้มครองคนในบ้านเพื่อบอกกล่าวให้ไปรายงานแต่สิ่งดี ๆ และขอพรให้คุ้มครองให้ครอบครัวปลอดภัย เมื่อหัวหน้าครอบครัวไหว้เสร็จก็ให้คนในครอบครัวไหว้กันจนหมดครบทุกคน และรอให้ธูปและเทียนหรือเครื่องกำบังจืดธูปบอกกล่าวอีกครั้งเพื่อลา (ไม่จำเป็นต้องจุดทุกคน) การจุดธูปไว้เทพเจ้าให้จุดที่ละ 3 ดอก เจ้าแม่กวนอิม 9 ดอก ตุ๋นเอี้ย 3 หรือ 5 ดอก จากนั้นจึงนำกระดาษเงินกระดาษทองไปเผา ซึ่งก่อนที่จะเผานั้นต้องนำกระดาษยกขึ้นหนึ่งชุดเพื่อเป็นการบอกกล่าวว่ามีอะไรให้และขอพร จากนั้นนำน้ำชาหรือเหล้ามารินบนพื้นจากซ้ายไปขวาทำนองว่ากรวดน้ำให้ เมื่อเสร็จเรียบร้อยทุกคนในบ้านช่วยกันเก็บข้าวของให้เรียบร้อย สำหรับเด็กเล็ก ๆ จำพวกลูกหลาน จะได้เรียนรู้ประเพณีไปด้วย เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมต่อไป ส่วนพิธีกรรมรับเจ้ากลับจากสวรรค์จะประกอบพิธีกรรมรับเจ้าเป็นพิธีกรรมเล็ก ๆ ซึ่งจะมีการเตรียมผลไม้ ขนมต่าง ๆ น้ำชา เหล้า เทียนสีแดง กระดาษเงินกระดาษทอง นำของทั้งหมดใส่จานและวางไว้เหมือนตอนส่งเจ้า จากนั้นจึงกล่าวคำเชิญเทพเจ้าลงมาจากสวรรค์ การรับเจ้านี้ก็นำกลับมานบูชาท่านต่อไป เมื่อรูปหมอคั้งดอกแล้วจึงมีการเผากระดาษเงินกระดาษทอง

การจับจ่ายซื้อของในวันจ่าย วันจ่ายเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีน ตรงกับวันที่ 29 เดือน 12 ของจีน ซึ่งถือว่าในรอบหนึ่งปีทุกคนจะทำงานหาเงินมาด้วยความเหน็ด

เหนื่อยได้มีชีวิตอยู่รอดมาได้ด้วยความสุขและปลอดภัย ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนก็จะนำเงินที่ได้มาจัดเตรียมหาซื้อสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบพิธีของคุณเทพเจ้าและบรรพบุรุษที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ชีวิตมีแต่ความเจริญ สุขภาพพร้อมกับการเลี้ยงฉลองให้กับครอบครัว เมื่อถึงวันที่ 29 เดือน 12 จะเป็นวันที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้ออกไปจับจ่ายซื้อหาสิ่งของต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมในวันไหว้หรือใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องใช้ในการสักการบูชา ของขวัญ เป็นต้น สำหรับในปัจจุบันบางครอบครัวอาจออกไปซื้อข้าวของเครื่องใช้บางอย่างก่อนถึงวันจ่าย เพราะเนื่องจากว่าในวันจ่ายนั้นผู้คนต่างมุ่งออกจากบ้านเพื่อไปซื้อของ ทำให้การจราจรติดขัดในวันนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งพวกพ่อค้าแม่ค้าก็อาศัยช่วงนี้ในการขึ้นราคาสินค้าทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นมากกว่าปกติ ผู้คนส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะออกไปซื้อเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถเก็บไว้ได้เป็นระยะเวลาานานมากกว่าก่อน ส่วนอาหารและผลไม้ต่าง ๆ จึงค่อยไปซื้อในวันจ่ายนี้ สำหรับสถานที่ที่ผู้คนนิยมออกไปซื้อของได้แก่ ตลาดบ่อบัว ตลาดโสธร เป็นต้น หรือในบางครอบครัวอาจจะไปซื้อถึงเขาวราช

1.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันตรุษจีน ขั้นตอนการปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมวันตรุษจีนเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งการปฏิบัติพิธีกรรมไว้ตามวัน ดังนี้

1.2.2.1 วันไหว้ (เซวจั๊บ) เป็นวันไหว้เทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้วิญญาณเร่ร่อน ซึ่งตรงกับวันที่ 30 เดือน 12 ของจีน (เซวจั๊บมีความหมายว่า 30) ในวันนี้มีพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัว เดิมมีการไหว้ 3 เวลา ได้แก่ เช้าไหว้เจ้า แสดงถึงความเคารพ ธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สายไหว้บรรพชน แสดงถึงความกตัญญูต่อท่านและรักวงศ์ตระกูล บ่ายไหว้ผีไม่มีญาติ แสดงถึงความเมตตาผู้ยากไร้และรักผู้อื่น ที่เพิ่มขึ้นมาคือการไหว้เทพเจ้าแห่งโชคลาภหรือไฉ่ซิงเอี้ย โดยมีขั้นตอนในปฏิบัติดังนี้

ไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จะมีรูปจำลอง ภาพวาด ป้ายชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ที่บรรพชนเคยนับถือบูชา ในวันที่ 30 เดือน 12 จะมีการจัดเครื่องเช่น ไหว้ตั้ง โต๊ะหน้าหิ้งบูชา ประกอบด้วย ชาแซหรือโหงวแซ ผลไม้ ขนมหวาน น้ำชาและเหล้า โดยจัดน้ำชาวางหน้ากระถางรูป และเหล้า ตะเกียบวางแบบสับหว่าง ส่วนชาแซหรือโหงวแซวางไว้ตรงกลาง ขนมและผลไม้วางด้านหลัง กระชายเงินกระชายทองให้วางด้านข้าง จุดเทียนแดง 2 เล่ม จุดธูป 3 ดอก เชื้อเชิญให้เทพเจ้ามารับของไหว้และขอพรให้เทพเจ้าคุ้มครองให้ร่ำรวยเงินทอง มั่งมีศรีสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข รอดจากรูปหมดจึงนำกระชายทองไปเผา ก็เป็นอันเสร็จพิธี ส่วนบ้านใดที่บูชาเจ้าแม่กวนอิมจะใช้อาหารเจทั้งหมดในการไหว้ ส่วนใหญ่จะมี เห็ดหอม ฟองเต้าหู้ วุ้นเส้น ดอกไม้จีน ขนมและผลไม้ต่าง ๆ

การบูชาเหมือนกับการบูชาเทพเจ้า

ไหว้เจ้าที่ (ตั้งโต๊ะ) การไหว้เจ้าที่มีพิธีกรรมและเครื่องเซ่นไหว้เหมือนกับการไหว้เทพเจ้า แต่จะมีความแตกต่างในเรื่องการวางเครื่องเซ่นไหว้ การวางเครื่องเซ่นไหว้จะวางกระดาษไว้บนพื้นหน้าเจ้าที่ กระดาษที่ใช้ควรเป็นกระดาษเงินแผ่นใหญ่ แล้วจึงวางน้ำชา 5 จอก เหล้า 5 จอก ตะเกียบ 5 คู่ ซาแซหรือโหงวแซ ขนมและผลไม้ จุดเทียน 1 คู่ รูป 5 หรือ 3 ดอก เชื้อเชิญเจ้าที่ให้มารับขอไหว้พร้อมทั้งขอพรให้เจ้าที่คุ้มครอง ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข สังเกตเมื่อรูปเหลือครึ่งดอกก็จะเผากระดาษเงินกระดาษทอง เป็นอันเสร็จพิธี นอกจากไหว้เทพเจ้าและเจ้าที่แล้ว ยังมีเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นอันเป็นที่เคารพในชุมชนตลาดบ้านใหม่ ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ ศาลปู่เฒ่ากง ซึ่งถือว่าเป็นเทพที่คุ้มครองชุมชน รวมไปถึงศาลพระภูมิของไทย และครอบครัวที่มีรถยนต์ก็จะไหว้แม่ย่านางรถด้วย

ไหว้บรรพบุรุษ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษจะมีการจัดเครื่องเซ่นไหว้ไว้หน้าป้ายชื่อของบรรพบุรุษ หรือหน้าภาพถ่าย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาพถ่ายของบรรพบุรุษ ที่ตั้งอยู่บนหิ้งบูชา ต่ำลงมาจากพระพุทธรูป มีการจัดโต๊ะไหว้ โดยใช้ซาแซหรือโหงวแซก็ได้ มีน้ำชา เหล้า และข้าวเปล่า ส่วนอาหารนั้นจะจัดเตรียมอาหารที่บรรพบุรุษชอบ กระดาษเงิน กระดาษทอง เสื้อผ้า ธนบัตรสำหรับเผา เหยียดต่าง ๆ เมื่อจัดของเสร็จจึงจุดรูปไหว้โดยมีสมาชิกในครอบครัวร่วมกัน ไหว้ การจุดรูปไหว้นั้นจำเป็นต้องเริ่มไหว้จากหน้าบ้านโดยปักรูปที่ประตูด้านละ 1 ดอก เพื่อให้เทพเจ้านำวิญญาณมารับของเซ่นไหว้ ไหว้เทพเจ้าและเจ้าที่ทุกองค์เพื่อบอกกล่าวให้วิญญาณบรรพบุรุษมารับของไหว้และให้พรลูกหลาน เมื่อลูกหลานทุกคนไหว้เสร็จเรียบร้อยแล้วจะรองนกว่ารูปหมดแล้วจึงจุดรูปไหว้อีกครั้ง เมื่อรูปหมดหรือเหลือครึ่งหนึ่งจึงนำกระดาษที่เตรียมไว้เผาส่งไปให้วิญญาณบรรพบุรุษ เมื่อเผากระดาษเรียบร้อยแล้ว บางบ้านอาจจะมีการจุดประทัด เป็นอันเสร็จพิธีกรรมในการไหว้เทพเจ้า เจ้าที่และบรรพบุรุษนี้จะประกอบพิธีกรรมให้เสร็จก่อนเที่ยง บางบ้านอาจมีการประกอบพิธีกรรมกันตั้งแต่เช้ามืด ทั้งนี้จะไม่ให้เวลาเกินบ่ายโมง เนื่องจากช่วงบ่ายจะเป็นช่วงเวลาของการไหว้วิญญาณเร่ร่อนต่าง ๆ

ไหว้วิญญาณเร่ร่อน การเซ่นไหว้วิญญาณเร่ร่อนจะประกอบพิธีหลังเที่ยงตั้งแต่บ่ายไปจนถึงใกล้ค่ำ โดยจะปูเสื่อไว้บนพื้นหลังบ้านหรือหน้าบ้านก็ได้แล้วแต่ความสะดวกของพื้นที่ จากนั้นจะนำกระดาษรูปและเทียนมาวางแล้วหันไปทางทิศตะวันตก วางน้ำชา เหล้า ซาแซหรือโหงวแซ อาหารแห้ง ข้าวสาร เกลือ ผัก หมี่เตี๋ยว อาหารกระป๋อง น้ำอัดลม บุหรี่ ขนมขง ข้าวสุก แกงจืดและกับข้าวอื่น ๆ ผลไม้ รวมไปถึงจานเปล่า ตะเกียบ ช้อน ห่วงแซจี้ กระดาษเงิน เสื้อผ้าและประทัด เป็นต้น การไหว้หัวหน้าครอบครัวจะจุดรูปกำใหญ่แจกลูกหลานและไหว้พร้อมกัน ปักที่กระดาษรูปคนละ 3 ดอก ส่วนรูปที่เหลือจะปักไว้ที่อาหารทุกอย่างที่นำมาเซ่นไหว้อย่างละ

1 ดอก เอ่ยปากเรียกวินญาณเร่ร่อนต่าง ๆ ให้มารับเครื่องเช่นไห้ว วิญญาณเร่ร่อนในที่นี้ไม่ใช่เพียงแค่วินญาณที่เสียชีวิตโดยไม่มีญาติทำบุญไปให้เท่านั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนบางครอบครัวยังให้ความหมายของวิญญาณเร่ร่อนที่ตนเช่นไห้วว่า เป็นวิญญาณเร่ร่อนของชาวจีนที่มาเสียชีวิตในเมืองไทย ไม่ได้กลับไปยังแผ่นดินของตน วิญญาณพวกนี้จึงน่าสงสารมาก จึงต้องจัดของเช่นไห้วให้ทุกครั้ง ครั้งละมาก ๆ เพราะอย่างน้อยวิญญาณก็ยังถือเป็นชนชาติเดียวกัน นอกจากนี้การนำเครื่องเช่นไห้วออกมาจัดวางไว้หน้าบ้านยังเป็นการประกาศเป็นนัยยะในเรื่องฐานะของบ้านแต่ละหลัง บ้านหลังใดเครื่องเช่นไห้วมากก็จะถือว่ามั่งคั่งดี หลังจากการไหว้วินญาณเร่ร่อนแล้ว รอให้รูปเกือบหมดจึงค่อย ๆ ทอยเก็บข้าวของ โดยอาหารต่าง ๆ ก็อาจจะนำไปแจกจ่ายให้กับคนยากไร้ ถือเป็นการทำทาน ส่วนรูปที่ไหว้วินญาณเร่ร่อนนั้นให้นำมาห่อกับกระดาษเงินแผ่นใหญ่ แล้วนำไปทิ้ง หรือเผาพร้อมกับเครื่องกระดาษ จากนั้นจึงมีการจุดประทัดเป็นอันเสร็จสิ้นพิธี หลังจากนั้นจะเป็นการเลี้ยงฉลองวันตรุษจีน ซึ่งบางครอบครัวที่มีกิจการต่าง ๆ อาจจะจัดเป็นงานใหญ่เพื่อเลี้ยงพนักงาน หรือบางครอบครัวก็เป็นการเลี้ยงฉลองที่ได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน อาหารที่ใช้เลี้ยงนั้นก็คืออาหารที่ใช้ไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษนั่นเองหรืออาจจะซื้อมาเพิ่มเติมหากสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการอดหลับอดนอนเพื่อรอคอยไหว้รับเทพเจ้าแห่งโชคลาภ (ไฉ่ซิงเอี้ย) ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่เพิ่งมีความนิยมไหว้ในปัจจุบัน ซึ่งเวลาที่เทพเจ้าจะเสด็จลงมายังโลกมนุษย์ในแต่ละปีนั้นไม่ตรงกัน แต่ละครอบครัวจะมีการเตรียมอาหารเจ ขนมหวาน ผลไม้ต่าง ๆ และขนมจันอับ หรือพักระดาษทองไว้รับเทพเจ้า ซึ่งปัจจุบันไม่ต้องเตรียมให้ยุ่งยากอีกต่อไป เนื่องจากมีชุดไหว้รับเทพเจ้าแห่งโชคลาภ (ไฉ่ซิงเอี้ย) ขายอยู่ทั่วไป ซึ่งชุดไหว้วีจะมีทั้งรูปภาพ เทพเจ้า กระดาษเงินกระดาษทอง ขนมจันอับ ที่สำคัญคือขนมอี๋ หรือสาकु ต้มน้ำตาลใส่สีชมพู และวิธีไหว้รับเทพเจ้าไว้ครบครัน ทำให้สะดวกในการไหว้วีมากขึ้น ถือเป็นการสนับสนุนการไหว้รับเทพเจ้าแห่งโชคลาภในปัจจุบันที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น อาหารที่จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้วก็จะนำไปจัดวางไว้บนโต๊ะบูชาหน้าบ้าน รอเวลาที่เทพเจ้าจะเสด็จลงมา

1.2.2.2 วันถือ (ชีวอิก) ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ของจีน จะเริ่มนับตั้งแต่วเวลา 0.00 น. ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะรอฤกษ์ในการทำพิธีรับเทพเจ้าแห่งโชคลาภ โดยเริ่มรอตั้งแต่คืนวันที่ 30 เป็นต้นไป เมื่อได้ฤกษ์ตามเวลาแล้วหัวหน้าครอบครัวจะจุดธูปใหญ่ 3 ดอกไหว้หันไปตามทิศที่กำหนดตามตำรา เพราะจะมีเทพเจ้ามาตามทิศที่เป็นมงคลซึ่งในแต่ละปีก็ไม่เหมือนกัน หากบูชาไม่ตรงทิศที่เทพเจ้าอยู่อาจกลายเป็นการบูชาที่รับเอาวิญญาณชั่วร้ายเข้ามาแทนได้ สมาชิกทุกคนจะจุดธูปไหว้เพื่ออธิษฐานขอพร เมื่อไหว้เสร็จก็จะรอจนธูปใหญ่ที่เหลือครึ่งหนึ่งจึงจะเผากระดาษทอง และเก็บโต๊ะให้เรียบร้อย จากนั้นก็จุดประทัดเป็นอันเสร็จพิธี

หลังจากเสร็จพิธีกรรมรับเจ้าในวันนี้ทุกคนจะตื่นเช้าแต่งตัวสวยงามด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่เพื่อไปทำบุญที่ศาลเจ้า นำอ้งเปาไปแจก เยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่ และในวันนี้เช่นกันทุกคนจะถูกห้ามให้ทำงานต่าง ๆ ห้ามพูดคำหยาบหรือทะเลาะกัน การไปเยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่หรือเพื่อนบ้านก็ยังคงทำโดยการนำผลไม้ที่เป็นมงคลไปให้โดยเฉพาะส้ม บางบ้านก็มีลูกหลานมาเยี่ยมเยียนพร้อมทั้งเตรียมอ้งเปาไว้ให้ลูกหลาน วันตรุษจีนหรือวันขึ้นปีใหม่นี้ถือว่าเป็นวันอวยพรญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโส โดยเจ้าครูของวันปีใหม่นี้จะมีการกล่าวคำ “สวัสดีปีใหม่” ด้านญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโสที่มีอาชีพและมีครอบครัวแล้วจะให้ของกำนัลซึ่งเรียกว่า “เต๊ะเอี้ย หรือ อ้งเปา” เด็กและคนชราจะเป็นฝ่ายรับ หลังจากนั้นพ่อแม่ก็จะพาเด็ก ๆ ไปค้ำบอวยพรปีใหม่ตามบ้านญาติและคนสนิท สิ่งที่ต้องนำติดตัวไปด้วยและถือเป็นสัญลักษณ์ของการอวยพรคือ ส้ม 4 ผล ด้วยถือว่าส้มเป็นสัญลักษณ์ของความกลมเกลียวสามัคคี เนื่องจากผลส้มมีลักษณะกลม

2. ประเพณีหยวนเซียว

ประเพณีหยวนเซียว เป็นประเพณีการเซ่นไหว้เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความเคารพนับถือซึ่งได้ถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีหยวนเซียวคือ ประเพณีการทำบุญในวันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนทุกปี

2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีหยวนเซียวในปัจจุบันอาจจะไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีการปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลนี้เป็นบางครอบครัวเท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันหยวนเซียว นิด (สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2558) กล่าวถึงพิธีกรรมในวันหยวนเซียว สรุปได้ว่า การเตรียมตัวต่าง ๆ สำหรับประเพณีหยวนเซียวนี้ไม่ค่อยมีขั้นตอนที่ยุ่งยากเท่าใดนัก เพียงแต่ผู้ปฏิบัติจะต้องมีการจัดเตรียมอาหารและเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ให้พร้อมเพื่อจะนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ อาหารชุดซาแซ คือ ไก่ต้ม หมูสามชั้นต้ม เป็ดต้ม หรืออาจจะจัดเป็นชุดโหงวแซก็ได้โดยเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้านเครื่องคัม เช่น เหล้า น้ำชา ผลไม้ 3-5 อย่าง ที่มีชื่อเป็นสิริมงคลและความหมายดี ส่วนขนมควรเป็นขนมที่ขึ้นฟู เช่น ขนมเล็ก ขนมสาเกี๋ ซาลาเปา เป็นต้น บางครอบครัวที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมก็อาจจะเตรียมอาหารเจไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีเครื่องใช้จำพวก ดอกไม้ ธูป เทียน และกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น

2.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันหยวนเซียว สาคร กนกทิพย์พรชัย

(สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2558) อธิบายว่าสำหรับขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมในวันหยวนเซียว นั้นจะมีเพียงแค่การเซ่นไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนนับถือ รวมไปถึงศาลเจ้าทั้งสองแห่งในชุมชนตลาดบ้านใหม่ด้วย โดยการเซ่นไหว้ต่าง ๆ จะปฏิบัติกันเฉพาะในช่วงเช้าเท่านั้น เริ่มตั้งแต่การเซ่นไหว้เทพยดาฟ้าดินจัดเป็นอาหารซาแซ ผลไม้ ขนมหวานและเครื่องคัม จตุรูป 3 ดอก แล้วอธิษฐานขอพรท่าน ส่วนเจ้าที่คู่เอี้ยนั้น อาจจะเซ่นไหว้แค่ผลไม้และน้ำชา เพียงเท่านี้ ส่วนในบางครอบครัวอาจจะมีเซ่นไหว้บรรพบุรุษบ้างในตอนกลางวัน แต่ปัจจุบันจากที่ผู้วิจัยลงพื้นที่และสัมภาษณ์ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่พบว่า ไม่มีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลนี้เหมือนเมื่อก่อน อาจเป็นเพราะเทศกาลหยวนเซียวตามความเข้าใจของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่นี้แปรเปลี่ยนไปให้ความสำคัญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถือมากกว่า

3. ประเพณีเซ็งเม้ง

ประเพณีเซ็งเม้งเป็นประเพณีเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่หลุมฝังศพของชาวจีน (ฮวงซุ้ย) เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงให้ความสำคัญและยึดถือปฏิบัติกันอย่างไม่เสื่อมคลาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีเซ็งเม้งกำหนดการจะตรงกับช่วงเดือนมีนาคม-เมษายนของทุก ๆ ปี ซึ่งอยู่ในช่วงหน้าร้อน แต่ละครอบครัวจะนัดเจอกันที่บ้านหลังใดหลังหนึ่งก่อนแล้วค่อยเดินทางพร้อมกันหรือต่างคนต่างเดินทางไปเจอกันที่ฮวงซุ้ย ฮวงซุ้ยของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดชลบุรี

3.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติวันเซ็งเม้ง

กิจกรรมที่ทำในวันเซ็งเม้งจะมีด้วยกัน 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การเซ่นไหว้ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักและการทำความสะอาด ปัดกวาดฮวงซุ้ย ดังนี้

3.2.1 การเซ่นไหว้ในพิธีกรรมเซ็งเม้ง ถือเป็นการประกอบพิธีกรรมที่สำคัญที่สุด

ด้วยเหตุผลที่ว่าวันดังกล่าวเป็นวันที่จำต้องอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ เพื่อแสดงความกตัญญู โดยการประกอบพิธีกรรมจะต้องรอให้คนในครอบครัวมาพร้อมกันทั้งหมด ยกเว้นแต่มีการแจ้งไว้ล่วงหน้าว่าไม่สามารถมาร่วมได้จึงจะเริ่มพิธี ก่อนเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปยังสุสานจะต้องมีการไหว้ หิ้งบูชาบรรพบุรุษที่บ้านด้วย เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ทราบว่าคุณหลานจะนำของไปเซ่นไหว้ยังหลุมฝังศพ แต่ในปัจจุบันหลายครอบครัวได้ตัดขั้นตอนนี้ออกไป เมื่อไปถึงสุสานประธานหรือผู้นำในพิธีกรรมก็คือผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวอันได้แก่พ่อ หากเมื่อพ่อได้ตายไป

ผู้นำที่จะเป็นต่อก็คือลูกชายของคนโตของครอบครัว การประกอบพิธีกรรมเชิงเม้ง สิ่งแรกคือการไหว้ศาลเจ้าที่ “เป๊ะกง” ด้วยของคาวของหวาน ผลไม้ ขนมมี 5 ที่ ซา 5 ถ้วย เพราะการไหว้เจ้าที่ถือว่าการไหว้ธาตุทั้งห้า คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม้และทอง เวลาจตุรูบจึงต้องจตุไหว้ 5 ดอก เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและขอบคุณที่เจ้าที่ช่วยดูแลดวงซุ้ยหรือสุสานของบรรพบุรุษ บางแห่งมีไหว้เจ้าประตูหรือที่เรียกกันว่า “มิ่งซิ่ง” ก็ต้องไหว้รูปเพิ่มอีก 2 ดอก บั๊กที่เสาประตูข้างละดอก จากนั้นจึงเข้าไปไหว้บรรพบุรุษที่หลุม ซึ่งจะเตรียมของไหว้ไว้ 2 ชุด ชุดหนึ่งไว้บรรพบุรุษ อีกชุดหนึ่งไหว้โ้วตี้ซิ่ง คือ เทพดาผืนดิน จะต้องไหว้เทพดาผืนดินก่อนด้วยรูป 5 ดอก เพราะถือว่าท่านเป็นเทพเจ้าที่ จากนั้นจึงไหว้บรรพบุรุษด้วยรูป 3 ดอก พร้อมด้วยอาหารคาวและอาหารหวานที่เตรียมมา มีการเผากำยานและต้องไหว้ 3 รอบ (เฉพาะบรรพบุรุษ) โดยในการไหว้แต่ละรอบนั้นจะต้องมีคนที่ยกชามน้ำที่ต่อรูปไม้ให้หมดดอก รอจนไหว้ครั้งที่ 3 แล้วจึงเผากระดาษเงินกระดาษทอง เสื้อผ้า เงินกระดาษที่เตรียมไว้ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้กับวิญญาณบรรพบุรุษ หรือเพื่อให้คนตายได้นำไปใช้ในอีกโลกหนึ่ง จากนั้นก็จุดประทัดส่งท้ายแล้วจึงทำการเก็บของเช่นไหว้ที่เรียกว่า การลา เมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นจึงมีการรับประทานอาหารร่วมกันภายในครอบครัว (จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2544, หน้า 67)

3.2.2 การทำความสะอาดดวงซุ้ย เป็นกิจกรรมที่ลูกหลานจะต้องช่วยเหลือกันเพื่อปรับแต่งดวงซุ้ยให้สวยงาม มีการทำความสะอาด บัดกวาด ดายหญ้า ถอนหญ้าบนหลุมศพ ปรับพื้นที่และซ่อมแซมดวงซุ้ย เช่น การเติมดินหรือปรับให้หลุมศพโค้งมน หรือดินที่เซาะลงมาเก็บให้เรียบร้อย มีการปลูกต้นไม้มงคล ต้นไม้ส่วนใหญ่ก็จะปลูกต้นสนหรือพืชที่มีอายุยืน มีสีเขียวสด ไม่ล้มตายง่าย กินน้ำน้อย หรือต้นไม้ที่ปลูกแล้วให้ความหมายสบายใจ หรือมีการนำตะไคร้ไปวางที่ข้างดวงซุ้ยเพื่อขับไล่ผีปีศาจที่ชั่วร้ายออกไป และสิ่งที่สำคัญที่ต้องกระทำก่อนไปคือการตกแต่งหลุมศพด้วยกระดาษสีเป็นริ้ว ๆ หรือธงสีต่าง ๆ วางบนดวงซุ้ยแล้วนำหินทับไว้กันปลิว เพื่อแสดงว่าหลุมศพนี้มีลูกหลานสืบทอดและได้มาเคารพบรรพบุรุษของเขา ซึ่งบางที่อาจจะใช้เป็นกระดาษสีหรือสายรุ้งไปตกแต่งไว้บนเนินดิน ถ้าไหว้ปีแรกจะใช้เฉพาะสายรุ้งสีแดง ปีต่อ ๆ มาจึงสามารถใช้หลาย ๆ สีได้ (จิตรรา ก่อนันทเกียรติ, 2544, หน้า 66) เรื่องของการทำความสะอาดสุสานก่อนถึงวันเชิงเม้งนั้นในสมัยก่อนจะมีการรวมตัวกันเพื่อเดินทางไปทำความสะอาดสุสานและตกแต่งให้เรียบร้อยด้วยตนเอง แต่ปัจจุบันหน้าที่ของการทำความสะอาดตกแต่งสุสานจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลสุสานนั้น ๆ ที่ลูกหลานไปซื้อที่ดินพร้อมดวงซุ้ยให้บรรพบุรุษนั่นเอง ซึ่งมีการเรียกเก็บเงินค่าบำรุงสุสาน หรือค่าดูแลสุสานเป็นรายปี ส่วนเงินทำบุญอื่น ๆ ก็แล้วแต่ทางลูกหลานจะบริจาคให้ ลูกหลานต้องโทรแจ้งเจ้าหน้าที่สุสานว่าจะเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษวันไหน ส่วนใหญ่เรื่องในวันไหว้เทศกาลเชิงเม้งของแต่ละครอบครัวจะไม่ห่างกันมากนัก และไม่เกินวันที่ 10

เมษายน เมื่อแจ้งเจ้าหน้าที่แล้ว เจ้าหน้าที่จะจัดการทำความสะอาดและตกแต่งสวนชื้อให้ ทั้งการตัดหญ้า ปูหญ้า และแพ้วถางวัชพืชต่าง ๆ ทาสีป้ายชื่อบรรพบุรุษให้ดูใหม่ และทำความสะอาดบริเวณที่ต้องใช้ทำพิธีเช่น ไหว้ ในเรื่องของการตกแต่งด้วยกระดาษสีหรือดอกไม้ต่าง ๆ นั้นจะเป็นหน้าที่ของบุตรหลานมากกว่าที่ต้องซื้อเตรียมมา ซึ่งเราจะสังเกตได้ว่า สุสานไหนที่มีการจ้างเจ้าหน้าที่ดูแล บนสุสานจะปูไปด้วยหญ้าเขียวจืดสดชื่น บางสุสานไม่ได้ต้องการดูแลเป็นพิเศษก็จะปล่อยให้หญ้าขึ้นหรือเป็นแค่เนินดินธรรมดา การนำดอกไม้และกระดาษสีมาตกแต่งเพื่อความสวยงามเป็นสิ่งสำคัญที่ว่าสุสานนี้มีบุตรหลานมาเช่น ไหว้บรรพบุรุษแล้วนั่นเอง การเช่น ไหว้บรรพบุรุษในปัจจุบันก็จะเช่น ไหว้ในวันที่ทำความสะอาดตกแต่งสุสานเลยทีเดียว เพื่อเป็นการประหยัดเวลาจากการสังเกตการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ความเชื่อที่พบคือ ธรรมเนียมการจุดประทัด, การกางร่มและการเผาไหม้, จากการสัมภาษณ์วัตรี จ.คุโณปกรณ์. (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558)

อธิบายว่า

“ธรรมเนียมการจุดประทัด เราเชื่อว่าจะทำให้เกิดสิริมงคล ทำให้ครอบครัวมีชื่อเสียง แต่บางครอบครัวก็เชื่อว่าการจุดประทัดเป็นการไล่สิ่งชั่วร้ายและวิญญาณเร่รอนที่กำลังมาขอส่วนบุญหรือมาทานอาหารที่เราเตรียมไว้ ทำให้บางครอบครัวไม่จุดประทัด เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนวิญญาณเหล่านั้น ส่วนเรื่องการกางร่มก็จะทำให้เกิดความร่มเย็น มีแต่ความสุข นอกจากนี้เรายังไม่ให้ผู้หญิงเดินบนหลุมศพเพราะมันไม่เป็นสิริมงคล”

4. ประเพณีฉลองวันเกิดเจ้าประจำศาลในชุมชนตลาดบ้านใหม่

ประเพณีฉลองวันเกิดเจ้าประจำศาลในชุมชนตลาดบ้านใหม่ คือ วันเกิดเจ้าพ่อโกมินทร์ และวันเกิดเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) ซึ่งทั้งสองศาลเจ้าจะอยู่กันคนละฟากของตลาด มีสะพานเชื่อมต่อ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ให้ความเคารพและศรัทธาต่อศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้มาก เพราะเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าที่คอยปกป้องคุ้มครอง ดูแลสารทุกข์สุกดิบของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีฉลองวันเกิดศาลเจ้าพ่อ โกมินทร์และศาลเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) จะจัดไม่ตรงกันอันเนื่องมาจากความสะดวกในการจัดงาน เพราะชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่จะต้องมาช่วยกันตระเตรียมงาน ดังนั้นจึงมีการจัดแสดงงิ้วขึ้นถึง 2 ครั้งด้วยกัน สำหรับศาลเจ้าพ่อ โกมินทร์และศาลเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) จะจัดในเดือนพฤษภาคม ของทุกปี เป็นเวลา 3 วัน และจะเลือกจัดไม่ตรงกัน ศาลใดจะจัดก่อนหรือหลังจะต้องมีการประชุมตกลงกันภายในชุมชน ในเรื่องของการจัดงานจะมีผู้ที่ดูแลศาลเจ้าแต่ละแห่งเป็นตัวหลักคอยควบคุมและแบ่งหน้าที่ให้คนในชุมชนไปช่วยกันปฏิบัติ

4.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

การจัดงานฉลองวันเกิดเทพเจ้านี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณเทพเจ้าที่ช่วยปกป้องรักษาและคุ้มครองผู้คนในชุมชนให้อยู่ดีกินดีอยู่รอดปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นการถือโอกาสในการเก็บเงินสำหรับผู้ที่เคยบ่นไว้ ทั้งนี้ในเรื่องของขั้นตอนและการประกอบพิธีกรรมของทั้งสองศาลเจ้า นั้นจะเหมือนกัน แตกต่างกันที่ระยะเวลาในการจัดงาน ซึ่งจะแบ่งจัดห่างกัน อย่างศาลเจ้าพ่อโกมินทร์จะจัด 3 วัน ศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือปุนเถ่าม้า จะจัดงาน 2 วัน ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

4.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันฉลองวันเกิดเทพเจ้า ก่อนถึงวันฉลองวันเกิดเทพเจ้าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะต้องมีการประชุมกันเพื่อแบ่งงานและแบ่งหน้าที่กันเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ อาทิเช่น อาหารคาว อาหารหวาน ขนม ผลไม้ เครื่องดื่ม กระดาษเงินกระดาษทอง ซึ่งในการเตรียมสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเน้นไปที่การเตรียมชุดถวายเจ้า กระดาษเงินกระดาษทอง ให้มีจำนวนมากที่สุด อีกทั้งยังต้องเตรียมไว้สำหรับการไหว้ผีไม่มีญาติหรือฮ้อเฮียด้ออีกด้วย ทั้งนี้กับข้าวที่จะต้องเตรียมไว้ไหว้ฮ้อเฮียด้อจะมีจำนวนมากกว่าปกติ เพราะถือว่าร่วมกันทำบุญทั้งชุมชน วิตรี จ.คุณปกรณ์ (สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า ทุก ๆ ปีของไหว้เจ้าจะต้องเพิ่มขึ้น เนื่องจากเชื่อว่า เจ้าทำให้เราทั้งหลายอยู่กันอย่างสงบ เพื่อเป็นการตอบแทนเจ้านอกจากการเซ่นไหว้ด้วยเครื่องคาวหวานและยังมีการจ้างจ๊วมาทำพิธีฮ้อเฮียด้อเจ้า และทำการปวงเซียงหรือถวายละครให้เจ้าอีกด้วย ยิ่งมากเท่าไหว้ก็ยิ่งดี ยิ่งได้บุญมาก เมื่อแบ่งหน้าที่กันเรียบร้อยชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ก็จะพร้อมเพรียงกันปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างก็คือ แม่ครัว อาหารที่ใช้ไหว้เจ้าและไหว้วิญญาณไม่มีญาตินั้น จะเน้นทำเองหมดทุกอย่าง เนื่องจากต้องทำในปริมาณที่มาก ๆ ทั้งของคาวและของหวาน หน้าที่แม่ครัวจึงมีอย่างน้อย 5 คน คนที่คอยจ่ายตลาดอีก 2 คน อาหารที่ทำนั้นไม่ได้กำหนดตายตัวว่าจะต้องทำอาหารแบบใด ผู้ศึกษาลงพื้นที่พบว่ามักกับข้าวหลายอย่างได้แก่ ข้าวหอมมะลิหุงสุก แกงเป็ด หมี่เตี๋ยว พะโล้ ต้มจืด สาเกตุ้มหรือขนมอี้อ อาหารเหล่านี้ส่วนใหญ่แม่ครัวที่ทำจะเป็นคนไทย ส่วนจ๊วที่จ้างมานั้นมีการทำสัญญาไปต่อไปว่าจะจ้างในวันที่เท่าไร หรือเดือนไหน เสมือนเป็นการจองคิวไว้ล่วงหน้า จ๊วที่นำมาสนนราคาอยู่ที่คืนละ 20,000 บาท นอกจากนี้ยังต้องเตรียมทำความสะอาดศาลเจ้าให้เรียบร้อย ก่อนถึงวันงานอีกด้วย

4.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันฉลองวันเกิดเทพเจ้า การเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าจะเริ่มงานฉลองจริง ๆ ก็คือวันที่ 2 ในวันแรกชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จะมีการไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์หรือศาลเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) ในแบบการไหว้ปกติคือถวายผลไม้

น้ำชา สำหรับศาลเจ้าพ่อโกมินทร์นั้นจะเป็นที่รู้จักกันในชุมชนตลาดบ้านใหม่ว่า ห้ามคล้องพวงมาลัย สายสิญจน์ หรือกำไลต่าง ๆ ที่มีของเจ้าพ่อ เพราะชาวบ้านเชื่อว่า ท่านมีหน้าที่ปกปักษ์รักษาหรือ ออกรบกับวิญญาณชั่วร้าย หากนำพวงมาลัยไปคล้องจะทำให้เกาะเกาะมือของท่านส่วนจิ้งจอกที่จ้างมานั้น จะมากันตั้งแต่วันแรกเพื่อเตรียมตั้งโรงจิว และเตรียมพิธีการต่าง ๆ ที่จะเฉลิมฉลองให้เจ้า ในวันแรกนี้จะเริ่มไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าทั้งสองศาล แต่จะจัดให้เป็นสิ่งใดบ้างนั้นก็แล้วแต่ความสะดวก ของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวก็มีการจัดเครื่องเซ่นไหว้มามากมาย หรือบางครอบครัวอาจ จะจัดไหว้แค่ผลไม้และน้ำชาก็ได้ ในวันนี้จะเป็นวันที่ลูกหลานของแต่ละครอบครัวกลับมาร่วมพิธี เฉลิมฉลองและเตรียมงาน ตกแต่งสถานที่ที่ใช้ในการไหว้เจ้าในครั้งนี้และถือโอกาสเยี่ยมเยียนญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้านอีกด้วย เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตก็คือ เมื่อบรรดาญาติพี่น้องลูกหลานกลับมายังชุมชน ตลาดบ้านใหม่ก็จะมีการทยอยกันจัดของเข้ามาไหว้ยังศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้ไปจนถึงช่วงเย็น และในวันนี้การเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ จะต้องเสร็จเรียบร้อย ยกเว้นก็แต่อาหารคาวหวาน ที่จะต้องทำในวันที่สอง อันเนื่องมาจากการทำอาหารในปริมาณมาก ๆ ทำให้เก็บรักษาได้ยาก จึงต้องทำใหม่ ๆ สด ๆ เพื่อถวายเจ้า ในวันแรกนี้จิ้งจอกจะเริ่มเล่นละครถวายเจ้าแล้ว ในวันที่ 2 จะเป็นการไหว้เจ้าและไหว้วิญญาณ ไม่มีญาติ แม่ครัวจะช่วยกันทำกับข้าวทั้งคาวหวานให้เสร็จก่อนเที่ยง เพราะช่วงบ่ายจะมีการไหว้ขอเสียดี หรือวิญญาณไม่มีญาติ การไหว้เจ้าในวันที่ 2 จะแตกต่างกับวัน แรกคือในวันนี้จะมีการถวายอาหารคาวหวาน ขนมผลไม้และเครื่องคัมต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนตลาด บ้านใหม่พร้อมใจกันนำมาถวาย โดยกำหนดให้เป็นช่วงเช้า ส่วนการเผากระดาษเงินกระดาษทอง หรือชุดถวายเจ้านั้นจะไปเผาในช่วงบ่าย ในช่วงบ่ายก็จะยกกับข้าวออกมาไว้ที่ด้านหน้าศาลเจ้าและ ทำพิธีให้ท่านแก้วิญญาณไม่มีญาติ โดยตัวแทนศาลเจ้าจะจุดธูปเทียน และอธิษฐานเรียกวิญญาณไร้ ญาติให้มารับส่วนบุญส่วนกุศลและอาหารในครั้งนี้ รอจนธูปใกล้หมด จึงเผากระดาษเงินกระดาษ ทองที่เตรียมไว้ต่างหากสำหรับของเทพเจ้าและวิญญาณไร้ญาติ แยกกันเผา ก็เป็นอันเสร็จสิ้น พิธีกรรม ส่วนอาหารคาวหวานนั้นจะมีการตัดแบ่งใส่ถุงเพื่อแจกให้กับชาวบ้านในชุมชน ตลาดบ้านใหม่ โดยจะจัดแบ่งให้ครบทุกบ้านทุกครอบครัว ตกกลางคืนจิ้งจอกจะเริ่มเล่นละครถวายเจ้า อีกครั้งหนึ่ง ในวันนี้จะมีการเข้าทรงตามคำบอกเล่าของวิตรี จ.คุโณปกรณ์ (สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558) ที่ว่า คนทรงเจ้าในที่นี้ไม่ได้รับทรงเจ้าเป็นอาชีพ เจ้าพ่อ โกมินทร์จะเลือกเข้าใคร นั้นก็ต้องแล้วแต่ท่าน แต่ว่าคุณป้าท่านนี้จะเป็นผู้ที่เจ้าพ่อเลือกมาโดยตลอด เมื่อผ่านหน้าศาลเจ้าพ่อ ทีไร เป็นอันต้องมีการเข้าทรงทุกครั้งไป การเข้าทรงในปัจจุบันนี้จะแตกต่างไปจากการเข้าทรงใน สมัยก่อน จากที่ผู้วิจัยสังเกตว่ามีเก้าอี้ตัวหนึ่งที่แขวนไว้บนเสาหน้าศาลเจ้าพ่อโกมินทร์จึงได้ สอบถาม ตึก (สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558) เล่าว่า “สมัยก่อนมีการเข้าทรงแบบเป็นพิธีกรรม ที่แทรกอยู่ในช่วงก่อนการทำปวงเซียง การเข้าทรงนี้เจ้าจะต้องใช้เก้าอี้ที่ตอกด้วยตะปูกลับด้าน

ซึ่งนำด้านแหลมขึ้น ผู้ที่ทรงเจ้าจะขึ้นไปยืน หรือนั่ง สร้างความหวาดเสียวให้กับผู้ร่วมพิธีเป็นอย่างมาก และกินเวลาที่ยาวนาน แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไป จึงเริ่มงดการเข้าทรงที่เป็นพิธีกรรมที่ยาวนานนี้ เหลือเพียงการเข้าทรงที่เชื่อกันว่า เจ้าอาจจะเข้าผู้ใดหรือตอนไหนเวลาใดก็ได้ หรืออาจจะไม่ได้เข้าเลย หากไม่มีการเข้าทรงเกิดขึ้น คณะเจ้าก็จะทำการถวายปวงเซียงต่อไป” ผู้วิจัยได้สังเกตว่าการเข้าทรงหรือที่ชาวบ้านเชื่อว่าเจ้าพ่อโกมินทร์ท่านเขาร่างนั้น จะมีอาการสั้น ๆ และรีบวิ่งไปที่ศาลเจ้าพ่อ ผู้คนที่ออกมาดูเจ้าก็จะรู้ได้ทันทีและรีบวิ่งตามไป ท่านจะขบหรือสูบและพูดเป็นภาษาจีนปนภาษาไทย หากใครก็ตามที่โดนทักว่าดวงไม่ดีก็จะต้องไปทำพิธีปวงเซียงหรือถวายละครแด่เจ้ากับคณะเจ้าในวันที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยได้ยื่นเจ้าท่านทักคุณป้าท่านหนึ่งว่า “บุญไม่เคยทำ แล้วชาตินี้จะได้อะไร ให้ไปร่วมปวงเซียงแด่เจ้าพร้อม ๆ กับคณะเจ้าในวันพรุ่งนี้ แล้วอะไรที่มันไม่ดีก็จะดีขึ้น” ตรงนี้มีความเชื่อดั้งเดิมว่า การถวายปวงเซียงก็เหมือนเป็นการสะเดาะเคราะห์อย่างหนึ่ง จากเรื่องราวจะกลายเป็นดี ซึ่งในวันที่ 3 คณะเจ้าจะพากันไปปวงเซียงตามศาสนสถานต่าง ๆ ที่กำหนดที่อยู่บริเวณโดยรอบชุมชนตลาดบ้านใหม่

เมื่อถึงวันที่ 3 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้า เริ่มตั้งแต่ช่วงเช้า ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลศาลเจ้าก็จะจัดผลไม้และน้ำชาถวายเจ้าในศาลตามปกติ จากการสัมภาษณ์หมุ (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2558) อธิบายว่า ในวันนี้ตอนเช้าคณะเจ้าและชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่บางส่วนจะร่วมกันเดินทางไปยังศาสนสถานจีนที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ เพื่อไปทำพิธีปวงเซียงให้กับศาลเจ้าอื่น ๆ เสมือนกับเป็นการทำบุญฉลองวันเกิดให้ทั้งเจ้าที่อยู่ในชุมชนและเจ้าที่อยู่ ณ สถานที่อื่น ๆ ให้มาร่วมฉลองและยินดีกับพิธีกรรมในครั้งนี้ การปวงเซียงให้เจ้าถือว่าเราได้บุญ และเป็นการสะเดาะเคราะห์อีกด้วย วัดที่เราเลือกไปปวงเซียงในทุก ๆ ปีได้แก่ วัดจินประชาศ โมสร หรือเล่งฮกยี่ เจคียเจ็ดชั้น และพรหมสี่หน้า ซึ่งในการปวงเซียงนี้จะต้องนำตุ๊กตาหนึ่งคู่ไปด้วยในทุก ๆ ครั้ง เพื่อเป็นตัวแทนของเจ้า ทางคณะเจ้าจะทำการปวงเซียงโดยใช้ระยะเวลาสั้น ๆ เมื่อครบทั้ง 3 แห่งแล้วจึงเดินทางกลับเป็นอันเสร็จสิ้นพิธี ในคืนของวันที่ 3 นี้ก็จะเป็นคืนสุดท้ายที่คณะเจ้าจะทำการปวงเซียงที่ศาลเจ้าในชุมชนตลาดบ้านใหม่ โดยในตลอดทั้ง 3 วันที่มีการเฉลิมฉลองนี้ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลศาลเจ้าก็จะเป็นผู้ที่คอยจัดทำบัญชีของศาลเจ้า ในเรื่องของผู้ที่มาบริจาคเงินเพื่อช่วยบำรุงศาลเจ้า ทำบุญ หรือช่วยงานเฉลิมฉลอง ซึ่งต้องมีการแจกแจงเรื่องเงินบริจาคในที่ประชุมต่อไป

5. ประเพณีขนมจ้าง

ประเพณีขนมจ้างเป็นเทศกาลที่ชาวไทยเชื้อสายจีนปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีต่อผู้ที่ได้กระทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ ประเพณีขนมจ้างของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีขนมจ้างเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของฉีหยวนผู้ซึ่งเป็นทั้งขุนนางและมหากวีเอกที่ได้กระทำคุณงามความดีให้กับชาติในสมัยโบราณ ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน

5.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีขนมจ้างในชุมชนตลาดบ้านใหม่ปัจจุบันไม่คลึงกับที่ควร มีการจัดไหว้ขนมจ้างในบางครอบครัวเท่านั้น ส่วนใหญ่ไหว้เพราะทำตามบรรพบุรุษ ส่วนลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมีการจัดไหว้ขนมจ้างก็ต่อเมื่อผู้ใหญ่ในบ้านเป็นผู้ให้จัดไหว้เท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันไหว้ขนมจ้าง ก่อนถึงเทศกาลขนมจ้าง แต่ละครอบครัวจะมีการสั่งขนมจ้างจากร้านค้า ทั้งแบบชนิดมีไส้และไม่มีไส้ จากการสัมภาษณ์หมู (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2558) กล่าวว่า “ปัจจุบันเราสั่งขนมจ้างจำนวนน้อย ไม่มากเหมือนแต่ก่อน และจัดไหว้เฉพาะในบ้านและศาลเจ้าทั้งสองแห่ง ในการไหว้ก็ต้องไหว้ขนมจ้างให้ครบทั้งสองชนิด หากไม่ครบก็ไหว้ไม่ได้ บางคนอาจจะถือหรือบางคนอาจไม่ถือเค้กก็ไหว้กัน เมื่อไหว้เสร็จแล้วก็นำขนมจ้างแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้านหรือแบ่งกันกินในครอบครัว”

5.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันไหว้ขนมจ้าง การไหว้ขนมจ้างจะไหว้ในช่วงเช้า ไม่กำหนดเวลาที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความสะดวกของครอบครัวนั้น ๆ เริ่มต้นไหว้ศาลเจ้าที่ตี่จูเอี้ยก่อน หรือหากบ้านใดที่มีหิ้งพระพุทธรูปหรือหิ้งบรรพบุรุษก็จะจัดไหว้พระพุทธรูปและบรรพบุรุษด้วย โดยจัดขนมจ้างมีไส้ เป็นขนมจ้างชนิดคาวที่เรียกกันว่า “ปะจ่าง” จำนวน 1-5 ลูก และขนมจ้างชนิดหวาน ไม่มีไส้หรือที่เรียกกันว่า “กีจ่าง” จำนวน 1 พวง (มีพวงละ 10 ลูก) อาจจะตัดแบ่งจากพวงขนมจ้างนำมาใช้ไหว้ 2 ที่ก็ได้ จากนั้นเตรียมน้ำชา 3-5 ถ้วยและผลไม้ เช่น ส้ม กล้วยหอม สับปะรด นำไปวางไว้หน้าหิ้งหรือหน้าศาลเจ้าที่ จากนั้นจุดธูปบอกกล่าวเจ้าที่และบรรพบุรุษ เมื่อไหว้ภายในบ้านเรียบร้อยแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะต้องไหว้ศาลเจ้าทั้ง 2 แห่ง รวมถึงศาลพระภูมิที่อยู่ข้าง ๆ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ด้วย ในการจัดขนมจ้างเพื่อใช้ในการไหว้เจ้านั้นจะไม่ค่อยเคร่งครัด แต่จำเป็นต้องมีให้ครบทั้งสองชนิด รวมถึงน้ำชาเพื่อแสดงถึงความเคารพด้วย ในส่วนของพิธีกรรมก็คล้ายคลึงกัน เมื่อจัดเครื่องเช่นไหว้เรียบร้อยแล้วจึงจุดธูปบอกกล่าวเจ้าที่ หรือเจ้าพ่อเจ้าแม่ในศาลเจ้า รอสักครู่จึงลาของไหว้ ส่วนขนมจ้างที่ไหว้เสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำมาแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านหรือแบ่งกันในครอบครัว โดยเชื่อว่าหากได้ทานขนมจ้างในวันนี้ก็จะมีความเป็นสิริมงคลทั้งต่อตนเองและครอบครัว

6. ประเพณีสารทจีน

ประเพณีสารทจีนเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณเร่ร่อนไร้ญาติ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความเชื่อสืบต่อกันมาว่า วิญญาณเร่ร่อนต่าง ๆ จะได้รับความทุกข์ทรมานจากเวรกรรมที่ตนเองได้เคยกระทำไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อเสียชีวิตไปแล้วจึงต้องไปรับกรรมเหล่านั้นในปรโลก เพื่อเป็นการช่วยดวงวิญญาณเร่ร่อนได้บรรเทาจากความทุกข์ทั้งปวง ชาวไทยเชื้อสายจีนจึงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้วิญญาณเหล่านั้น สำหรับชุมชนตลาดบ้านใหม่ประเพณีสารทจีนถือเป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนระลึกถึงบรรพบุรุษอย่างกลุ่มอั้งยี่ชาวจีนที่ถือเป็นต้นตระกูลของชาวจีนในแปดริ้วเป็นส่วนใหญ่ การทำบุญครั้งใหญ่ในประเพณีนี้จึงกระทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษของตนเป็นสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีสารทจีนมีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนว่า “ซี โกว โจ้ย” เป็นประเพณีการทำบุญกลางปีของชาวไทยเชื้อสายจีน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน

6.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีสารทจีนเป็นเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญทางพุทธศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีน เทศกาลนี้จัดเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณไร้ญาติและวิญญาณเร่ร่อนซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความเชื่อว่าเป็นช่วงนี้ประตูรกจะเปิดให้วิญญาณต่าง ๆ ได้กลับไปหาญาติยังโลกมนุษย์เป็นเวลา 1 เดือน วิญญาณเหล่านี้จะเป็นวิญญาณที่ไม่มีลูกหลานเช่น ไหว้หรือไม่มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาไปให้ ทำให้ต้องได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมาก จึงถือเอาโอกาสนี้ในการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ ในวันนี้ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติในการทำทานหรือที่เรียกกันว่า “การทิ้งกระดาษ” ให้กับคนยากจนอีกด้วย โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้

6.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันสารทจีน ก่อนถึงวันสารทจีนชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมีการเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมไปถึงอาหารคาวหวานที่ใช้ในการเซ่นไหว้ ซึ่งอาหารที่ใช้ในพิธีเช่น ไหว้ในวันสารทจีนนี้จะแยกเป็นส่วน ๆ ได้แก่ อาหารที่ใช้เช่น ไหว้เทพเจ้า เจ้าที่และบรรพบุรุษ ซึ่งจะมีลักษณะที่คล้ายกันคือ มีอาหารคาว เช่น ชูดซาแซ (หมูสามชั้นต้ม ไก่ต้มและเป็ดต้ม) หรือ โหงวแซ (หมูสามชั้นต้ม ไก่ต้ม เป็ดต้ม ปลา ไข่ต้ม) โดยเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง อาหารหวาน ได้แก่ ขนมห่าง ขนมหี้น ส่วนผลไม้ก็เลือกที่มีความหมายเป็นมงคล เครื่องดื่มที่ขาดไม่ได้ก็คือ เหล้าและน้ำชา ในบางครอบครัวอาจจะเตรียมอาหารที่บรรพบุรุษของตนชอบเป็นพิเศษ สำหรับอาหารที่ใช้เช่น ไหว้วิญญาณเร่ร่อน ก็มีทั้งอาหารคาวหวาน

ผลไม้และเครื่องดื่มต่าง ๆ โดยจะจัดอาหารใส่ภาชนะในปริมาณที่ค่อนข้างมากเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังต้องเตรียมเครื่องกระดามมากเป็นพิเศษเช่นเดียวกัน อาทิเช่น กระดามเงินกระดามทอง เสื้อผ้า รองเท้า ของใช้ต่าง ๆ ที่ต้องการเผื่อทักไปให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งจะเตรียมไว้แยกกันระหว่างบรรพบุรุษกับวิญญาณเร่ร่อนต่าง ๆ

6.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันสารทจีน การเซ่นไหว้จะเริ่มตั้งแต่ช่วงเช้า ซึ่งเหมือนกับเทศกาลตรุษจีน แต่จะแยกไหว้หลายที่ คือ ที่หิ้งเจ้าในบ้านที่เรียกว่า เหล่าเอี้ย ซึ่งหมายถึงเจ้าทั้งหลายที่หนึ่ง ตีจู่เอี้ย คือ เจ้าที่ในบ้านซึ่งทำเป็นศาลเล็ก ๆ วางไว้กับพื้นดินที่หนึ่ง บางบ้านไหว้ศาลพระภูมิไทย ศาลเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนอีกด้วย (ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์และศาลเจ้าแม่ทับทิม) นอกจากนี้ยังต้องนำเครื่องเซ่นไหว้ไปที่ศาลเจ้าหรือโรงเจที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนอีกด้วย ช่วงสายประมาณ 09.00-11.00 น. ไหว้บรรพชน ของไหว้ก็เหมือนเทศกาลตรุษจีนตามความนิยมในไทย ช่วงบ่ายไหว้สอเสียดี้ เดิมนิยมไหว้กลางแจ้ง ต่อมาอนุโลมให้ไหว้ในชายคาบ้านได้ แต่ต้องอยู่นอกธรณีประตู ก่อนไหว้ผู้ใหญ่จะให้เด็ก ๆ ถือรูปคนละกำ เดินไปปักตามถนนหนทางจากที่ไกลเข้ามาหาบ้าน พร้อมกับเรียกอยู่ในใจหรือออกเสียงว่า “สอเสียดี้ ขอให้ตามควันรูปมากินของเซ่นไหว้ที่บ้าน” ของไหว้ต้องมีหลายชนิดและปริมาณมาก กับข้าวบางอย่างไหว้ทั้งหมดของไหว้ทุกอย่างปักรูปดอกหนึ่ง และไหว้นานจนรูปหมดดอกหรือเกือบหมดจึงเผากระดามลา จากนั้นนำข้าวสารกับเกลือซัดชายคาบ้าน ของไหว้ที่เซ่นไหว้เสร็จแล้วจะนำไปแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านที่ไม่ได้ไหว้สารทจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจนและลูกค้าของตน เป็นการถือกุศลแบ่งปันกัน พอช่วงตรุษสารทไทย คนไทยก็มักนำข้าวเหนียวแดง (ตรุษ) กระจ่าสารท (สารท) มาแบ่งปันเช่นกัน ฉะนั้นการทำของไหว้สอเสียดี้เป็นจำนวนมากก็เพื่อแบ่งให้เพื่อนบ้านหรือคนยากจนและอีกแห่งหนึ่งก็เพื่อเป็นการทำทานผ่านคนจนอุทิศส่วนกุศลให้ผีไม่มีญาติ

เมื่อทำพิธีเซ่นไหว้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนชนตลาดบ้านใหม่จะมีการเดินทางไปประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “ซีโกว” หรือพิธีทิ้งกระจาด ที่จัดขึ้นที่วัดจีนหรือศาลเจ้าในบริเวณใกล้ ๆ ชุมชน ซึ่งพิธีซีโกวนี้จะไม่ได้ทำวันเดียวกับวันสารทจีน แต่จะทำคนละวันกัน เนื่องจากต้องมีการรับบริจาคทานจากผู้ที่มีจิตศรัทธา ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน และต้องจัดของบริจacksonเป็นชุด เพื่อสะดวกในการรับ สำหรับการทิ้งกระจาดนั้นเป็นวิธีการทำบุญทำทานของคนจีนต่อคนยากจน โดยนำการช่วยเหลือคนจนมาผนวกกับศรัทธาเชื่อว่าปรโลกจะปล่อยวิญญาณมาสู่โลกมนุษย์ในเดือน 7 ดังนั้นการทิ้งกระจาดจึงจัดได้ตั้งแต่ 15 ค่ำ เดือน 7 ถึง 15 ค่ำ เดือน 8 โดยมูลนิธิหรือสมาคมจีนจะจัดเจ้าหน้าที่ออกไปเรียไรเงินจากชาวจีนด้วยวิธีติดใบเรียไรไว้ที่กระจาดใบเล็ก ๆ แล้วแจกกระจาดเหล่านี้ไปตามบ้านเรือน เพื่อนำเงินบริจาคมาซื้อเครื่องเซ่นทั้งอาหารสดและอาหารแห้ง มีการตั้งโต๊ะกลางแจ้งที่หน้าศาลเจ้า ประกาศอุทิศเครื่องเซ่นเหล่านั้นแก่วิญญาณไร้ญาติ

ต่อจากนั้นจึงนำอาหารมาจัดเป็นชุดทำฉลากกำหนดไว้ในแต่ละชุด นำไปติดไว้ในกระดาษใบเล็ก ๆ
 ทั้งให้กับคนยากจนที่มาคอยรับและนำไปขึ้นของบริจาคตามฉลากนั้น ๆ

7. ประเพณีไหว้พระจันทร์

ประเพณีไหว้พระจันทร์ เป็นประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่าง
 ยาวนาน เพื่อเป็นการบูชาเทพยดาหรือเทพธิดาที่อยู่บนดวงจันทร์ตามความเชื่อของชาวจีน
 ประเพณีไหว้พระจันทร์ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีไหว้พระจันทร์ มีชื่อเรียกในภาษาจีนว่า “ตงชิวโจย” ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8
 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน (โดยมากจะตรงกับเดือนกันยายนของทุกปี) ชาวไทยเชื้อสายจีนถือว่า
 ในวันไหว้พระจันทร์นี้เป็นวันที่พระจันทร์สวยงามที่สุดในรอบปี

7.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัด
 ฉะเชิงเทรา มีการปฏิบัติกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (ตามปฏิทินจีน) ของทุกปี ซึ่งเป็นวันที่
 พระจันทร์เต็มดวงและชาวจีนถือว่าวันนี้เป็นวันที่พระจันทร์สวยงามที่สุดในรอบปี การปฏิบัติ
 ประเพณีไหว้พระจันทร์ของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนก
 การประกอบพิธีกรรมได้ดังนี้

7.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนวันไหว้พระจันทร์ การเตรียมการก่อนวัน
 ไหว้พระจันทร์จะต้องมีการเตรียมอาหาร ซึ่งจะมีทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน ผลไม้
 เครื่องดื่ม ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ ระยะเวลาในการเตรียมสิ่งของนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของโต๊ะใน
 พิธีว่าจัดเป็นโต๊ะเล็กหรือโต๊ะใหญ่ การเตรียมอาหาร ได้แก่ อาหารเจ ซึ่งนิยมนำมาถวายเทพเจ้า
 ต่าง ๆ เช่น เจ้าแม่กวนอิม เทพเจ้ากวนอู หรือเทพเจ้าไ้ปยเซียน เป็นต้น โดยมักจะกำหนดอาหารเจ
 จำนวน 5 อย่าง ได้แก่ เต้าหู้แผ่นวุ้นเส้น เห็ดหอม เห็ดหูหนูและดอกไม้งั้น โดยอาจจะถวายโดย
 ไม่ต้องปรุงหรือปรุงก่อนถวายก็ได้ ส่วนอาหารหวาน ได้แก่ ขนมต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ขนมไหว้
 พระจันทร์ ขนมโก๋ ขนมเปี๊ยะ เป็นต้น ผลไม้จะใช้ผลไม้ตามฤดูกาลและมีความหมายเป็นสิริมงคล
 เช่น ส้ม ลูกท้อ ทับทิม เป็นต้น บางบ้านนิยมไหว้เผือกและส้มโอ และที่สำคัญจะต้องคัดเลือกผลไม้
 ที่มีผลสวยงาม ผิวมันเรียบ นอกจากผลไม้ที่ใช้ในการไหว้แล้วยังต้องมีไว้สำหรับตกแต่งสถานที่
 หรือโต๊ะพิธีด้วย เช่น ต้นอ้อยทั้งต้น จะใช้จำนวน 2 ต้น นำมาทำความสะอาดพร้อมทั้งตัดตาที่ติด
 อยู่กับปล้องของต้นอ้อยออกให้หมด จากนั้นจึงนำมาผูกโบว์ ริบบิ้นหรือผ้าแพรสีแดงไว้ตรงปลาย
 ยอดต้นอ้อย โดยโค้งปลายยอดต้นอ้อยทั้งสองต้นที่ตั้งติดกับข้างขอบโต๊ะทั้งสองด้านของโต๊ะให้
 โค้งเข้าหากัน (ถ้าหาต้นอ้อยไม่ได้อาจจะใช้ไม้ไผ่แทนได้) มีเมล็ดพืช 5 อย่าง (ถั่วเหลือง ถั่วดำ

ถั่วเขียว ถั่วแดง ถั่วลิสง) ผลไม้ที่ใช้ไหว้มีจำนวน 5 อย่าง และเครื่องคัมที่ใช้ก็คือน้ำชาเพียงอย่างเดียว จัดไว้ 3-5 ถ้วย ด้านสิ่งของเครื่องใช้ที่สำคัญ ได้แก่ โต๊ะบูชาจำนวน 1 ตัว ขนาดใดก็ได้ ส่วนใหญ่เป็นโต๊ะกลมและโต๊ะเหลี่ยม กระจกรูปจำนวน 1 กระจก แจกันดอกไม้ 1 คู่ ตะเกียง 1-2 ดวง รูปเทียน 1 คู่ ผ้าหน้าโต๊ะสีแดง มีลายปักสวยงาม ผ้าปูโต๊ะสีแดง กระจกเงินกระจกทอง ชุดเจ้าแม่ 1 ชุด และเครื่องสำอางพร้อมกระจก บางครอบครัวอาจจะมีสิ่งของเพิ่มเติม อาทิเช่น รูปปั้นเทพเจ้า (เจ้าแม่ฉางเอ๋อ เจ้าแม่กวนอิม) โคมไฟหรือเตี้ยตั้ง 1 ดวง ยอดใบทับทิม (ใช้ปักลงบนภาชนะที่ใส่ของไหว้) ป้ายคำกลอน เป็นต้น

ด้านการจัดโต๊ะพิธีที่ใช้ในการบูชา นั้น จะเน้นความสำคัญใน 3 ด้านได้แก่ ด้านทิศทางการหันโต๊ะพิธี ซึ่งถ้าจัดให้ถูกต้องตามหลักของประเพณีจีนแล้วต้องดูทิศทางตามปฏิทินจีน ซึ่งในแต่ละปีจะมีทิศทางที่กำหนดไม่ตรงกัน ทิศทางการตั้งโต๊ะจะอาศัยพระจันทร์เป็นแนวทาง คือ หันหน้าไปทางที่พระจันทร์ขึ้น ถ้าตั้งโต๊ะบริเวณหน้าบ้านจะนิยมหันหน้าโต๊ะไปตามแนวของประตูหน้าบ้าน หรือบางครอบครัวเชื่อว่าจะต้องหันหน้าโต๊ะไปทางทิศตะวันออกเสมอ ซึ่งเป็นที่ทิศที่พระจันทร์ขึ้น ส่วนผ้าปูโต๊ะนิยมให้เป็นสีแดง พิธีไหว้พระจันทร์เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิง จึงมีรูปเทพธิดา (ซังโอะ) ซึ่งเป็นเทพธิดาแห่งดวงจันทร์ ไหว้ด้วยรูปเทียนกำยาน อาหารผลไม้ต่าง ๆ โดยตั้งโต๊ะไหว้หน้าบ้าน ในสมัยก่อนชุมชนตลาดบ้านใหม่ เมื่อถึงวันไหว้พระจันทร์ตามบ้านจะมีการจัดตกแต่งไฟ โคมไฟอย่างสวยงาม จัดขนมและผลไม้ต่าง ๆ บนโต๊ะเช่นไหว้อย่างมากมาย ที่สำคัญในการไหว้ก็คือ ส้มโอและหัวเผือก โดยหลังจากทำพิธีไหว้เสร็จแล้ว จะมีการผ่าผลส้มโอเสี่ยงทาย หากกลางลูกส้มโอแห้ง ถือว่าจะมีโชค และผู้หญิงที่รับประทานส้มโอในคืนไหว้พระจันทร์ก็จะทำให้มีดวงตาสวยงาม

7.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันไหว้พระจันทร์ ในขั้นของการปฏิบัติ พิธีกรรมจะมีผู้ประกอบพิธีที่เป็นผู้อาวุโส ซึ่งต้องไหว้ก่อนคนแรก จากนั้นก็จะเรียงตามลำดับเรื่อยไปจนครบ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการไหว้แล้ว จะมีการรับประทานอาหารและขนมที่ไหว้พร้อมกัน เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว ส่วนของอื่น ๆ ที่นำมาถวาย อาทิเช่น กระจกเงิน กระจกทอง ชุดเจ้าแม่ ก็จะนำไปเผาไฟเพื่อถวายแด่เทพเจ้า เพราะมีความเชื่อว่าไฟเท่านั้นที่จะสามารถส่งเครื่องบรรณาการทั้งหลายไปให้กับเทพเจ้าได้ และจะทำให้ผู้ประกอบพิธีและครอบครัวอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ส่วนแป้ง เครื่องสำอาง จะเก็บไว้ใช้เองเพื่อความเป็นสิริมงคลเช่นเดียวกัน

8. ประเพณีกินเจ

ประเพณีกินเจเป็นประเพณีทำบุญของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งในเรื่องของพิธีกรรมในประเพณีนี้ของชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมุ่งเน้นไปที่การทำบุญทำกุศลมากกว่าการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ปัจจุบันประเพณีกินเจถือเป็นประเพณีที่ค่อนข้าง

คึกคักในจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งน่าจะมียะยะสัมพันธ์กับอั้งยี่เพราะฉะเชิงเทราถือเป็นถิ่นใหญ่ของอั้งยี่ที่ทำให้เกิดประเพณีกินเจที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับทั้งในหมู่คนไทยและคนจีน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.1 วันเวลาที่ปฏิบัติ

ประเพณีถือศีลกินเจหรือกินเจเดือน 9 ของชาวจีน มีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนว่า “เก้าโหว่เจ” ซึ่งตรงกับวันที่ 1-9 เดือน ตามปฏิทินทางจันทรคติของจีน ในประเพณีนี้นอกจากจะรับประทานเนื้อสัตว์แล้วยังต้องมีการถือศีลเพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์อีกด้วย

8.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ

ประเพณีถือศีลกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นการฝึกให้ผู้ปฏิบัติมีความเมตตา กรุณา รู้จักการเสียสละและความอดทน ผู้ปฏิบัติจะต้องทำให้ร่างกายและจิตใจมีความบริสุทธิ์ด้วยการงดรับประทานเนื้อสัตว์และรักษาศีล โดยยึดหลักการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและไม่เบียดเบียนตนเอง อานิสงส์จากการกินเจจะเป็นการช่วยสะเดาะเคราะห์และปัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บอีกด้วย ประเพณีกินเจของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในเรื่องของพิธีกรรมภายในบ้านของตนเองจะมีไม่มากนัก โดยจะเน้นการประกอบพิธีกรรมที่วัดจีนหรือโรงเจเสียมากกว่า ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.2.1 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติก่อนกินเจ วิถี จ.คุโณปกรณ (สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2558) กล่าวว่า “ก่อนถึงวันกินเจ ผู้ที่จะเข้าร่วมการถือศีลกินเจจะต้องทำความสะอาดบ้านเรือนให้สะอาดให้สะอาด มีการทำความสะอาดข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในบ้านให้พร้อม เช่น ถ้วย ชาม หรืออุปกรณ์ในการทำครัวจะต้องเปลี่ยนชุดใหม่ แยกภาชนะไว้สำหรับผู้ที่กินเจและไม่กินเจภายในครอบครัว มีการจัดเตรียมอาหารสดและแห้ง เช่น ผักชนิดต่าง ๆ เต้าหู้ เห็ดหูหนู วุ้นเส้น ฟองเต้าหู้ เป็นต้น จัดหาเสื้อผ้าสีขาวเพื่อสวมใส่ในวันกินเจ มีการทำความสะอาดทั้งบูชาต่าง ๆ ภายในบ้าน สำหรับวัดจีนหรือโรงเจก็มีการจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม เช่น สถานที่สำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมของผู้ร่วมประกอบพิธีกินเจ โรงครัว โรงทาน ที่จอดรถ เป็นต้น มีการจัดเตรียมอาหาร รูป เทียน เทลีส น้ำตาล ข้าวสาร น้ำมันพืช เพื่อที่จะมาเลี้ยงผู้ที่มาเข้าร่วมพิธี” สำหรับชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้น ประเพณีกินเจจะคึกคักเนื่องมาจากส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องของผลจากการกินเจ การได้รับการสนับสนุนให้กินเจจากศาสนสถานที่อยู่โดยรอบ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งการไหว้เทพเจ้า การทำบุญบริจาคทาน จัดโรงจำหรับผู้ที่ถือศีลกินเจ มีมหรสพจำพวกจิว และมีการเข้าทรง ซึ่งเป็นที่ตื่นตาตื่นใจให้กับผู้พบเห็น อีกทั้งกระแสนิยมในปัจจุบันที่หันมาสนใจรักษาสุขภาพกันมากยิ่งขึ้น ทำให้ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่เดินทางมาร่วมพิธีที่ศาลเจ้า โรงเจหรือวัดจีนที่บ้านเกิดของตนมากขึ้น รวมถึงเข้าร่วมกินเจเพื่อเป็นการทำบุญอีกด้วย ปัจจุบันความมุ่งหมายของประเพณีกินเจมิได้อาศัย

การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ แต่อยู่ที่การชำระจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมให้บริสุทธิ์ด้วยการกินอาหารเจ และยังเป็นภาระระลึกถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่เคารพ ประเพณีกินเจเริ่มตั้งแต่วันที่ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ของจีน ไปสุดวันขึ้น 9 ค่ำ เป็นเวลา 9 วัน ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมของทุก ๆ ปี ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ของจีน แต่ละคนที่นับถือประเพณีนี้จะนุ่งขาวห่มขาวและแต่งกายด้วยผ้าสีขาวล้วนและถือศีลกินเจอย่างเคร่งครัด ละเว้นจากการปฏิบัติที่จะทำให้จิตใจเสื่อม รักษากาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ผู้ที่นุ่งขาวเหล่านี้จะไปชุมนุมกัน ณ ศาลเจ้าตลอด 9 วัน ศาลเจ้าจึงเต็มไปด้วยผู้ถือศีลกินเจ ในศาลเจ้าจะมีแท่นบูชาเจ้า รูปเขียน ข้าง ๆ แท่นบูชาจะเห็นอาวุธโบราณและธงประจำตัวของเจ้าแต่ละองค์ตั้งอยู่ บริเวณหน้าศาลเจ้าเข้าไปจะแลเห็นเสาขนาดใหญ่สีแดงตั้งสูงตระหง่าน เสาต้นนี้ชื่อว่า เสาโกเต็ง จะถูกยกขึ้นตอนเย็นก่อนวันเริ่มงานหนึ่งวัน เสาโกเต็งนี้เป็นเครื่องหมายสำคัญสำหรับอัญเชิญดวงวิญญาณของเจ้าแต่ละเซียนมาประทับ บนยอดเสาจะติดตะเกียงไว้ 9 ดวง อันหมายถึง ดวงวิญญาณของ กิ้วอ่องไตเต แผลความว่า ผู้เป็นใหญ่ทั้งเก้า ซึ่งเจ้าหรือเซียนที่เป็นเจ้าของดวงวิญญาณทั้งเก้าดวงคือ เตียนหูหง่วยโส่ย เป็นเสมือนประธานของพิธีกินเจ ประดิษฐานอยู่สูงสุดตรงกลางแท่นบูชาในศาลเจ้า

8.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในวันกินเจ ศาคร กนกทิพย์พรชัย (สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2558) ได้กล่าวถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในประเพณีกินเจสรุปได้ว่า กินเจจะจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 1-9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนจะพร้อมใจกันรักษาศีลโดยการละเว้นการรับประทานเนื้อสัตว์ ถือเป็นการชำระร่างกายและจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ทั้งนี้จะมีข้อห้ามในการรับประทานผักบางชนิดที่มีกลิ่นฉุน เพราะชาวจีนเชื่อว่าจะมีสารพิษทำลายพลังธาตุทั้ง 5 อันเป็นเหตุให้ก่อโรคต่าง ๆ ทำงานหนัก ซึ่งผักต่าง ๆ ที่ห้ามรับประทานได้แก่ กระเทียม (ทำลายธาตุไฟในร่างกายทำให้หัวใจทำงานไม่ปกติ) หัวหอม (ทำลายธาตุน้ำในร่างกายทำให้ไตทำงานไม่ปกติ) กุยช่าย (ทำลายธาตุไม้ในร่างกายทำให้ตับทำงานไม่ปกติ) หลักเกียว (ทำลายธาตุดินในร่างกายทำให้ม้ามทำงานไม่ปกติ) ใบยาสูบ (ทำลายธาตุโลหะในร่างกายทำให้ปอดทำงานไม่ปกติ) ซึ่งนอกจากการปฏิบัติที่บ้านแล้วชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะไปร่วมกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ศาลเจ้า วัดจีน โรงเจหรือมูลนิธิต่าง ๆ โดยการนำขนม ผลไม้ รูปเทียน ดอกไม้มาบูชาเทพเจ้าที่ตนเองบูชายังศาลเจ้าหรือศาสนสถานต่าง ๆ รวมทั้งมีการบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อเป็นการทำทานให้กับคนยากจน โดยในแต่ละวันทางวัดจะเจริญพระพุทธมนต์ทั้งในตอนเช้า กลางวัน และเย็น ในตอนเย็นจะมีการเชิญดวงวิญญาณ ไร้ญาติมารับอาหารเจ ตอนกลางคืนจะมีการทำพิธีเวียนเทียนทักษิณาวัตร ทำการสักการะองค์กิ้วอ้วงสุดใจ สำหรับในตอนกลางคืนของวันที่ 3, 6, 9 เดือน 9 พระสงฆ์จะมีการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์บูชาดาวนพเคราะห์ให้กับญาติโยม ในตอนกลางคืนของวันที่ 8 เดือน 9 จะมีการลอยกระทง ริมแม่น้ำบางปะกง

หรือบางวัดจะมีการจำลองสถานที่ให้เป็นเสมือนแม่น้ำในการทำพิธีลอยกระทงนี้ โดยผู้ที่มีจิตศรัทธาจะนำกระทงที่ด้านในบรรจุข้าว อาหารเจ ขนม น้ำดื่ม พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน เขียนชื่อเจ้าของกระทงใส่กระดาษแล้วนำไปใส่ไว้ในกระทง เมื่อถึงวันที่ 9 ของการกินเจจะมีการทำพิธีทิ้งกระทงเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณ ไร้ญาติทั้งหลาย ในช่วงกลางคืนจะทำพิธีส่งเจ้า ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความเชื่อว่าการถือศีลกินเจนี้เป็นการทำบุญครั้งใหญ่โดยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้ได้รับอานิสงส์จากการถือศีลกินเจนี้ในเรื่องของการรอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ รวมไปถึงการนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล +ต่อตนเองและครอบครัวอีกด้วย

ตารางที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคม

ประเพณีตรุษจีน	ประเพณีหยวนเซียว	ประเพณีเซ็งเม้ง	ประเพณีฉลองวันเกิดเทพเจ้าประจำชุมชน
- มีแนวโน้มในการบูชาเทพเจ้าแห่งโชคลาภมากขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจาก ศาสนสถานที่มีส่วนในการส่งเสริมและเผยแพร่ให้ปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแห่งโชคลาภ	- ความเข้าใจในประเพณี ผิดเพี้ยนไปจากเดิม โดยชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นหลังเข้าใจว่าเป็นประเพณีที่มีการจัดไหว้เหมือนวันพระจีน	- นิยมไปไหว้ก่อนถึงวันเซ็งเม้ง เพื่อหลีกเลี่ยงการจรรยาที่คิดขัด	- เกิดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย เหตุเพราะเป็นประเพณีประจำชุมชนที่แต่ละครอบครัวมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบและปฏิบัติตาม
- ลดขั้นตอนในการปฏิบัติลง เช่น การเซ่นไหว้ผีไร้ญาติ การส่งส้มค่านับญาติผู้ใหญ่	- ส่วนใหญ่มีการจัดไหว้รวมไปพร้อม กับวันตรุษจีนเพื่อเป็นการประหยัดเวลา	- นิยมนิมนต์พระไทยไปสวดให้กับวิญญาณบรรพบุรุษที่สุสาน	- งดการเข้าทรงเจ้าอย่างเป็นทางการ
- เครื่องเซ่นไหว้เน้นความสะดวก เช่น อาหารกระป๋องหรือซื้อชุดเครื่องเซ่นไหว้สำเร็จรูป เพื่อประหยัดเวลา	- มีการปฏิบัติในประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 เป็นต้นไป	- ไม่เคร่งครัดในระบบอาวุโส สังกัดจาก การจุดธูปไหว้บรรพบุรุษที่ไม่จำเป็นต้องมีเจ้าพิธีในการนำไหว้และไม่เรียงลำดับการไหว้	- ปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการจ้างงานขึ้นภายในชุมชน เช่น แม่ครัว คนยกของ ทำให้ศาลเจ้ามีค่าใช้จ่ายในการจัดงานเพิ่มขึ้น
- มีการจัดเครื่องกระดาษตามค่านิยมของคนในสังคมได้แก่โทรศัพท์มือถือ (ไอโฟน) นาฬิกาโรเลกซ์ ไอแพด เป็นต้น		- เป็นประเพณีที่ถูกหลานยังคงให้ความสำคัญ เพราะแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเพณีขนมจ้าง	ประเพณีสารทจีน	ประเพณีไหว้พระจันทร์	ประเพณีกินเจ
- มีความผ่อนคลายในการประกอบพิธีกรรมลงมาก แต่ยังคงเคร่งครัดในเรื่องการจัดขนมจ้างที่เป็นเครื่องเช่นไหว้โดยจัดขนมจ้าง 2 ประเภทคือขนมจ้างมีไส้กับที่ว่างหรือขนมจ้างลูกเล็กที่ไม่มีไส้	- เป็นประเพณีที่เกิดจากความถดถอยหรือความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นประเพณีที่ไม่มีธรรมเนียมปฏิบัติมาก เหมือนกับประเพณีอื่น	- หลายครอบครัวไม่ได้ประกอบพิธีกรรมในวันไหว้พระจันทร์แล้ว คงเหลือเพียงแต่ตามศาลเจ้าหรือมูลนิธิที่อยู่บริเวณรอบตลาดบ้านใหม่ยังคงมีการจัดพิธีกรรมไหว้พระจันทร์อยู่	- กระแสนิยมในด้านสุขภาพในปัจจุบันส่งผลให้ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนปฏิบัติตามกระแสนิยมโดยการกินเจมากขึ้น
- บางครอบครัวที่เลิกปฏิบัติประเพณีนี้ไปแล้ว จะเลือกทานขนมจ้างเพื่อความเป็นสิริมงคลแทน	ให้ต้องปรับเปลี่ยนเครื่องเช่นไหว้ จากไหว้ปริมาณมาก ๆ ก็ต้องลดน้อยลง	- ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นเรื่องที่เชื่อถือไม่ได้ เพราะเทคโนโลยีที่ทำให้ทราบว่าบนดวงจันทร์ไม่ได้มีเทพดาตามความเชื่อของบรรพบุรุษ	- ค่านิยมเกี่ยวกับการกินเจเปลี่ยนแปลงไป โดยชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ที่เข้าร่วมกินเจมองว่าเป็นเรื่องที่ทันสมัย ผู้ที่กินถือเป็นผู้ที่รักสุขภาพ
- มีแนวโน้มที่จะงดเว้นการปฏิบัติในประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3	- นิยมเครื่องเช่นไหว้จําพวกอาหารแห้งและอาหารกระป๋อง	- การปฏิบัติในประเพณีคงเหลือเพียงการปฏิบัติตาม ศาสนสถานจีนเท่านั้น	- การปฏิบัติตามประเพณีกินเจเป็นเรื่องส่วนบุคคล บรรพบุรุษไม่ได้เคร่งครัดให้ลูกหลานต้องปฏิบัติตาม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงประเพณีทางสังคม

1. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพในประเทศไทยเป็นเวลายาวนาน มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชนทั้งสองกลุ่มหรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Integration) มีการสืบทอดรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนไว้และการยอมรับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี มีการปฏิบัติร่วมกันภายในสังคมเพื่อสนองความต้องการทางชีววิทยาและความต้องการขั้นที่สูงกว่าความต้องการทางชีววิทยา ชาวจีนจึงได้นำวัฒนธรรมเดิมทางด้านศาสนา

ความเชื่อ ประเพณี ที่ตนเคยปฏิบัติมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและผสมกลมกลืนอย่างลงตัวกับชาวไทยในพื้นที่นั้น ๆ (ศศิวิมล ศรีวิโรจน์มณี, 2543, หน้า 197)

สำหรับชุมชนตลาดบ้านใหม่ ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 เป็นต้นไปสามารถปรับตัวให้กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมไทยได้ แต่ในการปรับตัวของชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละรุ่นนั้นก็มิมีระดับที่แตกต่างกันไป โดยชาวจีนในรุ่นแรกนั้นจะปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมไทยค่อนข้างน้อย เนื่องจากเกิดในประเทศจีนแล้วถึงจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยยังมีความผูกพันกับชาติบ้านเกิดของตนเองค่อนข้างมาก ในขณะที่รุ่นที่สองสามารถปรับเปลี่ยนและผสมกลมกลืนตนเองให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยค่อนข้างดี แต่ก็ยังไม่ละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ในขณะที่รุ่นที่สามนั้นเรียกได้ว่าไม่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมมากนักจึงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกลายเป็นคนไทยมากกว่ารุ่นแรกและรุ่นที่สอง อย่างไรก็ตามชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในย่านนี้น่าจะมีการผสมกลมกลืนกลายเป็นไทยน้อยกว่าชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่รอบนอกเขตชุมชนตลาดบ้านใหม่ กล่าวคือ บริเวณที่รายล้อมชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้นคือวัดจีน ศาลเจ้า โรงเจ และมูลนิธิ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยในการสนับสนุนและส่งเสริมให้วัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงอยู่ หากบริเวณรอบนอกอยู่ในย่านที่ไม่ได้มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นชาวจีนด้วยกัน โอกาสที่บุคคลจะปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นไทยก็จะมีมากกว่า การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความเป็นจีนจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความสำนึกในต้นตระกูลและบรรพบุรุษของตน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นจีน รวมถึงให้ความสำคัญกับประเพณีต่าง ๆ มากขึ้นอันเนื่องมาจากแรงกระตุ้นรอบด้าน ทั้งทางครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมจากทางเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราในเรื่องของการจัดงานประเพณีที่สำคัญของชาวจีน เพื่อผลักดันให้ตลาดบ้านใหม่เป็นชุมชนแห่งวัฒนธรรมไทย-จีน จึงก่อให้เกิดรายได้ต่อผู้ที่อยู่ในชุมชนในเรื่องของการทำมาค้าขาย ทำให้ผู้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกันจัดงานประเพณีต่าง ๆ ขึ้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชนมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ในด้านประเพณีทางสังคมจะเห็นว่ามีการผสมกลมกลืนทางด้านความเชื่อของชาวไทยกับชาวจีนที่เห็นได้ชัดคือ ช่วงตรุษจีนและสารทจีนจะมีการประกอบพิธีกรรมบูชาเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเป็นงานที่ค่อนข้างใหญ่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา การนำศาลหลักเมืองโยงเข้ากับพิธีกรรมตามเทศกาลของชาวจีนนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนของความเชื่อคนไทยเกี่ยวกับวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของชาวจีนได้อย่างลงตัว ทำให้งานศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีผู้คนเข้าร่วมงานมากมายทั้งชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้จุดประสงค์ของผู้เข้าร่วมงานก็คือ เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 เลี่ยงดูถูกของตนเองด้วยการผสมกลมกลืน โดยการให้ลูกหลานได้เรียนรู้ปฏิบัติตามธรรมเนียม วิถีชีวิต ในบริบทของสังคมไทย เช่น การอบรมในเรื่อง

กิริยามารยาท ไม่เน้นการพูดภาษาจีนกับลูก จะใช้ภาษาไทยตลอด รวมทั้งมีการศาลเจ้าไหว้เจ้าที่ทั้งสองแห่งที่อยู่ในชุมชนและศาสนาสถานจีนโดยรอบ การเช่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนอยู่เสมอ ดังนั้นกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจึงมีผลต่อการยอมรับในการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญบางอย่างของชนทั้งสองกลุ่ม ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ถือว่าตนเองเป็นคนไทยคนหนึ่ง ในขณะที่คนไทยเองก็ยอมรับเช่นเดียวกัน จึงไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมของชุมชน

อย่างไรก็ตามการที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนชาวจีน มีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่คล้ายคลึงกันทำให้การผสมกลมกลืนกลายเป็นไทยน้อยกว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในที่อื่น ๆ กล่าวคือ ถ้าอยู่ในย่านที่ไม่ได้มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นชาวจีนด้วยกัน โอกาสที่บุคคลจะปรับตัวเข้าหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นไทยก็จะมีมากกว่า แต่ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจีนก็จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวไปตามสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ได้มากกว่า ส่วนการไปวัดไปศาลเจ้าก็ยังคงอยู่ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ อาจเพราะเหตุผลที่ว่ามีศาลเจ้าตั้งอยู่ในชุมชนถึง 2 แห่ง การกราบไหว้บูชาสำหรับชาวชุมชนจึงเป็นไปด้วยความสะดวก อีกทั้งศาสนสถานของจีนก็อยู่รายรอบบริเวณชุมชนจึงไม่ค่อยมีผลกระทบในด้านการเดินทางเพื่อไปไหว้เจ้า ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่มีการสวดมนต์ไหว้พระควบคู่ไปกับการไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ แต่จะทำในลักษณะทำตาม ๆ กันสืบทอดกันมา กล่าวคือ มีการปฏิบัติทางวัฒนธรรมแบบจีนลดน้อยลง ลดขั้นตอนในการปฏิบัติลง และมีส่วนร่วมในประเพณีสำคัญของไทย เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น โดยมีการไปทำบุญร่วมในการประกอบพิธีทางพุทธศาสนาที่วัด หรือมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดก็อาจมีไปฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมโดยนำบุตรหลานไปวัดด้วย ส่วนในช่วงปิดเทอมก็อาจมีการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่ออบรมกล่อมเกลานิสสัยและความประพฤติของบุตรหลาน ในงานศพของบรรพบุรุษก็มีการบวชบุตรหรือหลานชายหน้าศพด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการผสมกลมกลืนทางด้านความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรมของคนไทยเชื้อสายจีนได้เป็นอย่างดี

2. การกลืนกลายทางความเชื่อและพิธีกรรม

ในอดีตชาวจีนมีความเชื่อทางศาสนาที่ผสมผสานระหว่างขงจื้อ เต๋า พระพุทธศาสนา นิคมายหายานและการบูชาเทพเจ้า ความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนที่กลืนกลายระหว่างพุทธศาสนา นิคมายหายาน เต๋าและขงจื้อกับพุทธศาสนานิกายหินยาน สามารถสังเกตได้จากการประกอบพิธีกรรมดังที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ (25357, หน้า 568-570) สรุปไว้ว่า

1. การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ควรกราบไหว้ของชาวจีนกับชาวไทยมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ชาวจีนนิยมการตั้งศาลเล็ก ๆ ภายในบ้านแล้วบูชากราบไหว้ชาวไทยมีหิ้งพระหรือโต๊ะหมู่บูชาไว้กราบไหว้ ชาวจีนมีศาลเจ้าจีน ชาวไทยมีวัดไทย ชาวจีนกราบไหว้บรรพบุรุษโดยการตั้งโต๊ะมีเครื่องคาวหวานบูชาป้ายชื่อหรือรูปถ่ายของบรรพบุรุษ ชาวไทยบรรจุอัฐิของบรรพบุรุษไว้ใต้ฐานพระพุทธรูปหรือเจดีย์ภายในวัดเพื่อบูชา ย่อมแสดงว่าความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนมีการกลืนกลายไปกับความเชื่อทางศาสนาของสังคมใหญ่แล้ว ชาวจีนส่วนใหญ่ในปัจจุบันหรือเกือบทั้งหมดกราบไหว้บูชาทั้งเจ้า บรรพบุรุษ พระพุทธรูปและพระสงฆ์ ดังจะเห็นว่าบ้านของชาวจีนส่วนใหญ่จะมีทั้งศาลเจ้าเล็ก ๆ และหิ้งพระ

2. การทำบุญ การไหว้เจ้าของจีนนั้นไม่ได้มีความหมายในด้านการทำบุญทำทาน เพราะเครื่องคาวหวานที่เซ่นไหว้เจ้านำกลับมารับประทานภายในครอบครัวเพื่อความป็นสิริมงคลของสมาชิกในครอบครัว ส่วนความคิดเรื่องการทำบุญ ชาวจีนส่วนใหญ่นิยมบริจาคทรัพย์ตามศาลเจ้าหรือมูลนิธิช่วยเหลือคนยากจนของคนจีนซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวไทยก็ทำบุญแบบนี้เช่นกันและชาวไทยยังนิยมทำบุญตักบาตร ทอดกฐินและทอดผ้าป่า หรือบริจาคทรัพย์สร้างโบสถ์สร้างวิหารซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป ชาวจีนบางส่วนที่สัมพันธ์กับชาวไทยอย่างมากไม่ว่าด้วยการศึกษา การสมรส มิตรสหาย ตลอดจนการอาศัยอยู่ย่านคนไทยหรือในต่างจังหวัด จะใช้วิธีการทำบุญแบบคนไทยคือการตักบาตร ทอดกฐินและทอดผ้าป่า และนับวันชาวจีนจะนิยมการทำบุญแบบนี้มากขึ้น

3. การอุปสมบท ชาวจีนส่วนใหญ่ที่มีความเชื่อในพหุนิยมทางศาสนา ย่อมไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับการอุปสมบทอย่างชาวไทย แม้ว่าชาวจีนเหล่านี้จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ชาวจีนก็ไม่นิยมบวชพระตามลัทธิหินยานเพราะถือว่าการบวชพระเป็นการยุติเพศฆราวาสอย่างสิ้นเชิง ชาวจีนที่อุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนาจะเป็นชาวจีนชั้นหลานเป็นส่วนมากและได้รับศึกษาอบรมในสถานศึกษาแบบไทยมาแล้วเป็นเวลานาน เป็นพวกที่สามารถกลืนกลายความเชื่อทางศาสนาของตนให้เข้ากับสังคมใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่า การขึ้นบ้านใหม่ของคนจีนกลับมีการทำบุญบ้านเลี้ยงพระเพื่อความเป็นสิริมงคลและเพื่อให้มีโชค ซึ่งแสดงถึงความเชื่อทางศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย

4. พิธีศพ ชาวไทยเชื้อสายจีนปัจจุบันนิยมทำพิธีศพโดยการฌาปนกิจแบบไทยแทนการทำพิธีงเต๊กเนื่องจากไม่สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ความผูกพันกับประเพณีบูชาบรรพบุรุษค่อย ๆ คลายความสำคัญลง ซึ่งยังผลให้ครอบครัวจีนมีอิสระจากการนำของหัวหน้าครอบครัวอย่างเคร่งครัดมากขึ้น บิดามารดาไม่ค่อยจะบังคับบุตรหลาน และให้เสรีภาพอย่างที่ชาวจีนรุ่นปู่ย่าไม่เคยทำมาก่อน (สมบุญ สุขสำราญ, 2557, หน้า 594-595)

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น กรณีชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้นมีศาลเจ้าซึ่งตั้งอยู่ในชุมชน 2 แห่งด้วยกัน คือ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์และศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือปุ่นเถ่าม้า ทั้งสองศาลเจ้ามีศาลพระภูมิซึ่งเป็นสัญลักษณ์ความเชื่อของชาวไทยตั้งอยู่คู่กัน สะท้อนให้เห็นเด่นชัดว่า นอกจากการนับถือศาสนาของตนเองแล้ว ชาวจีนยังนับถือศาสนาและความเชื่อแบบคนไทย หากมีการไหว้ศาลเจ้าทุกครั้ง ก็จะต้องไหว้ศาลพระภูมิด้วยเช่นกัน ซึ่งการเช่นไหว้บูชา วิถี จ.คุโณปกรณ์ (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558) กล่าวว่า “ไม่ได้มีความรู้สึกตะขิดตะขวงใจแต่อย่างใด แต่กลับนับถือท่านในฐานะที่ท่านก็เป็นองค์เทพที่คอยคุ้มครองและดูแลชุมชนของเรา ส่วนเครื่องเช่นไหว้เราก็ใช้เครื่องเช่นไหว้แบบจีนปนกับของไทยได้” ด้านพ่อค้าขายกำไลปลุกเสกกล่าวว่า “ตนนับถือศาลเจ้าพ่อโกมินทร์มาก ในบางครั้งนำกำไลที่ร้านตนเองไปปลุกเสกจากพิธีสวดภาณยักษ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ก็นำกำไลนั้นมาถวายให้เจ้าพ่อโกมินทร์เพื่อความเป็นสิริมงคลและเชื่อว่าผู้ที่ซื้อกำไลของตนไปก็จะโชคดีเช่นกัน” นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตว่า บ้านของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่แต่ละหลังนอกจากจะมีตู้เจี๊ยะแล้วยังพบว่ามีหิ้งพระพุทธรูปแบบไทย หรือหิ้งบูชาบรรพบุรุษที่ใช้โคศในการบรรจุกระดูกแบบไทยควบคู่กัน บางบ้านนิยมบูชาเทพเจ้าก็จะมีการจัดหิ้งบูชาเทพเจ้าต่างหากหรืออาจจะจัดบูชาคู่กับพระพุทธรูป เมื่อถึงวันพระทั้งของไทยและของจีนก็มีการจัดไหว้พร้อม ๆ กันเสมอ สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีการยอมรับนับถือศาสนาของไทยควบคู่ไปกับศาสนาตามความเชื่อของตน โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่อของตนเอง สามารถปฏิบัติได้อย่างกลมกลืน ในด้านการทำบุญนั้นพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่มักจะเลือกไปทำบุญที่ศาสนสถานจีนมากกว่าวัดของไทย สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจาก อิทธิพลทางด้านความเชื่อ ความศรัทธาเกี่ยวกับเทพเจ้าที่ได้รับการส่งเสริมและผลักดันโดยศาสนสถานจีนต่าง ๆ ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่สามารถเป็นที่พึ่งทางใจได้ทุก ๆ ด้าน ทั้งการทรงเจ้า ไล่ผี ทำบุญสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา แก้ปีชง ถวายของหรือทำบุญให้เทพเจ้า การบนบานศาลกล่าว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ศาสนสถานจีนที่อยู่บริเวณรอบ ๆ ชุมชนตลาดบ้านใหม่สามารถดึงดูดทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยเองก็ให้ความสนใจค่อนข้างมาก เพราะพิธีกรรมคู่มือพิธีรีตองที่มากกว่าของไทย มีทั้งพระสงฆ์ ไตซือ ทำพิธีในทุก ๆ วัน จึงทำให้ศาสนสถานเองก็ประสบความสำเร็จในการดึงคนให้เข้าสู่ความเชื่อและความศรัทธาทั้งแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ทั้งนั้น แม้ว่าศาสนาและความเชื่อจะถูกกลืนกลายเป็นไทยไปบ้างแล้วแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ก็ยังคงมีปัจจัยที่ทำให้พวกเขายังคงมีความศรัทธาในศาสนาของตนเองอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย

3. ภาวะความทันสมัย

ภาวะความทันสมัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในที่นี่ ได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา ความเชื่อและค่านิยม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบรรดาลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อเทศกาลต่าง ๆ ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ

3.1 ด้านเศรษฐกิจ ในด้านของเศรษฐกิจซึ่งมีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก การอพยพโยกย้ายไปทำมาหากินที่อื่น เนื่องจากชุมชนตลาดบ้านใหม่จะเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมวิถีชีวิตของชุมชนไทยจีนก็เพียง 2 วัน คือ วันเสาร์และวันอาทิตย์ ดังนั้นลูกหลานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหารายได้จากที่อื่น ๆ เพื่อมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ส่วนวันเสาร์และอาทิตย์จึงกลับมาขายของที่บ้านของตน ด้วยภาวะเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยจะดีนักในปัจจุบัน ส่งผลให้ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนมีความจำเป็นที่จะต้องลดจำนวนเครื่องเช่น ทีวีสี จะมีเป็นบางครอบครัวเท่านั้นที่ถืออย่างเคร่งครัดว่าของทีวีจะต้องเพิ่มขึ้นทุกปีหรือไม่ควรที่จะลดเครื่องเช่น ทีวีสี เพราะเกรงว่าจะไม่เป็นมงคลต่อตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ยังลดขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการไปทำมาหากินที่อื่น มีการค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เครื่องเช่น ทีวีเน้นในเรื่องของความสะดวกมากขึ้น มีแนวโน้มในการให้อาหารแห้งมากกว่าอาหารสดที่มีขั้นตอนและกระบวนการทำที่ยุ่งยาก โดยปกติการเลือกซื้อเครื่องเช่น ทีวีจะนิยมซื้อในตลาดสด ต้องเลือกของที่ดีที่สุดก่อนจะนำมาผ่านกระบวนการปรุง แต่ปัจจุบันพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่โดยเฉพาะในรุ่นที่ 3 จะจัดเครื่องเช่น ทีวีบรรพบุรุษที่ซื้อมาจากร้านสะดวกซื้อหรือศูนย์การค้าที่จัดชุดเครื่องเช่น ทีวีไว้เป็นชุด ๆ เพื่อความสะดวกสบาย และเป็นการประหยัดเวลาจากการลงพื้นที่โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เตรียมเครื่องเช่น ทีวีรวมถึงข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงหรือผู้ใหญ่ที่อยู่ที่บ้านที่พอมีความรู้ในเรื่องของพิธีกรรม โดยมากลูกหลานจะมีหน้าที่มาเช่น ทีวีเมื่อเตรียมข้าวของเรียบร้อยแล้ว จากการสอบถาม ปิยาภรณ์ กิตติการ (สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2558) ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 กล่าวว่า “ตนเองไม่ค่อยมีความรู้เรื่องพิธีกรรมและการเช่น ทีวีเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากภาระหน้าที่การทำงานที่ต้องรับผิดชอบ หากมีโอกาสจะกลับมาทีวีบรรพบุรุษที่บ้าน โดยมีพ่อและแม่ที่จะเตรียมข้าวของต่าง ๆ ไว้ส่วนตน ก็จะเป็นคนซื้อเครื่องเช่น ทีวีบางอย่างมาเพิ่มบ้าง จะซื้อมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับรายจ่ายของตนเองในเดือนนั้น ๆ เช่นกัน” นอกจากนี้ยังพบว่าในบางครอบครัวยังเลิกปฏิบัติพิธีกรรมในบางเทศกาล อันเนื่องมาจากไม่มีใครช่วยเตรียมสิ่งของในการเช่น ทีวี เมื่อแก่ตัวลงทำให้ไม่สามารถรับผิดชอบในหน้าที่ตรงนี้ได้ ทำให้ยกเลิกพิธีกรรมไปโดยปริยาย

3.2 ด้านเทคโนโลยี ด้านเทคโนโลยีอาทิเช่น การสื่อสารต่าง ๆ ทั้งคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ที่นับวันจะทวีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ค่านิยมของรุ่นลูกหลานเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลด้านเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ฉับไว และมากเกินไป ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศจีน เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากก็จริงอยู่ แต่กลับส่งผลให้ในปัจจุบัน มีการไหว้บรรพบุรุษผ่านทางหน้าจอโทรศัพท์หรือคอมพิวเตอร์กันมากขึ้น ถือเป็นเรื่องราวใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นว่า รุ่นลูกหลานไม่ได้เห็นความสำคัญต่อความกตัญญูต่อบรรพบุรุษอีกต่อไป และเข้าใจว่า การไหว้บรรพบุรุษผ่านทางโทรศัพท์ก็เหมือนกับที่ไปเช่นไหว้ยังรวงซู่ย ก็เป็นการกตัญญูเช่นเดียวกัน เหมาะกับผู้ที่ไม่มีเวลาไปเคารพบรรพบุรุษที่รวงซู่ย หรือลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนเองก็ไม่ได้มีความรู้พื้นฐานในเรื่องของเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ส่งผลให้ขาดจิตสำนึกในการร่วมพิธีกรรมหรือปฏิบัติตามความเชื่อของบรรพบุรุษ และยังคงมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ อย่างเช่นเทศกาลไหว้พระจันทร์ เมื่อนุษย์ขึ้นไปเหยียบยังดวงจันทร์ได้ ส่งผลให้เทศกาลไหว้พระจันทร์กลายเป็นเรื่องไร้สาระ งามงาย หากปฏิบัติตามบรรพบุรุษก็จะอายุเพื่อน กลัวเพื่อนจะมองว่าไร้สาระและถูกหัวเราะเยาะได้ บางครอบครัวที่ไม่ได้จัดงานเฉลิมฉลองในเทศกาลนี้ จะเปลี่ยนเป็นการกินขนมไหว้พระจันทร์แทน เพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น ทั้งนี้จะมีแนวโน้มที่ว่า เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ อย่างเช่น เทศกาลขนมจ้าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ จะเป็นการกินขนมประจำเทศกาลนั้น ๆ เสียมากกว่าการเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ เพราะถือว่าการกินขนมประจำเทศกาลจะก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลเท่านั้นเอง อีกทั้งในปัจจุบัน ขนมประจำเทศกาลก็ไม่ได้หารับประทานยากดังเช่นสมัยก่อนที่จะต้องรอให้เทศกาลนั้น ๆ มาถึงจึงจะได้ทานขนมที่เป็นเครื่องเช่นไหว้ ปัจจุบันมีร้านทำขนมมากมายที่แข่งขันกันหารายได้ มีขนมชนิดต่าง ๆ ให้เลือกมากมาย อีกทั้งยังประยุกต์ให้เข้ากับความทันสมัยและกระแสนิยมในปัจจุบัน มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์มากขึ้น มีการโฆษณาทางสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ จึงทำให้ขนมโบราณไม่ได้หาทานยากอีกต่อไป ผลของเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลให้ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันต้องการความรวดเร็วในทุก ๆ เรื่อง ความอดทนน้อยลง ซึ่งขัดกับการปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลของชาวจีนสมัยบรรพบุรุษ ที่พิธีกรรมนั้นมีระยะเวลาในการประกอบพิธีค่อนข้างนาน ทำให้ลูกหลานที่มาเข้าร่วมพิธีมีหน้าที่จุดธูปไหว้บรรพบุรุษ เมื่อไหว้แล้วจึงกลับโดยไม่รอให้พิธีเสร็จหรือบางคนก็รอโดยการนำมือถือหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ขึ้นมาเล่นระหว่างรอ ไม่ได้สนใจสนทนากับญาติผู้ใหญ่ กลายเป็นความห่างเหินที่เกิดขึ้นแม้ว่าตัวจะอยู่ใกล้กัน

3.3 ด้านการศึกษา การศึกษาในสถาบันการศึกษาของไทยนั้น มักมีวันหยุดตามปฏิทินของไทย ไม่ได้เน้นหรือให้ความสำคัญกับวันหยุดในประเพณีของชาวจีนอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนไม่สามารถไปร่วมพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ

ได้ เช่น หากวันตรุษจีนตรงกับวันธรรมดาเด็กนักเรียนก็ต้องตัดสินใจว่าจะหยุดเรียนเพื่อร่วมพิธีกรรมการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษหรือควรจะไปโรงเรียน ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนก็มีการเรียนการสอนตามปกติมิได้ประกาศให้เป็นวันหยุดแต่อย่างใด หากพิจารณาในอีกแง่ก็คือ ผู้ปกครองในปัจจุบันก็ไม่ได้สนับสนุนให้บุตรหลานของตนต้องหยุดเรียนเพื่อมาไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษ เนื่องจากเห็นว่าเรื่องเรียนเป็นเรื่องสำคัญอันดับหนึ่งสำหรับบุตรหลานของตน ส่งผลให้เยาวชนในปัจจุบันรับรู้แต่เพียงว่าในประเพณีต้องมีการเซ่นไหว้เจ้าที่ และบรรพบุรุษ โดยไม่ได้มาเรียนรู้ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมอย่างละเอียดหรือคอยช่วยหยิบจับยกของ ทำให้ความรู้ที่ได้รับไม่ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมที่แท้จริง ขาดความเข้าใจความหมายของพิธีกรรมเหล่านั้น จึงทำให้มองไม่เห็นความสำคัญ

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ เริ่มตั้งแต่สมาชิกรุ่นแรกเป็นชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเดินทางมาเพื่อตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย มีอาชีพหลักคือชาวนา ธรรมดากรรมกร พ่อค้า เจ้าของโรงสี และเรือบ้าง ได้รับการศึกษาน้อย หรือไม่ได้รับการศึกษาเลย มีค่านิยมตามหลักแนวความคิดขงจื้อ ทำให้ถูกปลูกฝังอบรมคุณธรรมทางจริยศาสตร์ตามหลักของขงจื้อ รวมทั้งความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีจีนอย่างเคร่งครัดเป็นการสืบทอดประสพการณ์ ความรู้ ความคิดของสมาชิกรุ่นแรกไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อผดุงวิถีชีวิตให้เกิดภาวะสมดุลในบริบทสังคมไทย เมื่อมาถึงรุ่นที่ 2 คือ รุ่นพ่อแม่ ที่ได้รับการศึกษาไม่สูงนัก ในรุ่นนี้ยังคงให้ความสำคัญกับกิจการของบ้านตนเอง สามารถหยุดเรียนเพื่อช่วยเหลือกิจการได้ตามที่พ่อแม่เห็นว่าเหมาะสม ส่วนใหญ่มีความคิดว่าไม่มีความจำเป็นในการศึกษาเนื่องจากต้องช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน มีความเคร่งครัดในเรื่องของความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของบรรพบุรุษ แต่เมื่อมีลูกก็ผ่อนคลายลงไปบ้างหรือเมื่อบรรพบุรุษเสียชีวิตลงก็ลดในเรื่องของการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รุ่นที่ 2 มีการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานค่อนข้างให้ความสบาย ไม่ค่อยขัดใจบุตรหลานและเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญ โดยพยายามที่จะส่งบุตรหลานเรียนให้ได้มากที่สุด หรือสูงที่สุด เพื่อเป็นหน้าเป็นตาในชุมชน และเป็นความภูมิใจอย่างหนึ่งของครอบครัว เพราะในรุ่นนี้ไม่ได้คาดหวังให้ลูกหลานสืบทอดกิจการของครอบครัว อันเนื่องมาจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาที่มีความสำคัญสูงสุดเพื่อนำมาประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เชื่อว่าดีกว่า เช่น การเข้ารับราชการ การเป็นหมอ นักกฎหมาย ฯลฯ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญระหว่างบุตรหญิงกับบุตรชายอย่างเท่าเทียมกัน มิได้แบ่งแยกความสำคัญเหมือนสมัยรุ่นแรกที่ทำให้ความสำคัญกับบุตรชายหรือหลานชาย มากกว่า มีความคิดที่ไม่เห็นด้วยในเรื่องของบุตรสาวเมื่อแต่งงานมีครอบครัวไปแล้วก็มีหน้าที่ดูแลสามีและลูก จะไม่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของเรา แต่กลับมีความเห็นที่ว่า หากพ่อแม่สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างดี ไม่ว่าหญิงหรือชาย เมื่อพวกเขาโตขึ้นทำงานมีเงิน เขาก็ไม่ทิ้งเราผู้

เป็นพ่อแม่อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้บุตรสาวได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับบุตรชายทุกประการ และเป็นไปตามความคาดหวังของครอบครัวเมื่อบุตรสาวสามารถเลี้ยงดูบิดามารดา และเป็นกำลังหลักในการหาเงินเลี้ยงดูครอบครัวได้

ผลกระทบด้านความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคมที่มีต่อชุมชนตลาดบ้านใหม่

ผลกระทบด้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีต่อความเชื่อและประเพณีทางสังคมนั้นสรุปได้ว่า แม้จะมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังสามารถที่จะแก้ปัญหาและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพความเป็นไปของสังคมในปัจจุบันได้ อีกทั้งยังพบอีกว่า ส่วนใหญ่ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ที่มีความผ่อนคลายกับวัฒนธรรมและประเพณีเดิมมากขึ้น การถ่ายทอดและส่งต่อให้ลูกหลานมีความถดถอยลงเหลือเพียงเฉพาะในรุ่นของตนเอง แม้ความเปลี่ยนแปลงในด้านประเพณีความเชื่อที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่น้อยเพียงใด แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงมีอิทธิพลในด้านประเพณีพิธีกรรมและความเชื่ออย่างศาสนสถานที่อยู่บริเวณโดยรอบชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงมีผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนแห่งนี้ยังคงต้องปฏิบัติตามความเชื่อของประเพณีจีนแต่โบราณกันต่อไป อย่างเช่น เมื่อถึงประเพณีสำคัญของชาวจีน ศาสนสถานเหล่านี้จะเป็นผู้รณรงค์เผยแพร่ในด้านการประกอบพิธีกรรมของศาสนสถานนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมที่มีความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อ การจัดงานเฉลิมฉลองในเทศกาลทุก ๆ ปี ทำให้ประชาชนเกิดความเคยชินและเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมอย่างขาดเสียมิได้ในแต่ละศาสนสถาน ก็มีคณะกรรมการเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในละแวกชุมชนตลาดบ้านใหม่หรือละแวกอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลที่ดีคือ คณะกรรมการเหล่านั้นก็จะเป็นการบอกเสียงในการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ดีงามของชาวจีน และรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีนอีกด้วย นอกจากนี้การเลือกผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่ทางเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรามีส่วนร่วมในการสนับสนุนคัดเลือกผู้ที่มีความพร้อมในการเป็นผู้นำ โดยจะต้องทำหน้าที่ทั้งพัฒนาชุมชนตามแผนที่วางไว้ การโน้มนำชาวชุมชนให้ยังคงอนุรักษ์เอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทย-จีนไว้ให้ได้ เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ทำให้ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ในรุ่นต่อ ๆ มาเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องคงประเพณีดั้งเดิมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนเอาไว้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลมาอย่างต่อเนื่อง จะมากบ้างน้อยบ้างก็ขึ้นอยู่กับวิถึการอนุรักษ์ของแต่ละครอบครัวแต่ก็ยังคงมีมาจนถึงปัจจุบัน

เราจะเห็นได้ว่าการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนในด้านการส่งเสริมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวมีผลให้เกิดการผลักดันให้ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนสายวัฒนธรรมไทยจีนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ร่วมมือร่วมใจกันรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเดิมของบรรพบุรุษตนก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์จีน-ไทย และสามารถสืบทอดประเพณีทางสังคมได้จนถึงทุกวันนี้

บทที่ 4

กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของบรรพบุรุษชาวจีนแตกต่างไปจากเดิมมาก ทั้งนี้ก็เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จึงต้องมีทั้งการรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ลดทอน ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมลง เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เราจะเห็นได้ว่า แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเพียงใด แต่สิ่งหนึ่งที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความเห็นพ้องว่า ควรรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีเหล่านี้ไว้สืบชั่วลูกชั่วหลาน ซึ่งในกระบวนการสืบทอดด้านประเพณีและวัฒนธรรมนั้นมีรายละเอียดซับซ้อนมากมาย อีกทั้งยังเป็นเรื่องของจิตสำนึกที่อยู่ในใจของลูกหลาน บรรพบุรุษ บิดามารดาและญาติพี่น้องจึงเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นการสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป ในบทนี้จะอธิบายถึงกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสืบทอดและรูปแบบการสืบทอดประเพณีทางสังคมชุมชนตลาดบ้านใหม่

การสืบทอดหรือรูปแบบในการสืบทอดประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น มีผลเกี่ยวเนื่องกับการถ่ายทอดเป็นสำคัญ การสืบทอดจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการถ่ายทอด รายละเอียดของความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมในเรื่องสำคัญต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษต้องการให้ลูกหลานปฏิบัติตาม โดยมีวิธีการที่แตกต่างกันไป ดังจะอธิบายดังต่อไปนี้

ลักษณะของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หมายถึง การสอนให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่คนในสังคมนั้น ๆ ได้เคยมีการตกลงกันว่ามีความหมายอย่างไร ต้องการสื่อสารถึงอะไร ด้วยวิธีการใด การถ่ายทอดวัฒนธรรมอาจเป็นการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ รูปแบบการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี เทศกาล พิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนในสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะตัว และแตกต่างจากสังคมอื่น จากการศึกษาพบว่าการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อก่อให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนสู่ลูกหลานในที่นี้มี 2 รูปแบบคือ

1. ทางตรง (Direct socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้ระยะเวลาที่ยาวนาน ตั้งแต่เด็กเล็กถึงวัยรุ่นในปัจจุบัน การถ่ายทอดจะอยู่ในรูปการพูดคุย บอกเล่า อบรมสั่งสอน การให้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง โดยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลุงหลานโดยตรง ซึ่งรูปแบบนี้จะเห็นได้ชัดในครอบครัวเป็นสำคัญ

2. ทางอ้อม (Indirect socialization) เป็นการถ่ายทอดที่มีได้มีเจตนาจะก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งโดยตรง เช่น การแสดงความคิดเห็น ทศนคติ การพูดคุยที่ไม่เป็นทางการหรือการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แต่ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ตลอดจนพฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ไม่ได้ตั้งใจ อาจเป็นผลจากการสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรม หรือเกิดจากการที่บุคคลค่อย ๆ ซึมซับความคิด ความเชื่อ ลักษณะนิสัยบางอย่างโดยที่ตนเองไม่รู้ตัว จนเกิดเป็นสำนึกหรือจิตสำนึกความรับผิดชอบที่มีต่อบางอย่าง (นักวิชาการบางท่านเรียกลักษณะดังกล่าวว่า เป็นความสำนึกทางประวัติศาสตร์หรือความสำนึกทางชาติพันธุ์)

การสืบทอดและรูปแบบการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ นั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดในเรื่องของ โครงสร้างของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นสำคัญ เนื่องจากปัจจัยหลักของการสืบทอดนั้นขึ้นอยู่กับครอบครัวแต่ละครอบครัวว่าจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีมากน้อยเพียงใดและมีวิธีการถ่ายทอดอย่างไรเพื่อให้ลูกหลานปฏิบัติตามที่ตนสั่งสอนหรือบอกกล่าวมาจากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์แต่ละครอบครัวกลุ่มตัวอย่างทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1-3 ยกตัวอย่างดังนี้

ครอบครัวที่ 1 ครอบครัวแซ่ซื่อ

ครอบครัวแซ่ซื่อประกอบด้วยคน 3 รุ่น คือรุ่นที่ 1 คนจีนอพยพ รุ่นที่ 2 รุ่นลูกคนจีนอพยพและรุ่นที่ 3 รุ่นหลานคนจีนอพยพ ที่อาศัยในบ้านเดียวกัน

โครงสร้างครอบครัวแซ่ซื่อ

ประวัติครอบครัว ครอบครัวแซ่ซื่อเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวที่อายุมากที่สุด ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ ซึ่งบิดาคือ นายบึ้งเหียน แซ่ซื่อ อายุ 96 ปี มาจากเต้จิวและมารดานางไฉ่หงส์ แซ่ซื่อ อายุ 94 ปี มาจากเต้จิวเช่นเดียวกัน ปัจจุบันท่านทั้งสองอาศัยอยู่กับลูกสาวคนโต (คุณนภาพร มังกลานนทร์ชัย) และคนที่ 3 (คุณสมพร ชูสกุล) โดยมีลูกของคุณสมพรก็คือ หลานชาย (นายนิติกร ชูสกุล) อาศัยอยู่ด้วย จากการสัมภาษณ์คุณสมพร ชูสกุล ซึ่งเป็นลูกสาวคนที่ 3 ของครอบครัวนี้และเป็นตัวแทนในการให้สัมภาษณ์แทนคุณบึ้งเหียนและคุณไฉ่หงส์ เนื่องจากความจำของท่านทั้งสองเริ่มหายไปบ้าง ทำให้ข้อมูลบางอย่างไม่ครบถ้วน คุณสมพร

ลูกสาวของท่านจึงอาสาเป็นผู้ให้สัมภาษณ์แทน โดยเล่าว่า “เดียวกับอาม่าแต่งงานกันตั้งแต่ตอนที่อยู่ที่เมืองจีนแล้ว หลังจากแต่งงานก็ตัดสินใจอพยพเข้ามาตั้งรกรากที่ไทย โดยคนรู้จักแนะนำให้มาที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่แห่งนี้ เพราะมีอาชีพที่หลากหลายอีกทั้งยังมีเพื่อนพ้องเป็นคนจีนเหมือนกัน เดี่ยวมักพูดเสมอว่า ถ้าไม่ได้กลับจีนก็จะอยู่ที่นี้ (ตลาดบ้านใหม่) จนตาย เพราะเพื่อนที่นี้มากมายเหลือเกินเหมือนอยู่ที่จีนเลย เมื่อมาอยู่ที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่เดี่ยวยังชีพของชำ เสื้อผ้า กางเกง มุ้ง มีหมด ส่วนอาม่ายังชีพขายอาหาร เพราะท่านทั้งสองตกลงกันว่าต้องช่วยกันสร้างครอบครัวให้ได้และมีกินมีใช้จึงแยกทำคนละอาชีพ เดี่ยวกับอาม่ามีบุตรร่วมกัน 7 คน ได้แก่

1. คุณนภาพร มั่งกลานนท์ชัย (โสด)
2. คุณองอาจ มั่งกลานนท์ชัย แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 4 คน
3. คุณสมพร ชูสกุล แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน สามีกับลูกอยู่อเมริกา
4. คุณภิรมย์ มั่งกลานนท์ชัย แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 3 คน
5. คุณชมพู่ มั่งกลานนท์ชัย (โสด)
6. คุณเฉลิมศักดิ์ มั่งกลานนท์ชัย แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 2 คน
7. คุณเต๋ มั่งกลานนท์ชัย แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 1 คน

ปัจจุบันครอบครัวแซ่ชื่อมีสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันทั้งหมด 5 คน ได้แก่ คุณนภาพร (บุตรสาวคนโต) คุณสมพร (บุตรสาวคนที่ 3) และคุณนิติกร (บุตรชายของคุณสมพร) ส่วนพี่น้องคนอื่น ๆ จะมาเยี่ยมคุณนุ่งเหียนและคุณไ้หังส๋บ่อย ๆ แม้ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกัน ระดับการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว

คุณนุ่งเหียน แซ่ชื่อ ไม่ได้รับการศึกษา เมื่อมาอยู่ไทยก็สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ แต่เขียนไม่ได้ สามารถพูดและฟังภาษาจีนได้อย่างคล่องแคล่วและชำนาญ แต่เขียนไม่ได้

คุณไ้หังส๋ แซ่ชื่อ ไม่ได้รับการศึกษา เมื่อมาอยู่ไทยก็สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ แต่เขียนไม่ได้ สามารถพูดและฟังภาษาจีนได้อย่างคล่องแคล่วและชำนาญ แต่เขียนไม่ได้

คุณนภาพร มั่งกลานนท์ชัย จบการศึกษาระดับวิทยาลัยครู สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาจีนแต่จู้ได้แต่ไม่สามารถเขียนได้ ฟังและอ่านภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

คุณสมพร ชูสกุล จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 พูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ชำนาญ สามารถพูดฟังภาษาแต่จู้ได้ แต่อ่านและเขียนไม่ได้

คุณนิติกร ชูสกุล จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ ฟังและพูดแต่จู้ได้บ้าง

ประเภทของครอบครัว ครอบครัวแซ่ชื่อ เป็นลักษณะครอบครัวขยายซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคน 3 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 รุ่นคุณนุ่งเหียนและคุณไ้หังส๋ รุ่นที่ 2 รุ่นลูกสาวของคุณนุ่งเหียนและ

คุณไช้หงส์ และรุ่นที่ 3 รุ่นหลานของคุณบิ่งเหียนและคุณไช้หงส์ ซึ่งลักษณะทั่วไปของครอบครัวคนจีนพ่อแม่จะอาศัยอยู่กับลูกชายคนใดคนหนึ่งของครอบครัวและอยู่ร่วมกันทั้งปู่ย่าลูกหลานในบ้านเดียวกัน แต่ครอบครัวนี้มีบุตรสาวเป็นสมาชิกคนแรก และยังไม่ได้แต่งงาน คุณบิ่งเหียนและคุณไช้หงส์จึงเลือกที่จะอยู่กับบุตรสาวคนโต

การเลือกคู่ครอง การแต่งงานที่เกิดขึ้นของครอบครัวแซ่ซือในรุ่นที่ 2 รุ่นลูกของคุณบิ่งเหียนและคุณไช้หงส์นั้นเป็นการแต่งงานกับคนภายในกลุ่ม คือ เป็นคนจีนเหมือนกันแต่ต้องคนละแซ่ ซึ่งในเรื่องของลูกสะใภ้คุณสมพรให้สัมภาษณ์ว่า “เดียวกับมาเป็นคนที่ค่อนข้างดูแลและเจ้าระเบียบ มักชอบพูดถึงสมัยตอนที่ยังอยู่ที่จีนเสมอ และชอบบอกลูก ๆ ว่าหากมีโอกาสให้ไปตามหาญาติที่ชั่วเถาด้วย เพราะจากกันมานานเหลือเกินและไม่สามารถติดต่อได้ ให้ไปถามโดยหาคนที่มิใช่แซ่เดียวกับเราก่อน แล้วเค้าจะแนะนำเราเอง เตี่ยพูดประจำให้ลูก ๆ ฟังบ่อย ๆ อาม่าเป็นคนที่ค่อนข้างระเบียบและเนียบตลอดแม้แต่การเลือกลูกสะใภ้ ครอบครัวของเราขึ้นชื่อมาก เรื่องการเลือกลูกสะใภ้ สมัยก่อนรุ่นนี้ยังมีคลุมถุงชนกันอยู่เลย อาม่าชอบผู้หญิงฉลาดทำงานบ้านเก่ง ๆ รักและดูแลคนในครอบครัวของตนเอง เค้าถึงจะดูแลครอบครัวเราได้ สะใภ้ที่อยู่ในครอบครัวนี้ก็เป็นสะใภ้ที่อาม่าเลือกทั้งนั้น แม้แต่ลูกเขยเองอาม่าก็เลือก อย่างป้าเนี่ยอาม่าก็เลือกสามีให้ ป้าเป็นคนหัวอ่อน เชื่อฟังเดียวกับอาม่าเสมอ แถมยังกลัวพวกเค้าด้วยก็โอนอ่อนผ่อนตามถ้าอาม่าว่าดีป้าก็คิดว่าดี แต่ตอนหลังสามีของป้าไปทำธุรกิจที่อเมริกา แรก ๆ ป้าก็ตามไปอยู่ด้วยจนมีลูกด้วยกัน 1 คน อยู่ไปได้สักพักพี่ชายที่เคยอยู่กับเตี่ยและอาม่าก็โทรมาบอกว่าจะย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ ป้ากับลูกชายเลยบินกลับจากอเมริกาเพื่อมาอยู่ดูแลเดียวกับอาม่าโดยมีพี่สาวคนโตกลับมาช่วยดูแลท่านด้วย ส่วนลูกให้เรียนต่อที่ไทย แรก ๆ ที่พวกพี่น้องแต่งงานก็จะนำสะใภ้เข้าบ้านทุกคนแต่บ้านเราทำเป็นธรรมเนียมเท่านั้นเพราะที่บ้านคับแคบ มาอยู่แค่ 2-3 วันหรือ 1 อาทิตย์ก็ย้ายออกไปที่อื่น และยังมีหลาน ๆ อีก สมาชิกยิ่งเพิ่มขึ้น ป้าก็มองว่าเหมาะสมแล้วว่าเราจะต้องขยับขยายที่อยู่บ้าง ส่วนอาม่าถึงแม้จะเคร่งครัดด้านธรรมเนียมของคนจีนก็จริง แต่เมื่อเจอกับสภาพความเป็นจริงแล้วอาม่ากับเตี่ยก็ไม่ได้เรียกร้องให้ลูกอยู่ด้วย เพราะสงสารที่ต้องมาอยู่รวมกันในบ้านแคบ ๆ ในขณะที่ลูก ๆ แต่งงานและมีสมาชิกเพิ่ม อาม่าก็ตามใจบรรดาพี่ ๆ น้อง ๆ ถ้าสามารถขยับขยายได้ก็ไปไม่เป็นไร ในรุ่นที่ 3 เตี่ยกับอาม่าก็ไม่ค่อยได้สนใจแล้ว ตามใจหลาน ๆ หลานรักใคร่เดียวกับม๊า ก็รักด้วย แม้แต่รุ่นป้าและพี่ ๆ น้อง ๆ ก็ไม่ได้บังคับให้พวกเขาต้องแต่งงานกับคนกลุ่มเดียวกัน เชื้อชาติเดียวกัน เรามองว่ารุ่นที่ 3 เขาได้รับการศึกษาที่ดี และสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งดี ๆ ให้กับตนเองได้ คิดเองได้ก็ไม่ได้ไปบังคับ พอไม่บังคับก็เลยได้ทั้งสะใภ้คนไทยและลูกเขยคนไทยกันถ้วนหน้า”

สรุปได้ว่าในรุ่นของบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์ ยึดหลักสะใภ้เข้าบ้านจะต้องเป็นคนจีน เพราะว่าหลักวัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนเหมือนกัน แต่ปัจจุบันในรุ่นที่ 3 ไม่ได้บังคับ และโดยส่วนใหญ่จะแต่งงานกับคนนอกกลุ่มก็คือ คนไทย

การสืบเชื้อสาย ครอบครัวแซ่ชื่อยึดหลักการสืบเชื้อสายเหมือนครอบครัวชาวจีนดั้งเดิม คือ การสืบสกุลทางฝ่ายชายเป็นหลัก เมื่อคุณบั้งเหียน แซ่ชื่อ แต่งงานกับคุณ ไช้หงส์ คุณ ไช้หงส์ ก็ใช้นามสกุลแซ่ชื่อเช่นเดียวกับสามี ส่วนลูกที่เกิดมาจะต้องใช้นามสกุลแซ่ชื่อตามสามีทั้งหมด ยกเว้นลูกสาวที่แต่งงานก็จะไปใช้นามสกุลของครอบครัวสามีของแต่ละคน รวมถึงหลาน ๆ ก็ต้องใช้แซ่ชื่อ

ปัจจุบันรุ่นลูกของครอบครัวคุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์ ได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุลเป็นภาษาไทย คือ มังกลานนัทชัย แต่ถ้าหากถามว่าเป็นคนแซ่ไหนก็จะตอบว่าแซ่ชื่อ ส่วนเรื่องความคาดหวังที่จะต้องได้บุตรชายนั้นทั้งคุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์ รวมถึงลูก ๆ ของท่านกล่าวเหมือนกันว่า “จริง ๆ คนจีนต้องการมีบุตรชายไว้สืบสกุล โดยเฉพาะคน โตถ้าเป็นบุตรชายจะดีมากจะเป็นมงคล แต่หากไม่ได้หรือมีบุตรคนโตเป็นผู้หญิงก็ไม่เป็นไร ยึดแค่เพียงว่าภายในครอบครัวจะต้องมีบุตรชาย จะเป็นคนโต คนกลางหรือคนเล็กก็ได้ แต่ก็ควรมีไว้สักคน แต่ก่อนคุณ ไช้หงส์ ก็มีบ้างที่คิดว่าทำไมครอบครัวของตนจึงมีบุตรสาวมากกว่าบุตรชาย อีกทั้งยังโดนแม่ของคุณบั้งเหียนไม่พอใจเรื่องที่มีบุตรคนโตเป็นผู้หญิง แต่ในความเป็นจริงคือบุตรสาวสามารถช่วยเหลืองานบ้านและกิจการต่าง ๆ ของครอบครัวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุตรสาวคนโตที่เป็นแรงงานสำคัญของบ้าน สามารถทำงานได้ทุกอย่างมีความขยันขันแข็ง ทำให้คุณ ไช้หงส์เปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตรว่าไม่จำเป็นจะต้องเป็นเพียงบุตรชายที่สามารถช่วยเหลือครอบครัวหรือสืบเชื้อสายได้ แต่บุตรสาวก็สามารถทำได้ทุก ๆ อย่างเหมือนกัน”

ที่อยู่หลังแต่งงาน สะใภ้ที่แต่งงานเข้ามาในครอบครัวแซ่ชื่อจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายชาย ซึ่งในระยะแรกสะใภ้ของบุตรชายทั้ง 2 คนของคุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์ได้อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ต่อมาก็ได้แยกครอบครัวออกไปประกอบอาชีพที่อื่น และย้ายไปสร้างครอบครัวใหม่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครอบครัวของคุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์นั้นสรุปได้ว่า คุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์มีความเห็นในเรื่องที่อยู่อาศัยหลังแต่งงานว่าหากมีเงินพอหรือมีโอกาสออกไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ก็สมควรแยกครอบครัวไป เหตุเพราะบ้านที่อยู่เดิมนั้นคับแคบไม่เหมาะกับการอยู่ร่วมกันหลาย ๆ คน

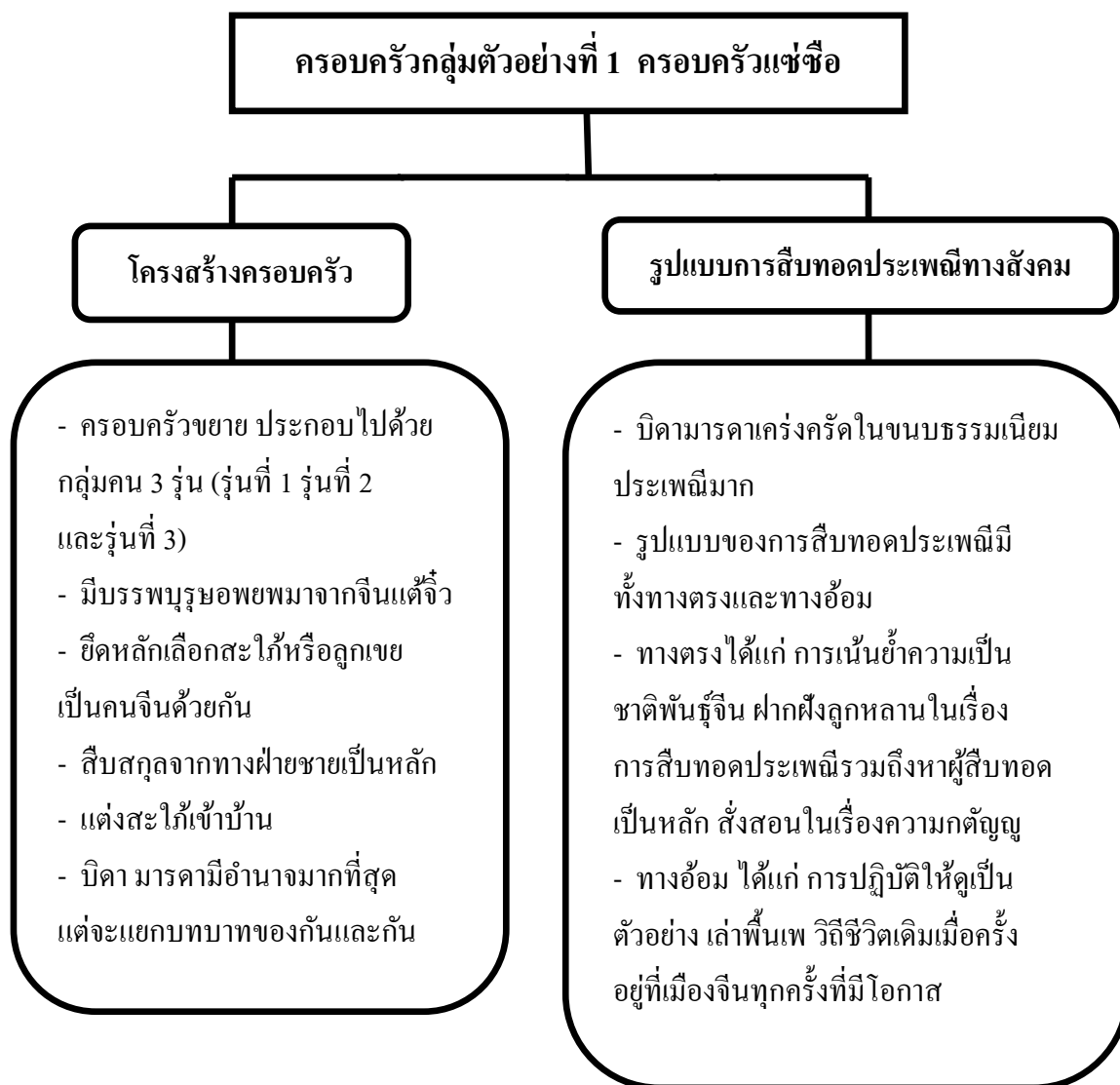
อำนาจในครอบครัว ทุกคนในครอบครัวจะเชื่อฟังคุณบั้งเหียนและคุณ ไช้หงส์ เพราะถือว่าเป็นผู้ใหญ่ที่สุดในบ้าน โดยเฉพาะคุณ ไช้หงส์ที่มีบทบาทภายในบ้านมากที่สุด เพราะเป็นผู้ที่จัดการเรื่องภายในบ้านทั้งหมด แต่ในการตัดสินใจส่วนใหญ่ภายในครอบครัวคุณบั้งเหียน

จะเป็นผู้ตัดสินใจเพราะเป็นหัวหน้าครอบครัว

การสืบทอดการรับและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่ซื่อ

การสืบทอดการรับและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ในชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างมีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยและจีนเข้าด้วยกัน แต่มีความโน้มเอียงไปทางจีนเสียมากกว่า มีการนับถือพระพุทธรูปโดยตั้งหิ้งไว้ใกล้กับหิ้งบรรพบุรุษ และจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีการไหว้พระทั้งวันพระไทยและวันพระจีน และมีการร่วมทำบุญตามประเพณีไทย แต่ยังคงมีการถ่ายทอดการรับรู้เกี่ยวกับประเพณีสำคัญต่าง ๆ ครอบครัวแซ่ซื่อ โดยเฉพาะในรุ่นที่ 1 มีความเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีของชาวจีน มีสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์สูง ในเรื่องของการสืบทอดพิธีกรรมและความเชื่อนั้น กระทำโดยการถ่ายทอดโดยตรง ได้แก่ การบอกกล่าวเน้นย้ำถึงความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะหากมีลูกสาวก็มีความจำเป็นที่จะต้องสอนให้ทราบเพราะถือเป็นหน้าตาของลูกคนจีน ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดคือ มารดา เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะมีหน้าที่ในการเตรียมข้าวของเครื่องใช้รวมไปถึงเครื่องเช่น ไหว้ในประเพณีต่างโดยมีบุตรหลานเป็นลูกมือคอยช่วย ทำให้หน้าที่ในการถ่ายทอดในเรื่องเกี่ยวกับรายละเอียดเครื่องเช่น ไหว้หรือข้างของเครื่องใช้และสถานที่ที่จัดไหว้นั้นจะเป็นหน้าที่ของมารดา ส่วนบิดาจะมีหน้าที่ในการถ่ายทอดขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีว่าต้องไหว้อย่างไร มีการลำดับอาวุโสอย่างไร เป็นต้น อีกทั้งยังมีความเข้มข้นในเรื่องของความกตัญญู ความสำนึกกรักบ้านเกิดที่ยังเน้นย้ำและถ่ายทอดให้กับลูกหลานได้เข้าใจความรู้สึกนั้น ๆ เมื่อลูกหลานที่ได้รับการถ่ายทอดทั้งความรู้สึกและธรรมเนียมในการปฏิบัติก็จะเข้าใจผู้เป็นบรรพบุรุษได้มากยิ่งขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับการทำหน้าที่สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ตามความคาดหวังของบรรพบุรุษ แต่ในรุ่นที่ 2 นี้ก็พบว่ามีความถดถอยในเรื่องของความตั้งใจในการถ่ายทอด โดยความตั้งใจในรุ่นที่ 2 ยังพยายามที่จะถ่ายทอดให้รุ่นลูกเข้าใจ แต่ความตั้งใจได้เปลี่ยนเป็นเพียงขอให้เข้าใจถึงความหมาย เหตุผลในการปฏิบัติและขั้นตอนบางส่วน แต่ไม่เน้นในเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติแต่เดิม เพราะด้วยการถ่ายทอดนอกเหนือจากบิดามารดายังมีการถ่ายทอดจากวัฒนธรรมของสังคมไทยก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เกิดการยอมรับวัฒนธรรมไทยเข้ามา ซึ่งในรุ่นที่ 3 พบว่า ความตระหนักในเรื่องของการสืบทอดและรับรู้ความเข้าใจถึงแนวคิดอย่างกว้างขวางของพิธีกรรมมีความสำคัญที่ลูกหลานคนจีนต้องรู้ แต่ทัศนคติในเรื่องพิธีกรรมมีการเปลี่ยนรูปแบบไปตามสังคม เนื่องด้วยเวลาที่อยู่กับบิดามารดาในแต่ละวันน้อยลง เพราะต้องใช้เวลาร่วมอยู่กับสังคมส่วนใหญ่ซึ่งเป็นสังคมไทย โดยยอมรับความเป็นไทยสูงขึ้น แต่โดยภาพรวม

แล้วครอบครัวแซ่ชื่อถือว่าเป็นครอบครัวหนึ่งที่สมาชิกจะให้ความร่วมมือในการสืบทอดประเพณีหรือพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ตามบรรพบุรุษเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะมีผู้นำครอบครัว (คุณปู่เหียนและคุณไฉ่หงส์) เป็นหลักและเป็นแรงจูงใจในการสืบทอดประเพณีที่สำคัญของชาวจีน

ภาพที่ 4 ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ 1 ครอบครัวแซ่ชื่อ

ผลกระทบจากทฤษฎีภาวะทันสมัยต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่ชื่อ

ความทันสมัยได้เข้ามามีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมทุก ๆ ด้าน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา ความเชื่อและค่านิยมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำประเด็นดังกล่าวมาสอบถามกลุ่มตัวอย่างว่ามีผลต่อประเพณีต่าง ๆ ในรอบปีตามความเชื่อของบรรพบุรุษชาวจีนหรือไม่ อย่างไร ผลจากการสัมภาษณ์สามารถสรุปและวิเคราะห์ได้ว่า สมาชิกทุกคนในครอบครัวแซ่ชื่อยอมรับว่าความทันสมัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวอันส่งผลไปถึงการปฏิบัติตามวัฒนธรรมและพิธีกรรมแบบจีน ซึ่งความทันสมัยที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากความก้าวหน้าหรือพัฒนาของสังคมให้มีความเจริญยังผลให้ครอบครัวเกิดความเห็นต่างที่สมาชิกทุกคนต้องปรับตัวเพื่อการเลี้ยงชีพอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจ ความแตกต่างทางด้านความคิดระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าเนื่องมาจากการศึกษาและความรับรู้ข่าวสารของเทคโนโลยีที่รวดเร็วขึ้น ทำให้ค่านิยมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เด็กรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากภาวะความทันสมัยจะยึดความคิดของตนเองมากกว่าที่จะยอมรับความคิดเห็นจากบิดามารดา ดังนั้นเมื่อความคิดค่านิยมของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนไปก็ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตามความเชื่อของชาวจีนอีกด้วย ผลของเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ทำให้ต้องประหยัดในเรื่องการจัดซื้อเครื่องเช่น ทีวี ในเทศกาลต่าง ๆ หาเครื่องเช่นที่ราคาถูกลงและง่ายต่อการจัด ทีวี ความสัมพันธ์ทางโครงสร้างครอบครัวและเครือญาติเกิดความเห็นต่างเนื่องจากความเร่งรีบหรือความสะดวกสบายที่ทำให้ลดขั้นตอนและการนัดพบของเครือญาติที่น้อยลงทั้งจำนวนคนและจำนวนครั้งในการเจอกัน

ครอบครัวที่ 2 ครอบครัวแซ่เจี๋ย

กลุ่มตัวอย่างครอบครัวแซ่เจี๋ยมีสมาชิกประกอบด้วย 2 รุ่น คือ คนจีนรุ่นที่ 2

ลูกคนจีนอพยพ และรุ่นที่ 3 รุ่นหลานคนจีนอพยพ

โครงสร้างครอบครัวแซ่เจี๋ย

ประวัติครอบครัว ครอบครัวแซ่เจี๋ยเป็นครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีบิดา

นายไช่ซี่ แซ่เจี๋ย เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว และนางสุขลิ่ง แซ่คู เป็นชาวจีนแต้จิ๋วเช่นเดียวกัน ทั้งคู่มาพบกันที่เมืองไทย และแต่งงานกันที่ตลาดบ้านใหม่ มีบุตรทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่

1. นางนาฎยา จ.คุโนปกรณ์ แต่งงานกับคนไทย มีบุตร 5 คน
2. นางสาวนิตยา จ.คุโนปกรณ์ (เสียชีวิต)
3. นางดารณี กุลทลวรรณ แต่งงานกับชาวไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 3 คน
4. นายทรงศักดิ์ จ.คุโนปกรณ์ (เสียชีวิต) แต่งงานกับชาวไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 1 คน
5. นายเปรมชัย จ.คุโนปกรณ์ แต่งงานกับคนไทย มีบุตร 2 คน

6. นางสาววิตรี จ.คุโนปกรณ์ (โสด)
7. นายเจตน์ จ.คุโนปกรณ์ แต่งงานกับชาวไทยเชื้อสายจีน มีบุตร 2 คน
8. นายพูนศักดิ์ จ.คุโนปกรณ์ แต่งงานกับคนไทย มีบุตร 1 คน
9. นายกฤษผล จ.คุโนปกรณ์ แต่งงานกับคนไทย มีบุตร 2 คน
10. นายสุขชัย แซ่เจี๊ย (โสด)

โดยคุณวิตรีได้ให้สัมภาษณ์ว่า “เดียบ้านเกิดอยู่เมืองจีน ถ้าจำไม่ได้คืออยู่อำเภอหมีไ้ว ส่วนแม่ก็มาจากเมืองจีน เป็นจีนแต่จิว อำเภออะไรจำไม่ได้ เดียเมื่ออพยพมาอยู่ที่ไทยก็มาอยู่โรงเรียนวัดผา แปรริ้ว เมื่อแต่งงานกับแม่ก็ย้ายมาอยู่ที่หัวตลาดบ้านใหม่ สมัยนั้นตลาดบ้านใหม่ยังเป็นหลังคาจาก เดียกับแม่มีลูกด้วยกันทั้งหมด 10 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียกันทั้งหมด เดียมีอาชีพเป็นคนทำโต๊ะจีนที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ที่หน้าบ้านจะขายกาแฟโบราณ มีพวกอาเจ็ก อาแปะมานั่งกินน้ำชาทุก ๆ เช้า ส่วนแม่ก็ขายแตงโม ข้าวเหนียวมะม่วง ขนมครก อย่างกล้วย ผลไม้ต่าง ๆ ขายที่หัวตลาดในตอนเช้า ตกกลางคืนแม่จะขายขนมหวานด้วย โดยมีพี่สาวคนโตเป็นคนขาย ตอนกลางคืน ต่อมาเมื่อมีเงินเก็บแล้วเดียก็มาเปิดร้านอาหารสามแม่ครัว (ซึ่งปัจจุบันได้ขายต่อให้อีกครอบครัวทำแทน) พี่สาวคนโตก็ช่วยเช่นกัน หลังจากเปิดร้านอาหารภายใต้ชื่อสามแม่ครัว ก็มีเพื่อน ๆ เดียชวนเดียไปลงทุนทำโรงเหล้าแสงทองที่ตลาดพลู แต่ทำได้สักพักจึงเลิกและกลับมาอยู่แปรริ้วเหมือนเดิม เดียกับแม่เป็นคนใจดีมาก เดียมักจะพูดอวยพรเป็นภาษาแต้จิ๋วที่โรงเจของวัดจีนประชาสโมสร หลังจากเดียเสียโรงเจก็ไม่ได้มีใครมาแทนเดีย เดียเป็นคนตลก สามารถพูดให้พรได้ดี อีกทั้งยังเป็นคนที่คอยทำกับข้าวในบ้านเพราะเดียชอบทำอาหาร สมัยที่เดียยังมีชีวิตอยู่ครอบครัวของเราทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ ทำให้ลูก ๆ ได้เรียนรู้การทำงานใน ด้านความเป็นผู้นำชุมชน ได้ช่วยเหลือเดียจัดงานต่าง ๆ ที่เป็นหน้าเป็นตาต่อชุมชนอย่างงานเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าพ่อโกมินทร์และเจ้าแม่ทับทิม ต่อมาเมื่อเดียเสียชีวิตลง ตำแหน่งผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ก็ต้องเลือกกัน โดยชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่อีกครั้ง ซึ่งครั้งนี้ครอบครัวของ ป้าเจ็กไม่มีใครลงชื่อเป็นผู้นำชุมชนเลย”

ปัจจุบันคุณวิตรีอาศัยอยู่กับน้องชายคนเล็ก มีพี่สะใภ้คือ คุณศรีและหลานชายซึ่งเป็นลูกของคุณศรีชื่อว่า คุณชัยปกรณ์ จ.คุโนปกรณ์ อยู่ด้วยกัน เนื่องจากพี่ชาย (คุณทรงศักดิ์ จ.คุโนปกรณ์) ซึ่งเป็นสามีของคุณศรีได้เสียชีวิต ทำให้คุณศรีและบุตรชายย้ายมาอยู่กับคุณวิตรี ส่วนบ้านหลังเดิมของคุณศรีก็อยู่ไม่ไกลจากชุมชนตลาดบ้านใหม่เท่าใดนัก โดยคุณวิตรีเล่าว่า “ตนมีพี่น้องทั้งหมด 10 คน แต่ละคนก็แยกย้ายไปมีครอบครัวและประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งใน กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ส่วนตนไม่ได้แต่งงานและพักอาศัยอยู่ที่บ้านเดิมของบิดามารดา เมื่อครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่โดยมีน้องชายที่ไม่สามารถสื่อสารได้ (เป็นใบ้) อยู่ด้วยกัน ต่อมาก็มี

ซ้อศรีและหลานชายมาอาศัยอยู่ด้วย เพราะพี่ชายของตนเสียชีวิต

ระดับการศึกษาของสมาชิกภายในครอบครัว

คุณวิตรี จ.คุณปกรณ์ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ ฟังและพูดแต่จู้ได้ชำนาญและคล่องแคล่ว

คุณศรี จ.คุณปกรณ์ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ ฟังและพูดแต่จู้ได้ชำนาญและคล่องแคล่ว

คุณชัยปกรณ์ จ.คุณปกรณ์ จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย สามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้ดี ฟังและพูดแต่จู้ได้บ้าง

คุณสุขชัย แซ่เจ็ย ไม่ได้รับการศึกษา

ประเภทของครอบครัว ครอบครัวแซ่เจ็ยเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวซึ่งเหลือเพียง 2 รุ่น คือ รุ่นที่ 2 รุ่นคุณวิตรีซึ่งเป็นลูกสาวของรุ่นคนจिनอพยพ คุณศรี (สะโก้) และคุณสุขชัย (น้องชายคนเล็ก) และรุ่นที่ 3 รุ่นหลานคนจिनอพยพ (คุณชัยปกรณ์)

การเลือกคู่ครอง การแต่งงานที่เกิดขึ้นของครอบครัวแซ่เจ็ย เป็นการแต่งงานแบบ ทั้งภายในกลุ่มคือ คนจिनและการแต่งงานแบบภายนอกกลุ่มก็คือคนไทย ซึ่งคุณ ไชจีและคุณสุขชัย ไม่ได้ว่าอะไรและไม่ได้บังคับให้ลูกต้องแต่งงานกับคนกลุ่มเดียวกัน แต่ก็มีคามคาดหวังว่าจะได้ ลูกเขยหรือลูกสะโก้เป็นเชื้อสายจिनเช่นกัน ในเรื่องนี้คุณวิตรีกล่าวว่า “เดียวกับแม่เป็นคนที่ไม่ค่อย เข้มงวดในการเลือกคู่ครองของลูกเท่าไรนัก เพราะท่านเชื่อว่าคู่ครองนั้นเป็นเพราะเทพเจ้าลิขิตมาให้พบกัน จึงไม่ออกไปฝืนให้มันเป็นไปตามธรรมชาติจะดีกว่า เน้นไปที่นิสัยให้ขยันทำมาหากิน ทำงานเป็น รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเรา หรือถ้าไม่รู้ก็มาเรียนรู้เอาได้”

การสืบเชื้อสาย ครอบครัวแซ่เจ็ยยึดหลักการสืบเชื้อสายเหมือนครอบครัวชาวจีนดั้งเดิม คือ การสืบสกุลทางฝ่ายชายเป็นหลัก สะโก้ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปใช้นามสกุลของสามี ส่วนลูกที่เกิดมาก็ต้องใช้นามสกุลเดียวกับสามีเช่นเดียวกัน ต่อมาครอบครัวแซ่เจ็ยได้เปลี่ยนนามสกุล เป็นแบบคนไทยคือ จ.คุณปกรณ์

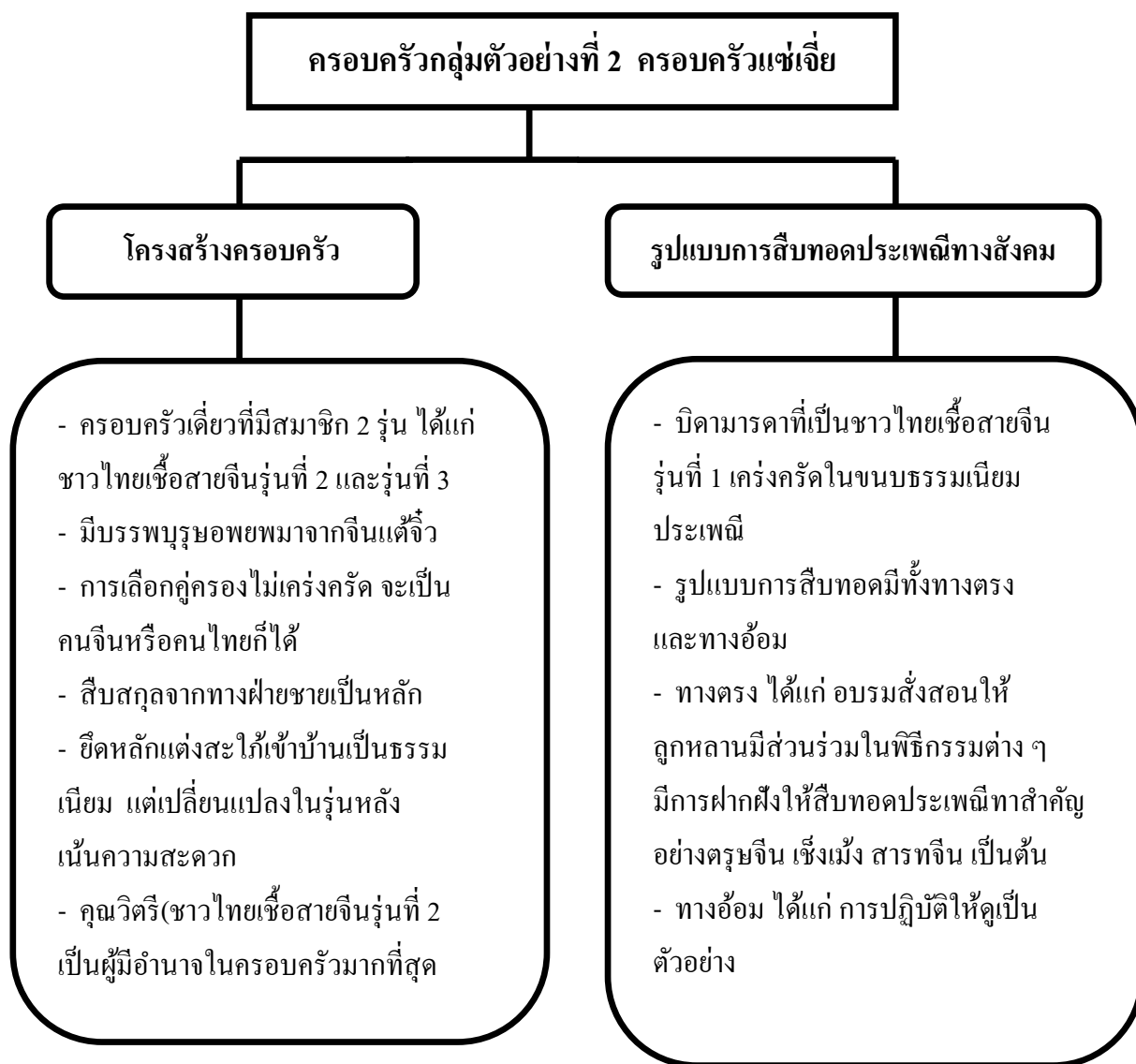
ที่อยู่หลังแต่งงาน ในรุ่นที่ 1 คือรุ่นบิดามารดาของคุณวิตรีนั่นเมื่อลูก ๆ แต่งงานแล้ว จะนำสะโก้เข้าบ้านทุกคน ต่อมาเมื่อมีลูกมีหลานก็ต้องแยกย้ายขยับขยายไปอยู่ที่อื่น ซึ่งเหตุผลในการแยกครอบครัวนั้นเพราะขนาดของบ้านเล็ก ไม่เหมาะที่จะอยู่อาศัยรวมกันมาก ๆ และต่างคนต่างก็มีอาชีพเป็นของตนเอง เมื่อมีลูกก็อยากจะแยกครอบครัวกัน แต่ก็ยังคงอยู่ในละแวกเดียวกัน เมื่อถึงในรุ่นที่ 3 เมื่อแต่งงานแล้วก็จะแยกครอบครัวออกมาเลย โดยมีการทำเรือนหอเตรียมไว้ล่วงหน้า

อำนาจในครอบครัว สำหรับอำนาจในครอบครัวแซ่เจี้ยนอยู่ที่คุณวิตรี ซึ่งเป็นบุตรสาวคนที่ 6 เนื่องด้วยมีความใกล้ชิดกับบิดามารดามากที่สุด เมื่อบิดามารดาเสียชีวิตที่ ๆ นื่อง ๆ จึงยกให้คุณวิตรีเป็นตัวแทนของครอบครัวแซ่เจี้ยน และมีหน้าที่ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ภายในตระกูล

การสืบทอดการรับและปฏิบัติพันธกิจทางวัฒนธรรมต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่เจี้ยน

การสืบทอดการรับและปฏิบัติพันธกิจทางวัฒนธรรมต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่เจี้ยนนั้นสรุปได้ว่า ในครอบครัวได้รับการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดในเรื่องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมของชาวจีนมาอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะตัวคุณวิตรีเอง ถือเป็นเจ้าพิธีหรือผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีความรอบรู้รายละเอียดและธรรมเนียมในการปฏิบัติเป็นอย่างดี ส่วนพี่น้องแต่ละคนที่แยกย้ายไปมีครอบครัวก็ยังคงถ่ายทอดประเพณีของชาวจีน เมื่อครั้งบรรพบุรุษสู่ลูกหลานต่อไปอย่างไม่ขาด โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าหน้าที่ในการถ่ายทอดได้แก่ผู้เป็นมารดา คุณอา น้ำสะไก่ เป็นต้น เหตุเพราะหน้าที่ในการถ่ายทอดรายละเอียดในเรื่องการเตรียมเครื่องเช่น ไหว้หรือข้าวของเครื่องใช้ในประเพณีต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทำให้บรรดาบุตรหลานที่ทำหน้าที่เป็นลูกมือในการเตรียมเครื่องเช่น ไหว้หรือสถานที่ได้มีโอกาสฟังคำสั่งสอนหรือแนะนำไปด้วย ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ของครอบครัวแซ่เจี้ยนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความหมายและความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ เป็นอย่างดี และสามารถที่จะปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว แม้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 จะมีความคาดหวังในเรื่องการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของลูกหลานแตกต่างจากชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1 ก็ตามด้วยเหตุเพราะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับเริ่มมีความถดถอยในเรื่องการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ลงบ้าง แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ก็เลือกที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านต่าง ๆ เช่น กันและค่อย ๆ ให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้และซึมซับการถ่ายทอดประเพณีพิธีกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ทำให้เหมือนว่าถูกบังคับให้ปฏิบัติตามบรรพบุรุษ ให้ได้เข้าใจความหมายอย่างถูกต้อง และตระหนักถึงความสำคัญของเทศกาลต่าง ๆ เพื่อที่ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 จะได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีอย่างเต็มใจ อีกทั้งยังคงอิสระทางด้านความคิดของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ว่าควรหรือไม่ควรที่จะสืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษไว้หรือไม่ แต่อย่างน้อย ๆ ความคาดหวังว่าจะต้องมีการสืบทอดในประเพณีนั้น ๆ แน่นอนก็คือ ประเพณีฉลองวันเกิดเจ้าพ่อ โคมินทร์และเจ้าแม่ทับทิม (ปุนถ่าม๊า) ที่ถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของลูกหลานในครอบครัวนี้ที่จะต้องปฏิบัติตามบรรพบุรุษและถ่ายทอดให้ลูกหลานของตนสืบทอดไปเรื่อย ๆ

ไม่สิ้นสุด

ภาพที่ 5 ครอบครัวกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ครอบครัวแช่เจีย

ผลกระทบจากทฤษฎีภาวะทันสมัยต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแช่เจีย
ภาวะทันสมัยมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมทุกด้าน โดยมีปัจจัยที่ส่งผล ได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การศึกษา ความเชื่อและค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์สมาชิกภายในครอบครัวแช่เจีย พบว่า ครอบครัวแช่เจียมีความเห็นว่าภาวะความทันสมัยมีผลกระทบต่อการรับและการสืบทอดประเพณีว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 เป็นต้นไปมีความเป็นผู้นำ มีความคิดและ

ความเป็นตัวเองสูงเนื่องจากได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทำให้บางครั้งการถ่ายทอดด้านประเพณีไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จะมีความเห็นที่แตกต่าง หรือไม่เห็นด้วยกับบางประเพณีที่เคยถือปฏิบัติกันมา อีกทั้งทุกวันนี้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีถูกละเลย ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่จะให้ความสำคัญกับเรื่องอื่นมากกว่า การมาเคารพหรือเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เช่น เรื่องงาน เรื่องการศึกษา ก็เป็นสิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญมากที่สุด ไม่เพียงแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่เท่านั้นที่เห็นความสำคัญของการงานและการศึกษา ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 เช่นเดียวกันที่สังเกตเห็นรวมถึงส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการศึกษาและหน้าที่การงานที่ดีแก่ลูกหลานเช่นเดียวกัน และส่วนใหญ่เห็นว่าลูกหลานไม่จำเป็นต้องหยุดงานหรือหยุดเรียนเพื่อมาไหว้บรรพบุรุษ แต่กระนั้นก็ยังคงมีความคาดหวังให้ลูกหลานมาพร้อมหน้ากันในวันสำคัญ ๆ เช่น ตรุษจีน แข็งเม้ง สารทจีน เป็นต้น

ผลทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการประกอบพิธีกรรมแต่ละประเพณี ครอบครัวเซ่เจี่ยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ เพราะประเพณีที่สำคัญของชาวจีนนั้นมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ซึ่งไม่เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันเท่าที่ควร จึงต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมอย่างการเลือกเครื่องเซ่นไหว้ที่มีราคาถูกลง ผลไม้ เบ็ด ไก่ขนาดใหญ่ที่เคยใช้ไหว้เปลี่ยนมาเป็นขนาดเล็กแทน โดยในครอบครัวจะไม่มี การลดปริมาณเครื่องเซ่นไหว้เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญ

สรุปได้ว่าครอบครัวกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนี้มีความเหมือนกันในด้านโครงสร้างของครอบครัวและมีการปรับเปลี่ยนด้านโครงสร้างครอบครัวในระยะหลังคือมีความผ่อนคลายมากขึ้น เน้นไปที่ความสะดวก บางอย่างเลือกที่จะทำตามธรรมเนียมปฏิบัติแล้วจึงค่อยปฏิบัติตามความเหมาะสมทีหลัง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนบรรพบุรุษจะเห็นได้ว่าครอบครัวเซ่เจี่ยจะมีความเคร่งครัดในด้านประเพณี โดยเฉพาะในรุ่นที่ 1 ที่ยังมีชีวิตอยู่ การปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จึงเป็นไปอย่างเคร่งครัด บุตรหลานต้องปฏิบัติตามที่บรรพบุรุษต้องการ แต่แม้จะเคร่งครัดสักเพียงใด ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1 นี้ก็ต้องปล่อยให้ประเพณีตามความเชื่อของตนแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม โดยในรุ่นที่ 3 เป็นต้นไปที่เกิดการปรับเปลี่ยนด้านรูปแบบและขั้นตอนของประเพณีซึ่งต่างออกไปจากของเดิม ด้านครอบครัวเซ่เจี่ยที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 นั้นก็ยังคงมีความเคร่งครัดในด้านประเพณีพิธีกรรมเช่นเดียวกับครอบครัวแรก แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าครอบครัวเซ่เจี่ยมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติในประเพณีมากกว่าครอบครัวเซ่เจี่ย เหตุเพราะครอบครัวเซ่เจี่ยถือเป็นผู้นำชุมชนในอดีตไม่ว่าจะมีการจัดประเพณีใด ๆ ก็ตาม ครอบครัวเซ่เจี่ยจะต้องเป็นแกนหลักในการปฏิบัติ โดยมีคุณวิตรีที่สืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังรับหน้าที่ดูแลศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ ทำให้ได้รับ

ความเคารพจากชาวชุมชนอีกด้วย ด้านการวิธีการสืบทอดนั้นทั้งสองครอบครัวปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทั้งสองครอบครัวจะเน้นในเรื่องของความรู้สึกนึกคิด การเล่าภูมิหลังความเป็นมาของตนให้บุตรหลานได้รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้ที่เป็นบรรพบุรุษ ก่อให้เกิดการปฏิบัติตามด้านการถ่ายทอดมีแนวโน้มที่จะถ่ายทอดประเพณีปฏิบัติต่อญาติพี่น้องในรุ่นเดียวกันมากกว่าการถ่ายทอดให้บุตรหลาน แต่ยังคงมีความคาดหวังในการสืบทอดของบุตรหลานในรุ่นต่อไป ส่วนผลกระทบที่มีต่อการสืบทอดนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 ทั้งสองครอบครัวเห็นว่าควรปล่อยให้ไปไปตามสภาพสังคมปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนบ้างตามที่ลูกหลานเห็นสมควรโดยไม่ก่อให้เกิดการสูญหายของประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 มีความเห็นว่าการถ่ายทอดประเพณีต่อไปในรุ่นที่ 4 นั้นจะเป็นประเพณีที่มีการปรับเปลี่ยนจากของเดิมให้เหมาะสมกับสังคมที่ดำรงอยู่

นอกจากครอบครัวทั้ง 2 ครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ในด้านความเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญของประเพณี รวมถึงวิธีการสืบทอดประเพณีทางสังคมของแต่ละ โดยมียรายละเอียดของแต่ละประเพณีดังต่อไปนี้

1. ประเพณีตรุษจีน ประเพณีตรุษจีนถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญที่สุดของชาวจีนในสังคมไทย ของไหว้สำคัญที่ใช้ในประเพณี ได้แก่ ขนมเซ่ง ขนมเทียน กล่าวได้ว่า ขนมเซ่งขนมเทียน กระดวยเงินกระดวยทอง เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ต้องนำมาไหว้ในช่วงประเพณีตรุษจีน นอกจากนี้ชาวจีนส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามธรรมเนียมเพื่อความเป็นสิริมงคล เช่น ไม่หยิบยืมเงินทอง พูดอวยพรแต่สิ่งดี ๆ ซึ่งกันและกัน (ซินเจียยู่อี่ ซินนี้ฮวดไช้) ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง แจกเงินแต๊ะเอียให้เด็กและผู้อาวุโส ใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันสดใส เป็นต้น จากการลงพื้นที่พบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีการจัดประเพณีตรุษจีนที่บ้านในทุก ๆ หลัง แม้แต่บ้านที่เป็นคนไทย ก็ถือเอาวันนี้เป็นวันไหว้บรรพบุรุษของตนเองเช่นกัน แต่ละครอบครัวจะมีรูปแบบและจำนวนเครื่องเซ่นไหว้ที่แตกต่างกันออกไป ดังที่อธิบายไว้แล้วในบทที่ 3 ในประเพณีตรุษจีนนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตการมีส่วนร่วมของลูกหลานพบว่า ลูกหลานมีส่วนร่วมในด้านการซื้อของไหว้ช่วยทำอาหารไหว้ เตรียมสถานที่ จัดของไหว้และร่วมในพิธีไหว้ (ไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผีไร้ญาติ) แต่หน้าที่หลักแล้วจะเป็นของอาม่าหรือแม่ อาโกว เป็นต้น การมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ การไหว้ และจากการพูดคุยก็พบว่า การมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดที่ลูกหลานจะต้องมีส่วนร่วมก็คือการไหว้บรรพบุรุษ ในกรณีการไหว้เจ้าหรือไหว้ผีไร้ญาติตอนบ่ายลูกหลานอาจจะงดเว้นการไหว้ในกรณีที่ไม่สะดวก การไหว้บรรพบุรุษนี้เป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างหรือชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ต้องการให้ลูกหลานร่วมปฏิบัติมากที่สุด ในฐานะที่เป็นลูกหลานคนหนึ่งไม่ว่าจะอยู่บ้านเดียวกันหรือแยกกันอยู่คนละบ้าน ก็จะต้องมารวมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่งเพื่อไหว้บรรพบุรุษ

เป็นการแสดงถึงการรำลึกถึงบรรพบุรุษร่วมกัน ในส่วนของการสืบทอดประเพณีตรุษจีนสู่รุ่นหลาน นั้นพบว่า มีบางส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีการปลูกฝัง สั่งสอนและแนะนำให้ลูกหลานเป็นผู้สืบทอด ประเพณีนี้ และอีกส่วนหนึ่งมีความคิดว่า ให้เป็นหน้าที่ของลูกหลานในการตัดสินใจที่จะสืบทอด จะไม่บังคับแต่ก็ปลูกฝังในเรื่องของจิตสำนึกในชาติตระกูลและหน้าที่ที่ลูกหลานพึงกระทำต่อ บรรพบุรุษและญาติพี่น้อง ด้านวิธีการสืบทอด ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 จะมีวิธีการใน การสืบทอดสู่รุ่นลูกหลานหลายวิธี ได้แก่ การเล่า อธิบายหรือพูดถึงความสำคัญของเทศกาล สาเหตุในการจัดไหว้ แนะนำเกี่ยวกับเครื่องเซ่นไหว้ จำนวนที่ในการไหว้ รวมถึงการให้ลูกหลาน เป็นผู้ร่วมปฏิบัติ ร่วมไหว้โดยตรง มีการทำให้คู่เป็นตัวอย่าง และตักเตือนเมื่อทำผิดขั้นตอน หรือผิดธรรมเนียม รวมถึงการฝากฝังให้สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป

2. ประเพณีหยวนเซียว ในประเพณีหยวนเซียวนี้ตามบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมีการไหว้เจ้า (เทพเจ้า) ไหว้บรรพบุรุษที่ชาวจีนเชื่อว่าสถิตย์เพื่อปกป้อง ค้ำครอง ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกภายในบ้าน เทพสำคัญที่ปรากฏอยู่แทบทุกบ้านได้แก่ ตี่จูเอี้ย (เจ้าที่) ปัจจุบันประเพณีหยวนเซียวสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีแนวโน้ม ที่จะค่อย ๆ ลดขั้นตอนในการปฏิบัติ เหลือเพียงแต่การเซ่นไหว้แบบปกติที่ไม่ได้มีความพิเศษมาก เหมือนดังเช่นสมัยก่อน การเซ่นไหว้ในประเพณีหยวนเซียวเปรียบเสมือนการเซ่นไหว้ใน วันพระของไทย มีการถวายผลไม้และน้ำชา จุดธูปบอกกล่าว รวมถึงในบางครอบครัวก็เลิกปฏิบัติ พิธีกรรมในประเพณีนี้ไปด้วย เหตุผลคือผ่านการไหว้ครั้งใหญ่คือประเพณีตรุษจีนมาแล้ว หากจะต้องจัดไหว้อีกก็จะเป็นการสิ้นเปลืองเงินทอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงพบเห็นเพียงแค่การนำผลไม้ เช่นไหว้พระในบ้านหรือศาลเจ้าในชุมชนเท่านั้น และจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง แต่ละครอบครัวพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 บางครอบครัวไม่ได้จัดประเพณีหยวนเซียวนี้ และไม่ได้คาดหวังให้ลูกหลานต้องสืบทอดประเพณีนี้ เพราะประเพณีหยวนเซียวกลายเป็นประเพณี ที่เหมือนการไหว้พระทุกวันพระเพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น ในส่วนของการอธิบายถึงสาเหตุ ของการจัดไหว้เทพเจ้าหรือบรรพบุรุษในวันนี้ กลุ่มตัวอย่างจากหลายครอบครัวกล่าวว่า ไม่ได้อธิบาย เพราะมีความคิดว่าใครต้องการไหว้ก็ไหว้ ใครที่ไม่สะดวกไหว้ก็ไม่เป็นไร ผู้ที่จัดการ ไหว้ในวันนี้โดยส่วนใหญ่จะเป็นสตรีผู้สูงอายุในบ้าน เช่น อาม่า แม่ เป็นต้น ส่วนชาวไทย เชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ก็กล่าวเหมือนกันว่า อาจจะได้สืบทอดการปฏิบัติในประเพณีนี้หรือหาก มีโอกาสที่เหมาะสมจะจัดเครื่องเซ่นไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล

3. ประเพณีเซ็งเม้ง เป็นประเพณีที่ลูกหลานเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย (สุสาน) ซึ่ง หลายครอบครัวมองว่าเป็นหน้าที่โดยตรง (Manifest function) ที่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะ ลูกหลานต้องสืบทอดในรุ่นตนเองให้ดีที่สุด และจะต้องสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปให้นานเท่านั้น

ที่สุด จากความเชื่อดังกล่าวมานี้ ทำให้ชาวจีนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเพณีเซ็งเม้งว่าเป็นประเพณีสำคัญที่จะต้องมีการปฏิบัติสืบเนื่องต่อไปชั่วรุ่นลูกหลาน

สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา เซ็งเม้งถือเป็นประเพณีที่ได้รับความร่วมมือจากบรรดาลูกหลานมากที่สุดประเพณีหนึ่ง โดยชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่รุ่นที่ 2 ให้สัมภาษณ์ว่า ประเพณีเซ็งเม้งเป็นประเพณีที่ได้พบเจอลูกหลานเหลน กันพร้อมหน้าพอ ๆ กับตรุษจีน ส่วนใหญ่จะนัดเจอกันที่สุสานในตอนเช้าหลังจากไหว้บรรพบุรุษที่บ้านเรียบร้อยแล้ว ด้านการสืบทอดในประเพณีเซ็งเม้งนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่ค่อนข้างมีความมั่นใจว่าลูกหลานจะต้องสืบทอดแน่นอน และมีส่วนน้อยที่ตอบว่าจะไม่มีการสืบทอดต่อหรือไม่แน่ใจ โดยมีวิธีการสืบทอดแบบสอนและบอกโดยตรง ทำให้ดูเป็นตัวอย่างรวมถึงฝากฝังลูกหลานให้สืบทอดประเพณีนี้อย่าให้ขาดช่วง ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 นั้น ตอบตรงกับรุ่นที่ 2 ว่ามีความสนใจในเทศกาลเซ็งเม้งอยู่แล้วและได้เข้าร่วมกิจกรรมในวันนี้ สาเหตุเพราะเซ็งเม้งมักจะตรงกับช่วงปิดเทอมพอดี จึงมีเวลาที่จะไปไหว้บรรพบุรุษและพบปะญาติพี่น้อง รู้สึกสนุกสนานที่ได้ไหว้บรรพบุรุษนอกสถานที่ เสมือนเป็นการพักผ่อนเมื่อไหว้เสร็จก็อาจจะนัดกันไปเที่ยว อีกทั้งการทำหน้าที่สืบทอดประเพณีการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานนั้นถือเป็นการแสดงความกตัญญูอย่างหนึ่งที่ลูกหลานพึงกระทำ ต้องรับผิดชอบต่อจากรุ่นพ่อรุ่นแม่ ซึ่งน่าจะเป็นความรู้สึกระดับจิตใต้สำนึกในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวไม่ได้มีการถ่ายทอดในลักษณะที่เป็นทางการ แต่ลูกหลานสามารถซึมซับได้ด้วยตนเองจนเกิดสำนึกรักหวงแหนและมีความต้องการจะอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษให้ดำรงอยู่ต่อไป

5. ประเพณีฉลองวันเกิดเจ้าพ่อ โคมินทร์และเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) ในประเพณีฉลองวันเกิดเจ้าพ่อ โคมินทร์และเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม้า) ถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากเป็นศูนย์รวมความเชื่อและความศรัทธาของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่แห่งนี้ ผู้คนในชุมชนจะไหว้ศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้เป็นประจำทุก ๆ วันด้วยความเคารพเสมือนบิดามารดา จากการลงพื้นที่พบว่าทุกครอบครัวจะมีการร่วมมือกันจัดฉลองวันเกิดเจ้าพ่อและเจ้าแม่ที่อยู่ในชุมชน โดยมีหน้าที่ของผู้ที่สืบทอดชัดเจนก็คือ ผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ รวมไปถึงลูกหลานของผู้นำชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่จะต้องทำหน้าที่ในการสืบทอดในเทศกาลนี้ อันเป็นการให้ความเคารพและศรัทธาต่อเทพเจ้าตามความเชื่อของผู้คนในชุมชน ดังนั้นในประเพณีนี้จึงมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีผู้ร่วมทำบุญกับศาลเจ้าทั้งสองแห่งมากมาย ถือเป็นหน้าเป็นตาของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ในเรื่องของวิธีการสืบทอดนั้น ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติโดยการบอกเล่า แนะนำ สั่งสอน รวมถึงฝึกฝนให้ลูกหลานได้ปฏิบัติเมื่อมีงานฉลอง แต่หากมีการเปลี่ยนผู้นำชุมชนคนใหม่ก็จะมี

การประชุมหารือกันว่า จะให้ลูกหลานผู้นำชุมชนคนเดิมเป็นผู้สืบทอดหรือให้ลูกหลานของผู้นำคนใหม่เป็นผู้สืบทอด ทั้งนี้จะพิจารณาถึงประสบการณ์ วุฒิภาวะและความรอบรู้ในเรื่องของพิธีกรรม ประเพณีเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าพ่อและเจ้าแม่จึงเป็นประเพณีเดียวที่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความมั่นใจว่าจะมีผู้สืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

4. ประเพณีขนมจ้าง เป็นหนึ่งในประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของการไหว้ในประเพณีนี้ในระดับต่ำ ทั้งนี้จากการลงพื้นที่พบว่าการไหว้ในประเพณีขนมจ้างของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงมีหลายครอบครัวที่ยังคงมีการไหว้ขนมจ้างในประเพณีนี้ ส่วนหนึ่งเพราะเป็นการไหว้ที่ไม่มีความยุ่งยากเท่าใดนัก และไม่ต้องเตรียมสิ่งของมากมาย มีเพียงขนมจ้างและน้ำชาเท่านั้นหรือบางครอบครัวอาจจะเพิ่มของไหว้ก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกของครอบครัวนั้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่กล่าวว่า ไม่ได้มีการถ่ายทอดหรืออธิบายถึงสาเหตุในการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีนี้ให้แก่ลูกหลานเท่าใดนัก เสมือนกับประเพณีหยวนเซียว ส่วนในบางครอบครัวที่มีการถ่ายทอดก็ใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อาจจะมีบอกบ้างในขั้นตอนการปฏิบัติเหมือนที่บรรพบุรุษเคยทำ แต่ไม่ได้บอกกล่าวหรือปลุกฝังให้สืบทอดโดยตรง ขึ้นอยู่กับลูกหลานว่าต้องการที่จะสืบทอดหรือไม่ หากไม่ได้สืบทอดก็ไม่ใช่ไร ส่วนสาเหตุสำคัญที่ไม่ได้สืบทอดแก่ลูกหลานคือ ลูกหลานไม่ได้อยู่บ้าน ไปโรงเรียน ซึ่งตรงกับรุ่นที่ 3 ที่ให้สัมภาษณ์ว่าพ่อแม่ไม่เคยบอกเกี่ยวกับเทศกาลนี้ รู้แค่ว่าต้องไหว้บ๊ะจ่าง 2 แบบและน้ำชาเท่านั้น ไม่ได้ทราบสาเหตุของการจัดไหว้ว่ามีจุดมุ่งหมายอะไร ถ้าหากเปรียบเทียบการสืบทอดประเพณีการไหว้ขนมจ้างกับประเพณีอื่น ๆ นอกเหนือจากประเพณีไหว้พระจันทร์แล้ว กล่าวได้ว่าประเพณีขนมจ้างมีผู้สืบทอดน้อยกว่า โดยสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากความไม่รู้ใน ความสำคัญของประเพณี ส่วนสาเหตุอื่น ได้แก่ ไม่มีการไหว้ในวันดังกล่าวในรุ่นบรรพบุรุษเมื่อถึงรุ่นชาวจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันจึงไม่มีการสืบทอด

6. ประเพณีสารทจีน ชาวจีนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจความสำคัญของวันสารทจีนว่าเป็นวันทำบุญครั้งปีของชาวจีน จะอยู่ในช่วงเดือน 7 ของจีนทุกปี กิจกรรมสำคัญในวันสารทจีนได้แก่ การไหว้เจ้า การไหว้บรรพบุรุษ และไหว้ผีไร้ญาติ ขนมที่ใช้ไหว้ซึ่งนับว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเทศกาลได้แก่ ขนมแข่งและขนมเทียน เช่นเดียวกับตรุษจีน ในประเพณีสารทจีนชาวจีนมีความเชื่อว่านรกภูมิจะเปิดให้วิญญาณที่หิวโหยออกมาขอส่วนบุญยังโลกมนุษย์ ดังนั้นนอกจากการไหว้ในบ้านเรือน ชาวจีนจะออกไปทำบุญที่กระเจาดวิญญาณ (ซีโกว) ตามศาลเจ้า พิธีกรรมสำคัญอีกประการที่นับว่าเป็นสัญลักษณ์ของประเพณีสารทจีนได้แก่ การทิ้งกระเจาดวิญญาณ มีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณทุกชนิดและบริจาคสิ่งของให้

คนยากจนตามศาลเจ้าและโรงเจ จากการลงพื้นที่พบว่า ครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่โดยส่วนใหญ่เกือบทุกครอบครัวจะมีการจัดไหว้ในวันสารทจีน เพราะถือว่าเป็นวันแห่งการทำบุญทำทานครั้งใหญ่ มีข้าวของเครื่องใช้และเครื่องเซ่นไหว้มากมายพอ ๆ กับตรุษจีน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการสืบทอดความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของประเพณีสารทจีนแก่ลูกหลาน ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่กล่าวว่า มีการสืบทอดให้ลูกหลานโดยมีวิธีการสืบทอดในลักษณะเดียวกับตรุษจีน คือบอกให้ลูกหลานไหว้ วิธีการจัดของไหว้ ความสำคัญของการไหว้ เป็นต้น ในส่วนของลูกหลานได้บอกว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีที่พ่อ แม่และญาติพี่น้องต่างก็ต้องการให้สืบทอดต่อไป ก็จะทำตามเจตนารมณ์ของท่าน แต่ก็มีบางส่วนที่ตอบว่าไม่ได้สืบทอดซึ่งสาเหตุมาจาก บางครั้งประเพณีนี้ไม่ตรงกับวันหยุด ต้องไปโรงเรียน ไปทำงาน เหตุผลเหล่านี้จะเป็นเหตุผลหลัก ๆ ของลูกหลานที่ไม่ต้องการสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

7. ประเพณีไหว้พระจันทร์ ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยพบว่า มีหลายครอบครัวที่ยกเลิกประเพณีนี้ไป เหลือเพียงธรรมเนียมการรับประทานขนมไหว้พระจันทร์ เพื่อความเป็นสิริมงคลเท่านั้น อย่างไรก็ตามยังคงพบบ้างเป็นส่วนน้อยที่ยังคงมีการจัดไหว้พระจันทร์ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในแต่ละครอบครัวนั้นพบว่า ในชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีผู้ประกอบการลดน้อยลงทุก ๆ ปี มีบางครอบครัวที่เคร่งครัดเท่านั้นที่จะยังคงประกอบพิธีกรรมในประเพณีไหว้พระจันทร์อยู่ซึ่งมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ซึ่งในอดีตเคยมีบางบ้านนำข้าวของเครื่องใช้ไปไหว้ร่วมกับบ้านญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านแต่ปัจจุบันที่ไม่ได้ไปไหว้ร่วมกันแล้ว เหตุเพราะเพราะอายุมากขึ้น เดินทางไม่สะดวก บางครอบครัวจะนำขนมไหว้พระจันทร์มาไหว้เจ้าที่บ้านและศาลเจ้าในช่วงเช้าเท่านั้น ส่วนตอนกลางคืนไม่ได้จัดไหว้พระจันทร์ดังเช่นสมัยก่อนและมองว่าประเพณีไหว้พระจันทร์ก็คล้าย ๆ กับการที่เราไหว้เจ้าในวันพระเช่นกัน จึงไม่ได้สำคัญอะไรมาก อีกทั้งการที่มนุษย์สามารถขึ้นไปเหยียบบนดวงจันทร์ได้ก็ทำให้ประเพณีนี้เสื่อมคลายความนิยมลงอย่างรวดเร็ว เมื่อชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ไม่ได้จัดเฉลิมฉลองในประเพณีนี้ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 3 ขาดการสืบทอดไปโดยปริยาย อีกทั้งบางคนยังกล่าวอีกว่า “ความเป็นมาของการไหว้พระจันทร์กลายเป็นตำนานหรือนิทานปรัมปราตามจินตนาการของมนุษย์ไปแล้วเมื่อเราสามารถพิสูจน์ความจริงได้ว่ามันไม่มีอะไรบนดวงจันทร์ ครั้นไปบอกเด็กรุ่นใหม่ให้ไปไหว้พระจันทร์ มันก็จะหาว่าเรามกมาย แม้แต่เราเองก็ยังงดการไหว้ไปด้วยเหตุผลหลาย ๆ อย่าง จึงไม่ได้เคร่งครัดกับลูกหลานว่าจะต้องทำพิธีไหว้เหมือนในประเพณีอื่น ๆ” (สาคร กนกทิพย์พรชัย, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558) เมื่อบรรพบุรุษไม่ได้ไหว้จึงทำให้ลูกหลานไม่ได้ไหว้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการฝากฝังให้ลูกหลานปฏิบัติสืบทอดในประเพณีนี้จึงไม่พบว่ามี การสืบทอด

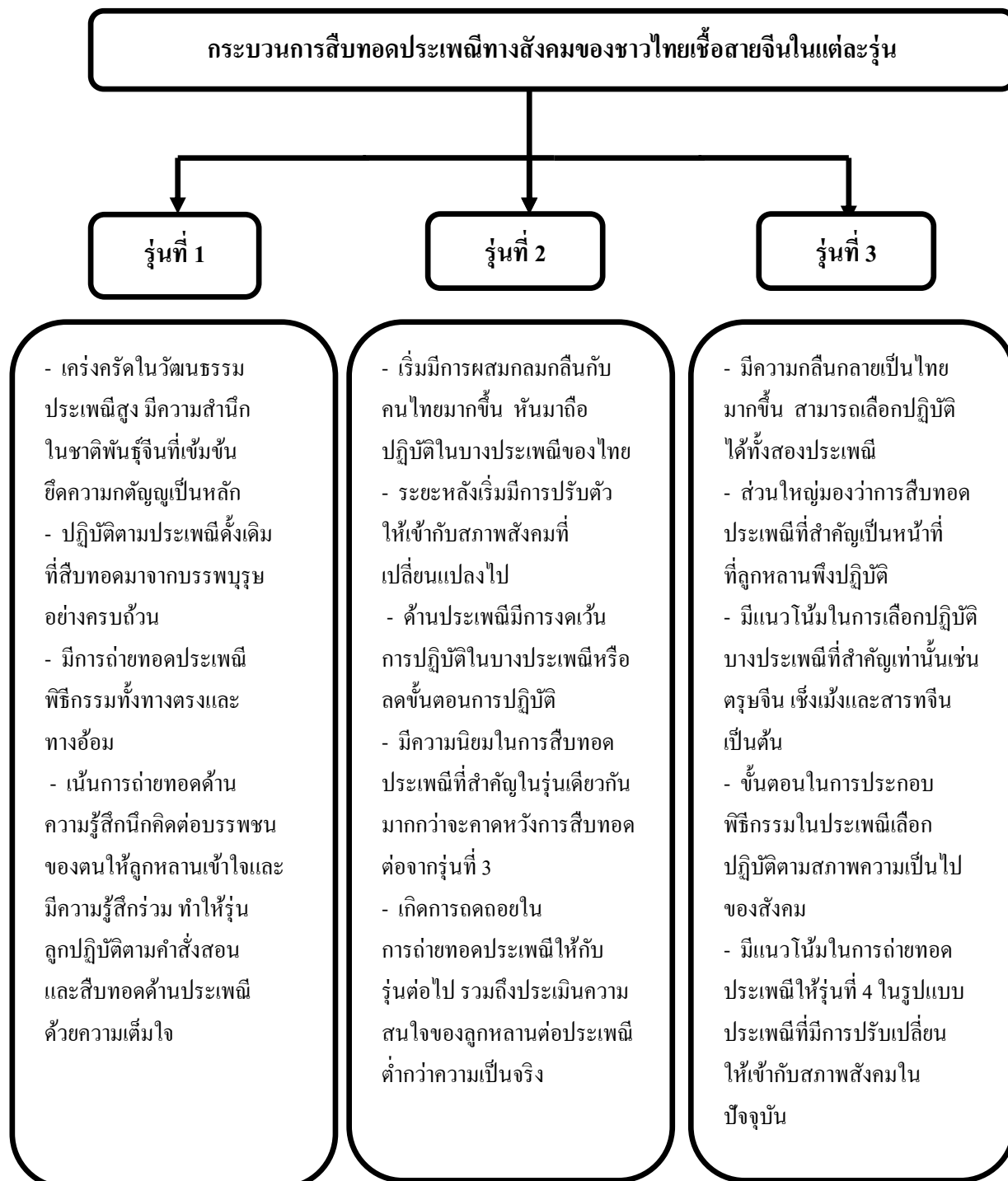
8. ประเพณีกินเจ ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่รับประทานเจและทราบถึงวัตถุประสงค์ของการรับประทานเจและรู้ธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น แต่งกายด้วยชุดขาว อาหารเจเป็นอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ ไม่ทานผักที่มีกลิ่นฉุน เช่น กระเทียม ต้นหอม หรือไข่ นม เนย ผลិតภัณฑ์จากสัตว์ เป็นต้น ประเพณีกินเจจะมีกิจกรรมการเดินธูปภายในศาลเจ้าและโรงเจ แต่ความรู้ความเข้าใจในสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงมนุษย์ วิญญาณ และเทพเจ้าของชาวจีนในประเพณีมีน้อย เพราะชาวจีนที่ทราบถึงความหมายของเสาโกเต้ง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ประกาศให้คนและภูตผี ทุกชนิดรู้ว่าสถานที่นี้มีการทำบุญให้ทาน โดยทางโรงเจจะผูกบนเสาไม้ไผ่หน้าโรงเจ ส่วนตะเกียง 9 ดวงนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนเทพทั้ง 9 ที่มาประทับในโรงเจ ประเพณีกินเจมีความสำคัญต่อชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ อันเนื่องมาจาก ศาสนสถานที่อยู่รายรอบบริเวณชุมชนมีการจัดงานเฉลิมฉลอง จัดโรงเจให้ผู้ที่รับประทานเจสามารถหาอาหารเจรับประทานได้อย่างสะดวกอีกทั้งยังมีพิธีกรรมที่เชิญชวนให้ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้าร่วมปฏิบัติ จากการลงพื้นที่พบว่า ส่วนใหญ่ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในรุ่นที่ 2 มีการรับประทานเจในช่วงกินเจมากกว่าในรุ่นที่ 3 แม้แต่ชาวไทยเองก็ยังร่วมรับประทานเจในช่วงนี้ด้วย ในบางครอบครัวถึงแม้จะไม่ได้รับประทานเจกันทั้งครอบครัว แต่ยังคงมีบางส่วนที่สืบทอดประเพณีกินเจไว้ โดยวิธีการสืบทอดประเพณีกินเจมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น บอกระโยชน์ของการกินเจ เตรียมอาหารเจเพื่อรับประทานกันทั้งครอบครัว ชักชวนให้ไปไหว้เจ้าตามศาลเจ้า วัดจีนและโรงเจ เป็นต้น ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าประเพณีกินเจจะมีผู้สืบทอดไปอย่างไม่ขาด ด้วยเหตุผลสำคัญคือ กระแสนิยมในเรื่องสุขภาพในปัจจุบันที่มักจะรณรงค์กันให้คนไทยรักและหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น การรับประทานเจจึงเป็นคำตอบของผู้ที่รักสุขภาพ นอกจากจะได้ทำบุญแล้วยังดีต่อสุขภาพของตนเองด้วย อีกทั้งการจัดการของศาสนสถานที่มีการรณรงค์ เผยแพร่ประเพณีกินเจอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี สามารถดึงดูดผู้คนที่ไม่ใช่เชื้อสายจีนให้มาเข้าร่วมและมีแนวโน้มที่จะมีคนรับประทานเจเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี จากการสอบถามชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ส่วนใหญ่ตอบว่า มีการสืบทอดประเพณีกินเจจากบรรพบุรุษแน่นอน แต่ก็เป็นการคิดเห็นส่วนตัวที่ว่า การกินเจแล้วเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งและทำให้ตนเองมีสุขภาพที่ดี ส่วนในเรื่องของประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับประเพณีกินเจก็พอทราบบ้าง แต่สิ่งที่ดึงดูดในเรื่องของการรับประทานเจก็คือ การทำบุญ แต่บรรพบุรุษจะเน้นไปที่การบูชาดวงพรเคราะห์หรือเทพเจ้า และการทำบุญ ซึ่งส่วนใหญ่จะไปเข้าร่วมพิธีที่ศาสนสถานต่าง ๆ แต่ก็มีชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 บางส่วนไม่ได้คิดว่าประเพณีกินเจจะเป็นประเพณีที่ต้องมีการสืบทอดหรือปฏิบัติต่อบรรพบุรุษ แต่กลับมีความคิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคนมากกว่าบิดามารดาและญาติพี่น้องส่วนใหญ่จะมีการแนะนำให้รับประทานเจเพื่อทำบุญและเพื่อสุขภาพของตนเองแต่ไม่ได้บอกว่ามีความเป็นมาอย่างไรหรือ

เพื่อเป็นการบูชาอะไร

ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนหนึ่งยังคงสามารถรักษาอัตลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อทางศาสนาของตนเองไว้ได้จนกระทั่งปัจจุบันและมีแนวโน้มจะสืบทอดให้ลูกหลานหรือทายาทในรุ่นต่อไป เช่น ตรีจีน แซ่แม้ง สารทจีน วันเกิดเทพเจ้า กินเจ เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็จะพบความเป็นจริงที่ว่า ความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้น โดยเฉพาะในรุ่นลูกหลานที่เกิดในประเทศไทย เป็นไปอย่างผิวเผิน ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานที่สำคัญคือ ความเชื่อทางศาสนา แนวคิดลัทธิเต๋า แนวคิดลัทธิขงจื้อ หรือแม้กระทั่งในเรื่องความเชื่อของวิญญาณ ดังนั้นหลาย ๆ อย่างจึงถูกปฏิบัติในฐานะลูกหลานหรือทายาท แต่ไม่ได้มีความเชื่อในอำนาจสิ่งต่าง ๆ อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติของลูกหลานต่อการไหว้บรรพบุรุษที่สุสานในวันแซ่แม้ง ที่งานวิจัยพบว่า ลูกหลานส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะคงไว้และจะทำหน้าที่สืบทอดประเพณีดังกล่าวต่อจากพ่อแม่ ทั้ง ๆ ที่ลูกหลานหรือแม้กระทั่งรุ่นพ่อแม่ในปัจจุบันหลาย ๆ ครอบครัวก็ไม่ได้มีความเชื่อเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของวิญญาณ หรือมีความเกรงกลัวที่จะถูกวิญญาณบรรพบุรุษลงโทษเช่นความคิดดั้งเดิม หรือข้อมูลที่พบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่มีการจัดไหว้ในประเพณีต่าง ๆ แต่กลับไม่ทราบความหมายหรือความสำคัญของประเพณีนั้น ๆ ในส่วนของการ สืบทอดนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละครอบครัวมีการสืบทอดความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีสู่ลูกหลานแตกต่างกันไป มีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น บอกรหรือสั่งให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟัง ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจนเกิดเป็นธรรมเนียมการปฏิบัติของลูกหลานต่อมา สอดคล้องกับข้อมูลของลูกหลานที่กล่าวว่าวิธีการสำคัญที่สุดที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรุ่นลูกหลานได้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ คือ การปฏิบัติที่บ้านเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ซึ่งเป็นวิธีที่ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนใช้มากที่สุด ส่วนวิธีการอื่น ๆ มีความสำคัญน้อย เช่น การพูดคุยกับสมาชิกในบ้าน พูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ นอกบ้านหรือการอ่านหนังสือและหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

วิธีการสืบทอดประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะกระทำในหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ เล่า อธิบาย พูดถึงความสำคัญของประเพณี สาเหตุของการจัดไหว้ เครื่องเซ่นไหว้ จำนวนของไหว้ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การฝากฝังให้สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละประเพณีคือ ประเพณีที่สืบทอดโดยให้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ได้แก่ การไหว้เจ้า ตรีจีน สารทจีน วันเกิดเทพเจ้า รองลงมาได้แก่ วิธีปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและเล่าให้ฟังตามลำดับ ส่วนประเพณีที่กลุ่มตัวอย่างตอบว่าสืบทอดโดยวิธีการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นวิธีที่ใช้มากที่สุด ได้แก่

หยวนเซียว ขนมจ่าง ไหว้พระจันทร์ รองลงมาคือวิธีปลูกฝังให้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง

ภาพที่ 6 กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละรุ่น

ปัญหาในการสืบทอดประเพณีทางสังคม

ปัญหาในการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละรุ่นพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตประจำวันที่มีความเร่งรีบ แข่งขันกันตลอดเวลา จึงไม่มีเวลาปฏิบัติตามพิธีกรรมในประเพณีของชาวจีนเท่าใดนักหรือไม่มีใครบอกความสำคัญของแต่ละประเพณีว่ามีความเป็นมาหรือสำคัญกับครอบครัวอย่างไร อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการศึกษาและหน้าที่การงานมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ทำให้ละเลยการปฏิบัติในบางประเพณีไป อีกทั้งปัจจุบันยังมีกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจมากกว่าการทำพิธีกรรมในประเพณี เป็นต้น อุปสรรคในการสืบทอดความคิดความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนจีนสู่ลูกหลานไว้สรุปได้ดังนี้

1. เวลา ปัจจุบันลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนไทย ตารางวันหยุดหรือการกำหนดสอภก็จะจะเป็นไปตามปฏิทินของไทย หากมีวันหยุดตามปฏิทินจีนก็ถือว่าไม่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ในหลาย ๆ ประเพณีลูกหลานไม่ได้หยุดเข้าร่วมกิจกรรมหรือแม้แต่ลูกหลานที่ทำงานแล้วอาจไม่สามารถหยุดงานเพื่อมาไหว้บรรพบุรุษได้ ทั้งความเห็นห่างของลูกหลานกับบรรดาญาติพี่น้อง ตัวอย่างเช่น บุตรหลานบางครอบครัวต้องแยกย้ายไปเรียนหรือไปทำงานที่อื่น ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 รู้สึกว่าลูกหลานไม่ได้มีความใกล้ชิดเหมือนเมื่อก่อน การที่ไม่มีเวลาอยู่ด้วยกันทำให้ไม่สามารถอบรมสั่งสอนหรือปลูกฝังอะไรได้มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องของความกตัญญูและการตอบแทนบุญคุณที่ปลูกฝังกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ในบางครั้งที่ครอบครัวจัดประเพณีใด ๆ ก็ตามหากไม่ใช่ตรุษจีนหรือเซ็งเม้งแล้วจะไม่ได้บอกลูกหลานให้มาช่วยหรือมาเข้าร่วมเพราะเข้าใจว่าไม่มีเวลา ในบางครอบครัวอาจจะบอกทุกครั้งแต่ลูกหลานจะมาหรือไม่มาก็อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งตรงกับที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ที่กล่าวว่าในบางประเพณีไม่รู้ว่าเป็นวันไหนหรือเดือนไหน ไม่มีใครบอกเพราะบางครั้งเมื่อเรียนหรือทำงานมักจะลืมบ้าง แต่หากเป็นประเพณีสำคัญ ๆ บางครอบครัวจะโทรบอก ผู้วิจัยสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่มีความหวังลึก ๆ ว่าลูกหลานจะมาไหว้บรรพบุรุษในประเพณีสำคัญของชาวจีน หากไม่มาอาจจะรู้สึกน้อยใจบ้างแต่บางส่วนเลือกที่จะพยายามทำความเข้าใจกับเด็กรุ่นใหม่มากขึ้น

2. สังคม การที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการสืบทอดประเพณี เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมใหม่ ๆ หลังไหลเข้ามา ก่อให้เกิดความคิดค่านิยมหรือทัศนคติของบุตรหลานเปลี่ยนไปด้วย ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ไม่เชื่อในเรื่องวิญญาณว่ามีอยู่จริงตามความเชื่อเดิม เป็นเพราะวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าทำให้คนรุ่นใหม่เองก็ไม่ต้องเกรง

กลัวต่อสิ่งใดและกลับมองว่าประเพณีของบรรพบุรุษนั้นมีความยุ่งยาก งามาย ไม่โก้เก๋เหมือน วัฒนธรรมตะวันตก ทำให้เด็กรุ่นใหม่ั้นคลายความสนใจกับวัฒนธรรมเดิมของบรรพบุรุษตน สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 บางส่วนเห็นว่า ประเพณีต่าง ๆ ของบรรพบุรุษเดิมนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ไม่มีประโยชน์ แต่เลือกที่จะสนใจกิจกรรมและ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เป็นไปตามยุคสมัยและวัยของตน เป็นเรื่องที่สามารถพูดคุยกับเพื่อนหรือ คนรุ่นเดียวกันรู้เรื่อง นอกจากนี้บางส่วนมองว่าการสืบทอดประเพณีหรือพิธีกรรมนั้นเป็นหน้าที่ ที่มีความจำเป็นที่จะต้องทำเพราะพ่อแม่หรือญาติพี่น้องนั้นเคร่งครัด แต่ตนเองไม่ได้เข้าถึงในเรื่องนี้ บางครั้งการรับวัฒนธรรมตะวันตกมาก ๆ เข้าอาจจะทำให้ลูกหลานส่วนหนึ่งที่ยังปฏิบัติตาม วัฒนธรรมของชาวจีนเกิดไขว่เขวหรือรู้สึกอายนในวัฒนธรรมของตนเองที่ไม่มีความทันสมัย อีกทั้งยังมองว่าเป็นประเพณีที่มีความยุ่งยาก ใช้เวลาในเตรียมหรือปฏิบัติค่อนข้างนาน ทั้งนี้เกิดจากความฉาบฉวยในปัจจุบัน เห็นได้จากแฟชั่นหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย อย่างรวดเร็ว เก่าไปใหม่มา ทำให้ลูกหลานสมัยใหม่เสพลสิ่งทีเรียกว่าฉาบฉวยไปโดยไม่รู้ตัว ทำอะไรจึงต้องมีความสะดวกและรวดเร็วเสมอ กลายเป็นผู้ที่รอคนอื่นไม่ได้ ไม่สามารถปฏิบัติ หรืออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ๆ ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 มองว่าตนเองกลายเป็นทั้งคนไทย และคนจีนจึงสามารถที่จะเลือกปฏิบัติได้ทั้งประเพณีของไทยและประเพณีของจีนหรือไม่ปฏิบัติ ก็ได้ อีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อการสืบทอดคือ การแต่งงานกับผู้ที่มาจากวัฒนธรรมอื่นหรือเชื้อชาติ อื่น ที่บางครั้งคนในครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนหันไปนับถือหรือ ยอมรับในวัฒนธรรมที่ต่างจากของตน ทำให้ขาดการสืบทอดไป

3. การกลืนกลาย ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ส่วนใหญ่กลืนกลายเป็นไทยไปบ้างแล้ว มีส่วนหนึ่งที่ยังคงเคร่งครัดในความเป็นชาวจีนอยู่ก็เพียง ไม่มาก จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่า จริงอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์และศาลเจ้าแม่ทับทิมจะเป็นศูนย์ รวมจิตใจของชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ แต่ทว่าในเรื่องของการอธิษฐานขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่จะมีที่พึ่งอยู่ 2 ทาง ได้แก่ หากต้องการขอให้เดินทางปลอดภัยหรือขอใน เรื่องครอบครัว ความปลอดภัยต่าง ๆ จะขอกับศาลเจ้าทั้งสองแห่งในชุมชน แต่หากมีเรื่องอื่นที่ไม่ สบายใจด้วยแล้ว เช่น เรื่องการสอบ เรื่องการทำงาน ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่เลือก ที่จะเข้าวัดไทย เข้าหาพระสงฆ์ไทย หรือไปบนบานศาลกล่าวองค์หลวงพ่อพุทธโสธรแทน กลุ่มตัวอย่างชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 บางคนกล่าวว่า ตนมองว่าศาลเจ้าทั้งสองแห่งที่อยู่ใน ชุมชนนั้นเปรียบเสมือนบิดามารดา เมื่อไปไหนไปทำอะไรก็ขอให้ท่านคุ้มครองเรา เราจะปลอดภัย ในการเดินทาง ท่านจะอวยพรเรา แต่หากในเรื่องหน้าที่การงานหรือปัญหาอื่น ๆ ที่ค่อนข้างหนัก เพื่อความมั่นใจตนจะขอพึ่งทางพุทธเสียมากกว่า การบนบานส่วนใหญ่จะบนที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

หลวงพ่พระพุทธรูปโสธร เป็นต้น หากเปรียบเทียบระหว่างศาลเจ้าพ่อโกมินทร์และศาลพระภูมิที่ตั้งอยู่ด้านข้าง จะเลือกขอในเรื่องที่แตกต่างกัน นอกจากนี้เป็นที่ทราบกันดีสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ว่า ในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นมีการทำพิธีสวดภาณยักษ์ และเข้าทรงบูชาครูกันบ่อย ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อชาวไทยเชื้อสายจีนเช่นเดียวกัน มีหลายครอบครัวที่ปฏิบัติทั้งสองอย่าง ทั้งไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในประเพณีของจีน และเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ของไทย ผู้วิจัยยังพบอีกว่า หลายคนในชุมชนที่ใส่สร้อยข้อมือลูกประคำของจีน แต่ทำพิธีปลุกเสกแบบไทย บางกลุ่มมีมุมมองต่างออกไปเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีว่า ประเพณีดั้งเดิมเป็นสิ่งที่ดีก็จริง แต่อาจจะไม่ต้องรอให้ถึงประเพณีใดประเพณีหนึ่งแล้วจึงทำบุญ เช่น ไหว้บรรพบุรุษก็ได้ในเมื่อพุทธศาสนาก็มีการทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณต่าง ๆ เหมือนกันและสามารถทำได้ทุกวัน จึงคิดว่าการทำแบบวิธีพุทธก็สามารถแทนและได้รับบุญเหมือนกัน จากสาเหตุในเรื่องการกลืนกลายส่วนหนึ่งทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและมองว่าพิธีกรรมแบบไทยที่นับถืออยู่ก็สามารถทดแทนพิธีกรรมแบบจีนในบางเรื่องได้ จึงหันไปนิยมความเชื่อตามคนไทยมากขึ้น

4. เศรษฐกิจ ปัจจุบันแม้จะมีการแข่งขันทางการค้ามากขึ้นแต่เศรษฐกิจส่วนใหญ่ไม่ได้ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน เศรษฐกิจที่ไม่ดีย่อมส่งผลกระทบต่อในหลาย ๆ ด้าน ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนก็เช่นเดียวกัน มีความจำเป็นต้องพึ่งพาในเรื่องของเศรษฐกิจอย่างมากอันเนื่องมาจาก ต้องเตรียมข้าวของเครื่องใช้มากมายในแต่ละพิธีกรรม อีกทั้งยังต้องมีเครื่อง เช่น ไหว้ให้ถูกต้องตามแบบของชาวจีน ซึ่งในการไหว้แต่ละครั้งย่อมมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นมากมาย เพราะชาวจีนมีความเชื่อว่าการไหว้เทพเจ้าหรือไหว้บรรพบุรุษจะต้องจัดไหว้แต่ของที่ดีที่สุดและของที่ดีที่สุดนี้ย่อมมีราคาสูง ดังนั้นการจัดประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จึงจำเป็นต้องเตรียมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้เพียงพอ โดยเฉพาะตรุษจีน เช็งเม้ง วันเกิดเทพเจ้าและสารทจีน เมื่อเศรษฐกิจไม่ดี หลาย ๆ ครอบครัวเลือกที่จะลดค่าใช้จ่ายโดยการลดเครื่องเช่น ไหว้และข้าวของเครื่องใช้ เหลือเพียงแค่สิ่งที่จำเป็นเท่านั้น มีเฉพาะตรุษจีนที่ยังคงต้องเตรียมเครื่อง เช่น ไหว้มากเหมือนเดิม ครอบครัวที่เคร่งครัดเชื่อว่าเครื่องเช่น ไหว้และข้าวของเครื่องใช้นั้นไม่ควรจะลดลง มีแต่จะเพิ่มขึ้น เพราะหากลดลงเครื่องเช่น ไหว้ลงเชื่อว่าเงินทองจะลดลงเช่นกัน การเพิ่มพูนย่อมดีกว่าลดลง เมื่อเริ่มลดปริมาณเครื่องเช่น ไหว้ลงแล้วในหลาย ๆ ครอบครัวเริ่มมองว่า ในบางประเพณีไม่จำเป็นต้องจัดให้ยิ่งใหญ่เหมือนในอดีตที่บรรพบุรุษเคยกระทำมาด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง อีกทั้งประเพณีของชาวจีนนั้นมีค่อนข้างถี่และรายละเอียดด้านเครื่องเช่น ไหว้กับการประกอบพิธีกรรมมาก ทำให้ในบางครั้งครอบครัวที่เหลือเพียงแค่ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ของลูก ไม่สามารถที่จะเตรียมข้าวของได้เหมือนเช่นแต่ก่อน ทำให้บางประเพณีจึงมี

การงดเว้นการปฏิบัติไปโดยปริยาย เช่น หยวนเซียว ขนมห้าง เป็นต้น ทั้งนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 มีความเห็นตรงกันว่า การลดการจัดในบางประเพณีจะช่วยประหยัดในเรื่องค่าใช้จ่ายลงได้มาก แต่ต้องมีการบอกกล่าวบรรพบุรุษและเทพเจ้าต่าง ๆ ด้วย ในส่วนของลูกหลานส่วนใหญ่มองว่า หลังจากที่ทำงานและมีรายได้เป็นของตนเองนั้น จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ตามบรรพบุรุษ ทั้งนี้อาจจะต้องดูสถานะทางเศรษฐกิจด้วย เนื่องจากแต่ละประเพณีมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง โดยยังไม่รวมค่าเดินทางไปไหว้บรรพบุรุษหรือเทพเจ้าตามในสถานที่ต่าง ๆ อีก

5. การถ่ายทอด การถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนที่ไม่สมบูรณ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การสืบทอดไม่ประสบความสำเร็จ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่ได้พยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนไปสู่บุตรหลาน โดยผ่านการเรียนรู้จากครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่สามารถดำรงวัฒนธรรมจีนหลัก ๆ ไว้ได้อย่างต่อเนื่องบางส่วนบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมไทย จากการสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 พบว่า ลักษณะของการถ่ายทอดที่ไม่ประสบความสำเร็จเกิดจากผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดไม่มีความรู้ ความเข้าใจในความหมายหรือความสำคัญของประเพณีต่าง ๆ เพียงพอ ซึ่งอาจจะเกิดมาจากความบกพร่องที่มีมาก่อนหน้านี้ (รุ่นก่อนก็ไม่ได้ถ่ายทอดให้รุ่นตนเอง) อีกทั้งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าบุตรหลานชาวไทยเชื้อสายจีนดำเนินชีวิตอยู่ในบ้านเป็นเวลาที่ยาวนาน เพราะเวลาส่วนใหญ่จะอยู่ที่โรงเรียนและกลุ่มเพื่อน ฉะนั้นครอบครัวเองจึงไม่สามารถอบรมสั่งสอนวัฒนธรรมจีนให้ลูกหลานรับไปได้ทั้งหมด จึงปรากฏให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 จะไม่ค่อยเคร่งครัดในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมจีนและมีแนวโน้มว่าจะลดหรือย่อการปฏิบัติตามพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนบรรพบุรุษ ทำให้ ประเพณีที่พบเห็นในทุกวันนี้มีลักษณะที่ไม่เต็มรูปแบบ

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดประเพณีทางสังคมประสบผลสำเร็จ

เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวจีนมีทั้งลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม ปรากฏทั้งในชีวิตประจำวันและตามประเพณีประจำปี ดังนั้น ขนบธรรมเนียมที่สืบทอดความเป็นจีนเกิดขึ้นตลอดเวลาในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในบ้านที่มีชาวจีนรุ่นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษผู้ล่วงลับก่อนหน้า ด้านความบกพร่องของการสืบทอดที่พบ ซึ่งควรจะมีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไข คือแนวคิดที่ว่าทุกอย่างให้เป็นไปตามความสมัครใจของลูกหลาน เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในหลาย ๆ ครอบครัวของงานวิจัยในครั้งนี้ ดังจะเห็นได้จากคำตอบจำนวนมากที่กล่าวว่าการสืบทอดขึ้นอยู่กับ

กับลูกหลานหรือขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของลูกหลานว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ ไม่บังคับ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่าถึงแม้ปัจจุบันสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป หลายสิ่งหลายอย่างอาจจะไม่ได้ถูกกำหนด จากครอบครัวอีกต่อไป แต่การที่จะให้ลูกหลานตัดสินใจในบางสิ่งบางอย่าง ผู้ปกครองเองก็ควร ที่จะให้ข้อมูลที่มากพอและอยู่บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในประเพณีพิธีกรรมที่ถูกต้องอย่าง แท้จริง โดยอาจจะมีการปลูกฝังให้ลูกหลานตระหนักถึงความเป็นลูกหลานจีน รักและหวงแหน มรดกของบรรพบุรุษ มองว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าในการสืบทอด พร้อมทั้งจะสืบทอดให้ดำรงอยู่ต่อไป ถึงแม้ลักษณะการจัดหรือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในรุ่นลูกหลานที่ทำการสืบทอดนั้น จะแตกต่างจากบรรพบุรุษ โดยมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยบางอย่าง มีการลดขั้นตอนใน การปฏิบัติหรือดพิธีกรรมบางอย่างไปบ้าง แต่สาระสำคัญและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ต่อพิธีกรรมและประเพณียังคงอยู่ เราสามารถสรุปปัจจัยที่สนับสนุนให้การสืบทอดประเพณี ทางสังคมประสบความสำเร็จได้ดังต่อไปนี้

การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยม ด้านการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญที่จะส่งผลให้การถ่ายทอดและสืบทอดประเพณีของชาวจีนประสบความสำเร็จ ซึ่งการส่งต่อ ความเชื่อและค่านิยมจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานชาวจีนนั้นกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่อง ความกตัญญู ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 แม้จะได้รับการอบรมและปลูกฝังความเชื่อตาม บรรพบุรุษมาอย่างเข้มข้นก็มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยมเดิมเพื่อให้เข้ากับสังคม ปัจจุบันโดยที่ขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษนั้นยังคงอยู่ ลูกหลานชาวจีนในรุ่นต่อ ๆ ไป ที่ได้รับการปลูกฝังในคำสอนที่ดั่งามของบรรพบุรุษ ทำให้การสืบทอดประเพณีจะถูกปฏิบัติด้วยความเต็มใจและเข้าใจความหมายที่แท้จริง ปัจจุบันจะพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลัง ๆ เลือกที่จะส่งผ่านความเชื่อและค่านิยมของบรรพบุรุษต่อบุตรหลานของตนในแบบที่เรียกว่าปรับเปลี่ยน ให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน แม้ว่าไม่ได้ปฏิบัติตามรายละเอียดของขั้นตอนในทุก ๆ ประเพณี แต่ก็ส่งผลให้ประเพณีของบรรพบุรุษนั้นยังคงอยู่

การถ่ายทอด ในชุมชนจีนการถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมนั้น ครอบครัว มีบทบาทสำคัญเป็นอันดับแรก ครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังผูกพันกับวัฒนธรรมจีน เช่นเป็นชาวจีนที่มาจากแผ่นดินใหญ่ หรือบิดามารดาจากแผ่นดินใหญ่ และยังมีชีวิตอยู่ ครอบครัวนั้นจะมีระดับการรักษาความเชื่อและพิธีกรรมแบบจีนค่อนข้างสูง ถัดลงมา ถ้าหาก ครอบครัวใดบิดามารดาหรือสมาชิกในครอบครัวได้รับการศึกษาในโรงเรียนจีนเป็นระยะเวลาาน หรือไปรับการศึกษาจากประเทศจีน แนวโน้มที่จะรักษาวัฒนธรรมจีนก็มีสูง สำหรับครอบครัวจีน ช่วงอายุที่สาม การรักษาและสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมแบบจีนจะลดน้อยลง การถ่ายทอดที่ดี ย่อมก็ให้เกิดการเห็นคุณค่าของประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ดั่งาม รู้สึกตระหนักและเข้าใจความ

เป็นมาของตนเอง วัฒนธรรม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์ของตน ก่อให้เกิดความภูมิใจ การถ่ายทอดนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบัน มีวิธีการถ่ายทอดให้ลูกหลานโดยการโอนอ่อนผ่อนตาม เลือกว่าจะถ่ายทอดประเพณีที่สำคัญ ๆ เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป ซึ่งเป็น การปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

สมาคมต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า สมาคมต่าง ๆ อาทิเช่น มูลนิธิ ศาลเจ้า โรงเรียน หรือ แม้แต่วัดจีนที่มีคณะกรรมการและสมาชิกเข้าร่วมนั้นถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมกระบวนการ สืบทอดที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสมาคมเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของชาวจีนให้ คงอยู่ในชุมชนแล้ว ยังปลูกฝังค่านิยมทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่เสริมขึ้นมา แม้ว่าจะมีรูปแบบใน เชิงพาณิชย์ก็ตาม จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าเมื่อมีเทศกาลแต่ละครั้งทางสมาคมต่าง ๆ จะมีบทบาท ในการเชิญชวนให้ผู้คนที่อยู่ในชุมชนและที่อื่น ๆ เข้าร่วมพิธีกรรม ทำบุญเสริมดวง สะเดาะเคราะห์ หรือแก้ปวงตามความเชื่อที่พวกเขาส่งเสริมกันขึ้นมา เพื่อเป็นการหารายได้เข้าสมาคม แต่สิ่งที่ ได้รับนอกจากปัจจัยแล้ว ยังทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนหันมาสนใจขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม มากขึ้นและไม่ได้มองว่างมงายไร้สาระหรือล้าหลัง ทั้งชุมชนตลาดบ้านใหม่และบริเวณโดยรอบ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ต่างก็มีความเข้มข้นในการประกอบพิธีกรรมค่อนข้างสูง นอกจากจะประกอบ พิธีกรรมที่บ้านแล้ว ยังต้องเดินทางไปประกอบพิธีกรรมยังศาสนสถานต่าง ๆ เพื่อความเป็น สิริมงคล

องค์กรภาครัฐ จากการศึกษาพบว่า เมื่อถึงประเพณีสำคัญของชาวจีน โดยเฉพาะตรุษจีน ทางเทศบาลเมืองจะเชิงเทรามีการสนับสนุนกิจกรรมในครั้งนี้อย่างเต็มที่ มีการจัดงานที่ ศาลหลักเมือง ตกแต่งสถานที่บริเวณหน้าโรงพยาบาลเมืองให้ผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมได้ชื่นชม บรรยากาศแบบจีนและได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีผู้คนจาก จังหวัดอื่น ๆ เข้าร่วมประเพณีนี้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังส่งเสริมการค้าและผลักดันชุมชน ตลาดบ้านใหม่ให้เป็นชุมชนแห่งวัฒนธรรมไทย-จีนด้วยการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุน การการพัฒนาของชุมชน เน้นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน การสร้างสรรค์และการแสดง อัตลักษณ์รวมถึงการผสมผสานด้านวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีน ทำให้ชุมชนตลาดบ้านใหม่เกิด ความตื่นตัวที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยเอกลักษณ์ ที่มีลักษณะเฉพาะของตน

ด้านการคงอยู่ของประเพณีทางสังคม กล่าวได้ว่าชุมชนตลาดบ้านใหม่ถือเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนอันเนื่องมาจากการส่งเสริมของภาครัฐ

ที่มีเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ อันเนื่องมาจากการพัฒนาชุมชนตลาดบ้านใหม่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย-จีน การผสมผสานที่ลงตัวของคนชาติทั้งสองชนชาติโดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งกัน สามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข อีกทั้งภาครัฐบาลยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการผลักดันให้ชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นตลาดโบราณที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเที่ยวชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยเชื้อสายจีน ชมสถาปัตยกรรมบ้านเรือนสมัยเก่า และสามารถหาซื้อสินค้าของฝากจำพวกกับข้าวโบราณหรือขนมโบราณที่หาทานได้ยากในตลาดบ้านใหม่แห่งนี้ ทั้งยังมีศาสนสถานจีน (ศาลเจ้า วัดจีน โรงเจ มูลนิธิ) ที่อยู่รายรอบชุมชนตลาดบ้านใหม่ ที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจีนประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกัน โดยศาสนสถานต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวหลักในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนโดยการจัดงานเฉลิมฉลองในทุก ๆ ประเพณี รวมไปถึงจัดไหว้และบูชาเทพเจ้าในวันเกิด มีการเชิญชวนให้ประชาชนทั่วไปหันมานับถือเทพเจ้าตามความเชื่อของชาวจีน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางศาสนสถานจัดขึ้น โดยมีการนำสิ่งของหรือวัตถุมงคลมาแจกจ่ายบ้าง มีเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ที่ขัดสน มีรถโฆษณาการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองในเทศกาลต่าง ๆ ทั่วทั้งในเขตอำเภอเมือง ชักชวนให้ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนเข้าร่วมทำบุญในประเพณีต่าง ๆ สาเหตุที่ศาสนสถานเป็นตัวหลักหรือแกนนำในการสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนนั้นอาจเป็นเพราะเดิมศาสนสถานเหล่านี้ถูกก่อตั้งด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวจีน เริ่มจากศาลเจ้าเล็ก ๆ เมื่อมีกำลังคน กำลังทรัพย์มากพอก็จะช่วยกันบริจาคทรัพย์สินเงินทองในการสร้างศาสนสถานจีนต่าง ๆ ด้านมูลนิธิของชาวจีนนั้นมีประธานและคณะกรรมการเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งสิ้น และปัจจุบันยังพบว่าชาวไทยเองก็มีบทบาทในการเป็นคณะกรรมการมูลนิธิของชาวจีนเช่นเดียวกัน การที่มีชาวจีนเป็นผู้บริหารศาสนสถานเหล่านี้ก็ส่งผลให้มีการปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ เหมือนครั้งบรรพบุรุษ และถือว่ามีคามสำคัญมากต่อชาวไทยเชื้อสายจีน ขนบธรรมเนียมหรือประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีนจึงได้รับการสืบทอดมาโดยไม่ขาดช่วง แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยหรือสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ในการจัดงานเฉลิมฉลองก็เป็นที่เข้าใจกันดีของชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้การสืบทอดที่ยังคงดำรงอยู่นั้นตั้งอยู่บนความศรัทธาและความเชื่อในเทพเจ้าและวิญญาณของชาวไทยเชื้อสายจีน พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดจีนก็ดี ผู้ดูแลศาลเจ้าก็ดี หรือแม้แต่พนักงานทั่วไปที่มีหน้าที่ต่าง ๆ ในศาสนสถาน มีความพร้อมใจกันสนับสนุนให้ประเพณีและพิธีกรรมในของชาวจีนนั้นยังคงอยู่ แม้ว่าบางส่วนจะทำไปเพราะโดยหน้าที่ก็ตาม แต่ในหน้าที่นั้นจะทำไปนาน ๆ ไม่ได้หากไม่มีความศรัทธาและความเชื่อ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นทั้งชาวไทยและชาวไทย

เชื้อสายจีนที่ทำหน้าต่างๆ ในศาสนสถานพบว่า ส่วนใหญ่กล่าวว่า ในเรื่องของการสืบทอดขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆ ของชาวจีนนั้น เหมือนเป็นหน้าที่ของตน แม้ว่าการรับหน้าที่ของตนเองนั้นจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ที่ก่อตั้งศาสนสถาน ไม่ได้เป็นลูกหลานของชาวไทยเชื้อสายจีนหรือเป็นลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนก็ตาม แต่เมื่อมาทำหน้าที่ตรงนี้ตนก็เป็นเสมือนผู้ที่สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนเช่นกัน อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการถ่ายทอดและทำความเข้าใจในประเพณีต่างๆ ที่ทางศาสนสถานจัด ทำให้ผู้เข้าร่วมงานมีความสนใจในประเพณีและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น เมื่อมีผู้เข้าร่วมมากขึ้นนั้นก็หมายถึงกำลังทรัพย์ที่จะได้จากการทำบุญของผู้คนเหล่านี้ เงินที่มีผู้บริจาคทำบุญทำทานก็จะนำไปทำประโยชน์ให้กับศาสนสถานของชาวจีนให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ทั้งพระสงฆ์และผู้ดูแลศาลเจ้ายังกล่าวตรงกันว่า トラบใดที่ยังมี ศาสนสถานจีน การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและเทศกาลต่างๆ ของชาวจีนก็จะยังคงอยู่กับลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนไปอีกนานเท่านาน

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทางสังคมรวมถึงกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแนวคิดเรื่อง โครงสร้างครอบครัว แนวคิดด้านวัฒนธรรมและภาวะความทันสมัย ผลการศึกษาพบว่า

ในอดีตชุมชนตลาดบ้านใหม่เป็นชุมชนที่มีชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำมาค้าขาย ตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัย แต่งงานและสร้างครอบครัว การรวมกลุ่มกันของชาวจีน แต่จิวนี้ก่อให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียว ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ ด้วยเหตุเพราะ ความลำบากที่ต้องจากบ้านเกิดมาอยู่ยังชุมชนที่ตน ไม่รู้จัก เมื่อเข้ามาอยู่และสามารถรวมกลุ่มชาวจีนด้วยกันได้ จึงก่อร่างสร้างตัวด้วยการทำมาค้าขายเป็นหลักหรือแม้แต่เป็นกรรมกรในโรงหีบอ้อย การสร้างครอบครัวที่เป็นปีกแผ่นผ่านช่วยเหลือจากมิตรสหาย ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความร่วมมือร่วมใจกันไม่ว่าจะทำอะไร ๆ หรือจัดงานประเพณีที่สำคัญของพวกพ้องตนก็พร้อมช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ชาวจีนแต่จิวเดิมถือว่าคนในชุมชนคือ พี่น้องกันมักปฏิบัติต่อกันเสมือนเป็นครอบครัวมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย และส่งต่อความสัมพันธ์นี้ให้กับบุตรหลานในรุ่นต่อมา ด้านครอบครัวมีโครงสร้างครอบครัวแบบชาวจีนดั้งเดิมคือ บิดามีอำนาจสูงสุดภายในบ้าน มารดามีหน้าที่เลี้ยงดูและให้การอบรมสั่งสอนบุตร ให้ความสำคัญและนิยมมีบุตรชายเพื่อสืบทอดกิจการการค้าหรือวงศ์ตระกูล การแต่งงานมักแต่งงานกับคนเชื้อชาติเดียวกัน ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส เกิดทุนคุณธรรมด้านความกตัญญูเป็นหลัก ดำเนินวิถีชีวิตแบบผสมผสานทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนาระหว่างชาวไทยในพื้นที่และชาวจีน ซึ่งต่อมาด้านโครงสร้างครอบครัวชาวจีนได้คลี่คลายลงและปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน อำนาจในครอบครัวขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของผู้ที่ทำหน้าที่ บิดามารดาเริ่มเปิดกว้างให้กับบุตรหลานในเรื่องของการแต่งงานหรือการสืบเชื้อสาย รวมถึงเกิดการผสมกลมกลืนทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนบรรพบุรุษและชาวไทยมากขึ้นกว่าในอดีต ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 เป็นต้น ไปให้ความสำคัญบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งของจีนและของไทยควบคู่กันอย่างกลมกลืนโดยไม่ขัดแย้งในด้านความรู้สึกทั้งการเคารพบูชาพระพุทธรูปของไทย เทพเจ้าของจีน

ศาลเจ้าจีนและศาลพระภูมิของไทย บูชาพระเครื่อง ทำบุญตักบาตรหรือแม่แต่จัดเครื่องเช่นไหว้บรรพบุรุษทั้งในวันพระจีนและวันพระไทยควบคู่กัน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไทย-จีนได้เป็นอย่างดี

ภายในชุมชนมีศาลเจ้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนสองแห่ง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์หรือเทพเจ้านาจาและศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือปุนเถ่าม่า ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ และความศรัทธา ความเชื่อรวมถึงค่านิยมในด้านความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ถูกปลูกฝังมา ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ปัจจุบันยังคงมีการบูชาเทพเจ้าบรรพบุรุษรวมถึงวิญญาณต่าง ๆ ก่อให้เกิดการปฏิบัติตามประเพณีทั้ง 8 ประเพณี ได้แก่ ตรุษจีน หยวนเซียว เซ็งเม้ง ฉลองวันเกิดเทพเจ้า ขนมจ้าง สารทจีน ไหว้พระจันทร์และกินเจ ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 และ 3 จะให้ความสำคัญต่อประเพณีตรุษจีน เซ็งเม้ง ฉลองวันเกิดเทพเจ้า สารทจีนและกินเจ ว่าเป็นประเพณีที่ควรปฏิบัติและถือเป็นหน้าที่ของบุตรหลานที่จะมีโอกาสในการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ แม้ว่าแต่ละประเพณีจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างซึ่งเป็นผลมาจากการผสมกลมกลืน การกลืนกลายและภาวะความทันสมัยอย่างสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและเทคโนโลยีที่ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น จากสภาพทางเศรษฐกิจส่งผลให้ต้องลดจำนวนเครื่องเช่นไหว้ สภาพทางสังคมที่มีแต่การแข่งขันทำอะไรต้องมีความรวดเร็วฉับไว มีผลให้ต้องลดขั้นตอนที่มีความซับซ้อนเพื่อประหยัดเวลา หรือบางประเพณีก็มีแนวโน้มที่จะงดหรือยกเลิกปฏิบัติไปเช่น หยวนเซียว ขนมจ้างและไหว้พระจันทร์ ในประเพณีเซ็งเม้งมีการผสมผสานความเชื่อของไทยอย่างชัดเจนคือชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ นิยมนิมนต์พระมาสดทิสวงซุ้ยควบคู่ไปกับการเช่นไหว้บรรพบุรุษ ด้านประเพณีกินเจเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่มีแนวโน้มที่จะได้รับความสนใจจากชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 และ 4 มากที่สุด อันเนื่องมาจากกระแสนิยมในสังคมปัจจุบันที่รณรงค์ให้ผู้คนหันมาใส่ใจและรักษาสุภาพกันมากขึ้น อีกหนึ่งค่านิยมของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นหลังที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือนิยมบูชาเทพเจ้าไล่ซึ่งเอี้ย ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งโชคลาภตามความเชื่อชาวจีน สะท้อนให้เห็นความต้องการของผู้คนในปัจจุบัน ด้านเงินทอง เลือกซื้อเครื่องกระดาศที่สื่อถึงวัตถุนิยม เช่น โทรศัพท์มือถือ ไอโฟน ไอแพด นาฬิกาโรแลกซ์ เป็นต้น แม้ว่าจะไม่ใช่ของจริงแต่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความยึดติดด้านวัตถุของผู้คนในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ที่ได้รับการปลูกฝังมาอย่างเข้มข้นจากบรรพบุรุษรุ่นที่ 1 จำต้องยอมรับและเลือกที่จะปรับเปลี่ยนบางอย่างในประเพณีให้เป็นไปตามสภาพสังคม รับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของบุตรหลานมากขึ้น ในบางครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 เอง

ยอมรับว่ามีการผ่อนคลายด้านประเพณีมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเนื่องจากบางส่วนยังเกรงว่าหากเคร่งครัดมากเกินไปบุตรหลานอาจจะไม่ยอมให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามประเพณี ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 2 ไม่ได้บังคับให้บุตรหลานต้องเข้าร่วมทุกประเพณีและยังมองเห็นความสำคัญของการศึกษาและหน้าที่การงานของบุตรหลานสำคัญมากกว่าเรื่องอื่นใด การปรับตัวในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ก็เพื่อให้ประเพณีตามความเชื่อของบรรพบุรุษยังคงอยู่จนถึงรุ่นบุตรหลาน

ด้านกระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ในแต่ละรุ่นพบว่า มีการถ่ายทอดในแบบทางตรงและทางอ้อม อาทิ เล่า อธิบาย พูดถึงความสำคัญของประเพณี สาเหตุของการจัดไหว้ เครื่องเช่น ไหว้ จำนวนของไหว้ การให้ลูกหลานเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การฝากฝังให้สืบทอดอย่างเป็นทางการในรุ่นต่อไป เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละประเพณีคือ ประเพณีที่สืบทอดโดยให้เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ได้แก่ การไหว้เจ้า ประเพณีตรุษจีน ประเพณีเซ็งเม้ง ประเพณีสารทจีน และประเพณีฉลองวันเกิดเทพเจ้า รองลงมาได้แก่ วิธีปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและเล่าให้ฟังตามลำดับ ส่วนประเพณีที่กลุ่มตัวอย่างตอบว่าสืบทอดโดยวิธีการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นวิธีที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ ประเพณีหยวนเซียว ประเพณีขนมจ้าง ประเพณีไหว้พระจันทร์ โดยการสืบทอดนี้จากพื้นฐานทางครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ โดยแต่ละครอบครัวนั้นจะเน้นการให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส การให้สิทธิอำนาจแก่ฝ่ายชายเป็นหลัก โดยผ่านขั้นตอนในพิธีกรรมที่ระบุถึงประธานในการเช่นไหว้ ลำดับของบุคคลในการเช่นไหว้ การให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดเตรียมของ โดยที่ฝ่ายชายไม่ต้องเข้ามาช่วยอันเป็นลักษณะการแบ่งหน้าที่และอำนาจในตัว ฝ่ายหญิงจะต้องมีหน้าที่ในการจัดเตรียมเครื่องเช่นไหว้ ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นการระบุน้ำที่ของผู้หญิงที่จะต้องเป็นแม่บ้านช่วยเหลือสามีในการประกอบพิธีกรรมและเชื้อเพลิงสามี ถ้าหากพิจารณาจะพบว่านอกเหนือจากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าการที่ผู้หญิงเป็นผู้ปฏิบัติก็เพื่อให้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดและสอนเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีให้กับบุตรของตน เพราะผู้หญิงถูกกำหนดให้เลี้ยงดูบุตร เมื่อฝ่ายหญิงสามารถปฏิบัติได้อย่างเข้าใจและมีความผูกพันในการเลี้ยงดูบุตรย่อมสามารถถ่ายทอดให้กับบุตรหลานได้

ด้านครอบครัวพบว่า ครอบครัวที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1 จะมีความเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของชาวจีน มีสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์สูง มีการสืบทอดพิธีกรรมและความเชื่อโดยการถ่ายทอดทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การบอกกล่าว เน้นย้ำถึงความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมถึงมีการฝากฝังกับบุตร คนใดคนหนึ่งโดยตรงให้ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดคือ มารดา เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้ว

ผู้หญิงจะมีหน้าที่ในการเตรียมข้าวของเครื่องใช้และเครื่องเช่นไห้ว ส่วนบิดาจะมีหน้าที่ในการถ่ายทอดขั้นตอนในการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณี ว่าต้องไหว้อย่างไร มีการลำดับอาวุโสอย่างไร เป็นต้น อีกทั้งยังมีความเข้มข้นในเรื่องของความกตัญญู ความสำนึกกรักบ้านเกิดที่ยังแน่นหนาและถ่ายทอดให้กับลูกหลาน ได้เข้าใจความรู้สึกนั้น ๆ เมื่อลูกหลานที่ได้รับการถ่ายทอดทั้งความรู้สึกและธรรมเนียมในการปฏิบัติก็จะเข้าใจผู้เป็นบรรพบุรุษได้มากยิ่งขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับการทำหน้าที่สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ตามความคาดหวังของบรรพบุรุษ

ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 แม้ว่าจะมีการผสมกลมกลืนหรือการกลืนกลายเป็นไทยมากขึ้น แต่ก็พบว่ายังคงมีความเข้มข้นในสำนึกของความกตัญญูที่ถูกปลูกฝังมาสูง ด้านการถ่ายทอดในประเพณีคล้าย ๆ กับชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 1 แต่แตกต่างกันตรงที่ผู้วิจัยพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ปัจจุบันนี้ในบางครอบครัวเริ่มงดปฏิบัติบางประเพณี เช่น หยวนเซียว ขนมจ้ำง ไหว้พระจันทร์ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งมีความถดถอยในเรื่องของความตั้งใจในการถ่ายทอดให้กับบุตรหลานและมองว่าการสืบทอดนั้นเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะปฏิบัติต่อบิดามารดามากกว่าที่บุตรหลานจะทำแทนได้ ในบางครอบครัวมีการสืบทอดในแบบรุ่นเดียวกันหรือในบรรดาพี่น้องจะถ่ายทอดให้กันและกันก่อนเพื่อเป็นตัวแทนการสืบทอดประเพณีของครอบครัว ในเรื่องของการสืบทอดมีการฝากฝังให้ลูกหลานสืบทอดโดยตรง และกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อย่างไรก็ตามชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ก็ยังคงมีความคาดหวังเรื่องการสืบทอดประเพณีกับคนใดคนหนึ่งรุ่นที่ 3 เช่นกัน แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนการถ่ายทอดให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ให้มีความสำคัญกับการศึกษาและพยายามเข้าใจเหตุผลที่ลูกหลานไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นกว่ารุ่นก่อน ๆ ให้โอกาสลูกหลานได้ตัดสินใจเองว่าจะสืบทอดประเพณีเหล่านี้ต่อไปหรือไม่ ส่งผลให้เกิดการผ่อนคลายทางประเพณี ในเรื่องของความเข้าใจและการปฏิบัติในประเพณีก็หวังแค่เพียงให้ลูกหลานเข้าใจถึงความหมาย เหตุผลในการปฏิบัติและขั้นตอนบางส่วนโดยไม่เน้นในเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติแต่เดิม

ด้านชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 พบว่า มีความกลืนกลายเป็นไทยมากขึ้น หันมาเคารพนับถือพุทธศาสนาตามแบบไทย เข้าร่วมประเพณีไทยรวมถึงได้รับการศึกษาแบบไทย ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ปัจจุบันเลือกที่จะปฏิบัติด้านประเพณีทั้งแบบของไทยหรือแบบจีน ด้านการสืบทอดพบว่า ความตระหนักในการสืบทอดประเพณีต่อจากชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ลดลง อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และค่านิยม ซึ่งแม้แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2

ก็ยังยอมรับความเปลี่ยนแปลงนี้ แต่จะมีบางครอบครัวที่เคร่งครัดที่ยังสามารถดึงให้สมาชิกรุ่นลูกหลานปฏิบัติตามได้ แต่การปฏิบัติตามประเพณีในทุกวันนี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 บางส่วนมองว่าเป็นเพียงหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของบิดามารดาเท่านั้น หรือหากต้องปฏิบัติจริง ๆ ก็จะเลือกปฏิบัติเป็นบางประเพณีที่สำคัญ เช่น ตรุษจีน แข็งเม้ง ฉลองวันเกิดเจ้าและสารทจีน ซึ่งรายละเอียดในเรื่องขั้นตอนและรูปแบบจะไม่ได้เหมือนกับที่บรรพบุรุษเคยทำ โดยเน้นไปที่ความสะดวก รวมถึงเรื่องค่าใช้จ่าย ในเรื่องของการถ่ายทอดให้รุ่นที่ 4 เห็นได้ชัดว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ที่โดยพื้นฐานครอบครัวมีความเคร่งครัดในประเพณีพิธีกรรมและปลูกฝังลูกหลานให้สำนึกในความกตัญญูมีแนวโน้มที่จะส่งต่อความคิด ความเชื่อและค่านิยมในประเพณีให้แก่รุ่นที่ 4 ต่อไป แต่รายละเอียดหรือขั้นตอนในการปฏิบัติจะปรับเปลี่ยนไปในแบบที่ควรจะเป็น เพื่อให้ประเพณีของบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม

กล่าวได้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละรุ่นของชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนใหญ่ยังคงสามารถรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษไว้ได้ หากแต่เป็นประเพณีที่ถูกปฏิบัติโดยการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมเพื่อธำรงไว้ซึ่งความคงอยู่ของประเพณีตามความเชื่อของบรรพบุรุษและมีแนวโน้มจะถ่ายทอดประเพณีที่สำคัญอย่างตรุษจีน แข็งเม้ง สารทจีน วันเกิดเทพเจ้าในชุมชนและกินเจให้ลูกหลานหรือทายาทในรุ่นต่อไปได้สืบทอด ด้านประเพณีหยวนเซียว ขนมห้างและไหว้พระจันทร์ที่มีแนวโน้มในการเลิกปฏิบัติ นั้น โดยส่วนใหญ่เป็นเพียงแค่แนวโน้มหรือสิ่งที่คาดว่าจะไม่ปฏิบัติเท่านั้น เหตุเพราะผู้วิจัยยังคงพบว่าในหลายครอบครัวที่ปฏิบัติประเพณีเหล่านี้อยู่ อาจจะไม่ได้อยู่ใหญ่หรือมีเครื่องเช่นไหว้มากมายเหมือนในอดีต แต่การปฏิบัตินั้นเป็นไปด้วยความเชื่อ ศรัทธาหรือความสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์จีนที่ยังคงฝังลึกในจิตใจของผู้ปฏิบัติ ทำให้ประเพณีที่มีแนวโน้มจะยกเลิกนั้นปัจจุบันยังคงมีผู้ปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 การสืบทอดประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่จะไม่ประสบความสำเร็จหากขาดปัจจัยทางการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญและความหมายหรือวัตถุประสงค์ในประเพณีที่ถูกต้อง การปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมรวมถึงทัศนคติเหล่านี้คือหน้าที่ของครอบครัวหรือบิดามารดาเป็นแกนหลักในการถ่ายทอดและทำความเข้าใจในประเพณีต่อบุตรหลานของตน

อีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในด้านการสืบทอดประเพณีของชาวจีน คือ ศาสนสถานจีนที่รายล้อมชุมชนตลาดบ้านใหม่หรือองค์กรภาครัฐอย่างเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราก็มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นเตือนจิตสำนึกในชาติพันธุ์ของชาวจีนและผลักดันให้เกิดการสืบทอดประเพณีที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวจีนสู่ลูกหลาน โดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัด นำความเชื่อ

พื้นฐานมาใช้เป็นสิ่งที่จูงใจในการเข้าวัด ทำบุญในแบบจีน หรือแม้แต่การปลูกฝังความเชื่อใหม่ ๆ หรือสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้คนมีความสนใจเข้าร่วมประกอบกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นไปเพื่อการพาณิชย์ก็ตาม หากแต่การส่งเสริมที่ค้ำย้อมทำให้เยาวชนรุ่นใหม่หันมาตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีที่มีอยู่ เกิดจิตสำนึกในชาติพันธุ์ และสามารถช่วยกันส่งเสริม สืบสานให้ประเพณีเหล่านี้คงอยู่กับชุมชนตลาดบ้านใหม่ตลอดไป

อภิปรายผล

กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวจีนในแต่ละรุ่นพบว่า บิดามารดาและคนในครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดค่านิยม ทักษะคิดและขีดความสามารถทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้บุตรได้สืบทอดเนื้อหาสาระอย่างเป็นระบบและเป็นแบบอย่างให้ลูกได้ปฏิบัติตาม การเล่าเรื่องราวในอดีตหรือความเป็นมาของตนและบรรพบุรุษชาวจีนมีผลต่อจิตใจของบุตรหลานอย่างมาก บุตรหลานที่ฟังแล้วอาจมีความรู้สึกร่วมและตระหนักถึงความสำคัญในประเพณีของบรรพบุรุษมากขึ้น ส่งผลให้ลูกหลานเกิดการปฏิบัติด้วยความเต็มใจมากกว่ากระทำด้วยหน้าที่ ในการถ่ายทอดและสืบทอดนี้มีผลสำเร็จสูงสุดคือชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 ที่สามารถปฏิบัติตามประเพณีได้ครบถ้วนองค์ประกอบ แม้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่ 1 จะเสียชีวิตไปแล้ว แต่การสืบทอดในประเพณียังคงสมบูรณ์ ในระยะหลังการปฏิบัติในประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 เป็นต้นไปเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทีละเล็กทีละน้อยตามความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน แม้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2 จะเกิดการถดถอยในการถ่ายทอดประเพณีสู่บุตรหลานของตนเองบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงแค่ความถดถอยจากการประเมิณบุตรหลานในด้านการสืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษต่ำกว่าความเป็นจริง แม้ว่าประเพณีทางสังคมของชาวจีนในทุกวันนี้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผิดเพี้ยนไปจากเดิมแต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีเหล่านั้นสูญหายไปหรือขาดการสืบทอด การเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน แต่รากฐานที่แท้จริงในการปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษนั้นล้วนเป็นความเชื่อ ความศรัทธาและความกตัญญูที่ถูกปลูกฝังมาอย่างแนบแน่นที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสายเลือดชาวจีน ทำให้ไม่ว่าสภาพสังคมหรือปัจจัยต่าง ๆ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบต่อประเพณีทางสังคมสักเพียงใด แต่รากฐานที่มั่นคงที่ยังรากลึกลงจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ละรุ่นยังผลให้เกิดความคงไว้ซึ่งประเพณีที่ดีงามของบรรพบุรุษสืบทอดไปตราบนานเท่านาน

การที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและการสืบทอดประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีนไว้ได้นั้น มีผลมาจากความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งด้านการรวมกลุ่ม ความสมัคร

สมานสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันรวมถึงความสำนึกในชาติพันธุ์ เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงอยู่ของชุมชน โดยมีศาสนสถานจีนเป็นแกนหลักที่มีบทบาทโดยตรงต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ ศาลเจ้าแม่ทับทิม (ปุนเถ่าม่า) วัดจีนประชาสโมสร วัดชำปอกง วัดพรหมสี่หน้า มูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม ต่างก็มีบทบาทในด้านการเน้นย้ำความศรัทธา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชาวจีนบรรพบุรุษ ศาสนสถานจีนแต่ละแห่งจะมีความเข้มแข็งในการดำรงอยู่และการดำรงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีนอย่างมาก ถือเป็นกระบอกเสียงในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชาวจีนให้ประชาชนทั่วไปรับรู้และปฏิบัติตาม รวมถึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปบางประการของประเพณีชาวจีนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งชาวจีนชนตลาดบ้านใหม่เองก็ยอมรับว่าศาสนสถานจีนมีอิทธิพลอย่างมากในการกระตุ้นจิตสำนึกของบุตรหลานชาวจีนในการรับรู้หรือการเข้าร่วมปฏิบัติประเพณีที่ค้ำจุนของบรรพบุรุษและช่วยเพิ่มเติมพิธีกรรมในประเพณีให้มีความสมบูรณ์ เพิ่มพูนความศรัทธาและความเชื่อ แม้แต่ประเพณีเล็ก ๆ อย่างวันเกิด เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่มากมายในศาสนสถาน ก็มีการจัดฉลองวันเกิดเทพเจ้าเหล่านี้ครบทุกองค์ และเชิญชวนชาวไทยและชาวจีนที่เคารพบูชาในองค์เทพให้มาเข้าร่วมเช่นไหว้บูชา ซึ่งการจัดงานฉลองวันเกิดให้เทพเจ้าเสมือนการจัดเพื่อคนบางกลุ่มที่มีความเคารพและศรัทธา แต่ส่งผลทางด้านจิตใจต่อคนกลุ่มนั้นในแง่ของทัศนคติที่มีต่อศาสนสถานจีน อิทธิพลของศาสนสถานต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนก่อให้เกิดการแสดงออกของกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจ สามารถรวมตัวกันเพื่อจัดงานฉลองประเพณีหรือแม้แต่สามารถทำให้คนไทยเองเข้าร่วมในประเพณีของชนชาติตนเองได้ ทำให้ชาวไทยเองมองชนชาติจีนเปลี่ยนไป ดังนั้นไม่เพียงมีการจัดกิจกรรมหรือประเพณีใด ๆ ก็ตามซึ่งเป็นของชาวจีน ศาสนสถานเหล่านี้ก็จะได้รับความร่วมมือทั้งของคนจีนด้วยกันและคนไทย ทำให้บุตรหลานชาวจีนรุ่นใหม่มองว่าจริง ๆ แล้วประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของเราเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจการปฏิบัติตามคำสอนของบรรพบุรุษหรือเข้าร่วมประเพณีนั้น ๆ ไม่ใช่เรื่องน่าอายหรือมองายไร้สาระ แต่กลับเป็นเรื่องที่คนอื่น ๆ มองว่าน่าเคารพและยกย่องมากกว่าที่จะมองด้วยการดูถูก

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ศาสนสถานสามารถก่อให้เกิดการรวมพลังของชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ช่วยกระตุ้น ผลักดันและส่งเสริมการปฏิบัติวัฒนธรรมประเพณีชาวจีนสืบต่อยังชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่าง ๆ มีผลทางด้านความสำนึกในชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนตลาดบ้านใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนสถานจีน โดยตรงแห่งนี้ปฏิบัติตามประเพณีของบรรพบุรุษด้วยความเชื่อและความศรัทธาอย่างไม่มีข้อแม้ แม้ว่าสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีน

ในแต่ละรุ่นต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมสมัยนั้น ๆ ก็ตาม แต่โดยลึก ๆ แล้วการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็น การบูชาบรรพบุรุษหรือการเซ่นไหว้เทพเจ้าล้วนแล้วแต่เป็นสำนึกเล็ก ๆ ที่อยู่ใใจของพวกเขานั้น คือ การมีสายเลือดที่เป็นชาวจีนร่วมกัน นอกจากศาสนสถานที่เป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอด หรือเป็นปัจจัยในการกระตุ้นกระบวนการสืบทอดให้คงอยู่แล้ว ชุมชนตลาดบ้านใหม่เองยังคงมี เทศบาลเมืองจะเขิงเทราคอยกระตุ้นและเป็นแรงผลักดันในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี ที่ตั้งงามของบรรพบุรุษชาวจีนอีกแรงหนึ่งด้วย โดยเทศบาลเมืองจะเขิงตราจะเป็นผู้สนับสนุนและ จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนตลาดบ้านใหม่ให้เป็นชุมชนสายวัฒนธรรมไทย-จีน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวไทย-จีน ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้วย สถาปัตยกรรมบ้านเรือนริมน้ำ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี โดยมีการรณรงค์ให้ชาวชุมชน ตลาดบ้านใหม่บูรณะและซ่อมแซมบ้านเรือนของตนเองให้มีความแข็งแรงขึ้นแต่คงไว้ซึ่ง ศิลปะแบบจีน หรือครอบครัวใดที่ถนัดด้านการทำอาหารจีน ขนมโบราณของคนจีน ก็จะส่งเสริม ให้ทำและออกจำหน่าย บางครอบครัวสามารถเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมในตัวบ้าน ซึ่งมีกลิ่นอายของความเป็นจีน ซึ่งจากการสนับสนุนของเทศบาลเมืองจะเขิงตรานี้ก่อให้เกิด การกระตุ้นทางเศรษฐกิจและการตื่นตัวของสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกในแต่ละรุ่นรับรู้ ว่า สำหรับชุมชนไทย-จีน นั้นในสายตาของคนภายนอกเป็นไปด้วยความสนใจกับเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความแปลกใจในการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมพลังความ สามัคคีของชุมชนตลาดบ้านใหม่เพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้คงไว้ซึ่งความเป็นจีน-ไทย คู่แปดริ้วตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับศาสนสถานของจีนที่มีบทบาทและทรงอิทธิพลในด้าน การประกอบประเพณี พิธีกรรมของชาวจีน ด้านเหตุผลในการปฏิบัติ เชิงวัฒนธรรม เชิงพาณิชย์ การบริหารการจัดการและการ โฆษณาประชาสัมพันธ์ของศาสนสถานนั้น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแพร่ประเพณีของชาวจีนสู่ชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทย
2. ควรศึกษาด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2-3 ในแง่ของ วิธีการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด วัฒนธรรม ประเพณีของชาวจีนต่อลูกหลานอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ หรือในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 2-3 โดยมีปัจจัยสำคัญทางสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

บรรณานุกรม

- กมล เล็งเจริญ. (2558, 8 กรกฎาคม). ผู้ช่วยมูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม. สัมภาษณ์.
- กองบรรณาธิการฉบับพิเศษ หนังสือพิมพ์ผังเมือง. (ม.ป.ป). *ปทุมเมืองชะเชิงเทรา*. กรุงเทพฯ: แคนดิดมีเดีย.
- เกษม อุทยานิน. (2506). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวจีน*. (2557). เข้าถึงได้จาก <http://www.shi.or.th/download/88/>
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2544). *ตั้งหนึ่งเกี้ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: แพรว.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2550). *ธรรมเนียมจีนมีเหมือน, มีต่างและมีแปลก* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จิตรา.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2557). *คู่มือไหว้เจ้ายุคใหม่ ไหว้อย่างไรให้โชคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จิตรา.
- จ่านงค์ ทองประเสริฐ. (2539). *พัฒนาการทางวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- เจตน์ จ.คุโณปกรณ. (2558, 11 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ชัยปกรณ จ.คุโณปกรณ. (2558, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ไช้หงส์ แซ่ซื่อ. (2558, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- ตุ๊ก. (2558, 28 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- เดือนพิศ ชัยพรหมประสิทธิ์. (2531). *สถานภาพและบทบาทสตรีในครอบครัวจีนในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554). *ตัวตนคนแต่ใจ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). *แต่ใจ : จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ถาวร สิกขโกศล. (2557). *เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- ชนทรัพย์ มีทรัพย์. (2549). *การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตกรุงเทพมหานคร*.
 วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ. (2542). *เอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่*.
 วิทยานิพนธ์มนุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร มั่งกลานนทชัย. (2558, 8 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นริศ วศินานนท์. (2552). *ศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- นิต. (2558, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นิติกร ชูสกุล. (2558, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- นิตานถ เกลาวิชย์. (2558, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ:
 ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บรรพต วีระสัย. (2524). *สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.
- บรรยายสรุปจังหวัดฉะเชิงเทรา*. (2541). ฉะเชิงเทรา: สำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา.
- นุ่งเหียน แซ่ซื่อ. (2558, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- บุญลือ วันทายนต์. (2522). *ครอบครัวและวงษ์วาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประยงค์ อนันทวงศ์. (2527). *แลหลังจีน*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (2528). ม.ป.ท.
- ประวิทย์ พันธุ์วิโรจน์. (2545). *เสน่ห์เมืองจันทน์ ทำเลมังกรทอง*. กรุงเทพฯ: แพลน.
- ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ. (2533). *ระบบเครือญาติและการจัดระเบียบสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการตำรา
 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยาภรณ์ กิดาการ. (2558, 13 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2531). ปัญหาชาวจีนในประเทศไทย ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา
 ปัญหาการเมืองส่วนภูมิภาคและชนกลุ่มน้อย หน่วยที่ 1-9* (หน้า 286-289). นนทบุรี:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- ปภาณี ฐิติวัฒนา. (2523). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2542). *รายงานการวิจัย รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่*.
 สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- แปลงนาม. (2549). *ความเข้าใจเรื่องการกินเจ*. กรุงเทพฯ: สมาคมเผยแพร่คุณธรรมเต็กก่า จีจินเกาะ.
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2546). *วิถีจีน*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: ประจักษ์การพิมพ์.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2531). *บูรณาการของเยาวชนจีนในประเทศไทย การเมือง การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2541). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัทธา สายหู. (2517). *ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พิมพ์ไผ่ ตั้งเมธากุล. (2529). *การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนชาวเล เกาะสิเหร่ ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรีนา บรูมฟีลด์. (2533). *ความเชื่อชาวจีน* (หยกแดง, แปล). กรุงเทพฯ: พิมพ์วาด.
- ภารดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. (2553). *รายงานการวิจัย ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี: วิถีและพลัง*. ชลบุรี: สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มรดกไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา. (2539). กรุงเทพฯ: เกษมรติ.
- มอนเตจ คัลเจอร์ (2551). *ประตูสู่วัฒนธรรมจีน* (วรรณภา เชื้อจีน, แปล). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- มาลี แดงดอกไม้. (2542). *เกษตรกรรมศิลป์ : ภูมิปัญญาพื้นถิ่นบางปะกง*. กรุงเทพฯ: คอมแพคพรีนซ์.
- มาลี แดงดอกไม้. (2542). *ฉะเชิงเทรา เมืองเกษตร-อุตสาหกรรม*. กรุงเทพฯ: คอมแพคพรีนซ์.
- มูลนิธิสว่างศรัทธาธรรม. (2554). *พิธีเปิดเทวสถานริ้วเยี่ยงไต้ เถลิงพระเกียรติ 84 พรรษา*. ฉะเชิงเทรา: เอ็มเอ็น คอมพิวเตอร์.
- บุทธนา วุฒิปิติกุล. (2541). *พิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้: กรณีศึกษาชาวจีนในอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยวิทยา, คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรื่องรอง รุ่งรัศมี. (2541). *มังกรซ่อนลาย*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัตติ. (2552). *เทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม*. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(3), 115-117.

- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2554). รายงานการวิจัย การศึกษาสืบทอดความเป็นจีนผ่าน
การทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนาของชาวจีนสู่ลูกหลาน
ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ลภัสสรดา สัตยธรรม. (2555). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการตลาดบ้านใหม่
อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เลิศลักษณ์ บุญเจริญ. (2539). ฉะเชิงเทราเมืองแห่งอนาคต. กรุงเทพฯ: ทีซีจี พรินต์ติ้ง.
- วงศ์เดือน ภาณุวัฒน์กุล และสุรพงษ์ ยิ้มละมัย. (2553). อัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนใน
เมืองหาดใหญ่. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่, 2(1), 26-41.
- วันทิพย์ สิ้นสูงสุด. (2536). จีน-เทศกาลและวันสำคัญ. กรุงเทพฯ: สายใจ.
- วัลภา บุรุษพัฒน์. (2517). ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย ใน วัลภา บุรุษพัฒน์, ยุพเรศ
บุญกลิ่นจจร, บัณฑิต อ่อนคำ, พิชัย รัตนผล, แสง รัตนมงคลมาศ และขจิตกัย
บุรุษพัฒน์ (บรรณาธิการ), ชาวจีนในประเทศไทย (หน้า 1-257). กรุงเทพฯ: พิทยา
อินเตอร์เนชั่นแนล.
- วิตรี จ.คุโณปกรณ์. (2558, 2 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- วิรัชญา ศรีพิบูลย์. (2558, 17 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- วัชรภรณ์ วัฒนศิริสุข. (2558, 18 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ศศิวิมล ศรีวิโรจน์มณี. (2543). บทบาทของครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร :
กระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมชุมชนคลองคูเมืองเดิมสามแพร่ง.
วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิระนันท์ รัตนสมจิตร. (2547). เชียงเม้ง : ความหมาย พิธีกรรมและความเปลี่ยนแปลง.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ศรี จ.คุโณปกรณ์. (2558, 23 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ส. พลายน้อย. (2542). ประเพณีจีน. กรุงเทพฯ: เอลโล่การพิมพ์.
- สกินเนอร์, วิลเลียม. (2529). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.
พรณี นัทรพลรักษ์ ชื่นจิตต์ อ่ำไพพรรณ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข ภรณ์ กาญจนัญญัติ
ปรีชา บุญญะศิริ และ ศรีสุข ทวีธาประสิทธิ์ (แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สมบุรณ์ สุขสำราญ. (2530). *ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ สุขสำราญ. (2557). *เอกสารการสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ 13*. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมพร ชูสกุล. (2558, 7 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สมพร วัฒนศิริสุข. (2558, 18 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- สร้อยญา สมนึก. (2555). *พัฒนาการชุมชนริมน้ำตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดละโว้*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สัจญา สัจญาวิวัฒน์. (2543). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาคร กนกทิพย์พรชัย. (2558, 11 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- สาคร กนกทิพย์พรชัย. (2558, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์.
- สุขชัย แซ่เจ็ย. (2558, 11 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สุชาดา ตันตสุรฤกษ์. (2529). *โพงก้วย: การส่งเงินกลับประเทศโดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชีรา สารสินธุ์. (2558, 1 กรกฎาคม). สัมภาษณ์.
- สุภาภรณ์ อัยภูมิมงคล. (2551). *ประวัติชีวิตหญิงสามัญชนเชื้อสายจีนสามรุ่น : อุดมการณ์ครอบครัวและความเป็นจีนในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). *สังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2525). การเปลี่ยนแปลงครอบครัวจีนในประเทศไทย. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 1, 122-125.
- สุรพร วัฒนศิริสุข. (2558, 18 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2555). *รายงานการศึกษา: ศาสนสถาน ประเภทศาลเจ้าในเขตกรุงเทพมหานคร ปีพ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง.

- เสี่ยวจิ๋ว. (2556). *ที่เรียกว่า 'แต่จิ๋ว'*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- โศธรสรารามวรวิหาร มงคลคู่แปดริ้ว. (2539). กรุงเทพฯ: ทีซีจี พรินติ้ง.
- หนึ่งฤทัย อินทิวรรณนท์. (2551). *ความเชื่อของชาวพุทธไทยเชื้อสายจีนที่มีต่อศาลเจ้าแม่ทับทิม เขตสามเสน กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนศึกษา, วิทยาลัยศาสนศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หนู. (2558, 29 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- เหล่าตั้ง. (2552). *เรื่องเล่าชาวแต่จิ๋ว*. กรุงเทพฯ: นิเวศนบุรี พรินติ้ง แอนด์แพคเกจจิ้ง.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2525). *สังคมและวัฒนธรรม สังคมประภคฤติ ใน เอกสารการสอนชุดวิชา สังคมศึกษา* (หน้า 128-149). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนว มานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทใน ประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทใน ประชาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2557). *กำเนิดคนแต่จิ๋ว วิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อติศยา แก้วพิลา. (2553). *การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่*. วิทยานิพนธ์การวางแผน ภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีรัตน์ แซ่คง. (2539). *ประเพณีตรุษจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา ไทยคดีศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เอมอร ชลพิไลพงศ์. (2545). *การสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชาวจีนในเขตไชน่าทาวน์*. วิทยานิพนธ์, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวาริชวิทยา, ภาควิชาวาริชวิทยาและ สื่อสารการแสดง, คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ภาพในชุมชนตลาดบ้านใหม่

ภาพที่ 7 สภาพบ้านเรือนของชุมชน

ภาพที่ 8 ทางเข้าชุมชนตลาดบน

ภาพที่ 9 บริเวณทำน้ำของบ้านแต่ละหลัง

ภาพที่ 10 หน้าประตูบ้านแต่ละหลังจะติดกระจกแปดทิศและยันต์หรือฮูตามความเชื่อ

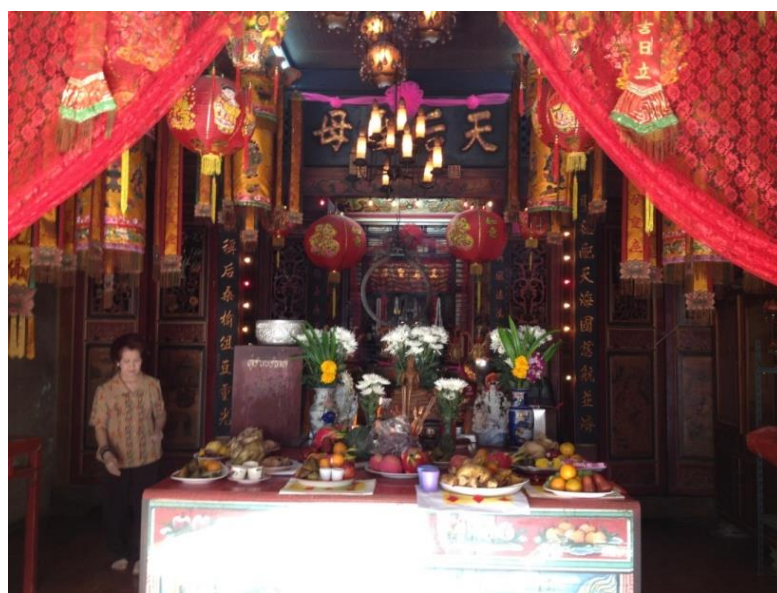
ภาพที่ 11 บริเวณด้านหน้าศาลเจ้าปุนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม)

ภาพที่ 12 เสามูซาเทพยดาฟ้าดินศาลเจ้าปุนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม)

ภาพที่ 13 พระพุทธรูปหลวงพ่อพุทธโสธรและเจ้าแม่กวนอิมภายในศาลปุนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม)

ภาพที่ 14 ศาลเจ้าปุนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิม) ในวันตรุษจีน

ภาพที่ 15 ศาลพระภูมิไทยที่ตั้งอยู่ท้ายสะพานฝั่งตลาดบน

ภาพที่ 16 พระพุทธรูปเทพเจ้า เครื่องรางของขลังของครอบครัวแซ่เจี่ย

ภาพที่ 17 เครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันตรุษจีน

ภาพที่ 18 ไหว้บรรพบุรุษในประเพณีขนมจ่าง

ภาพที่ 19 ขนมจ้างแบบมีไส้และไม่มีไส้

ภาพที่ 20 ชุดเครื่องกระดาศสำหรับถวายเจ้าในวันสุดท้ายของงานฉลองวันเกิดเทพเจ้า

ภาพที่ 21 ถวายสิ่งของ เครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าพ่อโกมินทร์

ภาพที่ 22 อาหารคาวหวานและเครื่องกระชายที่ใช้เซ่นไหว้วิญญาณเร่ร่อนและวิญญาณไร้ญาติ

ภาพที่ 23 จุดธูปอัญเชิญวิญญาณเร่ร่อนและวิญญาณไร้ญาติให้มารับเครื่องเซ่นไหว้

ภาพที่ 24 ปวงเซียงเทพเจ้าที่วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่)

ภาพที่ 25 คณะงิ้วขณะทำการปวงเซียงเทพเจ้าในวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่)

ภาพที่ 26 เก้าอี้นั่งมีตะปู ใช้สำหรับเวลาเจ้าเข้าทรง

ภาคผนวก ข

เกรดเล็กเกรดน้อยเกี่ยวกับประเพณีจีน

ของไหว้กับความหมายมงคล

จิตรดา ก่อนันทเกียรติ (2557, หน้า 69-86) สรุปของไหว้กับความหมายมงคลไว้ว่า เดิมทีการไหว้ของควาอย่างโหงวแซ่นั้นจะจัดเครื่องไหว้ได้แก่ หมู ไก่ ตับ ปลาและกุ้งมังกร แต่กุ้งมังกรเป็นของหายากและมีราคาแพง จึงมีการปรับมาไหว้เป็นเป็ดสำหรับชาวจีนแต่จิว และนิยมเป็นปลาหมึกหนึ่งในหมูชาวจีนและ แต่ตั้งแต่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ก็มีบางครอบครัวที่ลดการไหว้เป็ดไก่ มาเป็นการไหว้ไข่ต้มย้อมสี ซึ่งของไหว้จะมีความหมายดังนี้

หมู มีความหมายมงคลถึงความอุดมสมบูรณ์

ไก่ มีความหมายมงคลสองอย่างคือ หงอนไก่สื่อถึงหมวกขุนนาง ไหว้ไก่เพื่อให้ก้าวหน้าในการงานและการที่ไก่ขันทุกเช้าสะท้อนถึงการรู้งาน เพื่อให้ตนเองฉลาดและรู้งานเหมือนไก่

ตับ มีความหมายมงคลถึงความก้าวหน้า เพราะคำจีนแต่จิวของคำว่าตับคือ “ก้าว” ที่แปลว่าขุนนาง

ปลา มีความหมายมงคลเป็นวลีอวยพร อยู่-ฮื้อ-อยู่-ซึ่ง แปลว่าให้เหลือกินเหลือใช้
เป็ด มีความหมายมงคลให้มีครบและมั่งคั่ง

กุ้ง เป็นการยืมความหมายมาจากกุ้งมังกรว่าให้อำนาจวาสนา

ปลาหมึกแห้ง มีหลายความหมายมงคล ได้แก่ เพื่อให้มีหมึกหรือวิชาความรู้, มีมือมากมายช่วยทำงาน

ไข่ มีความหมายมงคลถึงการเกิดที่จะได้เจริญเติบโตและก้าวหน้าต่อไป

ของไหว้ทั้งหมดนี้ควรมีการตกแต่งด้วยกระดาษแดงเพื่อให้เป็นของไหว้มงคล

ตามธรรมเนียมเดิมในการเตรียมกับข้าวจะนิยมจัดตามชุดไหว้ของควา เช่น ถ้าไหว้โหงวแซ่ก็ต้องมีกับข้าวไหว้ 8-10 อย่าง แต่ถ้าไหว้ซาแซ่ก็จัดกับข้าวไหว้ 5-6 อย่าง และหนึ่งในนั้นต้องมีน้ำแกงไว้ด้วย

น้ำแกงมีความหมายมงคลให้ชีวิตคล่อง ๆ ไม่ติดขัด แล้วกับข้าวในน้ำแกงจะใส่เป็นอะไรนั้นก็คำนึงถึงความเป็นสิริมงคลเช่น

- สาหร่าย มีความหมายมงคลสูงโชคลาภ เพราะจีนแต่จิวเรียกสาหร่ายว่า “ฮวงถ่าย”

แปลว่ามีโชคออกงาม

- หมูสับ มีความหมายมงคลทั้งความอุดมสมบูรณ์และการเลี้ยงง่าย อวยพรให้ชีวิตไม่มีเรื่องยาก

- เต้าหู้ มีความหมายมงคลคือให้มีโชค

- แต้ปลาเส้นแบบทอด อวยพรจากการเป็นแท่งทองและให้เหลือกินเหลือใช้

- ลูกชิ้นปลาแบบกลม มีความหมายมงคลจากปลาว่าให้เหลือกินเหลือใช้ และความกลมอวยพรให้ราบรื่นไม่ติดขัด
- เกี้ยวปลา อวยพรจากการเป็นเกี้ยวหรือการห่อ ห่อความเหลือกินเหลือใช้มาให้
- เกี้ยวกุ้ง ให้สองความหมายมงคล เกี้ยวกุ้งห่ออำนาจวาสนามาให้และห่อความโชคดีจากสีแดงของกุ้งต้มมาให้
- ปอเปี๊ยะทอด ไหว้เอาความหมายมงคลของการเหมือนเป็นแห่งทอง ไหว้ให้ร่ำรวย
- เต้าหู้ทอด ให้ความหมายของการเป็นทอง
- ผัดต้นกระเทียมกับหมู ไหว้เอาความหมายมงคลของต้นกระเทียม จีนแต่จิวเรียกว่า “สิ่ง” ให้ได้มีนับและมีเก็บ ส่วนความหมายของหมูก็คือความอุดมสมบูรณ์
- ผัดกุยช่ายกับตับ ไหว้เอาความหมายมงคลของกุยช่ายที่จีนเรียกกัน 2 แบบ ถ้าเรียกกุยช่าย คือ กุ่ย แปลว่ารวย ถ้าเรียกกุยช่าย กุ่ยแปลว่านาน ๆ ผักกุยช่ายกับตับอวยพรให้โชคดี มีความก้าวหน้าและร่ำรวยแบบนาน ๆ
- ผัดถั่วงอก อวยพรให้งอกงามและมีโชค
- ผัดหมี อวยพรให้มีอายุยืน
- หูลามน้ำแดง, เป้าฮื่อน้ำแดง ทั้งสองเมนูไหว้เอาความหมายของคำว่า ฮื้อ คือ ปลา ที่ให้เหลือกินเหลือใช้ ส่วนเปา แปลว่า ห่อ ไหว้เป้าฮื้อ เพื่อห่อการเหลือกินเหลือใช้ และการไหว้ของราคาแพงอย่างเป้าฮื้อสะท้อนฐานะที่มั่งคั่ง เมื่อรวยแล้วก็ไม่มีบรรพบุรุษจึงเช่นท่านด้วยของแพงที่สมฐานะ ท่านจะอวยพรกลับไปให้ยังร่ำรวยหรือรวยนาน ๆ
- นอกจากนี้ยังมีของไหว้ประเภทเจ ที่นิยมนำมาไหว้ใช้ซึ่งเอี้ย หรือเจ้าแม่กวนอิม โดยไหว้ของแห้ง 5 อย่าง เพื่อให้โชคลากเข้ามาทั้ง 5 ทิศทาง ของเจแห้ง 5 อย่างที่นิยมคือ
- ฟองเต้าหู้ อวยพรให้โชคดี
- เห็ดหอม อวยพรให้ชีวิตหอม ๆ
- เห็ดหูหนู อวยพรให้โชคดี
- ดอกไม้จีน คนจีนเรียกว่า จำง่าย จำแปลว่า เข้ม คือให้มีปัญญาเฉียบแหลม
- วุ้นเส้น อวยพรให้มีอายุยืน
- เม็ดเก๋ากี้ อวยพรให้โชคดีจากการเป็นเมล็ดสีแดงสด มีสรรพคุณบำรุงสายตา
- ด้านขนมไหว้ ชาวจีนมีขนมไหว้หลายอย่าง การจัดขนมไหว้ที่ยึดหลักดั้งเดิมก็คือจัดให้สวยตามตัวเลขของดาวที่จัดไหว้ ขนมที่นิยมใช้ไหว้ได้แก่
- ขนมฮวกก้วย หรือขนมถ้วยฟู ไหว้เพื่อความงอกงาม เฟื่องฟู
- ขนมไข่ ไหว้เอาความหมายมงคล ไข่หมายถึงการเกิดที่จะเติบโตและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

ซาตาเปา มีความหมายถึงการห่อไขศมาให้

ขนมจันอับ คือ ขนมแห้ง 5 อย่าง ได้แก่ ถั่วเคลือบ ถั่วตัด งาดัด ข้าวพองและผักเชื่อม โดยรวมแล้วจะไหว้เพื่อเอาความหมาย คือ

- ไหว้ของหวานเพื่ออวยพรให้ชีวิตหวาน ๆ
- ไหว้เพื่อเอาความหมายของข้าว ถั่วและงาซึ่งเป็นธัญพืช ธัญญา แปลว่าอกงาม
- ไหว้ผักเชื่อม เพื่อปักเงินปักทองปักความหวาน
- ไหว้ของแห้งเพื่อให้มีกินมีเก็บเสมอ

ขนมสาเล่ ไหว้เพื่ออวยพรให้ชีวิตนุ่มหวานเหมือนขนมสาเล่

ขนมอี คือ ขนมบัวลอยสีชมพู ซึ่งอาจใช้เป็นสาकुหรือลูกเดือยก็ได้ เพราะคนจีนเรียก ลูกเดือยว่า อี้อี้ยี้ แปลว่าลูกกลม ๆ มีความหมายมงคล ให้ชีวิตราบรื่นเรียบง่ายและคล่อง ๆ เวลาเตรียมของไหว้ก็ใส่สีชมพูให้เป็นมงคล

น้ำตาล คือขนมไหว้ประเภทของหวานที่ดีที่สุด เพราะไหว้แล้วไม่ต้องกินทันที แต่สามารถเก็บไว้ทยอยใช้ทำกับข้าว ทำขนม ใส่ในชา กาแฟและเครื่องดื่มต่าง ๆ ถือเป็นกรไหว้ที่ไม่เสียของ จึงต่างจากการไหว้ขนมทั่วไปที่ต้องรับประทานทันทีหรือมีเช่นนั้นก็ต้องให้คนอื่น ความหมายมงคลของน้ำตาลคือ

- ไหว้เป็นของแห้งคือให้มีกินมีเก็บ
- การไหว้น้ำตาลคือให้ชีวิตมีความหวานตลอดไป

ขนมเปี๊ยะ หมายถึงห่อความหวาน ความหมายมงคลของไส้มาให้ เช่น ไส้ถั่วแดงคือ ธัญพืชสีแดง

ขนมขงขนมเทียน เป็นของไหว้พิเศษในวันสิ้นปีและสารทจีนที่มีการเซ่นไหว้ผู้ไม่มีญาติ มีความหมายให้ชีวิตหวานและร่ำรวย มีมากเป็นขง มีปัญญาเหมือนเทียนที่ส่องสว่าง

ในการไหว้เจ้าด้วยเครื่องกระดาศหรือกระดาศเงินกระดาศทองจะมี 3 แบบ ดังนี้

1. ไหว้ใช้ซึ่งเอี้ย ทางผู้ขายมักมีการจัดเตรียมไว้เรียบร้อย มีทั้งชุดเล็กชุดใหญ่ เครื่องกระดาศที่ใช้ได้แก่ กอจีหรือจี๊ย ถังเงินถังทอง เป็นต้น
2. ไหว้เจ้า ที่นิยมจะไหว้ด้วยกอจี ถังเงินถังทองและค้อชี
3. ไหว้บรรพบุรุษ นิยมพับค้อชีเป็นรูปเรือ แท่งทอง แบนก้งเต็ก เครื่องประดับและของอื่น ๆ

ในการจัดผลไม้ไหว้จะจัดจำนวนตามชุดไหว้ของคาวและขนม แต่ทั้งนี้ก็ได้ถือเป็นกฎตายตัว ทุกบ้านสามารถไหว้ผลไม้ชนิดก็ได้ ผลไม้ไหว้ที่มีความหมายมงคลได้แก่

ส้ม คนจีนแต่จิวเรียกว่า ไต้กิก ไต้แปลว่า ใหญ่ กิกแปลว่า มงคล จึงกลายเป็นนามงคลหรือความโชคดี

กล้วย จีนแต่จิวออกเสียงว่า เก็งเจีย แปลว่าการดึงโชคเข้ามา กับอีกความหมายว่าให้มีลูกหลานมาก ๆ เพราะกล้วยมีผลมากมายเป็นหวีเป็นเครือ การไหว้กล้วยจะนิยมไหว้ทั้งหวีแบบกล้วยดิบเจียว ๆ เพื่อตัดปัญหาซอกกล้วยเหลืองมาไหว้แล้วอาจอมกินไป กลายเป็นไหว้กล้วยดำ ๆ เปลือกไม่สวย ในการไหว้กล้วยเจียวมีความหมายมงคลจากสีเขียว คนจีนเรียกสีเขียวว่า แซ แปลว่า ดิบ ดีความหมายว่า ดิบก็คือยังมีชีวิต

องุ่น จีนแต่จิวเรียกว่า พูท้อ พูแปลว่า งอกงาม ส่วนท้อ เป็นการเล่นคำลูกท้อ ผลไม้จากนิทานไซอิ๋วที่กินแล้วอายุยืนยาว

สับปะรด จีนแต่จิวเรียกว่า อั้งไล้ อั้งแปลว่า สีแดง เป็นสีแห่งโชค ไล้แปลว่า มา

แอปเปิ้ล จีนแต่จิวเรียกว่า ผิงก้วย แปลว่า สุขสบาย ปลอดภัย

สาลี่ จีนแต่จิวเรียกว่า ไล้ แปลว่า มา หมายถึงให้โชคลาภและสิ่งดี ๆ เข้ามา แต่ก็มีธรรมเนียมถือเชื่อกันว่าในช่วงที่ญาติผู้ใหญ่เพิ่งเสียชีวิตห้ามไหว้ไล้ในช่วง 3 ปีแรก เพราะยังไม่ต้องการให้วิญญาณท่าน ไล้ หรือมาที่บ้าน

ลูกพลับ คือการไหว้ผลไม้ที่หน้าตาเป็นผลสีทอง ไหว้ให้มีเงินมีทอง

เชอร์รี่ ไหว้ในความเป็นผลไม้ลูกสีแดง ๆ อวยพรให้โชคดี

แก้วมังกร มีทั้งความหมายที่ดีและสีส้มที่เป็นมงคลก็คือสีชมพู

นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่อว่า ห้ามไหว้ผลไม้ที่มีรสฝาดหรือขม เช่น มะขามป้อม มะขามเปียก เพราะอาจทำให้ชีวิตไม่ราบรื่น

ที่มาของกระดาษเงินกระดาษทอง

จิตรา ก่อนันทเกียรติ (2550, หน้า 145-149) กล่าวถึงที่มาของกระดาษเงินกระดาษทองไว้ว่า เนื่องจากปัจจุบันกระดาษเงินกระดาษทองจะเผาให้คน 3 กลุ่มคือ

1. เผาให้เจ้า
2. เผาให้บรรพบุรุษ
3. เผาทำทานให้ผีไม่มีญาติ

โดยรูปแบบของกระดาษเงินกระดาษทองจะแบ่งได้เป็น

- ทรัพย์สินเงินทองของมีค่า เช่น แท่งทอง เหรียญเงินทอง ถังเงินทอง แบนกั๊งเด็ก เครื่องประดับ เช่น สร้อย แหวน ของใช้ต่าง ๆ ที่นิยมเรียกกันว่าของงเด็ก เช่น เตียง ตู้เย็น ทีวี รถยนต์ เครื่องบิน บ้าน ฯลฯ ชุดถวายเจ้า

- เอกสารเขียนกำกับเพื่อส่งของ
- ยันต์คุ้มครองต่าง ๆ เผาเพื่อขอบุคุณและขอให้คุ้มครองเราต่อไป

กำเนิดเบื้องลึกของกระดาษเงินกระดาษทองและของงต๋องเต๋องมาจากความเชื่อในเรื่องสิ่งลึกลับที่ไม่มีใครตอบได้ของคนโบราณ คือ

1. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพเจ้าต่าง ๆ แล้วมีการสังเวชบวงสรวงด้วยการฆ่าสัตว์เป็นบัตร์พลี ต่อมาเมื่อมีเงินทองใช้และผลิตกระดาษได้ ก็มีการทำเงินทองของเทียมถวายเจ้า
2. ความเชื่อในเรื่องโลกหลังความตายที่จนปัจจุบันก็ไม่มีใครทราบว่า คนเราตายแล้วไปไหน จะอยู่อย่างไร แต่ชาวจีนโบราณก็เชื่อไว้ก่อนว่า โลกหลังความตายอาจเหมือนขณะยังมีชีวิตอยู่ จึงมีการเตรียมหรือฝังสรรพสิ่งที่พยายามให้เหมือนสิ่งแวดล้อมของผู้ตายขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ความเชื่อเกี่ยวกับวันร้ายในเดือน 5

ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 300-301) กล่าวว่า คนจีนภาคเหนือถือว่าเดือนห้า กลางฤดูร้อนเป็นเดือนร้าย เพราะอากาศร้อนจัด ฝนน้อย ุงและสัตว์เลื้อยคลานที่เป็นอันตราย เช่น ตะขาบ แมงป่อง ออกมาพ่นฟันทันคนและสัตว์ ในช่วงอากาศร้อนจัดนี้ทำให้เชื้อโรคเจริญพันธุ์เร็ว เกิดโรคระบาดได้ง่าย เช่น อหิวาต์ จีนโบราณมีโรคโบราณในคนและสัตว์ก็คงเกิดง่ายในเดือนห้า จึงถือเดือนนี้เป็นเดือนร้าย ต้องเตรียมยาและหาวิธีป้องกัน ตามหลักเรื่องยिनหยางของจีน ซึ่งมีมาแต่โบราณถือว่าเลขคี่เป็นหยางและเลขคู่เป็นยิน เดือนห้าเป็นเดือนหยาง อากาศร้อนจัดตามธรรมชาติ มีโรคร้าย เรื่องร้ายเกิดง่ายอยู่แล้ว จึงต้องมีกิจกรรมขับไล่หรือป้องกันความชั่วร้ายต่าง ๆ โดยพอถึงวัน 5 ค่ำ เดือน 5 ผู้คนจํานำด้ายสีเขียว แดง เหลือง ขาว ดำ มาพันเป็นเชือก 5 สี ผูกต้นแขนเรียกว่า “เชือกอายุยืนหรือเชือกต่ออายุ” ซึ่งเชือกทั้งห้านี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของธาตุและทิศทั้งห้าตามความเชื่อของชาวจีนคือ สีเหลือง-ธาตุดิน-ศูนย์กลาง, สีดำ-ธาตุน้ำ-ทิศเหนือ, สีเขียว-ธาตุไม้-ทิศตะวันออก, สีแดง-ธาตุไฟ-ทิศใต้และสีขาว-ธาตุโลหะ-ทิศตะวันตก เชือกห้าสีนี้จะดึงพลังธรรมชาติจากธาตุและทิศทั้งห้ามากำจัดพลังชั่วร้าย นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่น ๆ เพื่อป้องกันความชั่วร้ายในวัน 5 ค่ำ เดือน 5 ประเพณีเหล่านี้ปัจจุบันยังมีผู้ถือปฏิบัติในชนบทของจีนหลายถิ่น

อิทธิพลของวันอุลลัมพนบุชาในพุทธศาสนากับเทศกาลจงหยวนหรือสารทจีน

ถาวร ลิกขโกศล (2557, หน้า 370-373) อธิบายว่าเทศกาลจงหยวนมีที่มาจากประเพณีจีนโบราณกับวันอุลลัมพนบุชาของพุทธศาสนาและความเชื่อของศาสนาเต๋ารวมกันอย่างกลมกลืน สมัยราชวงศ์จิ้นมีผู้แปล “อุลลัมพนสูตร” (อ่านว่า อุณ-ลัม-พะ-นะ-สูด) ของนิกายโยคอาจารย์ เรื่องใน

พระสูตรนี้มีอิทธิพลต่อเทศกาลไหว้บรรพบุรุษในเดือนเจ็ดของจีนมาก ความตอนหนึ่งในคัมภีร์ อุลลัมพนสูตรกล่าวว่า พระโมคคัลลาน์เห็นมารดาเกิดเป็นปรตตูปชีวี เปรตคอยากหิวโหย จึงใช้ฤทธิ์นำบาตรข้าวไปส่งให้ เปรตมารดาใช้มือซ้ายประคองบาตร มือขวาเปิบข้าว แต่ยังไม่ทันจะเข้าปากก็กลายเป็นถ่านไปสิ้น พระเถระเจ้าจึงนำความมาราบทูลพระพุทธเจ้า มีพุทธฎีกาตรัสว่า “โยมมารดาของเรามีบาปหนัก เกินกำลังฤทธิ์และบุญกุศลของเธอเพียงผู้เดียวจะช่วยให้ ต้องใช้ บุญฤทธิ์ของสงฆ์จากทั่วทุกสารทิศประมวลกันเป็นมหากุศลจึงจะโปรดมารดาเธอให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวงในอบายได้ ตถาคตจะบอกวิธีให้ ในวันที่ 15 ค่ำ กลางเดือนเจ็ด อันเป็นวันมหาปวารณา ออกพรรษา เพื่อโปรดบิดามารดาทั้งเจ็ดชาติในอดีตและบิดามารดาในชาติปัจจุบันให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวง เธอจงจัดภัตตาหารหลากรส ผลไม้นานาชนิด น้ำปานะ ฐูปเทียนและเครื่องไทยทานใส่พานภาชนะเป็นสังฆทานถวายแด่พระสงฆ์จากทุกสารทิศ ด้วยบุญฤทธิ์ที่พระสงฆ์ได้รักษาพรตพรหมจรรย์มาครบถ้วน 1 พรรษาแลอานิสงส์แห่งสังฆทานนี้บิดามารดาในชาติก่อน 7 ชาติและบิดามารดาในชาตินี้ตลอดจนวงศาคณาญาติจะพ้นจากอบายภูมิทั้งสาม (นรก เปรต เดรัจฉาน) โดยพลัน หากบิดามารดาในชาตินี้ยังมีชีวิตอยู่ก็จะเกษมสำราญอยู่ถึง 100 ปี หากบิดามารดาในชาติก่อนทั้ง 7 ชาติขึ้นสวรรค์ก็จะเกิดทันทีเป็นโอปปาติกะกำเนิดในสรวงสวรรค์อันเรืองโรจน์”

พระโมคคัลลาน์เถระจึงจัดการตามพุทธบรรหาร มารดาก็พ้นจากอบายภูมิ พระเถระเจ้าจึงทูลว่า “ต่อไปภายหน้าหากลูกหลานผู้มีกตเวทิตาจิตปรารถนาช่วยบิดามารดาให้หลุดพ้นจากอบายแลทุกข์ภัยก็ควรจัดสังฆทานอุลลัมพนบูชาเช่นนี้หรือพระเจ้าข้า” พระศาสดาตรัสตอบว่า “สาธุ” จากเรื่องพระโมคคัลลาน์จัดอุลลัมพนสังฆทานโปรดมารดา ทำให้งานนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายมากในจีน เริ่มจากในวัดแพร่เข้าสู่วังก่อนแล้วแพร่สู่หมู่ประชาชนทั่วไป อนึ่งพุทธศาสนาดูว่าการทำสังฆทานถวายแด่สงฆ์ส่วนรวมมีอานิสงส์มากกว่าปฏิปศุคลิกทานถวายเจาะจงแต่ภิกษุรูปเดียวหรือหลายรูปแต่ไม่เป็นสังฆทาน ฉะนั้นการทำสังฆทานใหญ่ถวายแด่สงฆ์ในวันออกพรรษาซึ่งท่านทำมหาปวารณาเสร็จมาใหม่ ๆ จึงได้อานิสงส์สูงส่ง ฉะนั้น การทำสังฆทานในวันออกพรรษาจึงเรียกว่าอุลลัมพนบูชาหรืออุลลัมพนสังฆทาน “อุลลัมพนะ” เป็นคำสันสกฤตซึ่งปราชญ์ทางพุทธศาสนาของจีนแปลว่า “ช่วยผู้ที่ถูกแขวนห้อยหัวกลับขึ้นมา” โดยอธิบายว่าโทษทัณฑ์ในอบายภูมิทำให้ผู้รับเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสจตุถูกแขวนห้อยหัวลงมา

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

ภูมิหลังของผู้ให้การสัมภาษณ์

1. เพศ.....
2. สถานภาพการสมรส.....
3. ระดับการศึกษาสูงสุด.....
4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....
5. อายุ.....
6. สถานที่เกิด.....
7. การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย.....

โครงสร้างครอบครัว

1. ท่านมีบุตรจำนวนกี่คน ชาย/หญิง.....
2. ท่านต้องการมีบุตรจริง ๆ กี่คน ชาย/หญิง.....
3. ท่านต้องการมีบุตรชายหรือไม่ เพราะเหตุใด.....
4. บุตรชายกับบุตรสาวมีความสำคัญเท่ากันหรือไม่ เพราะเหตุใด.....
.....
5. ท่านคิดว่าลูกหลานเงินควรแต่งงานกับลูกหลานเงินเหมือนกันหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....
6. ท่านมีความรู้สึกต่อการที่บุตรหลานแต่งงานกับคนไทยอย่างไร
.....
.....
7. ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัว และท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
.....

ประเพณีทางสังคม

ความรู้และประวัติในเทศกาลต่าง ๆ

1. ท่านรู้ประวัติความเป็นมาของเทศกาลสำคัญของชาวจีน เทศกาลใดบ้าง แต่ละเทศกาลมีจุดประสงค์เพื่ออะไร

.....

2. ในครอบครัวของท่านได้ปฏิบัติตามเทศกาลที่สำคัญของชาวจีนอยู่หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

3. ท่านคิดว่าเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวจีนมีความสำคัญต่อระบบครอบครัวหรือไม่ อย่างไร

.....

การประกอบพิธีกรรมในประเพณี

1. ใครเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของครอบครัวท่าน

.....

2. บุคคลสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ คือใคร.....

3. ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

4. เครื่องเช่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

.....

.....

5. ท่านคิดว่ารูปแบบในการประกอบพิธีกรรมในแต่ละประเพณีที่สำคัญในอดีตกับปัจจุบันเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

ความเชื่อและทัศนคติในการปฏิบัติพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ

1. ท่านคิดว่าในพิธีกรรมของแต่ละประเพณีสื่อถึงความเชื่อด้านใดบ้าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่าพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวจีนในประเพณีต่าง ๆ นั้นสอนหรือต้องการบอกอะไรให้กับลูกหลานจีน

.....

.....

3. ท่านคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในประเพณีจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

.....

.....

กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคม

1. ท่านต้องการให้ลูกหลานปฏิบัติตามพิธีกรรมในประเพณีต่าง ๆ ต่อไปหรือไม่

.....

.....

2. ทุกครั้งที่มีการจัดงานประเพณีใด ๆ ก็ตาม ท่านได้ให้ลูกหลานเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมสิ่งของเครื่องเซ่นไหว้หรือไม่

.....

.....

3. หากท่านต้องการให้ลูกหลานปฏิบัติตามพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ท่านมีกลวิธีในการถ่ายทอดหรือให้ความรู้ต่อลูกหลานอย่างไร เพื่อให้พวกเขาตระหนักและเห็นคุณค่าในเทศกาลสำคัญของชาวจีนซึ่งเป็นบรรพบุรุษ

.....

.....

4. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดประเพณีพิธีกรรมที่สำคัญของชาวจีน และมีวิธีในการแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

บทสัมภาษณ์ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มตัวอย่าง ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา

การสืบทอดและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวเชื้อ

ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามจากสมาชิกภายในครอบครัวซึ่งแบ่งได้ 3 รุ่นตามโครงสร้างครอบครัวเกี่ยวกับการถ่ายทอด การรับรู้รวมถึงการสืบทอดในเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่าง ๆ ดังนี้

คุณบุ๋งเหียนและคุณไช้หงส์ กล่าวว่า “เรามันเคร่งครัดในเรื่องของธรรมเนียมและพิธีจีนตามบรรพบุรุษอยู่แล้ว หากไปถามบรรดาลูก ๆ ก็รู้ว่าเราเคร่งครัดมากเท่าใด โดยเฉพาะอาไช้หงส์ ถ้าเทศกาลใดทำไม่สมบูรณ์ก็จะนอนไม่หลับข้ามปีเลย เป็นคนจีนก็ต้องรู้พิธีและเทศกาลสำคัญของจีน เราก็บอกลูกมันว่าต้องทำยังไง ทำไม่เป็นก็ทำให้ดูตั้งแต่เด็ก ๆ ให้มันเรียนรู้กัน ยิ่งลูกสาวยิ่งต้องเน้นย้ำเป็นพิเศษกลัวอายคนอื่น อายบ้านอื่นเค้า กลัวเค้าินทาวว่าลูกสาวไม่เป็นอะไรเลย แต่งงานไปก็กลัวว่าจะโดนแม่พี่ว่า หลัง ๆ ก็ทำได้ดี ทำแทนได้ แต่กว่าจะไวใจให้ทำเองก็นานเหมือนกัน”

คุณนภาพร มังกลานนัทชัย (บุตรสาวคนโต) กล่าวว่า “สมัยเด็กต้องช่วยเตี้ยกับม้าทุก ๆ อย่างเพราะตนเป็นบุตรสาวคนโต จึงเป็นแรงงานสำคัญในบ้าน อาม้าเคร่งครัดนำคู่มือพิธีกรรมเตี้ยอีกคน แต่เตี้ยจะไม่ค่อยเรื่องมาก เตี้ยจะชอบเล่าเรื่องพื้น้องให้ฟังมากกว่า หรือไม่ก็สมัยที่อยู่จีนว่าเทศกาลตรุษจีนเป็นยังไง ประกอบพิธีอย่างไรบ้าง เวลาทำผิดก็จะดูบ้างนะโดยเฉพาะเมื่อต้องไหว้เจ้า ถ้าไปทำผิดข้อห้ามหรือพูดภาษาจีนผิด ๆ ถูก ๆ ก็โดน อาม้าชอบบอกทำอะไรไม่เป็นมงคลหลัง ๆ คงเริ่มรำคาญเวลาทำอะไรผิดบ่อย ๆ อาม้าจะเรียกมาให้จดใส่สมุดไว้เลยว่าแต่ละเทศกาลเราต้องทำอะไรบ้าง เรามีหน้าที่อะไร เตี้ยทำอะไร อาม้าทำอะไร ต้องเตรียมกันก่อนหน้า ขนาดของไหว้หาซื้อยาก ๆ อาม้าก็หามาจนได้ ก่อนเทศกาลที่ก็เข้ากรุงเทพไปนุ่งเลยเขยวราช เราจะชอบมากเพราะได้กินของอร่อย ๆ แต่เหน้อยตรงที่ต้องหิ้วของไหว้กลับนี่แหละ ตอนเตรียมของไหว้อาม้าก็จะสอนจัดผลไม้ ส่วนพวกหมู เป็ด ไก่ อาม้าจะเป็นคนจัดการเอง เราก็ทำอะไรง่าย ๆ อย่างล้างผักผลไม้ จัดเรียงใส่จาน ซึ่งก็เป็นงานที่เราถนัด หลัง ๆ มาอาม้าก็เริ่มสอนจัดไหว้หมู เป็ด ไก่ จนถึงขั้นตอนการต้มการสับ ตนก็เรียนรู้มาโดยตลอด หลัง ๆ มาทำงานชำนาญ ทำได้หมด เรื่องการสืบทอดเค้าก็ย้ายอยู่นะ ทั้งสองคนแหละ แต่จะพูดในทำนองที่ว่าทำต่อไปนะ ทำต่อไปเรื่อย ๆ อาจอาม้าเค้าชอบ หรือไม่ก็ถ้าเตี้ยกับม้าเป็นอะไรไปเอาอาหารที่เตี้ยกับม้าชอบให้กินด้วยนะ ให้กินทุกเทศกาลเลยก็ดี คือเค้าพูดมาแบบนี้เรารู้แล้วแหละว่าอยากจะฝากฝังให้เราสืบทอดต่อไป สำหรับเราเองก็คงทำต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะทำไม่ไหว”

คุณสมพร ชุสกุล (บุตรสาวคนที่ 3) กล่าวว่า “ในเรื่องของการจัดพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ในนั้นครอบครัวของตนเองไม่ขาดตกบกพร่องอะไร มีการจัดเฉลิมฉลองหรือไหว้บรรพบุรุษมาโดยตลอด ทั้งนี้เกี่ยวกับอาม้าค่อนข้างที่จะเคร่งครัด อะไรผิดนิดผิดหน้อยม๊าก็จะดึงให้แก้ไข กอปรกับช่วงหลัง ๆ มาทั้งเตี้ยและอาม้าเริ่มมีอาการความจำเสื่อมบ้างไปตามวัย ท่านเริ่มรำลึกถึงอดีตในสมัยที่อยู่ประเทศจีน เริ่มมีความคิดถึงบ้านที่ตนจากมา คิดถึงบรรพบุรุษและพูดบ่อยครั้งว่าผู้มีพระคุณต้องจัดไหว้ให้ท่านบ่อย ๆ ท่านจะอยู่กับเรา อวยพรให้เราสมหวัง โชคดีในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะลืมเรื่องอะไรไปก็แล้วแต่ แต่ท่านจะจำวันสำคัญของชาวจีนได้เสมอ เมื่อมีการจัดเครื่องเช่นไหว้หรือเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตนจะทำหน้าที่หลักในการจัดเตรียม และมีบรรดาพี่สะใภ้ที่เข้ามาช่วย เพราะครอบครัวเราถือว่าการประกอบพิธีกรรมต้องมีความครบถ้วน สมบูรณ์หากขาดตกบกพร่องไปจะกลายเป็นเรื่องไม่ดี ที่ตนมีความคล่องแคล่วและรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนนี้เกิดจากเมื่อสมัยเด็ก ๆ ก็ได้เป็นลูกมือของอาม้าในการจัดเครื่องเช่นไหว้และตระเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะลูกผู้หญิงหรือลูกผู้ชายต่างก็ต้องทำหน้าที่ที่นั่น อาม้าจะเป็นคนที่ค่อนข้างเคร่งครัดพอสมควร เพราะท่านมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษและเทพเจ้าสูง ตนเองจะมีส่วนร่วมในทุก ๆ เทศกาล และอาม้าจะคอยสอนคอยบอกเสมอในเรื่องของการประกอบพิธี การเตรียมเครื่องเช่นไหว้ซึ่งสำคัญมาก ประกอบกับการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง จนตนเองสามารถจดจำได้ และเริ่มชำนาญมากขึ้นเมื่อทำบ่อย ๆ แม้แต่เรื่องการแต่งงานของพี่ชาย หากไม่ได้สะใภ้ที่มีความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีน อาม้าจะไม่ยอมรับ ท่านบอกว่าเหนื่อยจะสอน สอนได้เป็นบางอย่างแต่ให้มาสอนทั้งหมดไม่สอน เพราะเหนื่อยแล้วจะจู้จี้จุกจิกเกินไป ด้วยเหตุนี้ทำให้พี่ชายมีภรรยาเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนเช่นเดียวกัน ทำให้อาม้ามีความสบายใจ เมื่อถึงเทศกาลใด ๆ ก็แล้วแต่ทั้งตนและพี่สะใภ้จึงเป็นตัวแทนอาม้าที่อายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนตอนนี้ตนเองก็ได้ปฏิบัติแทนเดียวกับมาเต็มตัวแล้ว”

ส่วนบุตรชาย (คุณนิติกร ชุสกุล) “ตนก็คิดว่ายังไงก็ต้องสอนให้เค้าทำให้เป็น เพราะอาม้าก็คงคาดหวังกับเค้าไว้เหมือนกัน โชคดีที่ลูกชายของตนมีความสนใจในเรื่องขนบธรรมเนียมจีนบ้างชอบฝึกพูดแต่จู้กับอากงอาม้าบ่อย ๆ อย่างน้อย ๆ ตนอยากให้ลูกได้มีความรู้ติดตัวไว้บ้างว่าเทศกาลใดที่สำคัญที่ควรปฏิบัติ เรื่องรายละเอียดหรือขั้นตอนก็ให้เรียนรู้จากที่ทำให้ดูเป็นตัวอย่างเอง แนะนำบ้าง แต่หลัง ๆ บางครั้งเค้าติดงานไม่ว่างก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมเทศกาลต่าง ๆ เท่าไหร่เราก็เข้าใจเค้า ในเมื่อสังคมมันเปลี่ยนไปน้อยคนที่สนใจเทศกาลที่บรรพบุรุษให้ความสำคัญก็ต้องค่อย ๆ ปรับตัวกันไป วันนี้เตี้ยและอาม้ายังมีชีวิตอยู่ก็ยิ่งพอให้ลูก ๆ หลาน ๆ ได้มีกำลังใจในการปฏิบัติและสืบทอดบ้าง แต่อย่างน้อย ๆ เค้าจะทราบดีว่าเทศกาลตรุษจีน แข็งแกร่งก็ไม่ควร

ขาดเพราะถือเป็นหน้าที่สำคัญ สำหรับรุ่นตนนั้นเดียวกับอาม่าเองก็คาดหวังให้ตน พี่สาวคนโต และพี่ชายเป็นผู้สืบทอดการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษต่อไป ตนก็เชื่อฟังและทำหน้าที่เหล่านี้ด้วยดีเสมอมา อีกทั้งตนเองก็มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษและเทพเจ้าอยู่แล้ว จึงไม่มีความรู้สึกขัดแย้งกับสิ่งที่ท่านต้องการให้เราทำต่อไป ส่วนในรุ่นลูกหลานของท่านนั้น ตนไม่ได้มีความคาดหวังว่าจะต้องสืบทอดหน้าที่นี้ต่อไป ให้ลูกหลานเขาได้ตัดสินใจกันเอง และไม่อยากจะคิดด้วยว่าใครจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต่อหากไม่มีใครทำตนก็ทำต่อไปตราบที่ยังมีชีวิตอยู่”

ด้านคุณนิติกร ชูสกุล (หลานชาย) ชาวไทยเชื้อสายจีนในรุ่นที่ 3 ซึ่งเป็นรุ่นหลานนั้นตอบกับผู้วิจัยว่า “บ้านของต้นนั้นค่อนข้างเคร่งครัดในการปฏิบัติโดยเฉพาะอาม่าที่ชอบบ่นเวลา ลูกหลานมาไม่ครบ บางครั้งก็ต้องรอนกว่าจะครบจึงจะไหว้ได้ แต่ในช่วงหลัง ๆ ที่แม่ของตนเริ่มเป็นคนที่ทำหน้าที่หลักในการจัดไหว้ อาม่าก็ไม่ค่อยจุกจิกเท่าไร อีกทั้งตนเองและบรรดาลูกพี่ลูกน้องส่วนใหญ่ก็ติดเรียนไม่ค่อยมีเวลามาร่วมพิธีเท่าใดนัก อาจจะช่วยก่อนวันเทศกาลนั้นจะมาถึงโดนการตระเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้วแต่แม่จะบอกให้ทำ แต่แม่ก็ไม่เคยบังคับให้ต้องเข้าร่วมพิธีกรรมในเทศกาลทุกเทศกาล แม่เป็นคนที่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษามาก พักหลัง ๆ อาม่าอาจก็เช่นเดียวกัน อยากให้เราเรียนเก่ง ๆ โตขึ้นจะได้ไม่ลำบาก ชอบให้ลูกหลานสอบได้ที่หนึ่งหรือรับรางวัลใด ๆ สักอย่างหนึ่งเพื่อจะได้ไปคุยกับเพื่อนข้างบ้านได้ว่าลูกหลานนั้นเก่ง แม่ผมจะไม่ค่อยมีเวลามากนัก แต่ก็พยายามที่จะเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษบ้างเมื่อมีโอกาส แต่ถ้าถามว่าผมจะเป็นผู้สืบทอดหน้าที่ในการไหว้เทพเจ้าหรือบรรพบุรุษและวิญญาณต่าง ๆ จากคุณแม่มี ก็เคยคิดเหมือนกันว่าตนจะทำหน้าที่นี้ต่อจากคุณแม่ ในเมื่อมันเป็นธรรมเนียมและสิ่งที่ดีที่เราควรจะทำปฏิบัติก็เลือกที่จะสืบทอดต่อไป โดยอาจจะต้องให้คุณแม่เป็นคนคอยสอนและแนะนำบ้าง แต่คงไม่มีปัญหาอะไรเพราะตนก็ถือว่าได้ช่วยคุณแม่บ่อย ๆ ทุกครั้งที่มีการเทศกาล จะมากจะน้อยก็ขึ้นอยู่กับเวลา อย่างตรุษจีนหรือเซ็งเม้งหากตรงกับวันธรรมดาที่ผมต้องทำงานผมก็จะดูความเหมาะสมว่าหยุดได้มั๊ย หรืออาจจะเปลี่ยนเป็นลาครึ่งวันแทน แต่ถ้าพิจารณาแล้วไม่สามารถหยุดได้ก็จะไม่หยุด ถึงแม้ว่าตอนแรก ๆ อาจจะขัดใจอาม่าอาจบ้าง แต่ตอนหลัง ๆ ท่านก็เข้าใจ แต่หากในวันนั้นไม่มีอะไรสำคัญตนก็จะหยุดเรียนเพื่อช่วยคุณแม่เตรียมเครื่องเซ่นไหว้ โดยส่วนตัวแล้วมองว่าขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษชาวจีนนั้นเสมือนเป็นหน้าที่ที่ลูกหลานมีความจำเป็นจำต้องปฏิบัติสืบทอดต่อไป นอกจากจะแสดงถึงความกตัญญูแล้วยังเป็นการเชิดชูวงศ์ตระกูลและมีความภูมิใจในต้นตระกูลของตนเอง หากผมมีลูกก็คงจะฝากฝังให้ลูกปฏิบัติตามความเชื่อของบรรพบุรุษเหมือนกันนะ มันน่าภูมิใจออก ถึงรุ่นลูกผมเค้าจะไม่ได้ทำครบองค์ประกอบหรือครบทุกขั้นตอนในการปฏิบัติเหมือนสมัยอาม่า แต่ก็ให้เค้ารู้แล้วกันว่าทำเพื่ออะไร ทำไปทำไมและให้ใคร ผมว่าแค่นี้ก็พอแล้วนะสำหรับเด็กรุ่นใหม่”

ผลกระทบจากทฤษฎีภาวะทันสมัยต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่ชื่อ

คุณนภาพรกล่าวว่า “เราต้องยอมรับว่าสมัยนี้ต่างกับสมัยก่อนมาก มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ตนเองเป็นครูสอนหนังสือ ยิ่งพบเจอกับเด็กในแต่ละช่วงวัย ได้รับรู้ความคิดและค่านิยมของเด็ก ๆ และได้เรียนรู้เทคโนโลยีจากเด็กนักเรียนที่นำมาใช้ที่โรงเรียน ตัวเราเองก็จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้ได้เทคนิคการสอนที่ดีและต้องตามให้ทันเด็กยุคใหม่ทั้งภาษา พฤติกรรม มีอะไรใหม่ ๆ ให้เราเรียนรู้อยู่เสมอ เดี่ยวนี้กลายเป็นว่าเด็กรุ่นใหม่มันสอนเรามากกว่า แกรมเราจะต้องไปขอความช่วยเหลือเด็กในบางครั้งที่คอมมันมีปัญหา เด็กเดี๋ยวนี้เก่งด้านเทคโนโลยีมากจริง ๆ มีความเป็นผู้นำ เป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดเป็นของตัวเอง ในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องธรรมเนียมจีน แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเด็กสมัยนี้ไม่ค่อยถืออะไรกันแล้ว เทศกาลของชาวจีนอย่างตรุษจีน สารทจีน ก็มีเด็กที่หยุดไปไหว้เจ้าบ้าง บางคนที่เป็นคนไทยแท้ ๆ ก็หยุดกับเค้าเหมือนกัน บางคนก็หยุดแต่ไม่ได้ไหว้เจ้าก็มี หลาน ๆ เราเองบางครั้งก็ไม่หยุดร่วมเทศกาลเพราะติดเรียน ติดงาน ส่วนเราเองก็ต้องหยุดไม่เงินเต็มกระเป๋า และโดยส่วนตัวมองว่าเด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเชื่อเรื่องธรรมเนียมหรือพิธีกรรมพวกนี้แล้วหรือเชื่อก็น้อยมาก เพราะแม่แต่รุ่นของเราเองเรายังมองว่าการศึกษาที่สำคัญที่สุด ก็ต้องส่งเสริมกันไปอย่างน้อยก็ต้องจบปริญญาตรี ให้เวลาลูก ๆ หลาน ๆ ทุ่มเทกับการเรียนมากยิ่งขึ้น แต่ก็ต้องแลกกับความเห็นห่างกับครอบครัวและญาติพี่น้อง อย่างเด็กนักเรียนบางคนที่เป็นเชื้อสายจีนก็ยังเคยถามเราว่าทำไมต้องไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษบ่อย ๆ จะไหว้ไปทำไมหลาย ๆ ครั้งก็มี แสดงว่าทางครอบครัวเค้าเองก็ไม่ได้อธิบายหรือให้รายละเอียดในความหมายหรือความสำคัญของเทศกาลให้เด็กฟังเลย กลายเป็นว่าเด็กสมัยใหม่มีหน้าที่ร่วมกิจกรรมในเทศกาลเท่านั้น ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากไปกว่านี้”

คุณสมพร กล่าวว่า “สมัยนี้จะว่าดีก็ดีนะ ไม่ดีก็มี อะไร ๆ ก็เจริญขึ้นเยอะเลย ไหว้เจ้าเดี๋ยวนี้สะดวกมากเดินเข้าร้านสะดวกซื้อก็ได้ซื้ไหว้เจ้าทั้งซาแซ โหงวแซก็มีหมด ผลไม้หรือขนมก็หาได้ง่าย แต่ราคาก็แพงขึ้นนะ สมัยของตอนที่เปิดไก่อต้องทำอย่างดี และต้องต้มเอง เครื่องเช่น ไหว้ทุกอย่างพิธีพิถันในการเลือกซื้ออาม่าจะทำเองทุก ๆ อย่าง เราก็ช่วยเค้าเป็นลูกมือเค้า ได้เรียนรู้เยอะแยะจนทำเองได้ แต่พอมาถึงรุ่นของคนที่พยายามที่จะปฏิบัติให้ได้เท่าสมัยเดียวกับมา แต่เศรษฐกิจทุกวันนี้มันแย่ บางอย่างเราก็เลือกให้ราคาถูกลงหน่อยแต่จะไม่ลดจำนวนของไหว้ อย่างเปิดไก่ออาจจะซื้อตัวเล็กกลง ผลไม้อะไรที่แพงก็เปลี่ยน ๆ บ้าง มีอาหารกระป๋อง อาหารแห้งไหว้ บ้าง ก็สะดวกดี เดี่ยวนี้ไหว้เร็ว ทำพิธีเร็ว เพราะเด็ก ๆ และญาติ ๆ บางคนก็มีธุระ เดี่ยวติดงาน เดี่ยวติดเรียน แต่ยังไงก็ต้องมาไหว้บรรพบุรุษ หากอยู่กินข้าวพร้อมกันไม่ได้ก็ไม่เป็นไร แบ่งกลับไปกินที่บ้านก็เป็นมงคลเหมือนกัน เราก็เข้าใจเพราะเราเองก็มีลูกชายที่กำลังศึกษาอยู่ เราก็ให้เค้าศึกษาเต็มที่ เรื่องเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่โชคดียตรงที่ว่าลูกชายของเราเค้าอยู่บ้านเดียวกับ

อากงอาม่าเค้าได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีหลาย ๆ อย่างจากอากงอาม่าและตัวเค้าเองก็มีความสนใจด้วย หากไม่มีเวลาหรือวันเทศกาลเป็นวันเรียน เค้าก็จะเดินเข้าช่วยเตรียมสิ่งของต่าง ๆ หรือก่อนเทศกาลก็ช่วยซื้อของ จนอากงอาม่าเอ่ยปากเลยว่าลูกชายของตอนจะเป็นผู้สืบทอดตามธรรมเนียมเงินของบรรพบุรุษ และน่าจะทำได้ดี”

คุณนิติกร กล่าวว่า “ทุกวันนี้ตนก็เป็นรุ่นหลานเพียงคนเดียวที่อยู่กับอากงอาม่า มีความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษและเทพเจ้าเหมือนอากงอาม่า อาจจะเป็นเพราะได้คุยกับท่านทุก ๆ วัน ท่านก็เล่าให้ฟังบ้าง แต่หลัง ๆ มานี้สุขภาพท่านทั้งสองเริ่มไม่แข็งแรง ความจำเลอะเลือนไปบ้าง ก็ไม่ค่อยได้คุยกันหรือคุยกันก็ไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร สำหรับความคิดของตนในเรื่องของความทันสมัยตนคิดว่าจริง ๆ มันเป็นสิ่งที่ดี ก่อให้เกิดความเจริญ ความก้าวหน้า มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้อะไร ๆ ก็สะดวกมากขึ้น บางครั้งตนก็มีความคิดแย้งกับอากงอาม่าบ้างในบางเทศกาลอย่างไหว้พระจันทร์ รุ่นเพื่อน ๆ ของตนไม่มีใครไหว้กันแล้ว แต่ครอบครัวของตนก็ยังไหว้อยู่ ซึ่งเค้าก็รู้ว่าคนขึ้นไปเหยียบดวงจันทร์แล้ว แต่อากงอาม่าเค้าเชื่อของเค้า เค้าเราก็ไม่ได้ไปขัดอะไรมาก ก็ช่วยเค้าไป เดียวนี้เทศกาลอะไรเรานัดรวมตัวกันง่ายขึ้น ผมจะเป็นคนคอยบอกพวกพี่ ๆ น้อง ๆ และญาติ ๆ เพราะเราอยู่บ้านใหญ่ ก็ตั้งไลน์กลุ่มญาติ ๆ ซึ่งสะดวกมากเวลาที่เราต้องนัดหมายกันเรื่องสถานที่หรือแม้แต่เครื่องเช่นไหว้ทุกวันนี้ก็ต้องมาคุยกันว่าบ้านไหนจะเอาอะไรมา จะได้ไม่ซ้ำกัน เดียวจะเป็อ ของไหว้เดี๋ยวนี้ก็สะดวกขึ้นนะครับ ผมก็ซื้อบ้างเป็นบางครั้งเพราะเค้ามีชุดไหว้ให้ครบเลย แต่อาม่าจะไม่ยอม จะให้แม่ผมทำเอง ทุกวันนี้ผมคนเดียวมั้งครับในกลุ่มพี่น้องรุ่น ๆ เดียวกันที่พอรู้ขั้นตอนการปฏิบัติแบบละเอียด นอกนั้นก็ไม่ค่อยทราบกันแล้ว บางครั้งรวมญาติพร้อมหน้าเวลามีงานเทศกาลหรือกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน ก็ก้มหน้าเล่นแต่โทรศัพท์ เดี่ยวอัฟเฟสบุ๊ค ลงไอจี ซึ่งผมก็มองว่าเป็นเรื่องธรรมดาแต่ผมเองทำไม่ได้เพราะอาม่ากับอากงคงจะบ่นน่าดู”

การสืบทอดการรับและปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่เจี่ย

ด้านครอบครัวแซ่ซื่อ สมาชิกชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ละรุ่นมีความเห็นเกี่ยวกับการสืบทอดและปฏิสัมพันธ์ทางประเพณีวัฒนธรรมดังรายละเอียดดังนี้

คุณวิตรี กล่าวว่า “เรื่องขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีน สำหรับครอบครัวของตนแล้ว ตนมีความคิดว่าก็เป็นครอบครัวที่เคร่งครัดครอบครัวหนึ่ง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก สมัยที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียม การปฏิบัติในเทศกาลต่าง ๆ ของชาวจีนให้กับพี่น้องและตนเองฟังอยู่บ่อย ๆ อาม่าจะชอบให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดเครื่องเช่นไหว้ หรือจัดสถานที่ ยิ่งเทศกาลไหว้พระจันทร์พี่น้องแต่ละคนจะแย่งกันจัดโต๊ะบูชากันทุกปี ป้าเองก็ดื่มเบียร์ดื่มไก่เป็นเพราะอาม่าสอน เอาเป็นว่าในบ้านทุกคนดื่ม

เปิด ไข่ หมูเป็นหมด แม้แต่ทำขนมอื่ก็ทำกันได้ ส่วนเตี้ยเค้าทำอะไรจุก ๆ จิก ๆ อย่างตอนไหว้
บรรพบุรุษเตี้ยก็จะกล่าวเป็นภาษาจีนแต่จิวแล้วก็ให้พวกเราพี่น้องพูดตาม พูดจนติดปาก แต่ละ
เทศกาลพูดไม่เหมือนกันก็มี ทุกวันนี้เวลาไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษก็ไม่ค่อยได้พูดไทย พูดจีนแต่จิว
เพราะคิดว่าถ้าพูดไทยเจ้าอาจจะไม่เข้าใจ

ในสมัยเด็ก ๆ นั้นค่อนข้างลำบากในเรื่องของการทำมาหากินพอสมควร พี่น้องของตน
จะไม่ได้เรียนสูงเท่าไหว้ และมักจะออกมาประกอบอาชีพช่วยเหลือเตี้ยกับม้า ส่วนตนนั้นด้วย
ความที่เป็นบุตรสาวก็จะมีหน้าที่ช่วยเหลืองานบ้านงานเรือนทุก ๆ อย่างตามที่แม่สั่ง หลัง ๆ ก็จะทำ
เองโดยที่แม่ไม่ต้องเอ่ยปาก เตี้ยและแม่ของตนนั้นเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในเรื่องการบูชา
บรรพบุรุษและเทพเจ้ามาก เพราะท่านทั้งสองเชื่อว่าที่มีที่อยู่อาศัยสามารถทำมาหากินได้ประสบ
ความสำเร็จและสามารถเลี้ยงลูก ๆ ทุกคนให้เป็นคนดีได้นั้นก็เนื่องมาจากการบูชาบรรพบุรุษและ
เทพเจ้าอย่างสม่ำเสมอไม่ได้ขาด ท่านจะพอใจและคลบั่นดาลให้สิ่งที่เราคาดหวังประสบ
ความสำเร็จ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็ได้ถูกถ่ายทอดมาสู่พี่น้องและตนเองเช่นกัน เมื่อสมัยครั้งที่มีการ
อัญเชิญศาลเจ้าพ่อโกมินทร์เข้ามาอยู่ข้างในตลาด นั้น ครอบครัวของตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ดูแล
ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์มาตั้งแต่แรก เตี้ยกับม้าจะคอยพำสอนเสมอในเรื่องของการจัดศาลเจ้าให้เป็น
ระเบียบ การวางตำแหน่งรูปเทียน การบูชาในวันพระ ในตอนเช้าตนก็จะมีหน้าที่ไปเก็บกวาดทำ
ความสะอาดศาลเจ้า และอธิษฐานขอพรต่อเจ้าพ่อโกมินทร์เป็นประจำ เมื่อนาน ๆ เข้าตนจึงค้น
พบว่า ตนสามารถสื่อสารกับเจ้าพ่อโกมินทร์ได้และเจ้าพ่อโกมินทร์เองก็รับรู้ในสิ่งที่ตนเองนั้น
ต้องการ จนชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่หลาย ๆ คนก็เชื่อว่าตนนั้นสามารถสื่อสารกับเจ้าพ่อได้
เช่นกัน สื่อสารในทีนี้ไม่ใช่เป็นการเข้าทรง แต่ป่าเง็กกล่าวว่า ทุก ๆ ครั้งที่ตนเกิดสังกรรมในเรื่อง
อะไรขึ้นมาตนมักจะเป็จริง และมักจะมีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้นเสมอเมื่อตนรู้สึกสังหรณ์ใจ
ยกตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่ตนกำลังจะปิดบ้านและเข้านอน รู้สึกไม่ค่อยสบายใจเป็นห้วงศาลเจ้าพ่อ
ไม่ได้ห้วงเรื่องความเรียบร้อยเหมือนดังเช่นแต่ก่อน แต่เป็นห้วงเจ้าพ่อ ไม่รู้อะไรคลใจให้ตนนั้น
ลุกขึ้นไปที่ศาลเจ้าพ่อในตอน 4 ทุ่ม ปรากฏว่าเห็นใครไม่ทราบกำลังทำอะไรอยู่ที่ตัวเจ้าพ่อ
โกมินทร์ ตนจึงเดินเข้าไปใกล้ ๆ ก็พบว่า พ่อค้าที่ขายกำไลลูกเสกที่อยู่บ้านข้าง ๆ นั้นกำลังนำ
กำไลที่ทำพิธีปลุกเสกจากวัดไทยเรียบร้อยแล้วมาคล้องที่ข้อมือของเจ้าพ่อโกมินทร์ ซึ่งการคล้อง
มือเจ้าพ่อไม่ว่าจะเป็นการคล้องสิ่งของใด ๆ ก็ตามถือเป็นข้อห้าม เมื่อเห็นดังนั้นป่าเง็กจึงเข้าไป
โวยวายและไม่ให้ทำแบบนี้อีก ซึ่งเป็นเรื่องบาดหมางใจที่ทำให้เกิดความระหองระแหงระหว่าง
ความเป็นเพื่อนบ้านจนมาถึงทุกวันนี้ และจากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้ตนเชื่อว่าเจ้าพ่อโกมินทร์
จะต้องคลใจให้ตนเห็นการกระทำของเพื่อนบ้านผู้นี้ เป็นการละเมิดข้อห้ามตามความเชื่อของชาว
ไทยเชื้อสายจีนต่อเจ้าพ่อโกมินทร์ หรือในบางครั้งเจ็บป่วยจนถึงต้องผ่าตัด ก็จะมีนางบอกเหตุที่ดี

ว่าจะปลอดภัยเช่น ในวันที่ต้องเข้ารับการรักษาตัวคนนั้นไม่มีอุปสรรคใด ๆ เลย ทุกอย่างราบรื่น ทำอะไรไม่ติดขัด ถ้าเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ฉันจะเชื่อว่าเป็นนิมิตรหมายที่ดี และรู้สึกอุ่นใจมากยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อเดียวกับแม่เสียชีวิตลงฉันจึงทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อต่อจากบิดามารดา และถือเป็นตัวแทนของพี่น้องทั้งหมดในการดูแลบ้านที่บิดามารดาเคยอยู่อาศัย”

ด้านการจัดไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษตามเทศกาลต่าง ๆ นั้น ก่อนหน้ามีพี่สาว (คุณนิตยา) เป็นผู้สืบทอดหลัก คุณนิตยาจะคอยดูแลทุกอย่างจนกระทั่งเดียวกับแม่เสียแล้ว เรียกได้ว่าทำทุกอย่างตามประเพณีของชาวจีนครบถ้วนตามที่ที่เคยเคยสั่งไว้ว่าคุณนิตยาหรือป้ากิมจะต้องเป็นผู้สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษในทุก ๆ เทศกาล เพราะเคยบอกว่า บรรดาเสียทั้งหลายเมื่อแต่งงานแล้วให้เค้าอยู่กับครอบครัว อย่าให้เค้าต้องมาพะวง แต่เดียวกับแม่โชคคิดตรงที่ว่ามิสะใภ้ดีทุกคน แม้จะมีสะใภ้เป็นคนไทยบ้างแต่เดียวกับแม่ไม่ค่อยเข้มงวดในเรื่องนี้ คนเราเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกันได้แม้จะแตกต่างด้านเชื้อชาติ และที่สำคัญคือสะใภ้ทุก ๆ คนสามารถช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของเดียวกับแม่ได้และขยันขันแข็ง แม่รักลูกสะใภ้ทุกคน และชอบเข้าข้างลูกสะใภ้เสมอเมื่อลูกสะใภ้ทะเลาะกับสามี สะใภ้ที่มีเชื้อสายจีนจะมีหน้าที่สอนสะใภ้คนไทยในเรื่องของเทศกาล ต่าง ๆ ต้องจัดเตรียมอะไรบ้าง เครื่องเช่นไหว้มีอะไร บางครั้งมักก็จะเป็นคนสอน หลังจากพี่สาวเสีย ทุกอย่างเดียวกับแม่ได้ถ่ายทอดไว้ให้พี่สาวก็ตกมาถึงฉัน ซึ่งฉันจะสืบทอดหมด และยังบอกอีกว่าฉันมีความละเอียดกว่าพี่สาว (ป้ากิม)ทุกอย่าง เทศกาลใด ๆ ก็แล้วแต่จะไม่ขาดตกบกพร่องในเรื่องข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเช่นไหว้ ต้องดี เนียบและละเอียด จนเจ้าที่เข้าทรงบอกว่าตนตายไม่ได้นะ ถ้าตายจะไม่มีจี่วู เค้าจะคอยดูแลคุณวิตรีเอง ยาที่ไว้รักษาเมื่อตอนเจ็บป่วยก็คือผลไม้และน้ำชาที่ตนถวาย ให้ฉันเก็บไว้กินทุก ๆ ครั้งที่มีการจัดบูชา

คุณวิตรีค่อนข้างภูมิใจที่สามารถสืบทอดประเพณีพิธีกรรมต่อจากพี่สาวได้อย่างครบถ้วน และสมบูรณ์อันเนื่องมาจากการที่ฉันรอบข้างกล่าวไว้ว่าหากป้ากิมเสีย จี่วูจะไม่มีอีก คุณวิตรีไม่สามารถที่จะจัดงานแทนป้ากิมได้ แต่คุณวิตรีก็แสดงให้เห็นว่าฉันทำได้ ส่วนพี่น้องๆ ก็จะช่วยกัน ทุกวันนี้ที่มีบ้านใหญ่โตได้เชื่อว่าเป็นเพราะบารมีของเจ้าพ่อโกมินทร์ที่เราไหว้ท่านทุก ๆ วันไม่ขาด เราต้องให้ความสำคัญกับศาลเจ้า เพราะตลาดของเราไม่มียาม รู้สึกไม่ปลอดภัยแต่เรายังมีมั่นใจได้ว่าเรามีเจ้าพ่อโกมินทร์คอยปกป้องคุ้มครอง”

ด้านการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ฉันจำได้ว่า “เดียวกับแม่จะคอยสอนอยู่เสมอเมื่อมีการจัดเทศกาลใด ๆ ก็ตาม แต่รายละเอียดในการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของแม่มากกว่า ส่วนเรื่องการไหว้ การจัดเครื่องเช่นไหว้ว่าต้องหันหน้าไปทางไหน เดี่ยวก็จะเป็นผู้ที่คอยแนะนำและกระทำให้อุเป็นตัวอย่าง เมื่อทำในหลาย ๆ เทศกาลจึงเริ่มจำได้ แม่เองก็จะชอบสอนว่าเมื่อถึงเทศกาลหนึ่ง ๆ นั้นต้องทำอะไรบ้าง ตรีเตรียมอะไร สถานที่ไหว้ที่ไหนบ้าง ต้องไปทำ

ความสะอาดให้เรียบร้อย ซึ่งคนรวมถึงพี่น้องก็เป็นลูกมือของแม่ในทุก ๆ ครั้งที่มีการจัดไหว้ในทุก เทศกาลเช่นเดียวกัน แม่เป็นคนละเอียดรอบคอบ และใส่ใจในเรื่องเครื่องเช่นไหว้เสมอ และ มักจะพร่ำสอนบ่อย ๆ ว่า การไหว้เทพเจ้าหรือบรรพบุรุษจะต้องไม่มีการลดจำนวนเครื่องเช่นไหว้ เต็ดขาด หากปีไหนเครื่องเช่นไหว้บางประเภทมีราคาแพงให้เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นที่สามารถแทนกันได้ แต่ห้ามลด เพราะอาม้ามีความเชื่อว่า ถ้าลดเครื่องเช่นไหว้จะไม่เป็นมงคล ถ้าเท่าเดิมหรือ เพิ่มขึ้นจะเป็นความหมายที่ดีกว่า เครื่องเช่นไหว้ทั้งคาวหวานที่จัดไหว้นั้นต้องสดและสะอาด แม่ต้องเลือกเองกับมือในทุก ๆ อย่าง ซึ่งเรื่องความละเอียดนี้ตนก็ได้รับมาจากแม่ บางครั้งเห็น ลูกหลานทำไม่ถูกหรือไม่ใส่ใจของไหว้ที่นำมา ไม่เลือกให้ดี นึกอยากจะไหว้อะไรหรือกินอะไรก็ นำมาไหว้ ตนจะรู้สึกขัดใจและบ่นลูกหลานทุกครั้งไป นอกจากตนและพี่น้องที่เป็นผู้ช่วยแล้ว พี่สะใภ้ก็เป็นอีกหนึ่งผู้ช่วยที่มีความสำคัญ แม่ของตนนั้นไม่ค่อยเคร่งครัดในการเลือกสะใภ้เข้าบ้าน เท่าไหร่สัก เพราะมักจะตามใจลูก ๆ แต่อย่างไรก็ขอให้มีความซื่อสัตย์ซื่อสัตย์บ้างก็ยังดี และก็โชคดีที่ ครอบครัวของตนนั้นได้สะใภ้ที่มีเชื้อสายจีนทุกคน การประกอบพิธีกรรมหรือเตรียมข้าวของ ในการเช่นไหว้เทศกาลต่าง ๆ จึงง่ายขึ้น เพราะพี่สะใภ้หรือน้องสะใภ้มีความชำนาญและ คล่องแคล่ว คุ้นขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนเป็นอย่างดี ทำให้ครอบครัวของตนนั้นมีการจัดไหว้ ทุก ๆ เทศกาลไม่เคยขาดโดยส่วนตัวแล้วตนก็ทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและผู้ถ่ายทอดอย่างเต็มที่ ต่อไปเมื่อถึงรุ่นหลานหรือรุ่นเหลนนั้นก็เป็นที่ของพวกเขาก็จะคิดเองว่าควรสืบทอดประเพณี เหล่านี้ให้คงอยู่หรือไม่”

คุณศรี จ.คุณปกรณ์ กล่าวว่ “ตนเป็นลูกของคนจีนอพยพเช่นเดียวกัน แต่เป็นจีน สกเกี้ยน วัฒนธรรมก็แตกต่างกับจีนแต่จิวอยู่แล้ว แต่เมื่อแต่งงานกับเฮีย (คุณทรงศักดิ์ จ.คุณ ปกรณ์) ก็ปรับตัวกับครอบครัวของสามีได้อย่างไม่มีปัญหา เพราะก็เป็นคนจีนเหมือนกันมีความ คล้ายคลึงกันด้านวัฒนธรรมแม้จะแตกต่างไปบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ครอบครัวของตนนั้นก็ปฏิบัติ ตามธรรมเนียมจีนอย่างเคร่งครัดเหมือนกัน เมื่อมาอยู่ที่บ้านเดียวกับแม่ (คุณไช้ซี้และคุณสุขลิ่ง) เดี่ยวกับแม่ใจดีมาก คอยสอนคอยบอกทุกอย่างเพราะท่านเข้าใจเราว่าเราเป็นจีนสกเกี้ยน แต่ก็ สามารถปรับตัวและทำได้ดีในเรื่องของพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ต่อมาเมื่อเดียวกับอาม้าเฮีย ตนก็ ยังคงยึดตามที่เดียวกับมาสอนทุก ๆ อย่าง ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของจีน และได้สอนให้ เบญ (ลูกชาย) ปฏิบัติตามด้วย เบญเองก็เป็นเด็กที่ดี เชื่อฟังป้ามาตลอด เป็นลูกชายคนเดียวตนก็ จะเป็นห่วงในหลาย ๆ เรื่อง แต่ตอนนี้หายห่วงแล้วเพราะเรารู้ว่าเค้าเป็นคนที่ดี เรื่องรายละเอียดใน เทศกาลก็พยายามบอกเบญถึงความสำคัญของเทศกาลที่เราปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จริง ๆ บอกเค้าตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะตอนเด็ก ๆ เค้าจะสนใจและชอบช่วยจัดเครื่องเช่นไหว้ทุกครั้งที่บ้านเรา ไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษ ลึก ๆ แล้วเราเองก็คาดหวังจะให้เค้าเป็นผู้สืบทอดประเพณีเหล่านี้ต่อไป

เพราะถ้าหากไม่มีการสืบทอดเราเองเรารู้สึกสงสารบรรพบุรุษ กว่าที่จะสร้างครอบครัวขึ้นมาได้ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ท่านก็ลำบากมาก เราก็ควรตอบแทนท่านทั้งตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือเมื่อไม่มีชีวิตอยู่แล้วก็ตาม เรื่องรายละเอียดไม่รู้เยอะก็ไม่เป็นไรเอาให้รู้แล้วว่าทำเพื่ออะไรก็พอ หรือจัดไหว้ใครที่ไหน เครื่องเซ่นไหว้ก็แล้วแต่เค้า”

คุณชัยปกรณ์ กล่าวว่า “อาม้าเค้าสอนผมบ่อย ๆ อยู่แล้วเรื่องธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่เด็ก ๆ นู้นเลยจำได้ว่าตอนนั้นที่บ้านต้องจัดไหว้ 2 แบบทั้งแบบเงินแต่จิวและแบบเงินสกเกียน ก็ไม่ต่างกันมาก ต่างกันแค่เรื่องอาหารเครื่องเซ่นไหว้ ผมก็เป็นลูกมือของอาม้ามาตลอด ท่านมีผมคนเดียว ก็เลยต้องเป็นผมที่ช่วยเค้าทุกเทศกาลเลย แต่หลัง ๆ มาก็คิดเรียน คิดงานไม่ค่อยได้ช่วยเท่าไร อาม้าเค้าก็ไม่ได้ว่าอะไร โดยส่วนตัวผมคิดว่าผมก็ทราบนะครับว่าเทศกาลไหนไหว้ใคร ไหว้ที่ไหน และไหว้ทำไม แต่ผมเองก็คิดอีกว่าสมมติถ้าถึงรุ่นผมแล้วเนี่ย ผมก็จะทำหน้าที่สืบทอดแหละ ผมก็รู้ว่าอาม้าเค้าคาดหวังกับผมเหมือนกันเรื่องจัดไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษ ก็บอกเค้าบ่อย ๆ ว่าม๊าไม่ต้องห่วงหรอกน่ายังงั้นเบญจก็ทำต่ออยู่แล้ว หรือเทศกาลบางอย่างที่พวกอาโกวอาแปะผมงดไปแล้ว ผมก็อาจจะจัดไหว้ก็ได้หากผมมีเวลา เพราะผมถือว่าการจัดไหว้ในเทศกาลสำคัญเหมือนที่บรรพบุรุษเคยทำ มันก็เหมือนเราได้ระลึกถึงท่านไปด้วย เราคิดถึงเราจึงไหว้ท่านนำอาหารและของดีให้ท่านกินเหมือนตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งทุกวันนี้ผมก็ไหว้เตี้ยเกือบทุกวัน นะครับ เปลี่ยนน้ำชาให้เตี้ยเป็นประจำ บางวันก็นำดอกไม้มาให้ท่านบ้าง บางวันผมก็รินเหล้า 1 จอกให้เตี้ยเลย ไม่รู้สิผมว่าไม่มีใครเข้าใจถึงการสูญเสียสิ่งที่เรารักจนกว่าคนนั้นเค้าจะสูญเสียคนที่เค้ารักเอง ผมเลยคิดว่าการไหว้บรรพบุรุษมันก็เป็นสิ่งที่เราทำให้คนที่เรารักนะครับ ได้ระลึกถึง ได้คิดถึงเค้า และก็ทำได้ทำในสิ่งที่เราอยากให้คนที่เรารักนั้นได้รับ ผมคิดว่าสมมติรุ่นลูกผมเนี่ยก็คงไม่ได้รู้สึกอะไรมากหากผมจัดไหว้เตี้ยหรือบรรพบุรุษคนอื่น ๆ เพราะรุ่นลูกผมเค้าไม่ได้มีความผูกพัน ไม่เคยใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบรรพบุรุษเหมือนตอนรุ่นเรา มันก็คงเป็นธรรมดาที่เค้าจะตัดสินใจจัดไหว้หรือไม่จัดไหว้ก็ได้ เมื่อถึงเวลานั้นผมเองก็จะให้เค้าเป็นเลือกเองดีกว่า”

ผลกระทบจากทฤษฎีภาวะทันสมัยต่อประเพณีในรอบปีของครอบครัวแซ่เจี่ย

คุณวิตรีกล่าวว่า “พวกเด็กรุ่นหลาน ตอนมีความคิดว่าเด็กสมัยนี้เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะได้รับการศึกษาสมัยใหม่ กลับมาบ้านในวันเทศกาลแต่ละครั้งก็มักจะคุยกันไม่ค่อยเข้าใจ ใช้ภาษาอะไรไม่รู้ฟังยาก และมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาให้ตนได้ใช้ได้เล่นแบบหลาน ๆ เสมอ อย่างโทรศัพท์ไอโฟน ไอแพด ตนก็ใช้ไม่ค่อยเป็นแต่หลานมันให้ไว้เพื่อจะได้ติดต่อกันว่าอาโกวจะให้มาร่วมงานตรุษจีน เซ็งเม้งหรือสารทจีนวันไหน แม้ว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาหรือคบกลุ่มเพื่อนในหลายวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็ตาม แต่พี่น้องของตนนั้นก็สั่งสอนลูกหลานมาเป็นอย่างดี

ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ คนสังเกตได้ว่าส่วนใหญ่เมื่อมาไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลต่าง ๆ ลูกหลานรู้จักกาลเทศะ แต่งตัวมาร่วมงานเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถช่วยเหลือตนได้ หากคนไม่มีเวลาซื้อเครื่องเซ่นไหว้ ก็จะมีหลาน ๆ ที่คอยซื้อให้ และซื้อได้ถูกต้องครบถ้วน ตนจึงถือว่าหลาน ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในเทศกาลต่าง ๆ อาจเป็นเพราะเกรงใจตนซึ่งมีฐานะเป็นอาโกว ทุกคนจะทราบดีว่าคนนั้นเคร่งครัดในเรื่องของการปฏิบัติในเทศกาลของชาวจีนมากเพียงใด อาจจะเคร่งครัดมากกว่าบิดามารดาของหลาน ๆ ด้วยซ้ำไป ดังนั้นเมื่อถึงเทศกาลใดก็ตาม ตนก็จะไลน์บอกหลาน ๆ ล่วงหน้าว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง ในบ้านของตนก็จะมีที่สะก๊และหลานชายที่จะช่วยกันเตรียมซื้อของก่อนวันไหว้ ด้านการประกอบพิธีกรรมตนก็ได้มีโอกาสในการสั่งสอนลูกหลานบ้าง โดยเฉพาะหลานชายที่อยู่บ้านเดียวกันก็จะสอนเป็นพิเศษ ช่วงก่อนเทศกาลใด ๆ จะมาถึง หลาน ๆ บางส่วนจะแวะมาที่บ้านเพื่อนำเครื่องเซ่นไหว้มาไว้ให้ เมื่อไหว้เสร็จจากที่บ้านแล้ว หลานจึงมาไหว้ที่บ้านของตนซึ่งเป็นบ้านที่ไว้รวมญาติ ในตอนแรก ๆ ตนก็จะกระทำให้คุณเป็นตัวอย่างและสอนไปด้วยว่าอะไรควรทำ อะไรเป็นข้อห้าม เด็กสมัยนี้มันเรียนรู้เร็ว เดี่ยวเดียวก็จำได้ และสิ่งหนึ่งที่ตนสอนบรรดาลาน ๆ เสมอก็คือเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะทำอะไรที่เป็นเรื่องสำคัญต้องจูดรูปบอกอากง อาม่า บอกพ่อบอกแม่เสมอ ให้ท่านได้รับรู้ นั่นคือสิ่งที่ลูกหลานมีหน้าที่ที่จะต้องทำ ในบางครั้งบางเทศกาลลูกหลานบางคนไม่สามารถมาได้ตนก็จะไม่บังคับให้มา เพราะเข้าใจว่าหลานคงมีหน้าที่ มีกรรมงาน ต้องคิดธุระกันบ้างก็ไม่เป็นไร เพียงขอให้รู้ว่าวันนี้วันอะไร เราจัดเทศกาลอะไรเท่านั้นพอ ตนพยายามที่จะเข้าใจในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ พยายามที่จะเข้าถึงลูกหลานให้มากขึ้น เพื่อที่จะดึงให้รู้นลูกหลานเป็นผู้สืบทอดขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวจีนซึ่งเป็นบรรพบุรุษ รวมถึงเป็นผู้สืบทอดในการดูแลศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ด้วย แต่ตนก็ยังมีความคิดว่าเด็กเดี๋ยวนี้ถ้าเราไม่ขำไม่ขอ เขาก็จะไม่ทำ บางทีเราเองก็หมดไฟ ทำเองเลยดีกว่า เรื่องใครจะทำต่อหรือไม่ทำก็แล้วแต่พวกเขาอีกกัน”

คุณศรี ยอมรับว่าสมัยนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปมากจริง ๆ มีความทันสมัยและสะดวกสบายมากขึ้น “เดี๋ยวนี้อะไร ๆ ก็เปลี่ยนไป มันเปลี่ยนได้เร็วมาก ไม่เหมือนตอนที่ตนเด็ก ๆ เลย ทำอะไรต้องคอย ๆ ทำละเอียดยและใส่ใจกับงานที่เราทำตรงหน้า กว่าจะได้ข้อมูลหรือซื้ออะไรสักอย่างก็ดูลำบากยากเย็นไปหมด แต่เดี๋ยวนี้สิเห็นมัยเข้าอินเทอร์เน็ตที่เดี๋ยวอยากได้อะไรมีหมด เออเราก็ว่ามันสะดวกมาก เบญเจ้าก็เอาโทรศัพท์ที่เล่นไลน์ได้มาให้ใช้ สมักรเฟสบุ๊คให้เรียบร้อย เจ้าคงกลัวเราเหงา ทุกวันนี้เราก็ยอมรับนะว่าชอบเล่นไลน์ ชอบเล่นเฟสบุ๊ค ได้เจอเพื่อนเก่าที่ไม่เคยเจอกันนานมาในเฟสนี่แหละ ก็ได้คุยคลายเหงา แต่ในความสะดวกสบายกับเทคโนโลยีอีกด้านหนึ่งมันก็ทำให้เราคิดนะว่า มันทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจสิ่งรอบข้าง รออะไรนาน ๆ ไม่ได้ ไม่มี

ความอดทน ไม่ต้องพูดถึงพิธีกรรมเลย ทุกครั้งที่รวมญาติพวกลูก ๆ หลาน ๆ คำก็มีโลกส่วนตัวของเค้า เรียกให้จัดรูปไหว้บรรพบุรุษก็ยังไม่รู้เลยว่าต้องไหว้กี่รอบ มันก็ทำตามๆ กันไปไม่ได้รู้ความหมาย และไม่ได้สนใจจะซักจะถามเลยว่าทำไมเราต้องไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษวันนี้ละ หรือจัดเครื่องเช่นไหว้ยังงั้น ขนาดบางครั้งเราไปหาซื้อขนมโบราณอย่างขนมเต่าที่ใช้ไหว้เฉพาะเทศกาลเซ็งเม้งมาได้ เรายังตื่นเต้นแทบตายที่เจอขนมโบราณ แต่เด็ก ๆ เดียวนี้เจอของกินแปลก ๆ หน่อยก็จะไม่กิน สงสัยมันคงโบราณเกินไป ทุกวันนี้ก็คิดว่าครอบครัวเราเองก็คงมีความคิด ความเชื่อในเรื่องเทศกาลอยู่บ้างแต่อาจไม่มากเท่าไรนัก การร่วมพิธีก็ทำเพราะเป็นหน้าที่ เราก็ทำใจ เด็กมันได้รับการศึกษาแบบไทย เรียนสูง ๆ ความคิดก็มากขึ้นเป็นธรรมดา เวลาเจอหน้ากันก็น้อยลงอย่างเบญจบางครั้งเจอกันเดือนละครั้ง เดี่ยวติดงาน ติดเรียน เราก็ไม่ได้ว่าเค้านะ เราส่งเสริมเค้าด้วยซ้ำ เพราะเรารู้ว่าทุกวันนี้สังคมมันเปลี่ยนแปลงไปเยอะมาก และสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้คนเอาตัวรอดก็คือการศึกษา”

คุณชัยปกรณ์ กล่าวว่ “สังคมเดี๋ยวนี้นี้รู้เลยว่าหากเป็นรุ่นพวกผมแล้วเทศกาลที่ป้าม้าเคยทำมาจะเป็นยังงั้น ผมคิดว่าทุกวันนี้อะไร ๆ ก็สะดวกก็จริงอยู่นะ แต่ผมมองไปถึงเศรษฐกิจมากกว่า ถามว่ารุ่นอาม้าผมเองหลัง ๆ ก็ยังต้องลดจำนวนของไหว้ลงบ้างเลย กระจายเงินกระจายทองแต่ก่อนซื้อกันมาเยอะมาก ทุกครอบครัวต้องมีมาร่วมกัน แต่เดี๋ยวนี้อาจมานั่งไลน์ถามกันตกลงกันว่าใครจะซื้อกระดาดเงินกระดาดทองมา ใครจะซื้อดอกไม้ ผมว่ามันประหยัดกว่ากันเยอะนะครับ และอีกอย่างรุ่นผมบางคนก็มาไหว้บรรพบุรุษร่วมกันเดี๋ยวนี้อาจซื้อไหว้เจ้ากันทั้งนั้น บ้านผมบางทีก็ซื้อเพราะเราไม่ค่อยมีเวลาเตรียมมากขนาดนั้น อาม้าเองเดี๋ยวนี้อาจไม่ค่อยไหว้ก็เลยต้องยอมให้ผมซื้อชุดไหว้เจ้าจากร้านสะดวกซื้อ แต่พวกขนมแข่งขนมเทียนเรายังสั่งเพื่อนบ้านเหมือนเดิม เหมือนผูกขาดนะครับต้องสั่งทุกปี และก็ลดจำนวนลงทุกปี ซึ่งผมเองคิดว่าการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษของคนจีนเนียะไหว้กันบ่อย ๆ แต่ครั้งก็มีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างมากนะครับ ผมกับอาม้าเคยทำรายจ่ายเทศกาลตรุษจีน ปรากฏว่ารายจ่ายทั้งหมดเกือบ ๆ 3 หมื่นบาทได้ ทั้งข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเช่นไหว้ เงินทำบุญบริจาค ต่อมาก็เลยคิดว่าหากเราตัดค่าใช้จ่ายในเทศกาลต่าง ๆ ลงบ้างก็น่าจะดี แล้วยังเงินตรงนั้นมาทำอย่างอื่น”